Alexander Mccall Smith
Lectie de morala pentru fete frumoase

Alexander McCall Smith s-a născut în Zimbabwe în 1948 şi şi-a făcut studiile în această țară şi în Scoția. Devenit profesor universitar, s-a întors în Africa pentru a ajuta la înființarea unei noi facultăți de drept în cadrul Universității din Botswana. În prezent este profesor de medicină legală la Universitatea din Edinburgh şi membru al mai multor organizații britanice şi internaționale din domeniul bioeticii. Alexander McCall Smith a scris peste cincizeci de cărți, printre care se numără lucrări academice, volume de povestiri şi cărți pentru copii care s-au bucurat de un imens succes. Obține recunoaşterea internațională în 1998, odată cu publicarea romanului Agenția de detective nr. 1, primul dintr-o serie care mai include Lacrimi de girafă (2000), O lecție de morală pentru fete frumoase (2001), Şcoala de dactilografie Kalahari pentru bărbați (2002), Dulapul plin al vieții (2003) şi In compania doamnelor vesele (2004). In O lecție de morală pentru fete frumoase, cel de-al treilea roman al seriei inaugurate de Agenția de detective nr. 1, Mma Precious Ramotswe este pusă din nou în fața unor probleme foarte spinoase, atât personale, cât şi profesionale. Cum agenția ei trece prin dificultăți financiare serioase, Mma Ramotswe ia delicata hotărâre să-şi mute sediul în service-ul auto al logodnicului său, J.L.B. Matekoni. Cu toate că nici Tlokweng Road Speedy Motors n-o duce chiar roz, mai degrabă domnul Matekoni are nevoie

de toată atenția ei, dove-dindu-se un bărbat mult mai complicat şi fragil decât pare. Pe lângă asta, agenția trebuie să rezolve o serie de cazuri tare încurcate, ce privesc cumnata unui oficial din guvern, bănuită că încearcă să-şi otrăvească soțul, participantele la un concurs de frumusețe, care nu posedă chiar integritatea morală necesară, şi un băiețel ciudat, sălbatic, găsit în deşert, care emană un inexplicabil miros de leu.

Această carte este pentru Jean Denison şi Richard Denison

Capitolul 1 - Lumea văzută prin ochii unei alte persoane

Mma Ramotswe, fiica răposatului Obed Ramotswe din Mochudi, de lângă Gaborone, din Botswana, Mrica, era logodnica domnului J.L.B. Matekoni, fiul răposatului Pumphamilitse Matekoni, din Tlokweng, țăran agricultor şi, în ultima parte a vieții, şef peste femeile de serviciu de la Sediul Central al Căilor Ferate. Erau o pereche potrivită, aşa credea toată lumea; ea era fondatoarea şi proprietara Agenției de detective nr. 1, singura agenție de acest fel din Botswana profilată pe problemele doamnelor şi ale altor persoane; el, proprietarul service-ului Tlokweng Road Speedy Motors şi, după cum i se dusese vestea, unul dintre cei mai pricepuți mecanici din Botswana. Era lucru ştiut, într-o căsătorie este important ca soții să aibă fiecare preocupări proprii. Căsătoriile tradiționale, în care bărbatul lua toate deciziile şi controla mai toate bunurile gospodăriei, erau potrivite pentru femeile care doreau să-şi petreacă tot timpul gătind şi având grijă de copii, dar vremurile se schimbaseră şi, pentru femeile educate, care doreau să ajungă şi ele cineva în viață, era, fără nici o îndoială, mai bine ca ambii soți să aibă o ocupație.

Existau numeroase exemple de asemenea mariaje. De exemplu, căsnicia lui Mma Maketetse, care pusese pe picioare o făbricuță specializată în confecționarea de pantalonaşi kaki pentru şcolari. Începuse cu o cămăruță de cusut, supraaglomerată şi prost ventilată, în spatele casei sale, dar, angajându-şi verişoarele să croiască şi să coasă, a întemeiat una dintre afacerile cele mai înfloritoare din Botswana, care exportă sorturi kaki în Namibia si face o concurentă acerbă marilor fabrici din Cape. Se măritase cu domnul Cedric Maketetse, care avea două magazine de băuturi spirtoase în Gaborone, în capitală, şi deschisese un al treilea în Francis-town. În ziarul local apăruse un articol uşor jenant, cu un titlu comercial atrăgător: Doamnă confecționeră de pantalonaşi se hămuieşte cu un negustor de băuturi. Erau amândoi membri ai Camerei de Comerț şi se vedea de la o poştă că domnul Maketetse era grozav de mândru de succesul în afaceri al nevesti-sii.

Evident, o femeie de succes trebuie să fie atentă să nu dea peste un bărbat care caută numai un mijloc de a-şi petrece restul zilelor în huzur. Fuseseră nenumărate astfel de cazuri şi Mma Ramotswe remarcase că urmările unei astfel de uniuni sunt, aproape inevitabil, dezastruoase. Fie bărbatul va bea sau va juca la ruletă agoniseala soției, fie va încerca să preia conducerea afacerii şi, în timp, o va pune pe butuci. Bărbații sunt pricepuți la afaceri, gândi

Mma Ramotswe, dar femeile se pricep la fel de bine. Prin natura lor, femeile sunt cumpătate; aşa trebuie să fie, doar ele ţin gospodăria cu un buget redus şi dau de mâncare copiilor veşnic nesătui. Copiii mănâncă atât de mult, se pare, încât nimeni nu reuşeşte să gătească îndeajuns de mult dovleac sau terci de ovăz ca să le umple burţile flămânde. Cât despre bărbaţi, nimic nu-i face mai fericiţi decât consumul de carne scumpă în cantităţi industriale. Te apucă disperarea!

- Vor avea o căsnicie fericită, comentau oamenii când venea vorba despre logodna ei cu domnul J.L.B. Matekoni. El este un bărbat de nădejde, iar ea e o femeie foarte bună. Vor fi foarte fericiţi să-si vadă fiecare de afaceri si să bea ceai împreună.

Mma Ramotswe auzise zvonurile favorabile la adresa logodnei ei şi împărtăşea opinia generală. După mariajul dezastruos cu Note Mokoti, trompetist de jazz şi afemeiat înrăit, luase hotărârea să nu se mai mărite niciodată,

În ciuda numeroaselor propuneri pe care le-a primit. Şi, într-adevăr, iniţial îl refuzase pe domnul J.L.B. Matekoni, dar, şase luni mai târziu, a acceptat cererea lui în căsătorie. Îşi dăduse seama că modul cel mai bun de-a testa un potenţial soţ presupune răspunsul la o întrebare simplă, pe care şi-o poate pune orice femeie - sau, cel puţin, orice femeie care a avut un tată minunat -, o întrebare al cărei răspuns este adânc înrădăcinat în fiinţa ei. Îşi pusese

această întrebare în privința domnului J.L.B. Matekoni, iar răspunsul fusese fără echivoc.

„Oare ce părere ar fi avut răposatul meu tătic despre el?" s-a întrebat ea. Şi-a pus întrebarea asta după ce acceptase cererea domnului J.L.B. Matekoni, la fel cum cineva s-ar întreba dacă a apucat-o în direcția corectă la o intersecție, îsi amintea unde se afla când i-a venit în minte întrebarea. Se plimba într-o seară pe lângă baraj, pe una din cărările care şerpuiesc printre tufişurile țepoase. Se oprise brusc şi se uitase la cer, la albastrul acela palid, spălăcit, care, dintr-odată, în amurg, capătă o nuanță de auriu-roşcat. Era un moment liniştit al zilei şi era cu desăvârşire singură. Aşa că puse întrebarea cu voce tare, de parcă era cineva acolo care ar fi putut s-o audă.

Privise din nou spre cer, parcă aşteptând un răspuns de acolo. Evident, răspunsul nu venise, dar ea îl ştia deja. N-avea nici cea mai mică urmă de îndoială că Obed Ramotswe, care întâlnise tot soiul de oameni în toți anii în care muncise în acele mine de departe, oameni cărora le ştia toate metehnele, ar fi încuviințat căsătoria ei cu domnul J.L.B. Matekoni. Şi, dacă lucrurile stăteau aşa, nu ar trebui să aibă nici o rezervă în privința viitorului ei soț. Se va purta frumos cu ea.

Acum, pe când stătea în biroul Agenției de detective nr. 1 împreună cu secretara ei, Mma Makutsi, care a absolvit ca şefă de promoție Colegiul de Secretariat din Botswana, cântărea

deciziile pe care va trebui să le ia ca urmare a iminentei sale căsătorii cu domnul J.L.B. Matekoni. Prima problemă fusese, bineînțeles, cea a casei în care vor locui. Aceasta fusese rezolvată relativ repede; casa domnului J.L.B. Matekoni de lângă Clubul Armatei Botswaneze, deşi era, hotărât lucru, atrăgătoare cu veranda ei colonială şi cu acoperişul ei strălucitor, din tablă, nu era la fel de potrivită ca propria ei casă de pe Zebra Drive. Casa lui avea o grădină sărăcăcioasă, de fapt, mai mult o curte golaşă, de-i bătea vântul în bătătură, în timp ce grădina ei era plină de arbuşti de papaya, avea câțiva salcâmi umbroşi şi un lot înfloritor de pepeni. Ba mai mult, când venea vorba de interior, puține argumente ar fi putut înclina balanța spre coridoarele spartane şi camerele nelocuite ale domnului J.L.B. Matekoni, mai ales dacă le compara cu configurația casei ei. Simțea că i s-ar frânge inima dacă ar trebui să renunțe la camera ei de zi, cu covorul confortabil de pe podeaua de ciment roşie, lustruită, cu polița de deasupra căminului pe care se afla plăcuța comemorativă a lui sir Seretse Khama, om politic. Şeful Absolut al Poporului Bamgwato[1] şi primul preşedinte al Botswanei şi, într-un colț, maşina ei de cusut cu pedală, care funcționa atât de bine chiar şi în timpul unei pene de curent, când cele mai

[1] Unul dintre cele opt triburi principale care alcătuiesc populaţia statului Botswana. (n. t.)

multe dintre maşinile de cusut moderne sunt reduse la tăcere.

Nu pierduse prea mult timp până să ia o hotărâre. De fapt, nici măcar nu mai fusese nevoie să-şi argumenteze detaliat decizia luată în favoarea casei de pe Zebra Drive. După ce Mma Potokwane, directoarea orfelinatului, îl convinsese pe domnul J.L.B. Matekoni să adopte un băiețel orfan şi pe surioara lui invalidă, copiii se mutaseră în casa ei şi se adaptaseră imediat. Pe urmă au acceptat cu toții ideea că întreaga familie va locui, la momentul potrivit, pe Zebra Drive. Deocamdată domnul J.L.B. Matekoni va continua să stea la el acasă, dar va lua masa de seară pe Zebra Drive.

Asta era partea uşoară a aranjamentului. Acum mai rămânea de discutat problema afacerii. Pe când stătea la biroul ei şi o urmărea pe Mma Makutsi cum aranjează documente în flşetul din micuțul lor birou, Mma Ramotswe se simți copleşită de chestiunile dificile pe care trebuia să le rezolve. Nu fusese deloc o hotărâre uşor de luat, dar o luase, iar acum nu mai trebuia decât să rămână fermă pe poziții şi s-o pună în aplicare. Asta înseamnă să faci afaceri.

Una dintre regulile elementare ale unei afaceri este aceea că dependințele nu trebuie multiplicate în mod inutil. După căsătoria cu domnul J.L.B. Matekoni, vor avea două afaceri, cu două birouri separate. Fireşte, erau afaceri

cu totul diferite, dar Tlokweng Road Speedy Motors deținea un spațiu foarte mare pentru birouri şi era normal ca Mma Ramotswe să se mute acolo. Inspectase cu atenție clădirea domnului J.L.B. Matekoni şi chiar consultase un constructor din apropiere.

- Nici o problemă, decretase el după ce vizitase garajul şi dependințele. Pot monta o nouă uşă în partea aia. În felul ăsta, clienții agenției dumneavoastră pot intra şi ieşi fără să treacă printre utilajele unsuroase din service.

Dacă ar face pasul acesta, Mma Ramotswe ar putea da în chirie sediul actual al agenției, iar venitul astfel obținut ar fi unul important. Adevărul incomod este că, în prezent,

Agenția de detective nr. 1 pur şi simplu nu aducea destui bani. Nu că n-ar fi avut destui clienți - ba chiar fuseseră destul de mulți -, doar că munca de detectiv cerea mult timp, iar oamenii n-ar fi avut bani să-i plătească serviciile dacă i-ar fi taxat la prețul real pe oră. Îşi putea permite, ba chiar merita să se dispenseze de câteva sute de puia pentru rezolvarea unei incertitudini sau pentru găsirea unei persoane dispărute, dar să renunțe la câteva mii de puia pentru aceeaşi problemă e deja cu totul altceva. Incertitudinea e preferabilă certitudinii dacă diferența dintre cele două este o sumă mare de bani.

Afacerea s-ar fi dus pe apa sâmbetei chiar şi dacă n-ar fi fost salariul pe care Mma Ramotswe trebuia să i-l plătească lui Mma

Makutsi. Inițial, o angajase ca secretară, pe motiv că fiecare întreprindere care se vrea luată în serios trebuie să aibă o secretară, dar în curând remarcase talentele care zăceau îndărătul acelor ochelari mari. În concluzie, Mma Makutsi fusese promovată la funcția de detectiv-adjunct, o poziție care-i conferea statutul pe care şi-l dorea atât de mult. Dar, în acelaşi timp, Mma Ramotswe se simțise obligată să-i mărească şi salariul, dezechilibrând astfel şi mai mult balanța contabilă a agenției.

Discutase problema cu domnul J.L.B. Matekoni, care fusese de acord că nu prea are de ales.

- Dacă mergi pe aceeaşi cale, spuse el pe un ton grav, o să dai faliment. Am mai văzut cazuri de-astea. O să te pomeneşti cu un executor judecătoresc pe cap, un fel de vultur care se învârte şi se tot învârte în jurul prăzii. E cel mai groaznic lucru care i se poate întâmpla unei afaceri.

Mma Ramotswe plescăi din buze.

- Nu vreau aşa ceva, replică ea. Ar fi un sfârşit trist pentru agenția mea.

Se uitară nefericiți unul la celălalt. Apoi domnul J.L.B. Matekoni spuse:

- Va trebui s-o pui pe liber. Şi eu a trebuit să concediez mecanici de-a lungul timpului. Nu-i uşor, dar aşa se întâmplă în afaceri.

- A fost atât de fericită când am promovat-o, şopti Mma Ramotswe. Nu pot să-i spun dintr-

odată că nu mai e detectiv. Nu are pe nimeni aici în Gaborone. Ai ei sunt la Bobonong. Sunt foarte săraci, îmi închipui.

Domnul J.L.B. Matekoni clătină din cap.

- Sunt foarte mulți săraci pe fața pământului, replică el. Sunt mulți care se chinuiesc rău de tot. Dar afacerea nu poate să-ți meargă pe degeaba. Ăsta-i lucru ştiut. Aduni ce câştigi şi scazi ce cheltuieşti, iar diferența este profitul, în cazul tău, în fața acestei cifre este semnul minus. Nu poți să...

- Nu pot, îl întrerupse Mma Ramotswe, nu pot s-o concediez acum. Sunt ca o mamă pentru ea. Îşi doreşte atât de mult să fie detectiv şi e fată muncitoare.

Domnul J.L.B. Matekoni îşi plecă privirea. Bănuia că Mma Ramotswe aşteaptă ca el să vină cu o propunere, dar nu ştia defel ce să-i propună. Oare se aşteaptă să-i dea el bani? Voia să achite el facturile Agenției de detective nr. 1, deşi fusese atât de vehementă când afirmase că se aştepta ca el să-şi vadă de garaj în timp ce ea va avea grijă de clienții ei şi de problemele care nu-i lasă să doarmă.

- Nu vreau să-mi suporți tu cheltuielile, zise Mma Ramotswe, uitându-se în ochii lui cu o dârzenie care îl sperie şi îl făcu s-o admire în acelaşi timp.

- Bine'nțeles că nu, spuse el repede. Nici prin cap nu mi-a trecut una ca asta.

- Pe de altă parte, continuă Mma Ramotswe, tu ai nevoie de o secretară la service. Facturile

tale sunt întotdeauna vraişte, nu-i aşa? Nu-ți notezi nicăieri ce bani le dai neisprăviților ălora de ucenici. Îmi închipui că le dai şi împrumuturi. Ai un catastif?

Domnul J.L.B. Matekoni se simți cu musca pe căciulă. Oare cum de aflase că ucenicii îi datorau fiecare peste şase sute de puia şi nu dăduseră nici un semn că ar avea de gând să-i dea banii înapoi?

- Vrei să vină să lucreze pentru mine? întrebă el surprins de propunerea ei. Cum rămâne cu funcția ei de detectiv-adjunct?

Mma Ramotswe nu-i răspunse imediat. Nu pusese încă lucrurile cap la cap, dar părea că se înfiripă un plan. Dacă şi-ar muta biroul la service, Mma Makutsi ar putea să-şi mențină funcția de detectiv-adjunct şi, în acelaşi timp, ar putea să puriă în ordine hârțogăraia serviceului. Domnul J.L.B. Matekoni ar putea s-o plătească pentru treaba asta, ceea ce ar însemna că agenția ar fi scutită de o mare povară. Asta, plus chiria pe care ar primi-o de la biroul actual, ar face ca bilanțul să arate mult mai bine.

Îi expuse planul domnului J.L.B. Matekoni. Deşi îşi exprimase întotdeauna îndoielile cu privire la utilitatea lui Mma Makutsi, putea să vadă părțile bune ale planului propus de Mma Ramotswe, ca să nu mai vorbim de faptul că asta ar face-o fericită. Iar fericirea ei, ştia sigur, era lucrul cel mai important pentru el.

Mma Ramotswe îşi drese glasul.

- Mma Makutsi, începu ea, mă tot gândesc la viitor.

Mma Makutsi, care terminase reorganizarea fişetului şi preparase ceaiul pentru amândouă, se afla acum în jumătatea de oră liberă pe care şi-o lua în fiecare zi la ora unsprezece, începuse să citească o revistă - un exemplar vechi din National Geographic - pe care i-o împrumutase vărul ei, învățătorul.

- La viitor? Da, ăsta-i întotdeauna un subiect interesant. Dar nu la fel de incitant ca trecutul, cred. Am găsit un articol foarte educativ în revista asta, Mma Ramotswe, o informă ea. O să v-o împrumut după ce-o termin de citit. Este vorba despre strămoşii noştri din Africa de Est. Şi despre un anume doctor Leakey, un faimos doctor de oase.

- Doctor de oase?

Mma Ramotswe era uimită. Mma Makutsi se exprima foarte bine şi în engleză, şi în setswana, dar uneori folosea expresii destul de neobişnuite. Cum adică doctor de oase? Suna a vraci, dar, fireşte, nu puteai să presupui aşa ceva despre doctorul Leakey.

- Da, întări Mma Makutsi. Ştie totul despre oasele vechi. Le dezgroapă şi ne spune totul despre trecutul nostru. Iată, priviți-l pe acesta.

Ii arătă o fotografie pe două pagini. Mma Ramotswe îşi miji ochii să vadă mai bine. Privirea nu îi mai era la fel de ageră, băgase ea de seamă, şi se temea că, mai devreme sau mai

târziu, va ajunge ca Mma Makutsi, cu ochelarii ei mari.

- Ăsta-i doctorul Leakey? Mma Makutsi încuviință din cap.

- Da, Mma, confirmă ea. El este. Ține în mână un craniu care a aparținut unei persoane de demult. Persoana asta a trăit în urmă cu foarte mulți ani, e străveche.

Mma Ramotswe se prinse în discuție.

- Si cine-i omul ăsta străvechi? întrebă ea.

- Revista zice că a trăit când nu erau prea mulți oameni pe pământ, îi explică Mma Makutsi. Pe atunci locuiam cu toții în Africa de Est.

- Tbți?

- Da, toți. Poporul meu, poporul dumneavoastră, toate popoarele. Ne tragem cu toții din acelaşi grup restrâns de strămoşi. Doctorul Leakey a demonstrat asta.

Mma Ramotswe căzu pe gânduri.

- Deci, într-un fel, suntem cu toții frați şi surori.

- Asa-i, întări Mma Makutsi. Suntem cu toții un singur popor. Eschimoşii, ruşii, nigerienii. Toți sunt asemenea nouă. Acelaşi sânge, acelaşi ADN.

- ADN? se miră Mma Ramotswe. Ce-i asta?

- De el s-a folosit Dumnezeu ca să creeze oamenii, îi explică Mma Makutsi. Toți suntem făcuți din ADN şi apă.

Mma Ramotswe cântări câteva clipe implicațiile acestei revelații. N-avea nici o părere

despre eschimoşi şi ruşi, dar nigerienii erau cu totul altceva. Dar Mma Makutsi are dreptate, reflectă ea: dacă ar exista o uniune universală frățească, ar trebui să-i includă şi pe nigerieni.

- Dacă oamenii ar şti asta, conchise ea, dacă ar şti că ne tragem cu toții din aceeaşi familie, ar fi mai buni unii cu alții, nu crezi?

Mma Makutsi puse revista pe birou.

- Sunt sigură de asta, fu ea de acord. Dacă ar şti, le-ar veni foarte greu să facă rău unei alte persoane. Poate chiar ar simți nevoia s-o ajute.

Mma Ramotswe tăcu. Mma Makutsi îi îngreuna sarcina, dar ea şi domnul J.L.B. Matekoni luaseră decizia şi nu avea altă alternativă decât să-i dea veştile proaste.

- Toate astea sunt foarte interesante, spuse ea, încercând să sune ferm. Va trebui să citesc mai multe despre doctorul Leakey când o să am mai mult timp. În momentul de față trebuie să mă gândesc tot timpul cum să fac să mențin afacerea pe linia de plutire. Bilanțul n-arată deloc bine, ştii şi tu. Nu este ca bilanțurile alea pe care le vezi publicate în ziare - ştii, alea care au două coloane, venit şi cheltuieli, şi prima coloană este întotdeauna mai mare decât cea de-a doua. La noi este taman pe dos.

Făcu o pauză, urmărind ce efect au vorbele ei asupra lui Mma Makutsi. Cu ochelarii ăia ai ei, era greu să ştii ce gândeşte.

- Deci va trebui să fac ceva, continuă ea. Dacă stau cu mâinile-n sân, o să am de-a face cu executorii judecătoreşti sau va veni direc-

torul băncii să ne dea afară din birou. Asta sentâmplă cu afacerile care nu aduc profit. E cumplit.

Mma Makutsi se uita fix la biroul ei. Apoi îşi îndreptă privirea spre Mma Ramotsvsre şi, o clipită, ramurile arbustului țepos de afară se oglindiră în lentilele ei. Mma Ramotswe fu derutată; era ca şi cum ar vedea lumea prin ochii altcuiva. În timp ce se gândea la asta, Mma Makutsi îşi mută privirea şi Mma Ramotswe îşi văzu reflectată, o fracțiune de secundă, şi rochia ei roşie.

- Fac tot ce pot, murmură Mma Makutsi. Sper că-mi veți acorda o şansă. Mă bucur foarte mult să fiu detectiv-adjunct. Nu vreau să fiu toată viața doar secretară.

Se opri şi se uită la Mma Ramotswe. Oare cum o fi, reflectă Mma Ramotswe, să fii în pielea lui Mma Makutsi, absolventă cu media 9,97 a Colegiului de Secretariat din Botswana, dar care nu avea pe nimeni pe lume, cu excepția unor rude aflate departe, tocmai la Bobonong? Ştia că Mma Makutsi le trimite bani, deoarece o văzuse odată la poştă, expediind un mandat poştal de o sută de puia. Îşi închipuia că îi anunțase de promovare şi că erau foarte mândri că nepoata lor, sau ce le-o fi fost, o duce atât de bine la Gaborone. Şi asta în timp ce nepoata era ținută în serviciu din motive de caritate şi, în realitate, Mma Ramotswe îi susținea financiar pe oamenii aceia din Bobonong.

Privirea i se îndreptă spre biroul lui Mma Makutsi şi spre fotografia ce-l înfăţişa pe doctorul Leakey cu craniul în mână. Doctorul Leakey se uita din fotografie drept în ochii ei. „Ei, Mma Ramotswe, ia zi?" părea el s-o întrebe. „Cum stă treaba cu secretara asta a ta?"

Îşi drese vocea.

- Nu fi îngrijorată, o încuraja ea. Vei rămâne detectiv-adjunct, dar va fi nevoie să îndeplineşti şi alte sarcini când ne vom muta la Tlokweng Road Speedy Motors. Domnul J.L.B. Matekoni are nevoie de cineva care să-l ajute la contabilitate. Pe jumătate vei fi secretară, dar cealaltă jumătate a ta va fi detectiv-adjunct. Făcu o pauză, apoi adăugă precipitat: Dar poţi să te prezinţi drept detectiv-adjunct. Acesta va fi titlul tău oficial.

Restul zilei, Mma Makutsi fu mai tăcută decât de obicei. Pregăti în linişte ceaiul lui Mma Ramotswe, îi oferi cana fără să scoată un cuvânt, dar spre sfârşitul zilei păru că-şi acceptă soarta.

- Presupun că în biroul domnului J.L.B. Matekoni e o harababură totală, zise ea. Nu-l văd în stare să-şi aranjeze hârtiile aşa cum se cuvine. Bărbaţilor nu le place să se ocupe de chestiile astea.

Mma Ramotswe se simţi uşurată sesizând această schimbarea de ton.

- E într-adevăr o harababură totală, confirmă ea. O să-i faci un mare serviciu dacă pui totul la punct.

- Ne-au învățat la colegiu cum să face asta, spuse Mma Makutsi. Într-o zi ne-au trimis la un birou unde domnea haosul şi noi a trebuit să îndosariem totul. Am mers patru dintre noi -eu si trei fete frumoase. Fetele frumoase şi-au petrecut vremea discutând cu bărbații din birou, iar eu am făcut toată treaba.

- Aha! făcu Mma Ramotswe. Îmi închipui.

- Am lucrat până la ora opt seara, continuă Mma Makutsi. La ora cinci, celelalte fete au plecat cu bărbații la un bar, iar pe mine m-au lăsat acolo. A doua zi de dimineață, directorul colegiului ne-a lăudat pe toate pentru treaba bună pe care, pasămite, o făcuserăm şi ne-a zis că vom primi nota maximă. Celelalte fete au fost foarte mulțumite. Mi-au zis că, deşi eu făcusem cea mai mare parte din toată treaba, ele avuseseră sarcina cea mai dificilă, aceea de a-i ține pe bărbați ocupați, să nu mă încurce. Şi chiar erau convinse de asta.

Mma Ramotswe clătină din cap dezaprobator.

- Fetele astea nu sunt bune de nimic, comentă ea. Sunt prea multe persoane ca ele în ziua de azi, în Botswana. Dar măcar ai satisfacția că ai reuşit în viață. Tu eşti detectiv-adjunct şi ele ce sunt? Nimic, îmi închipui.

Mma Makutsi îşi scoase ochelarii mari şi-şi lustrui lentilele meticulos, cu colțul batistei.

- Două dintre ele sunt măritate cu bărbați foarte bogați, zise ea. Locuiesc în case mari, pe lângă hotelul Sun. Le-am zărit pe acolo, purtau ochelari de soare scumpi. Cea de-a treia s-a

mutat în Africa de Sud şi a devenit model. I-am văzut fotografia într-o revistă. S-a măritat cu un fotograf care lucrează la revista aia. Si el e doldora de bani, si ea este foarte fericită.

I se spune Polaroid Khumalo. E un bărbat atrăgător şi renumit.

Îşi puse ochelarii pe nas şi se uită la Mma Ramotswe.

- Într-o bună zi o să-ți găseşti şi tu un soț, o încuraja Mma Ramotswe. Iar bărbatul acela va fi foarte norocos.

Mma Makutsi clătină din cap a neîncredere.

- Mă-ndoiesc că o să-mi găsesc un soț, zise ea. Nu sunt destui bărbați în Botswana. E lucru ştiut. Toți bărbații sunt deja însurați şi n-a mai rămas nimeni.

- Păi, nu trebuie neapărat să te măriți, spuse Mma Ramotswe. În ziua de azi, fetele nemăritate pot s-o ducă foarte bine şi singure. Uită-te la mine. Nici eu nu sunt măritată.

- Dar dumneavoastră vă căsătoriți cu domnul J.L.B. Matekoni, replică Mma Makutsi. N-o să mai fiți mult timp nemăritată. Veți putea...

- Dar, o întrerupse Mma Ramotswe, nu trebuie neapărat să mă mărit cu el ca să fiu fericită. Eram fericită şi înainte, şi puteam să rămân bine-mersi aşa.

Se opri. Observă că Mma Makutsi îşi scosese ochelarii şi-i lustruia din nou. Se aburiseră.

Mma Ramotswe căzu pe gânduri. Nu fusese niciodată în stare să vadă oameni nefericiți şi să nu facă nimic. Nu era tocmai o calitate

potrivită pentru un detectiv particular, având în vedere nefericirea cu care se întâlnea la tot pasul în meseria ei, dar nu putuse să-şi împietrească inima, oricât de mult încercase.

- Ah, şi mai e ceva, zise ea. N-am apucat să-ți spun, la noul loc de muncă o să ai funcția de director-adjunct al Tlokweng Road Speedy Motors. Nu este doar muncă de secretariat.

Mma Makutsi se uită la ea şi-i zâmbi.

- Minunat, exclamă ea. Sunteți foarte bună CU mine, Mma.

- Şi, bineînțeles, vei primi mai mulți bani, continuă Mma Ramotswe lăsând la o parte precauția. Nu foarte mulți, dar ceva mai mulți decât aici. Vei putea să le trimiți o sumă mai mare rudelor tale din Bobonong.

Mma Makutsi păru să se înveselească considerabil la aflarea acestei vesti si rezolvă cu entuziasm ultima sarcină a zilei, dactilografierea câtorva scrisori pe care Mma Ramotswe le redactase de mână. Acum era rândul lui Mma Ramotswe să fie morocănoasă. Numai doctorul Leakey e de vină, conchise ea. Dacă nu venea vorba despre el, ar fi fost mai fermă. Dar aşa, nu numai că o promovase din nou pe Mma Makutsi, ci îi oferise, fără să-l consulte pe domnul J.L.B. Matekoni, şi o mărire de salariu. Va trebui să-i spună asta, fireşte, dar probabil că nu imediat. Veştile nu tocmai bune se dau la momentul potrivit şi trebuie să aştepți momentul prielnic. Din când în când, bărbații lasă garda jos, iar arta de a fi o femeie de

succes si de a-i învinge pe bărbați la propriul lor joc era să aştepți să-ți vină mingea la fileu. Când se iveşte momentul, poți să manipulezi un bărbat fără nici un fel de probleme. Dar, pentru asta, trebuie să aştepți.

Capitolul 2 - Un băiat în noapte

Îşi ridicaseră tabăra la Okavango, lângă Maun, sub coroanele unor arbori mopani. La nord, la nici o jumătate de milă depărtare, se întindea lacul, o panglică albastră pe fundalul maro-niu-verzui al savanei. Aici iarba era moale şi deasă, o ascunzătoare perfectă pentru animale. Dacă voiai să vezi un elefant, trebuia să te uiți cu atenție, fiindcă bogăția vegetației te împiedica să zăreşti până şi siluetele lor gri, voluminoase, mişcându-se agale în căutarea hranei. Tabăra, un grup semipermanent de cinci-şase corturi mari, dispuse în semicerc, aparținea unui om cunoscut sub numele de Rra Puia, Domnul Ploaie, poreclă datorată superstiției, verificate empiric în numeroase împrejurări, cum că prezența lui aduce lumii mult dorita ploaie. Rra Puia nu avea nimic împotrivă ca această superstiție să se perpetueze. Ploaia era de bun augur; de aici şi strigătul Puia! Puia! Puia! când oamenii invocau sau îşi serbau norocul. Era un bărbat cu fața îngustă, cu pielea tăbăcită, pătată de soare, cum o au albii care şi-au petrecut toată viața sub soarele african. Pistruii nu i se mai deosebeau de petele de la soare, ceea ce conferea tenului său o nuanță maronie, ca un biscuit rumenit la cuptor.

- Încetul cu încetul, se face asemenea nouă, remarcase unul dintre oamenii săi într-o seară când se adunaseră în jurul focului. Într-o bună

zi se va trezi de dimineață şi va fi un motswana, de aceeaşi culoare ca noi toți.

- N-o să poată fî motswana doar pentru că i s-a închis pielea la culoare, îl contrazise un altul. Un motswana este motswana pe dinăuntru. Un zulus este la fel ca noi pe dinafară, dar pe dinăuntru va fi întotdeauna zulus. Nu poți transforma un zulus într-un motswana. Ei sunt altfel.

În jurul focului se lăsă tăcerea, chibzuiră cu toții cum se prezintă situația.

- Sunt multe lucruri care te fac să fii ceea ce eşti, zise într-un târziu unul dintre căutătorii de urme. Dar cel mai important lucru este pântecele mamei. Acolo primeşti laptele care te transformă în motswana sau în zulus. La lapte motswana, copil motswana. La lapte zulus, copil zulus.

- Nu primeşti lapte în pântecele mamei, replică unul dintre tineri. Nu aşa se-ntâmplă.

Bărbatul mai în vârstă îi aruncă o privire aspră.

- Atunci, ce mănânci timp de nouă luni, domnule Deştept, domnule Diplomă de Absolvent? Vrei să spui că mănânci sângele mamei? Asta vrei să spui?

Tânărul scutură din cap.

- Nu ştiu exact ce mănânci, răspunse el. Dar lapte nu primeşti până nu te naşti. De asta sunt sigur.

Bărbatul mai în vârstă se uită la el disprețuitor.

- Habar n-ai de nimic. N-ai copii, nu-i aşa? Ce ştii tu despre ei? Un bărbat fără copii care vorbeşte despre copii de parcă ar avea cât să-i ajungă pentru o echipă de fotbal. Eu am cinci copii. Cinci!

Ridică cele cinci degete de la o mână.

- Cinci copii, repetă el. Şi toţi cinci au fost făcuţi din laptele mamei.

Se aşternu tăcerea. La un alt foc, aşezaţi pe scaune în loc de buşteni, stăteau Rra Puia şi cei doi clienţi ai săi. Sunetul vocilor lor, un bombănit ininteligibil, fusese purtat spre grupul bărbaţilor, dar acum tăcuseră şi ei. Brusc, Rra Puia se ridică în picioare.

- E ceva acolo, spuse el. Probabil un şacal. Uneori se apropie destul de mult de foc. Celelalte animale păstrează distanţa.

Unul din clienţi, un bărbat între două vârste, care avea pe cap o pălărie de cowboy cu boruri largi, se ridică şi scrută întunericul.

- Dar un leopard s-ar apropia atât de mult? se interesă el.

- Niciodată, îl linişti Rra Puia. Sunt creaturi timide.

Femeia, care stătea pe un scaun pliant de pânză, întoarse capul brusc.

- Categoric e ceva acolo, spuse ea. Ascultaţi. Rra Puia puse jos cana din mână şi-i strigă pe oameni.

- Simon! Motopi! Să-mi aducă unul din voi o lanternă. Hai, pas alergător!

Tânărul se ridică şi se îndreptă cu paşi repezi spre cortul în care se afla echipamentul, în timp ce se apropia de stăpânul său, auzi şi el zgomotul şi aprinse lanterna puternică, măturând cu raza ei cercul de întuneric care înconjura tabăra. La lumina ei iscoditoare, văzură tufişurile şi copăceii, care, în mod curios, păreau cu toţii uniformi, unidimensionali.

- N-o să se sperie de lumină? întrebă femeia.

- Tot ce se poate, răspunse Rra Puia. Dar n-avem nevoie de surprize, nu-i aşa?

Raza se răsuci şi o clipă urcă şi lumină frunzele unui arbust ţepos. Apoi coborî la baza arbustului şi acolo îl văzură.

- E un copil, exclamă bărbatul cu pălăria de cowboy. Un copil? în pustietatea asta?

Copilul era în patru labe. Prins în raza de lumină, era ca un animal surprins de farurile unei maşini, care încremeneşte neştiind încotro s-o apuce.

- Motopi! strigă Rra Puia. Pune mâna pe copilul ăla. Adu-l aici!

Bărbatul cu lanterna se deplasă iute prin iarbă, ţinând mai departe raza de lumină aţintită pe silueta micuţă. Când ajunse în dreptul lui, dintr-odată, copilul se întoarse şi o luă la fugă spre întuneric, dar ceva păru să-l încetinească, se împiedică şi căzu. Bărbatul se aruncă înainte şi scăpă lanterna. Se auzi un zgomot ascuţit de parcă se lovise de o stâncă şi lumina se stinse. Dar bărbatul pusese deja

mâna pe copil şi îl ridicase în braţe, deşi acesta dădea din picioare şi se zvârcolea.

- Nu te mai zbate, micuţule, îi spuse el în setswana. Nu-ti fac nici un rău. Nu-ti fac nici un rău.

Copilul dădea în continuare din picioare şi-l lovea pe bărbat în burtă.

- Stai cuminte!

Îl scutură pe copil, apoi, ţinându-l cu o mână, îl plesni puternic pe umăr cu cealaltă.

- Na! Asta primeşti dacă încerci să-l loveşti pe unchiul tău. Îţi mai trag una dacă nu te potoleşti!

Surprins de lovitură, copilul încetă să se mai zbată şi se lăsă moale în braţele bărbatului.

- Şi încă ceva, mormăi bărbatul în timp ce se îndrepta spre focul lui Rra Puia. Puţi.

Lăsă băiatul jos lângă masa unde ardea felinarul de vânt; dar încă-l mai ţinea de încheietura mâinii, pentru ca nu cumva să încerce să fugă sau chiar să-i tragă un picior vreunui alb.

- Deci ăsta-i micuţul nostru şacal, zise Rra Puia, uitându-se la copil.

- E gol, remarcă femeia. N-are nici măcar o zdreanţă pe el.

- Câţi ani o avea? se întrebă unul dintre bărbaţi. Nu poate să aibă mai mult de şase-şapte ani. Cel mult.

Rra Puia ridică felinarul şi îl apropie de copil, luminându-i pielea ce părea brăzdată de mici cicatrice şi zgârieturi, de parcă fusese târât printre tufişuri ţepoase. Avea burta suptă şi i

se vedeau coastele; bucuțele îi erau descărnate şi pe un picior, chiar în partea din spate a genunchiului, avea o rană deschisă, roşie, cu marginile albicioase.

Băiatul se uită înspre lumină şi păru să se ferească de privirile iscoditoare ale oamenilor.

- Cine eşti? îl întrebă Rra Puia în setswana. De unde vii?

Copilul se holbă la lumină, dar nu reacționa la întrebare.

- Încearcă în kalanga, îi spuse Rra Puia lui Motopi. Încearcă în kalanga, apoi în herero. Ar putea fi un herero. Sau un mosarwa. Motopi, tu ştii limbile astea. Vezi dacă nu poți să scoți ceva de la el.

Bărbatul se lăsă pe vine ca să fie la nivelul copilului. Începu să-i vorbească într-o limbă, pronunțând cuvintele rar, apoi, când nu obținu nici o reacție, trecu la cealaltă. Băiatul rămase mut.

- Nu cred că micuțul ăsta poate să vorbească, spuse el. Nu cred că înțelege ce-i spun.

Femeia făcu un pas înainte şi se aplecă să atingă umărul copilului.

- Bietul de tine, îl compătimi ea. Arăți de parcă...

Scoase un strigăt şi îşi retrase iute mâna. Băiatul o muşcase.

Bărbatul îl înşfacă de mâna dreaptă şi-l ridică în picioare. Apoi, aplecându-se înainte, îl plesni peste față.

- Nu, strigă el. Copil rău! Indignată, femeia îl împinse la o parte.

- Nu-l lovi, țipă ea. E speriat. Nu vezi? N-a vrut să mă rănească. N-ar fi trebuit să-l ating.

- Nu poți lăsa un copil să muşte oamenii, Mma, replică bărbatul liniştit. Nu îngăduim aşa ceva.

Femeia îşi înfăşurase o batistă în jurul mâinii, dar prin ea răzbise o mică pată de sânge.

- O să vă dau nişte penicilină, spuse Rra Puia. O muşcătură de om poate să dea o infecție urâtă.

Îşi întoarseră privirile din nou spre copil, care se întinsese pe jos de parcă s-ar fi pregătit de culcare, dar se uita la ei şi le urmărea fiecare mişcare.

- Copilul miroase foarte ciudat, spuse Motopi. Ați remarcat asta, Rra Puia?

Rra Puia adulmecă.

- Da, confirmă el. O fi de la rană. Supurează.

- Nu, îl contrazise Motopi. Am un miros fin. Simt mirosul rănii, dar mai este ceva. Un miros pe care n-ar trebui să-l emane un copil.

- Ce anume? întrebă Rra Puia. Îi recunoşti mirosul?

Motopi dădu din cap a încuviințare.

- Da, este miros de leu. Nimic nu duhneşte la fel în afară de lei.

Câteva clipe nimeni nu spuse nimic. Apoi Rra Puia izbucni în râs.

- Un pic de săpun şi apă, şi problema-i rezolvată, zise el. Să-i punem ceva şi pe rana

aia de pe picior. Praful de sulfamidă ar trebui să i-o usuce.

Motopi îl ridică pe copil cu gingăşie. Băiatul se uită la el, se chirci, dar nu opuse rezistență.

- Spală-l şi ține-l în cortul tău, porunci Rra Puia. Nu-l lăsa să scape.

Clienții se reîntoarseră la locurile lor, în jurul focului. Femeia avu un schimb de priviri cu bărbatul, care îşi ridică o sprânceană şi dădu din umeri.

- De unde o fi apărut? îl întrebă ea pe Rra Puia, care întețea focul cu un băț înnegrit de fum.

- Îmi închipui că dintr-unul din satele din zonă, răspunse el. Cel mai apropiat este la vreo douăzeci de mile, într-acolo. Probabil, e un văcar care s-a rătăcit şi s-a învârtit aiurea prin savană. Se mai întâmplă.

- Dar de ce nu are haine? Bărbatul ridică din umeri.

- Câteodată văcarii poartă doar un şorțu-leț. Probabil i s-a agățat de vreun tufiş. Poate l-a pierdut pe undeva.

Ridică privirea spre femeie.

- Astfel de lucruri se întâmplă adesea în Africa. Sunt mulți copii dați dispăruți. Apoi apar din senin. Nu li se întâmplă nimic. Doar nu sunteți îngrijorată pentru el.

Femeia se încruntă.

- Bineînțeles că sunt. I se putea întâmpla orice. Cum rămâne cu animalele sălbatice?

Putea fi sfâşiat de un leu. I se puteau întâmpla atâtea.

- Aşa-i, adeveri Rra Puia. I s-ar fi putut întâmpla, dar nu i s-a întâmplat nimic. O să-l luăm mâine cu noi la Maun şi o să-l lăsăm la poliția de acolo. Or să-i dea ei de capăt. Or să afle de unde este şi or să-l ducă acasă.

Femeia căzu pe gânduri.

- De ce-a spus omul dumneavoastră că miroase a leu? Nu vi se pare ciudat?

Rra Puia începu să râdă.

- Oamenii zic tot felul de lucruri ciudate prin părțile astea. Ei văd lumea cu alți ochi. Tipul ăla, Motopi, e un căutător de urme dibaci. Dar are tendința să vorbească despre animale de parcă ar fi oameni. Zice că animalele îi vorbesc. Susține că poate mirosi când unui animal îi este frică. Aşa vorbeşte el. Nu-s decât vorbe.

Rămaseră o vreme tăcuți, apoi femeia îi anunță că se duce la culcare. Îşi spuseră noapte bună, iar Rra Puia şi bărbatul mai rămaseră lângă foc cam vreo jumătate de oră, vorbind foarte puțin şi privind cum se mistuie buştenii încetişor şi cum se înalță scânteile spre cer. In cortul său, Motopi stătea nemişcat, întins în fața intrării, astfel încât copilul să nu poată ieşi fără să-l deranjeze. Era însă puțin probabil ca micuțul să încerce ceva; adormise aproape imediat după ce fusese adus în cort. Acum Motopi, pe cale să fie furat de somn, îl privea cu un ochi peste care se lăsa încet-încet pleoapa grea. Copilul, învelit cu o piele de

animal uşoară, respira adânc. Mâncase bucata de carne pe care i-o dăduseră, sfâşiind-o lacom, şi băuse cu sete cana mare cu apă pe care i-o întinseseră, lipăind apa ca un animal venit la adăpat. Dar mai e şi mirosul acela ciudat, se gândea el, mirosul acela acru-mucegăit care-i amintea atât de pregnant de mirosul pe care îl au leii. Dar, se întreba el, de ce ar mirosi un copil a leu?

Capitolul 3 - Probleme la garaj

În drum spre Tlokweng Road Speedy Motors, Mma Ramotswe decisese că pur şi simplu va trebui să-i mărturisească totul domnului J.L.B. Matekoni. Ştia că îşi depăşise atribuțiile când o promovase pe Mma Makutsi la funcția de director-adjunct al garajului - nici ei nu i-ar fi plăcut dacă el ar fi încercat să promoveze pe cineva din subordinea ei - şi îşi dădea seama că va trebui să-i povestească exact ce se întâmplase. E un bărbat cumsecade şi, deşi considera dintotdeauna că Mma Makutsi este un lux pe care Mma Ramotswe nu şi-l poate permite, va înțelege, de bună seamă, cât de important este pentru ea să aibă o funcție. La urma urmei, n-o să aibă nici o importanță dacă Mma Makutsi o să-şi spună director-adjunct atâta timp cât o să-şi facă treaba. Mai rămânea apoi chestiunea măririi de salariu. Asta va fi ceva mai dificil de explicat.

După-amiaza târziu, Mma Ramotswe se îndrepta spre Tlokweng Road Speedy Motors în dubita ei albă, pe care domnul J.L.B. Matekoni i-o reparase recent. Dubita mergea într-o veselie, acum că domnul J.L.B. Matekoni petrecuse atât de mult din timpul său liber meşterind la motor, îi înlocuise multe dintre piese cu unele noi, pe care le comandase din străinătate. Îi pusese un carburator nou, de exemplu, chiar şi un set cu totul nou de frâne. Acum Mma Ramotswe nu trebuia decât să

atingă pedala frânei, şi dubita se oprea cu un scrâşnet. În trecut, înainte ca domnul J.L.B. Matekoni să se ocupe de dubita ei, Mma Ramotswe trebuia să apese pedala frânei de două-trei ori până să înceapă să încetinească.

- Cred că de-acuma n-o să mai tamponez niciodată bara din spate a altor maşini, zise Mma Ramotswe recunoscătoare când încerca noile frâne. Voi putea opri exact când vreau.

Domnul J.L.B. Matekoni o privi alarmat.

- Este foarte important să ai frâne bune, o sfătui el. Să nu mai laşi frânele să ajungă în halul ăla. Nu trebuie decât să-mi spui şi voi avea grijă să meargă brici.

- Aşa voi face, promise Mma Ramotswe. Nu era prea interesată de maşini, deşi îşi îndrăgea micuța dubită albă, care-i fusese atât de credincioasă. Nu pricepea cum de petrec oamenii atâta timp tânjind după Mercedesuri când sunt atâtea alte maşini care te poartă în siguranță la destinație şi înapoi, fără să fie nevoie să cheltuieşti o avere. Interesul exagerat pentru maşini e boala bărbaților, gândi ea. Îl vezi înfiripându-se la băieței, care-şi construiesc maşinuțe din sârmă, şi nu le trece niciodată. Oare de ce consideră bărbații maşinile atât de interesante? Un automobil nu este altceva decât o maşinărie, la fel ca maşinile de spălat sau fiarele de călcat, şi te-ai aştepta să fie interesați şi de acestea. Şi totuşi nu sunt. Nu vezi nicăieri bărbați adunându-se să discute despre maşini de spălat.

Ajunse în față la Tlokweng Road Speedy Motors si coborî din dubita albă. Prin mica fereastră care dădea în curtea din față văzu că în birou nu era nimeni, ceea ce însemna că, probabil, domnul J.L.B. Matekoni era sub o maşină în atelier sau îi supraveghea pe cei doi ucenici sturlubatici, încercând să le explice între timp o chestiune mai complicată de mecanică, îi mărturisise lui Mma Ramotswe neputința lui de-a scoate mecanici buni din băieții ăştia, iar Mma Ramotswe îl înțelegea perfect. Nu-i lucru uşor să-i convingi pe tineri că trebuie să muncească; ei se aşteaptă să le fie oferit totul pe tavă. Nici unul dintre ei nu pare să înțeleagă că toate lucrurile de care se bucură în Botswana - şi sunt multe - au fost dobândite prin muncă susținută şi abnegație. Botswana nu împrumutase niciodată bani, ca mai apoi să se scufunde în datorii, aşa cum li se întâmplase altor țări din Afi^ica. Făcuse economii la sânge şi cheltuise cu chibzuială; fiecare bănuț, fiecare thebe[2] fiisese justificată, nici una nu intrase în buzunarul politicienilor. Putem fi mândri de țara noastră, cugetă Mma Ramotswe. Eu, una, sunt mândră. Sunt mândră de faptele tatălui meu, Obed Ramotswe; sunt mândră de sir Seretse Khama şi de felul cum acesta a creat o nouă țară dintr-un ținut ignorat de britanici. Nu le-o fi păsat lor de noi, reflectă ea, dar acum ştiu de

[2] Subunitate a monedei naţionale botswaneze. (n.t.)

ce suntem în stare. Ne admiră pentru asta; citise un discurs al ambasadorului american: „Felicităm poporul botswanez pentru înfăptuirile sale". Aceste cuvinte o umplu-seră de mândrie. Ştia că oamenii de peste mări, oamenii din țările acelea îndepărtate şi oarecum înfricoşătoare, au o părere foarte bună despre Botswana.

Este bine să fii african. Se întâmplaseră lucruri îngrozitoare în Africa, lucruri care te umpleau de ruşine şi disperare când ți le aminteai, dar Africa însemna şi altceva. Indiferent cât de mare fusese suferința popoarelor din Africa, indiferent de chinurile cauzate de cruzimea soldaților şi de haosul provocat de ei - nişte băietei înarmați, în realitate -, mai rămâneau destule pentru care puteai să fii mândru. Era bunătatea, de exemplu, şi optimismul, şi arta, şi muzica.

Se îndreptă spre intrarea în atelier. Înăuntru erau două maşini, una pe o rampă, iar cealaltă parcată lângă perete, cu bateria conectată la un generator micuț de lângă roata din față. Pe podea zăceau vraişte mai multe piese de schimb - o țeava de eşapament şi o altă piesă pe care nu o recunoscu -, iar sub maşina de pe rampă era o trusă de scule. Dar nici urmă de domnul J.L.B. Matekoni.

Doar când se ridică în picioare unul din ucenici, îşi dădu Mma Ramotswe seama că sunt amândoi acolo. Stătuseră pe jos, sprijiniți de un rezervor de benzină gol, şi jucaseră tradi-

ţionalul joc cu pietre. Acum, unul din ei, băiatul înalt al cărui nume nu şi-l amintea niciodată, se ridică şi-şi şterse mâinile de salopeta murdară.

- Bună ziua, Mma, o salută el. Nu-i aici. Şefu'. A plecat acasă.

Ucenicul îi rânji într-un fel pe care îl consideră uşor jignitor. Un rânjet familiar, despre care îți puteai închipui că-l foloseşte ca să agate fetele la dans. Cunoştea genul. Domnul J.L.B. Matekoni îi spusese că nu le stă mintea decât la fete; era convinsă de asta. Partea proastă era că existau destule fete interesate de tineri ca el, cu părul dat cu pomadă şi cu rânjete strălucitoare.

- De ce a plecat acasă atât de devreme? se interesă ea. Aţi terminat toată treaba? De-aia staţi şi frecaţi menta?

Ucenicul zâmbi. Avea aerul cuiva care ştie ceva, remarcă ea şi se întrebă despre ce-o fi vorba. Sau doar făcea pe deşteptul şi îşi afişa aerul condescendent pe care, probabil, îl adopta în fata tuturor femeilor?

- Nu, răspunse el aruncându-i o privire prietenului său. Numai terminată nu-i. Încă avem de reparat maşina aia de-acolo.

Arătă nonşalant spre maşina de pe rampă, între timp se ridicase şi celălalt ucenic. Mâncase ceva şi avea o dungă subțire de făină în jurul gurii. Oare ce-ar spune fetele dacă l-ar vedea aşa? se întrebă uşor răutăcioasă Mma Ramotswe. Şi-l imagină făcând curte plin de

candoare unei fete, fără să ştie de dunga albă din jurul gurii. O fi el arătos, dar o linie albă în jurul buzelor ar fi întâmpinată cu râsete din partea fetei, nu cu bătăi de inimă pătimaşe.

- Şefu' e mai mult plecat în ultimul timp, confirmă al doilea ucenic. Câteodată pleacă la ora două şi ne lasă pe noi să facem toată treaba.

- Problema e, interveni celălalt ucenic, că nu le putem face pe toate. Ne pricepem destul de bine la maşini, dar ştiți, nu am învățat chiar totul.

Mma Ramotswe se uită la maşina de pe rampă. Era un break din acelea vechi, franțuzeşti, atât de populare în unele părți ale Africii.

- Aia, de exemplu, zise primul ucenic, scoate aburi pe țeava de eşapament. Iese un nor mare.

Asta înseamnă că o garnitură s-a tocit şi că lichidul de răcire intră în camera pistoanelor. Aşa se formează aburul. Fâsss. Mult abur.

- Ei bine, replică Mma Ramotswe, de ce n-o reparați? Domnul J.L.B. Matekoni nu poate să stea tot timpul după fundul vostru.

Ucenicul mai tânăr se bosumflă.

- Credeți că-i chiar aşa de simplu, Mma? Chiar credeți că-i simplu? Ați încercat vreodată să scoateți un cap de cilindru dintr-un Peugeot? Ați reuşit vreodată aşa ceva, Mma?

Mma Ramotswe făcu un gest împăciuitor.

- Nu vă criticam, îi linişti ea. De ce nu-l rugaţi pe domnul J.L.B. Matekoni să vă arate cum se procedează?

Ucenicul mai în vârstă păru să se enerveze.

- Ar fi bine, Mma. Problema e că nu ne arată. În plus, pleacă acasă şi ne lasă să le explicăm clienţilor ce şi cum. Iar lor nu le convine asta. Ne întreabă: Unde-i maşina mea? Cum vreţi să mă deplasez eu dacă durează atât de mult s-o reparaţi? Să merg pe jos ca unul care n-are maşină? Asta ne spun, Mma.

Mma Ramotswe nu zise nimic câteva secunde. Părea de-a dreptul incredibil ca domnul J.L.B. Matekoni, care în mod normal era atât de meticulos, să permită să se întâmple una ca asta în atelierul lui. I se dusese vestea de mecanic bun şi prompt. Dacă cineva era nemulţumit de o reparaţie făcută de el, avea dreptul să-i aducă maşina înapoi, iar el i-o repara din nou, fără să-i ia un ban. Aşa procedase întotdeauna şi era de necrezut că ar lăsa o maşină pe rampă în grija celor doi ucenici, care păreau să ştie prea puţine despre motoare şi care ar fi fost de aşteptat să facă o treabă de mântuială.

Hotărî să-l mai descoasă puţin pe ucenicul mai în vârstă.

- Vrei să zici, întrebă ea coborând glasul, că domnului J.L.B. Matekoni nu-i pasă de maşinile astea?

Ucenicul se uită lung în ochii ei, lăsând, în mod nepoliticos, să li se întâlnească privirile.

Dacă ar şti să se poarte cuviincios, nu s-ar uita drept în ochii mei; s-ar uita în jos, cum îi stă bine unui tânăr în prezența cuiva mai în vârstă.

- Da, răspunse simplu ucenicul. In ultimele zece zile sau aşa ceva, domnul J.L.B. Matekoni pare să-şi fi pierdut interesul pentru garajul ăsta. Chiar ieri mi-a spus că intenționează să se ducă în satul său şi să mă lase pe mine şef. Zicea că e convins că mi-aş da toată osteneala.

Mma Ramotswe respiră adânc. Îşi dădea seama că tânărul îi spune adevărul, dar unul greu de crezut.

- Şi încă ceva, continuă ucenicul, ştergân-du-şi mâinile cu o cârpă. N-a mai plătit furnizorul de piese de schimb de vreo două luni. Au sunat ieri, când el a plecat devreme, şi am răspuns eu, nu-i aşa, Siletsi?

Celălalt ucenic dădu din cap a încuviințare.

- În fine, povesti el mai departe, au zis că nu ne mai dau piese de schimb dacă nu plătim în zece zile totul. Mi-au zis să-i spun asta domnului J.L.B. Matekoni ca să-şi vină-n fire. Aşa au zis. Să-i spun totul şefului. Aşa mi-au zis c-ar trebui să fac.

- Şi ai făcut asta? întrebă Mma Ramotswe.

- Da, răspunse el. I-am zis: Doar o vorbă, Rra, doar o vorbă să vă spun. Şi apoi i-am povestit totul.

Mma Ramotswe îi urmări expresia. Era clar că-i făcea plăcere să joace rolul angajatului în-

grijorat, un rol, presupunea ea, pe care n-avusese ocazia să-l mai joace.

- Şi apoi? Ce ți-a răspuns?

Ucenicul pufni şi-şi şterse nasul cu dosul palmei.

- A zis c-o să vadă ce poate face. Aşa a zis. Dar ştiți ce cred eu? Ştiți ce cred eu că sentâm-plă, Mma?

Mma Ramotswe se uită la el în expectativă. El continuă:

- Cred că domnului J.L.B. Matekoni nu-i mai pasă de garajul ăsta. E sătul de el până-n gât. Cred că vrea să-l lase pe mâna noastră. Şi-apoi vrea să plece la țară la el, să cultive pepeni. Ambătrânit şi dumnealui de-acu', Mma. I-o fi de-ajuns.

Mma Ramotswe trase aer în piept. Măgăria fățişă a aluziei lui o uimise: ia te uită la... la nepricopsitul ăsta de ucenic, cunoscut în special pentru talentul de a le necăji pe fetele care trec pe lângă service, acelaşi ucenic pe care domnul J.L.B. Matekoni l-a prins odată dând cu ciocanul în motor; şi spune acum că însuşi domnul J.L.B. Matekoni e gata să dea în primire.

Avu nevoie de aproape un minut ca să-şi recapete stăpânirea de sine şi să-i poată da un răspuns.

- Eşti un tânăr foarte necioplit, îi spuse ea într-un târziu. Domnul J.L.B. Matekoni nu şi-a pierdut interesul pentru garaj. Şi nu-i bătrân. Mai mult de patruzeci şi un pic de ani n-are,

ceea ce nu-nseamnă că-i bătrân, indiferent de părerea voastră. Şi încă ceva, n-are nici cea mai mică intenție să vă predea vouă garajul. Ar fi. ca şi cum ar pune afacerea pe butuci. Pricepi?

Ucenicul mai în vârstă căută sprijin la prietenul lui, dar acesta rămase cu privirile ațintite în pământ.

- Înțeleg, Mma. Îmi pare rău.

- Aşa şi trebuie, replică Mma Ramotswe. Dacă vreți să ştiți, domnul J.L.B. Matekoni tocmai a numit un director-adjunct al ser-viceului. Acest nou director va veni în curând, şi-o să fie vai şi-amar de pielea voastră.

Vestea avu efectul scontat asupra ucenicului mai în vârstă, care scăpă din mână cârpa unsuroasă şi-i aruncă o privire neliniştită celuilalt.

- Când vine? întrebă el îngrijorat.

- Săptămâna viitoare, răspunse Mma Ramotswe. Şi e o femeie.

- O femeie?

- Da, confirmă Mma Ramotswe şi se întoarse să plece. Se numeşte Mma Makutsi şi e foarte aspră cu ucenicii. Puteți să vă luați adio de la tăiat frunză la câini şi jocul cu pietrele. M-ați înțeles?

Ucenicii încuviințară din cap posomorâți.

- Atunci încercați să reparați maşina aia, zise Mma Ramotswe. Mă întorc peste câteva ore să văd ce-ați făcut.

Se întoarse la dubită şi se aşează pe scaunul şoferului. Reuşise să pară convingătoare când le dăduse instrucțiuni ucenicilor, dar în sinea ei se simțea măcinată de incertitudini. De fapt, era extrem de îngrijorată. Ştia din proprie experiență că, atunci când oamenii încep să se comporte altfel decât le stă în caracter, e semn sigur că nu-i a bună. Domnul J.L.B. Matekoni era extrem de conştiincios, iar oamenii extrem de conştiincioşi nu-şi dezamăgesc clienții fără un motiv întemeiat. Dar despre ce-o fi vorba? O fi ceva legat de cu iminenta lor căsătorie? Oare s-o fi răzgândit? Voia cumva să dea înapoi?

Mma Makutsi încuie uşa Agenției de detective nr. 1. Mma Ramotswe plecase la service să stea de vorbă cu domnul J.L.B. Matekoni si o lăsase pe ea să termine scrisorile şi să le expedieze. Nici o sarcină de serviciu, oricât de neplăcută, nu i s-ar fi părut exagerată, aşa de mult se bucurase Mma Makutsi la vestea promovării ei şi a majorării salariale. Era într-o joi, iar a doua zi era zi de chenzină, chiar dacă urma să primească tot vechiul salariu. Se gândi să-şi facă cinste anticipat - poate cu o gogoaşă în drum spre casă. Drumul ei trecea pe lângă o mică tarabă la care se vindeau gogoşi şi alte produse prăjite, iar mirosul pe care îl răspândeau era chinuitor. Era totuşi o problemă cu banii. O gogoaşă mare costa două puia, o tratație cam costisitoare, mai ales dacă la asta adăugai şi costul cinei. Traiul era

scump în Gaborone; totul părea să coste aici de două ori mai mult decât acasă. La țară, cu zece puia ajungeai departe; aici, în Gaborone, bancnotele de zece puia parcă ți se scurgeau printre degete.

Mma Makutsi închiriase o cameră în partea din spate a unei case de pe Lobatse Road. Camera ocupa jumătate dintr-o baracă micuță, din BCA, care dădea spre gardul din spate şi o uliță sinuoasă, bântuită de câini slăbănogi. Câinii erau destul de ataşați de locatarii caselor din jur, dar păreau să prefere compania lor şi mişunau de colo-colo adunați câte doi-trei. Cineva trebuie că-i hrănea din când în când, dar tot le ieşeau coastele prin piele şi păreau să scormonească în permanență după resturi, în pubelele de gunoi. Uneori, dacă Mma Makutsi lăsa uşa deschisă, unul din câinii aceştia se aventura înăuntru şi se uita la ea cu ochi jalnici şi flămânzi până când era dat afară. Aceasta era, probabil, o insultă şi mai mare decât cea pe care o îndura la serviciu, unde intrau găinile şi se apucau să ciugulească la picioarele ei.

Îşi cumpără gogoaşa de la tarabă şi o mancă acolo, pe loc, lingându-şi zahărul de pe degete după ce o termină. Apoi, după ce-şi alinase cât de cât foamea, porni pe jos spre casă. Ar fi putut lua autobuzul - era un mijloc de transport destul de ieftin -, dar îi plăcea să meargă pe jos pe răcoarea serii şi, de obicei, n-avea nici o grabă să ajungă acasă. Se întreba ce-o

mai fi făcând fratele ei: oare avusese o zi bună sau tuşise până îşi pierduse răsuflarea? în ultimele zile se simțise destul de bine, deşi era foarte slăbit, iar ea putuse să se bucure de două-trei nopți de somn neîntrerupt.

Venise să stea la ea în urmă cu două luni, după o lungă călătorie cu autobuzul. Se dusese să-l întâmpine la autogara de lângă calea ferată şi, o clipă, se uitase la el fără să-l recunoască. Ultima dată când îl văzuse era un bărbat solid, chiar dolofan; acum era gârbovit şi slab, iar cămaşa îi atârna ca pe gard. Când îl recunoscu, alergă spre el şi îl apucă de mână, dar îi fu dat să aibă un nou şoc. Avea mâna fierbinte şi uscată, cu pielea palmelor crăpată.

Încercase în zadar să-şi ridice valiza, aşa că o luase ea şi i-o cărase tot drumul spre micro-buzul care trecea pe Lobatse Road.

Apoi se instalase la ea, dormea pe o saltea pe care ea i-o aranjase într-un colț al camerei. Mma Makutsi întinsese o sârmă din perete în perete şi atârnase un paravan, ca să-i ofere puțină intimitate şi sentimentul vag că îşi are propriul lui loc, dar îi auzea fiecare respirație şuierătoare şi o trezea adesea cu mormăielile lui în somn.

- Eşti o soră cumsecade că m-ai primit la tine, îi spuse el. Sunt un om norocos că am o soră ca tine.

Ii replicase că nu-i nici o problemă, că-i bucuroasă să-l aibă alături şi că poate să rămână la ea până se va simți mai bine şi îşi va

putea găsi o slujbă la Gaborone, dar ştia că asta n-o să se întâmple niciodată. Şi el ştia, era sigură de asta, dar nici unul nu vorbea despre cumplita boală care-i curma viaţa încetişor, tot aşa cum seceta usucă pământul.

Acum, la întoarcerea acasă, avea veşti bune pentru el. Era întotdeauna curios să afle ce s-a mai întâmplat la agenţie şi îi cerea mereu detalii despre ziua ei de lucru. N-o întâlnise niciodată pe Mma Ramotswe - Mma Makutsi nu voia ca ea să ştie de boala lui -, dar el îşi formase o imagine foarte clară despre şefa ei şi întreba întotdeauna de ea.

- Poate într-o bună zi am s-o întâlnesc, îşi exprimase el dorinţa, şi voi putea să-i mulţumesc pentru tot ce-a făcut pentru sora mea. Doar mulţumită ei ai devenit detectiv-adjunct.

- Este într-adevăr o femeie cumsecade.

- Sunt sigur de asta, continuase el. Parcă o şi văd pe femeia asta cumsecade cu zâmbetul ei şi cu obrajii ei grăsuţi. Mi-o imaginez bând ceai cu tine. Gândul ăsta mă face fericit.

Mma Makutsi îşi dori să-i fi cumpărat şi lui o gogoaşă, dar se întâmpla deseori să nu aibă poftă de mâncare şi ar fi rămas nemâncată. Îl doare gura, spunea el, iar tuşea nu-l lăsa să mănânce foarte mult. Cel mai adesea lua doar câteva linguri din supa preparată de ea pe sobiţa cu parafină şi chiar şi atunci i se întâmpla să înghită cu greutate.

Când ajunse acasă, cineva era în cameră cu el. Auzi o voce străină şi, câteva clipe, crezu că

s-a întâmplat ceva îngrozitor în absența ei, dar când intră în cameră, văzu că țolul fusese dat la o parte şi că pe scăunelul pliant de lângă salteaua lui şedea o femeie. Când auzi uşa deschizându-se, femeia se ridică în picioare şi o întâmpină.

- Sunt soră medicală la azilul anglican, se prezentă ea. Am venit să-l văd pe fratele dumneavoastră. Numele meu este sora Baleje.

Sora medicală avea un zâmbet plăcut şi o cuceri pe Mma Makutsi imediat.

- Drăguț din partea dumneavoastră c-ați venit să-l vizitați, spuse Mma Makutsi. V-am scris doar ca să vă anunț că nu se simte bine.

Sora dădu din cap a încuviințare.

- Ati făcut foarte bine. Putem veni să-l vedem din când în când. Putem să-i aducem mâncare dacă aveți nevoie. Dăm şi noi o mână de ajutor, atât cât putem. Vă pot lăsa nişte medicamente. Nu sunt foarte puternice, dar îi pot aduce un strop de alinare.

Mma Makutsi îi mulțumi şi se uită spre fratele ei.

- Îl supără rău de tot tuşea, zise ea. Cred că asta-i cel mai rău.

- Nu-i este deloc uşor, spuse sora.

Se aşeză la loc pe scăunel şi îl luă de mână pe fratele ei.

- Trebuie să bei mai multă apă, Richard, îi spuse ea. Nu trebuie să te deshidratezi.

El deschise ochii şi se uită la ea, dar nu scoase nici un cuvânt. Nu ştia ce caută ea

lângă el, îşi închipuia că-i o prietenă de-a sorăsii sau poate vreo vecină.

Femeia se uită la Mma Makutsi şi-i făcu semn să se aşeze pe podea lângă ei. Apoi, încă ținându-l de mână, se întinse şi-l atinse cu blândețe pe obraz.

- Doamne-Dumnezeule, se rugă ea, care ne ajuți în suferința noastră, veghează asupra acestui biet om si îndură-te de el. Luminează-i zilele. Izbăveşte-l pentru buna lui soră, aici de față, care are grijă de el în suferința lui. Binecuvântează-l şi adu-i pace în inimă.

Mma Makutsi închise ochii, îşi lăsă mâna pe umărul sorei şi rămaseră aşa mult timp, în tăcere.

Capitolul 4 - în vizită la doctorul Moffat

În timp ce Mma Makutsi stătea la căpătâiul fratelui ei, Mma Ramotswe era în drum spre casa domnului J.L.B. Matekoni de lângă vechiul Club al Armatei Botswaneze. Văzu că e acasă; camioneta verde, la care nu renunța - deşi avea şi un automobil mai bun, parcat la service -, era în fața uşii principale, pe care o lăsase pe jumătate deschisă din cauza căldurii. Lăsă dubita în fața porții, ca să nu trebuiască să coboare şi apoi să urce la loc după ce deschidea poarta, şi se îndreptă pe jos spre casă, trecând pe lângă cele câteva plante jumulite pe care domnul J.L.B. Matekoni le numea grădina lui.

- Cioc! Cioc! strigă ea din uşă. Eşti acolo, domnule J.L.B. Matekoni?

Răspunsul lui veni din camera de zi.

- Sunt aici. Sunt acasă, Mma Ramotswe.

Mma Ramotswe intră şi remarcă imediat cât de prăfuită şi nelustruită era podeaua holului. De când Florence, menajera posacă şi nesuferită a domnului J.L.B. Matekoni, fusese băgată la închisoare pentru port ilegal de armă, casa fusese lăsată de izbelişte. Îi amintise domnului J.L.B. Matekoni de nenumărate ori să angajeze o nouă menajeră, cel puțin până la nuntă, iar el îi promisese că aşa va face. Dar nu o făcuse şi Mma Ramotswe îşi spusese că pur şi simplu va trebui s-o aducă într-o zi pe menajera ei, să-i facă curățenia de primăvară.

- Bărbații ar locui într-o mizerie de nedes-cris dacă i-ai lăsa de capul lor, îi spusese odată unei prietene. Nu sunt în stare să întrețină o casă şi-o grădină. Habar n-au cum se face.

Traversă holul şi o luă spre camera de zi. Când intră, domnul J.L.B. Matekoni, care până atunci zăcuse pe canapeaua lui incomodă, se ridică în picioare şi încercă să-şi aranjeze ținuta.

- Mă bucur să te văd, Mma Ramotswe, o întâmpină el. Nu te-am mai văzut de câteva zile.

- Asta aşa e, zise ea. Probabil fiindcă ai fost atât de ocupat.

- Da, confirmă el, aşezându-se din nou, am fost foarte ocupat. Am atâtea de făcut.

Ea nu-i răspunse, ci îl privi cu atenție. Ceva nu era în regulă; avusese dreptate.

- Ai mult de lucru la service? întrebă ea. El dădu din umeri.

- Avem întotdeauna mult de lucru la garaj. Tot timpul. Oamenii continuă să aducă maşini şi-mi spun: fă asta, fă ailaltă. Îşi închipuie că am zece mâini. Aşa-şi închipuie.

- Dar nu te-ai aştepta ca oamenii să-şi aducă maşinile la service? întrebă ea cu blândețe. Nu pentru asta-i service-ul?

Domnul J.L.B. Matekoni se uită câteva clipe în ochii ei, apoi ridică din umeri.

- Tot ce se poate. Dar e mult prea mult de lucru.

Mma Ramotswe mătură camera cu privirea şi remarcă teancul de ziare de pe podea şi grămăjoara de pe măsuță, care aducea cu nişte scrisori nedeschise.

- Am trecut pe la service, îl anunță ea. Mă aşteptam să dau peste tine acolo, dar mi-au spus c-ai plecat mai devreme. Mi-au spus că, în ultimul timp, mai totdeauna pleci devreme.

Domnul J.L.B. Matekoni se uită la ea, apoi îşi lăsă privirea în pământ.

- Mi-e greu să stau acolo toată ziua, nu mai prididesc cu treaba, îi explică el. Maşinile alea vor fi reparate mai devreme sau mai târziu. Sunt băieții ăia acolo. Se ocupă ei.

Mma Ramotswe rămase cu gura căscată.

- Băieții ăia? Ucenicii tăi? Dar nu despre ei spuneai că nu sunt în stare de nimic? Cum poți să spui acum că or să rezolve totul? Cum poți să spui asta?

Domnul J.L.B. Matekoni rămase tăcut.

- Ei bine, domnule J.L.B. Matekoni? insistă Mma Ramotswe. Ce-ai de spus?

- Or să se descurce, zise el cu o voce ciudată, ştearsă. Lasă-i în pace.

Mma Ramotswe se ridică. N-avea nici un sens să stea de vorbă cu el când era în starea asta. O fi bolnav. Auzise că un acces de gripă te poate lăsa o săptămână-două fără chef de viață; poate că asta-i explicația purtării lui ieşite din comun. Caz în care va trebui pur şi simplu să aştepte să-i treacă.

- Am vorbit cu Mma Makutsi, îi spuse ea în drum spre uşă. Cred că va fi gata să înceapă serviciul la garaj cândva în următoarele zile. Am numit-o director-adjunct, sper că n-ai nimic împotrivă.

Răspunsul lui o ului.

- Director-adjunct, director, director general, ministru al service-urilor, replică el. Zi-i cum vrei tu. N-are nici o importanță, nu-i aşa?

Lui Mma Ramotswe nu-i veni în minte un răspuns potrivit, aşa că-şi luă rămas bun şi porni spre uşă.

- Apropo, zise domnul J.L.B. Matekoni când ea dădea să iasă pe uşă, m-am gândit să mă duc un pic pe la țară. Vreau să văd cum merge semănatul. Aş putea rămâne acolo o vreme.

Mma Ramotswe se holbă la el.

- Şi între timp ce se întâmplă cu service-ul?

Domnul J.L.B. Matekoni oftă.

- Vezi tu de el. Tu şi secretara aia a ta, directorul-adjunct. Las-o pe ea să se ocupe. O să fie totul bine.

Mma Ramotswe îşi țuguie buzele.

- În regulă, promise ea. Vom avea grijă de service, domnule J.L.B. Matekoni, până o să te simți mai bine.

- Mă simt bine, replică domnul J.L.B. Matekoni. Nu-ți face griji din cauza mea. Mă simt bine.

Nu se duse acasă în Zebra Drive, deşi ştia că cei doi copii adoptivi sunt acolo şi o aşteaptă. Motholeli, fetița, trebuie să fi pregătit masa de

seară deja şi, în ciuda scaunului cu rotile, avea nevoie doar de puțină supraveghere şi o mână de ajutor. Iar băiatul, Puso, care avea o fire nestăvilită, probabil şi-a consumat mare parte din energie până acum şi e gata să facă baie şi să meargă la culcare, două lucruri de care se putea ocupa Motholeli.

In loc să meargă acasă, făcu la stânga pe Kudu Road şi trecu dincolo de blocuri, spre casa din Odi Way, unde locuia prietenul ei, doctorul Moffat, care fusese directorul spitalului din Mochudi, avusese grijă de tatăl ei şi era întotdeauna gata s-o asculte când avea necazuri. Îi vorbise despre Note înainte de a se confesa oricui altcuiva, iar el îi spusese, în termeni cât se poate de delicați, că din câte ştie el, din experiență, oamenii de genul ăsta nu se schimbă niciodată.

- Să nu te aştepți să devină alt om, o prevenise. Cei ca el rar se schimbă.

Era mai mereu ocupat, firește, şi ea nu dorea să-i răpească prea mult timp, dar hotărâse să vadă dacă-i acasă şi dacă ar putea arunca puțină lumină asupra purtării domnului J.L.B. Matekoni. Te pomeneşti că bântuie o epidemie care îi face pe oameni să pară obosiți şi apatici? Iar dacă aşa stau lucrurile, cât timp se poate aştepta să dureze?

Doctorul Moffat tocmai ajunsese acasă. O întâmpină pe Mma Ramotswe la uşă şi o conduse în biroul său.

- Mă îngrijorează domnul J.L.B. Matekoni, îi explică ea. Lăsați-mă să vă povestesc totul.

O ascultă câteva minute, apoi o întrerupse.

- Cred că ştiu despre ce-i vorba, zise el. Există o boală numită depresie. E o boală ca orice altă boală şi este destul de frecventă. Din câte-mi povesteşti, se pare că domnul J.L.B. Matekoni ar putea fi depresiv.

- Şi se poate trata?

- De regulă, destul de simplu, răspunse doctorul Moffat. Asta, fireşte, dacă este depresiv. Dacă este, avem antidepresive foarte bune în ziua de azi. Dacă totul merge bine, şi nu văd de ce n-ar merge, s-ar putea simți ceva mai bine în aproximativ trei săptămâni, chiar şi mai devreme. Pastilele astea au nevoie de timp ca să acționeze.

- O să-i spun să vă facă imediat o vizită, replică Mma Ramotswe.

Doctorul Moffat păru neîncrezător.

- Adesea, bolnavii de depresie nu cred că-i ceva în neregulă cu ei, o preveni. S-ar putea să nu vină. Nu-i de ajuns ca eu să-ți spun cauza probabilă a stării lui, el trebuie să ceară ajutor.

- A, lăsați pe mine, îl aduc eu la dumneavoastră, zise Mma Ramotswe. Vă garantez. O să mă asigur că urmează tratamentul.

Doctorul zâmbi.

- Fii atentă, Mma Ramotswe, o avertiză el. N-o să-ți fie chiar aşa de uşor.

Capitolul 5 - Omul de la guvern

În dimineața următoare, Mma Ramotswe ajunse la Agenția de detective nr. 1 înaintea lui Mma Makutsi. Era un lucru destul de neobişnuit; de regulă, Mma Makutsi ajungea prima şi, până la sosirea lui Mma Ramotswe cu dubita albă, deschidea deja corespondența şi punea de ceai. Totuşi, urma o zi grea şi dorea să întocmească o listă de priorități.

- Ați venit foarte devreme, Mma, zise Mma Makutsi. S-a întâmplat ceva?

Mma Ramotswe se gândi câteva clipe, într-un fel, se întâmplaseră multe lucruri neplăcute, dar nu voia s-o descurajeze pe Mma Makutsi, aşa că afişă o mină bravă.

- Nu tocmai, răspunse ea. Dar trebuie să ne pregătim de mutare. De asemenea, va trebui să mergi să vezi cum stau lucrurile la service. Domnul J.L.B. Matekoni nu se simte foarte bine şi s-ar putea să lipsească un timp. Asta înseamnă că vei fi nu numai director-ad-junct, ci şi director plenipotențiar. De fapt, începând din dimineața asta, aceasta este noua ta titulatură.

Fața lui Mma Makutsi se lumină de plăcere.

- Voi face tot ce voi putea ca director plenipotențiar, zise ea. Vă promit că nu veți fi dezamăgită.

- Bineînțeles că nu voi fi, replică Mma Ramotswe. Ştiu că eşti foarte bună în tot ce faci.

În următoarea jumătate de oră lucrară în tăcere. Mma Ramotswe întocmi o listă cu ce avea de făcut, apoi şterse câteva dintre sarcini şi adăugă altele. Dimineața devreme este cel mai bun moment să faci ceva, mai ales în timpul anotimpului fierbinte. În lunile fierbinți, înainte de sosirea ploilor, temperatura se ridica peste zi ceas de ceas, până când şi cerul ajungea să pară alb-încins. În răcoarea dimineții, când soarele de-abia încălzeşte pielea, iar aerul este încă înviorător, orice misiune pare posibilă. Mai târziu însă, în zăpuşeala de peste zi, şi corpul, şi mintea sunt greoaie. Este uşor să gândeşti dimineața - să întocmeşti o listă de sarcini -, după-amiaza nu poți să te gândeşti decât la sfârşitul zilei şi la perspectiva unei seri răcoroase. Acesta este singurul dezavantaj al Botswanei, cugetă Mma Ramotswe. Ştia că, altminteri, e țara perfectă - toți batswana ştiu asta -, însă ar fi şi mai perfectă dacă cele trei luni caniculare ar putea fi cumva domolite.

La ora nouă, Mma Makutsi prepară o cană de ceai de rooibos pentru Mma Ramotswe şi o cană de ceai obişnuit pentru ea. Mma Makutsi băuse loială, în primele luni de la angajare, ceai de rooibos şi încercase să se obişnuiască cu el, dar, în cele din urmă, mărturisi că nu-i place gustul. De atunci, în birou existau două ceainice, unul pentru ea şi celălalt pentru Mma Ramotswe.

- E prea puternic, se plânse ea. Şi am senzația că miroase a şobolani.

- Nu-i adevărat, protestase Mma Ramotswe. Ceaiul ăsta e pentru oamenii care ştiu să prețuiască cu adevărat ceaiul. Ceaiul obişnuit este pentru restul lumii.

Se întrerupeau din lucru ca să-şi bea ceaiul. Pauza de ceai era, de obicei, momentul în care se puneau mai degrabă la curent cu ultimele bârfe, decât unul folosit pentru abordarea subiectelor importante. Mma Makutsi întrebă de domnul J.L.B. Matekoni şi primi un scurt raport al întâlnirii nesatisfăcătoare cu el.

- Pare să nu-l mai intereseze nimic, îi povesti Mma Ramotswe. Puteam să-i zic şi că i-a luat foc casa şi, probabil, nu l-ar fi deranjat prea tare. A fost foarte ciudat.

- Am mai văzut oameni în starea asta, spuse Mma Makutsi. Am avut o verişoară care a fost trimisă la spitalul ăla din Lobatse. Am vizitat-o acolo şi am văzut o mulțime de oameni care doar stăteau şi se holbau la cer. Şi mai erau alții care strigau la vizitatori, strigau chestii ciudate, aşa, din senin.

Mma Ramotswe se încruntă.

- Ăla-i spitalul de nebuni, replică ea. Domnul J.L.B. Matekoni nu înnebuneşte.

- Bineînțeles că nu, se grăbi s-o aprobe Mma Makutsi. N-o să înnebunească niciodată. Bineînțeles că nu.

Mma Ramotswe sorbi din ceai.

- Dar tot trebuie să-l duc la doctor, continuă ea. Mi s-a spus că genul ăsta de comportament poate fi tratat. Se numeşte depresie. Există nişte pastile pentru treaba asta.

- Asta-i bine, zise Mma Makutsi. O să se facă bine. Sunt sigură.

Mma Ramotswe îi dădu cana să i-o umple.

- Ce-ți mai face familia din Bobonong? se interesă ea. Sunt bine cu toții?

Mma Makutsi turnă ceaiul aromat în cană.

- Da, se simt bine, mulțumesc, Mma. Mma Ramotswe oftă.

- Îmi închipui că-i mai uşor să locuieşti în Bobonong decât aici, în Gaborone. Aici suntem năpădiți de griji, dar în Bobonong nu-i nimic. Doar o grămadă de bolovani - şi se opri. Fireşte, Bobonong este un loc minunat. Un loc plăcut.

Mma Makutsi râse.

- Nu trebuie să fiți delicată în legătură cu Bobonong, spuse ea. Mă umflă râsul când mă gândesc la el. Nu-i un loc potrivit pentru oricine. Nu mai vreau să mă-ntorc acolo acum, după ce-am văzut cum este viața la Gaborone.

- Te-ai irosi acolo, fu de părere Mma Ramotswe. Ce-ai face cu diploma de la Colegiul de Secretariat din Botswana într-un loc ca Bobonong? Ți-ar mânca-o furnicile.

Mma Makutsi aruncă o privire spre peretele unde atârna înrămată diploma ei de la Colegiul de Secretariat din Botswana.

- Trebuie s-o luăm cu noi la noul sediu când ne mutăm, zise ea. N-aş vrea s-o las aici.

- Fireşte că nu, fu de acord Mma Ramotswe, care n-avea nici o diplomă. Diploma aceea este importantă pentru clienți. Le dă încredere.

- Mulțumesc, zise Mma Makutsi.

Când pauza de ceai se termină, Mma Makutsi se duse să spele cănile la robinetul din spatele clădirii şi, chiar în clipa când se întoarse în birou, sosi şi un client. Nu mai avuseseră nici un client de peste o săptămână şi nici una din ele nu se aştepta să dea cu ochii de bărbatul înalt, solid, care bătuse la uşă cum cerea obiceiul botswanez şi aşteptase politicos să fie invitat înăuntru. Nu se aşteptaseră nici la maşina cu care venise, un Mercedes Benz ministerial, cu şofer în costum elegant.

- Ştiți cine sunt, Mma? o întrebă în timp ce se aşeza pe scaunul din fața biroului lui Mma Ramotswe.

- Bineînțeles că ştiu, Rra, răspunse Mma Ramotswe curtenitoare. Aveți de-a face cu guvernul. V-am văzut fotografia în ziare de nenumărate ori.

Omul de la guvern dădu nerăbdător din mână.

- Da, aşa-i, fireşte. Dar ştiți cine sunt în afara funcției de la guvern?

Mma Makutsi tuşi politicoasă, iar omul de la guvern îşi întoarse capul pe jumătate spre ea.

- Aceasta este adjuncta mea, explică Mma Ramotswe. Ştie multe lucruri.

- Sunteți de asemenea rudă cu un şef de trib, spuse Mma Makutsi. Tatăl dumneavoastră este vărul familiei respective. Ştiu asta, fiindcă şi eu mă trag de prin părțile alea.

Omul de la guvern zâmbi.

- E adevărat.

- Iar soția dumneavoastră, continuă Mma Ramotswe, se-nrudeşte cu regele din Lesotho, nu-i aşa? Am văzut şi fotografii de-ale ei.

Omul de la guvern fluieră surprins.

- Măi să fie! Văd că am nimerit unde trebuie. Se pare că ştiți totul.

Mma Ramotswe dădu din cap a încuviințare spre Mma Makutsi şi zâmbi.

- Este treaba noastră să ştim anumite lucruri, spuse ea. Un detectiv particular care habar n-are de nimic nu poate ajuta pe nimeni. Informația e de bază. În asta constă meseria noastră.

tot aşa cum munca dumneavoastră presupune să dați ordine funcționarilor publici.

- Munca mea nu se rezumă la ordine, o contrazise țâfnos omul de la guvern. Elaborez strategii. Trebuie să iau decizii importante.

- Bineînțeles, se grăbi Mma Ramotswe să-l aprobe. Trebuie să fie o muncă plină de responsabilități să faci parte din guvern.

Omul de la guvern încuviință din cap.

- Nu-i uşoară, zise el. Şi nu-i deloc mai uşoară dacă la asta se adaugă şi alte motive de îngrijorare. În fiecare noapte mă trezesc pe la

două-trei şi necazurile astea mă fac să mă ridic în capul oaselor în pat. Şi nu reuşesc să adorm, iar dimineața, când vine vorba să iau decizii, mă simt de parcă aş fi cu capul în ceață şi nu pot să gândesc cum trebuie. Aşa se-ntâm-plă când te macină grijile.

Mma Ramotswe ştiu că acum ajungeau la motivul vizitei lui. Era mai uşor să te apropii de problemă pe ocolite, să îi permiți clientului să se refere la ea indirect, decât să te lansezi imediat într-un interogatoriu. Într-un fel, părea mai puțin nepoliticos să abordezi chestiunea în felul acesta.

- Vă putem fi de ajutor în privința grijilor, îl încuraja ea. Câteodată reuşim să le risipim cu totul.

- Aşa am auzit şi eu, replică omul de la guvern. Lumea zice că sunteți o doamnă care face minuni. Asa am auzit.

- Sunteți foarte amabil, Rra.

Făcu o pauză, cântărind în minte mai multe posibilități. Probabil era vorba de infidelitate, problema cea mai frecventă a clienților care o consultau, mai ales dacă, la fel ca în cazul omului de la guvern, aveau slujbe solicitante, ce-i țineau mult timp departe de casă. Sau ar putea fi ceva legat de politică, un domeniu nou pentru ea. Nu ştia mare lucru despre sforile pe care le trăgeau partidele politice, în afară de faptul că presupuneau o grămadă de intrigi. Citise tot ce-i picase în mână despre preşedinții americani şi problemele pe care le

avuseseră, amestecați fiind în diferite scandaluri, cu femei, hoți şi alte aiureli. Oare te poți lovi de chestii de-astea şi în Botswana? Cu siguranță că nu şi, chiar dacă ar exista, ea ar prefera să nu se amestece. Nu se vedea dându-şi întâlnire cu informatori prin colțuri întunecoase în miez de noapte sau vorbind în şoaptă, prin baruri, cu ziarişti. Pe de altă parte, Mma Makutsi poate că ar aprecia o asemenea ocazie…

Omul de la guvern ridică mâna, vrând parcă să le ceară să facă linişte. Părea un gest imperativ, el era totuşi vlăstarul unei familii importante şi, probabil, lucrurile astea îi veneau în chip firesc.

- Presupun că tot ce o să vă spun rămâne între noi, zise el aruncând o privire spre Mma Makutsi.

- Adjuncta mea este foarte discretă, îl linişti Mma Ramotswe. Puteți avea încredere în ea.

Omul de la guvern îşi îngustă ochii.

- Sper, replică el. Ştiu eu cum sunt femeile. Le place să vorbească.

Mma Makutsi căscă ochii cu indignare.

- Vă asigur, Rra, spuse Mma Ramotswe pe un ton tăios, că Agenția de detective nr. 1 ştie să păstreze pentru sine problemele confidențiale ale clienților săi. Se călăuzeşte după acest principiu strict. Iar asta se referă nu numai la mine, ci şi la doamna de colo, Mma Makutsi. Dacă vă îndoiți câtuşi de puțin, n-aveți decât

să vă căutați alți detectivi. Suntem absolut de acord.

Făcu o pauză, apoi continuă:

- Şi încă ceva, Rra. Se vorbeşte mult în țara asta, iar cei care vorbesc, sunt, în opinia mea, în marea lor majoritate bărbați. De obicei, femeile sunt prea ocupate ca să-şi piardă timpul cu vorbe.

Îşi împreună mâinile pe birou. Spusese ce avea pe suflet şi nu s-ar fi mirat dacă omul de la guvern s-ar fi ridicat să plece. Un bărbat cu funcția lui nu este obişnuit să i se vorbească în felul acesta şi, probabil, nu-i cade deloc bine.

Un moment, omul de la guvern nu zise nimic, ci doar o privi lung pe Mma Ramotswe.

- Aşa vasăzică, spuse el într-un târziu. Aşa vasăzică. Aveți mare dreptate. Îmi cer scuze că am insinuat că n-ați fi capabile să păstrați un secret.

Se întoarse spre Mma Makutsi şi adăugă:

- Îmi pare rău că am insinuat aşa ceva în legătură cu persoana dumneavoastră, Mma. N-a fost frumos din partea mea.

Mma Ramotswe simți cum tensiunea se risipeşte.

- Bine, spuse ea. Iar acum ce-ar fi să ne povestiți despre grijile cu care vă confruntați? Asistenta mea va pune de ceai. Doriți ceai de rooibos sau ceai obişnuit?

- De rooibos, spuse omul de la guvern. E bun pentru griji, îmi închipui.

- Fiindcă ştiți cine sunt, zise omul de la guvern, nu trebuie sa încep cu începutul sau, cel puțin, nu de la începutul începutului. Ştiți că sunt fiul unui om important. Ştiți asta. Şi sunt primul născut, ceea ce înseamnă că voi fi capul familiei când Dumnezeu îl va chema pe tata să i se alăture. Sper, însă, că asta se va întâmpla peste mult timp.

Am doi frați. Unul are ceva probleme la cap si nu vorbeşte cu nimeni. N-a vorbit în viata lui cu nimeni şi nu l-a interesat nimic încă de când era copil. Aşa că l-am trimis la o fermă de vite şi acolo-i fericit. Stă acolo tot timpul şi nu deranjează pe nimeni. Doar stă şi numără vitele şi, când le-a terminat pe toate, o ia de la capăt. Numai asta îşi doreşte să facă în viață, deşi a împlinit treizeci şi opt de ani.

Apoi mai este şi celălalt frate. E mult mai mic decât mine. Eu am cincizeci şi patru de ani, iar el nu are decât douăzeci şi şase de ani. Îmi este frate după o altă mamă. Tatăl meu e de modă veche şi a avut două neveste, iar mama lui era mai tânără. Au mai fost şi multe fete - am nouă surori după diverse mame şi, dintre acestea, multe s-au măritat şi au propriii lor copii. Aşa că suntem o familie numeroasă, dar redusă la capitolul băieți, care, de fapt, nu se compune decât din mine şi fratele meu de douăzeci şi şase de ani. Îl cheamă Mogadi.

Țin foarte mult la fratele meu. Deoarece sunt cu atât de mulți ani mai vârstnic decât el, mi-l amintesc foarte bine de când era bebeluş.

Când a mai crescut, l-am învățat o grămadă de lucruri. I-am arătat cum să găsească viermi mopani. I-am arătat cum să prindă furnici zburătoare când ieşeau din găurile lor la prima ploaie. I-am spus ce anume din savană este comestibil şi ce nu.

Apoi, într-o zi, mi-a salvat viața. Stăteam la ferma de vite unde ține tata câteva cirezi. Erau nişte basarwa pe acolo, fiindcă ferma nu-i departe de locul unde ies oamenii ăştia din Kalahari. E un loc foarte uscat, dar tata a construit o moară de vânt cu care pompează apa pentru vite. În pământ, la adâncime mare, este multă apă şi are un gust foarte bun. Când se aflau prin preajmă, oamenii aceia din tribul basarwa veneau să bea din apa extrasă de moară şi lucrau pentru tata în schimbul laptelui de vacă şi, dacă aveau noroc, primeau şi puțină carne. Le plăcea de tata fiindcă nu-i bătea, cum făceau alții, cu sjambok[3]-ul. Nici eu n-am fost vreodată de acord ca oamenii aceştia să fie bătuți.

L-am luat pe fratele meu să vizităm nişte basarwa care se aşezaseră sub un copac, nu departe de fermă. Aveau nişte praştii din piele de struț şi voiam să-i obțin una fratelui meu. Luasem cu mine nişte carne pentru schimb. Mă gândisem că aş putea face rost şi de un ou de struț.

[3] Bici din piele groasă de rinocer, (n.t.)

Asta se întâmpla după primele ploi şi totul era acoperit cu iarbă proaspătă şi flori. Ştiți cum este acolo, Mma, când vine prima ploaie. Pământul se-nmoaie dintr-odată şi peste tot răsar mii de flori. E foarte frumos şi, o clipă, uiți cât de uscat şi tare a fost. Mergeam pe o cărare bătătorită de copitele animalelor, eu în față, iar frățiorul meu imediat după mine. Avea în mână un băț lung pe care-l țâra după el. Eram foarte fericit să fiu acolo împreună cu fratele meu, înconjurat de iarba proaspătă care ştiam că va îngraşă din nou vacile.

Dintr-odată, m-a strigat şi m-am oprit. În iarbă, lângă noi, era un şarpe cu capul ridicat de la pământ şi cu gura deschisă, pus pe sâsâit. Era un şarpe mare, aproape la fel de lung pe cât sunt eu de înalt şi se ridicase de la pământ la înălțimea unui braț. Am ştiut imediat ce fel de şarpe era şi mi-a stat inima-n loc.

Am rămas nemişcat, deoarece ştiam că orice mişcare îl va face pe şarpe să atace şi era foarte aproape de mine. Şarpele se uita la mine cu ochii aceia răutăcioşi pe care-i au şerpii mamba şi mi-a trecut prin minte că o să mă atace şi n-o să pot face nimic.

Chiar atunci am auzit un hârşâit şi am văzut că frățiorul meu, care nu avea decât unsprezece sau doisprezece ani pe atunci, îndrepta bățul spre şarpe, zgâriind pământul cu vârful lui. Şarpele şi-a mişcat capul şi, până să ne dezmeticim, şi-a înfipt dinții în capătul bățului.

Asta mi-a oferit timp să mă întorc, să-l iau în braţe pe fratele meu şi să alerg pe cărare. Şarpele dispăru. Muşcase bățul şi probabil îşi rupsese un colț. Indiferent ce se întâmplase, se hotărâse să nu ne urmărească.

Mi-a salvat viața. Ştiți, Mma, ce soartă-l aşteaptă pe omul muşcat de un mamba. N-are nici o şansă. Aşa că, din ziua aceea, am ştiut că-i datorez viața acestui frate al meu.

Asta s-a întâmplat în urmă cu paisprezece ani. Acum nu ne mai plimbăm împreună aşa de des prin savană, dar încă îmi iubesc fratele foarte mult şi de aceea am fost foarte ne-mulțumit când a venit să mă vadă aici, la Gaborone, să-mi spună că are de gând să se însoare cu o fată pe care a întâlnit-o când era student la universitate. Studia acolo şi, în acest timp, a dat peste fata asta din Mahalapye. II cunosc pe tatăl ei pentru că este funcționar la un minister. L-am văzut în pauza de masă stând la umbra copacilor împreună cu ceilalți funcționari, iar acum îmi face cu mâna de fiecare dată când mă vede trecând cu maşina. La început îi răspundeam, dar acum nu mai vreau. De ce să fiu nevoit să-i fac tot timpul cu mâna acestui funcționăraş, doar pentru că fiica lui l-a întâlnit pe fratele meu?

Fratele meu locuieşte la ferma pe care o avem la nord de Pilane. O administrează foarte bine şi tata este foarte mulțumit de treaba pe care o face. De fapt, tata i-a dăruit lui ferma, iar acum e a lui. Asta înseamnă că e un om

înstărit. Eu am o altă fermă care a aparţinut tatălui meu, aşa că nu sunt invidios. Mogadi s-a însurat cu fata asta acum vreo trei luni şi s-au mutat la fermă. Tatăl şi mama mea locuiesc tot acolo. Mătuşile mele petrec acolo mare parte din an. E o casă foarte mare şi are loc toată lumea.

Mama mea n-a vrut ca femeia asta să-l ia de bărbat pe fratele meu. Zicea că n-o să fie o nevastă bună şi că o să aducă numai nefericire în sânul familiei. Nici eu n-am crezut că nunta e o idee bună, dar eu, unul, credeam că ştiu de ce vrea să se mărite ea cu fratele meu. Nu credeam că-l ia de bărbat fiindcă îl iubeşte. Cred că a fost împinsă de la spate de tatăl ei să se mărite cu fratele meu, pentru că provine dintr-o familie bogată şi importantă. N-o să uit niciodată, Mma, cum se holba tatăl ei la casă când a venit să discute despre căsătorie cu tatăl meu. Avea ochii cât cepele de lăcomie şi parcă-l vedeam adunând în gând valoarea fiecărui lucru. Chiar l-a întrebat pe fratele meu câte vite are - el, care, îmi închipui, n-are nici o vită.

Am acceptat decizia fratelui meu, deşi eram convins că-i o idee proastă, şi am încercat să mă port cât mai frumos cu această nouă nevastă. Dar n-a fost uşor. Asta fiindcă vedeam tot timpul cum încearcă să-l întoarcă pe fratele meu împotriva familiei. În mod clar, vrea să-i dea pe părinţii mei afară din casă şi se comportă foarte urât cu mătuşile mele. Parcă în

casa aia e prinsă o viespe ce bâzâie tot timpul şi încearcă să-i înțepe pe cei din jur.

Ar fi trebuit să fie îndeajuns, cred, dar pe urmă s-a întâmplat ceva care m-a îngrijorat şi mai tare. Eram în zonă acum câteva săptămâni şi am trecut să-mi văd familia. Când am ajuns acolo, mi s-a spus că fratele meu nu se simte bine. M-am dus la el în cameră şi l-am găsit zăcând în pat şi ținându-se cu mâinile de burtă. Mâncase ceva stricat, zicea el; carne stricată, probabil.

L-am întrebat dacă fusese la doctor şi mi-a răspuns că nu-i nimic serios. O să se facă bine în curând, spera el, chiar dacă în momentul acela era foarte bolnav. Apoi m-am dus să stau de vorbă cu mama, care era singură pe verandă.

Mi-a făcut semn să mă aşez lângă ea şi, după ce s-a uitat în jur să vadă dacă nu mai era cineva prin preajmă, mi-a spus ce o frământa.

- Nevasta asta nouă încearcă să-l otrăvească pe fratele tău, spuse ea. Am văzut-o intrând în bucătărie înainte ca masa să fie servită. Am văzut-o. L-am prevenit să nu mănânce toată carnea, pentru că pare stricată. Dacă nu-i spuneam asta, ar fi mâncat toată porția şi ar fi murit. Încearcă să-l otrăvească.

Am întrebat-o de ce-ar face ea aşa ceva.

- Dacă tocmai s-a măritat cu un bărbat bogat, am întrebat-o, de ce-ar vrea să scape de el atât de repede?

Mama mea a râs.

- Pentru că ar fi mult mai bogată ca văduvă decât ca nevastă, mi-a răspuns ea. Dacă el moare înainte să aibă copii, conform testamentului întocmit de el, ea rămâne cu totul. Cu ferma, casa asta, totul. Şi, de-ndată ce pune mâna pe avere, ne dă afară pe toți, şi pe mătuşi. Dar mai întâi trebuie să-l omoare.

La început am crezut că-i ridicol, dar cu cât mă gândeam mai mult, cu atât îmi dădeam seama că fata are un mobil clar şi că totul ar putea fi adevărat. Nu puteam să-i spun nimic fratelui meu, pentru că refuză să audă orice critică adusă nevesti-sii, aşa că, m-am gândit, cel mai bine ar fi să pun pe cineva din afara familiei să cerceteze problema şi să vadă cum stau lucrurile.

Mma Ramotswe ridică o mână să-l întrerupă.

- Mai este şi poliția, Rra. Asta pare a fi ceva de competența polițiştilor. Ei au de-a face în mod curent cu criminali care recurg la otrăvire. Noi, nu. Noi ajutăm oamenii care au probleme în viață. Nu suntem aici să rezolvăm crime.

În timp ce vorbea, Mma Ramotswe observă că Mma Makutsi era dezamăgită. Ştia că asistenta ei avea o altă viziune asupra rolului lor; asta-i diferența, cugetă Mma Ramotswe, între a avea aproape patruzeci de ani şi a avea numai douăzeci şi opt. La aproape patruzeci -sau chiar la patruzeci de ani, dacă era să faci caz de vârsta ei exactă -, o persoană nu mai caută senzații tari; la douăzeci şi opt însă, dacă-i rost

de senzații tari, cu atât mai bine. Mma Ramotswe o înțelegea, fireşte. Când se măritase cu Note Mokoti, tânjise după tot fastul pe care-l presupunea căsătoria cu un muzician bine-cunoscut, un bărbat care capta atenția tuturor când intra într-o cameră, un bărbat a cărui voce evoca înseşi notele de jazz formidabile pe care le îndupleca să iasă din trompeta lui strălucitoare, marca Selmer. Când mariajul li s-a destrămat, după o perioadă jalnic de scurtă, singura amintire de pe urma lui fiind piatra funerară minusculă, dureroasă, ce marca viața efemeră a bebeluşului născut prematur, ea tânjea după o viață plină de stabilitate şi ordine. Evident, n-avea nevoie de senzații tari şi, într-adevăr, Clovis Andersen, autorul cărții ei de căpătâi. Principiile detectivului particular, subliniase fără echivoc, la pagina doi, dacă nu cumva chiar pe prima pagină, că aceia care doresc să devină detectivi particulari pentru a avea parte de o viață plină de aventuri se înşală amarnic cu privire la natura acestei profesii. Treaba noastră, scria el, într-un paragraf care se întipărise în memoria lui Mma Ramotswe şi pe care i-l citase în întregime lui Mma Makutsi când o angajase, este să-i ajutăm pe oamenii aflați la ananghie să găsească răspunsuri la întrebările nerezolvate. Nu-i nimic impresionant în meseria aceasta; mai curând, este vorba despre un proces de observație răbdătoare, deducție şi analiză. Suntem privitori sofisticați,

privim şi raportăm; nu este nimic aventuros în meseria aceasta, iar cei care caută aventura ar trebui să lase din mână chiar acum acest manual şi să se apuce de altceva.

Mma Ramotswe nu citise nici o emoţie în ochii lui Mma Makutsi când îi citase fragmentul cu pricina. Era clar că ea avea altă idee despre meseria aceasta. Iar acum, chiar cu un om de la guvern aşezat în faţa lor şi care le vorbea despre intrigi familiale şi posibile otrăviri.

simţea că, în sfârşit, au dat peste o investigaţie care le-ar putea permite să-şi înfigă dinţii în ceva care merită osteneala. Le-a pus Dumnezeu mâna în cap, iar Mma Ramotswe părea hotărâtă să alunge clientul.

Omul de la guvern se holbă la Mma Ramotswe. Întreruperea ei îl enervase şi părea că se străduieşte din greu să-şi controleze nemulţumirea. Mma Makutsi observă că, în timp ce asculta, buza superioară îi tremura uşor.

- Nu pot să mă adresez poliţiei, spuse el, căznindu-se din răsputeri să vorbească pe un ton normal. Ce pot să le spun poliţiştilor? Poliţiştii mi-ar cere chiar şi mie să le prezint dovezi, îmi vor spune că nu pot merge în casa aia s-o aresteze pe nevastă, care va spune că n-a făcut nimic, în prezenţa soţului, care de asemenea va zice: Femeia asta n-a făcut nimic. Ce tot îndrugaţi acolo?

Se opri şi se uită la Mma Ramotswe de parcă şi-ar fi demonstrat punctul de vedere.

- Ei bine? conchise el brusc. Dacă nu pot să mă duc la poliție, atunci cazul e de competența unui detectiv particular. Doar pentru cazuri din astea sunteți buni voi, detectivii particulari, nu-i aşa? Ei bine, Mma?

Mma Ramotswe îi înfruntă privirea, ceea ce era, în sine, un răspuns. În societatea tradițională n-ar fi trebuit să se uite stăruitor în ochii unui bărbat de rangul lui. Ar fi fost foarte nepoliticos. Dar timpurile se schimbaseră, iar ea era cetățean al modernei Republici Botswana, cu o constituție ce garantează demnitatea tuturor cetățenilor, inclusiv a doamnelor detectiv particular. Constituția intrase în vigoare chiar în acea zi a anului 1966 când steagul britanic a fost coborât de pe stâlpul lui pe stadion şi acel minunat steag albastru a fost înălțat în uralele mulțimii. A fost un record pe care nici o altă țară din Africa nu-l putea egala. Şi, la urma urmei, ea este Precious Ramotswe, fiica răposatului Obed Ramotswe, un om la fel de demn şi valoros ca oricare altul, fie că acesta provine dintr-o familie de conducători, fie că nu. El se putuse uita în ochii oricui până în ziua morții, iar ea ar trebui să poată face acelaşi lucru.

- Eu decid dacă primesc un caz sau nu, Rra, îl anunță ea. Nu pot să ajut pe toată lumea. Încerc să-i ajut pe oameni cât de mult pot, dar dacă mi-e imposibil să fac un anumit lucru, atunci spun că-mi pare rău, dar nu pot fi de ajutor. Aşa lucrăm noi aici, la Agenția de

detective nr. 1. În cazul dumneavoastră, chiar nu văd cum am putea afla ce-i de aflat. Asta-i o problemă de familie. Nu văd cum ar putea cineva din afară să afle ceva.

Omul de la guvern rămase tăcut. Se uită la Mma Makutsi, dar ea îşi plecă privirea.

- Înțeleg, spuse el după câteva minute. Cred că nu doriți să mă ajutați, Mma. Ei bine, asta-i foarte neplăcut pentru mine.

Făcu o pauză apoi întrebă:

- Aveți autorizație pentru afacerea asta, Mma?

Lui Mma Ramotswe i se tăie răsuflarea. ‚Auto-rizație? Există o lege care să spună că ai nevoie de autorizație ca să fii detectiv particular?"

Omul de la guvern zâmbi, dar privirea îi rămase glacială.

- Probabil că nu. N-am verificat. Dar aş putea verifica. Regulamentul, mă-nțelegeți. Trebuie să punem în ordine toate afacerile. De aceea există autorizații pentru vânzătorii ambulanți sau autorizații pentru comercianții angrosişti, pe care le putem retrage de la persoanele care nu sunt potrivite pentru a fi vânzători ambulanți sau angrosişti. Ştiți cum stă treaba.

Răspunsul veni de la Obed Ramotswe; Obed Ramotswe vorbi prin intermediul fiicei sale, Precious:

- N-aud nimic din ce-mi spuneți, Rra. N-aud.

Brusc, Mma Makutsi începu să foşnească zgomotos hârtiile de pe biroul ei.

- Aveți dreptate, Mma, zise ea. Firește, nu poți să te duci la femeia aceea şi s-o întrebi, pur şi simplu, dacă nu cumva intenționează să-şi otrăvească soțul. N-ai rezolva nimic.

- Într-adevăr, confirmă Mma Ramotswe. De-aceea nu putem face nimic în cazul acesta.

- Pe de altă parte, spuse Mma Makutsi repede, am o idee. Cred că ştiu cum am putea rezolva problema.

Omul de la guvern se întoarse cu fața spre Mma Makutsi.

- Care-i ideea dumneavoastră, Mma? Lui Mma Makutsi i se puse un nod în gât.

Ochelarii ei mari păreau să-i reflecte ideea strălucită.

- Ei bine, începu ea, este important să pătrunzi în casă şi să asculți ce se discută acolo. Este important s-o urmăreşti pe femeia care plănuieşte aceste fapte reprobabile. Este important s-o priveşti drept în inimă.

- Da, întări omul de la guvern. Exact asta vreau să faceți. Uitați-vă în inima ei şi găsiți-i nemernicia. Apoi dați-i pe față nemernicia şi spu-neți-i fratelui meu: Iată! Iată inima neagră a soției tale. lat-o cum complotează tot timpul!

- Nu-i aşa simplu, îl contrazise Mma Ramotswe. Viața nu-i chiar atât de simplă. Pur şi simplu nu este.

- Vă rog, Mma, spuse omul de la guvern, haideți să ascultăm ce are de spus femeia asta deşteaptă, cu ochelari. Are câteva idei foarte bune.

Mma Makutsi îşi împinse ochelarii pe nas şi continuă:

- În casă sunt şi servitori, nu-i aşa?

- Cinci, confirmă omul de la guvern. Apoi mai sunt şi servitorii din afara casei. Cei care au grijă de vite. Şi mai sunt şi vechii servitori ai tatălui meu. Nu mai pot să lucreze, dar stau afară la soare, iar tata îi hrăneşte bine. Sunt foarte graşi.

- Vedeți dumneavoastră, zise Mma Makutsi, un servitor din casă observă totul. O menajeră are grijă de patul soțului şi soției, nu-i aşa? Bucătarul are grijă de stomacurile lor. Servitorii sunt întotdeauna acolo, urmăresc, iscodesc. Stau de vorbă unii cu alții. Un servitor ştie totul.

- Aşa că veți merge şi veți discuta cu servitorii? întrebă omul de la guvern. Dar ei vor dori să vorbească? îşi vor face griji pentru slujbele lor. Vor păstra tăcerea sau vor spune că nu se întâmplă nimic neobişnuit.

- Dar Mma Ramotswe ştie cum să vorbească cu oamenii, replică Mma Makutsi. Oamenii au încredere în ea. Am văzut eu cu ochii mei. N-ați putea s-o instalați în casa fratelui dumneavoastră câteva zile? N-ați putea aranja asta?

- Bineînțeles că pot, zise omul de la guvern. Le pot spune părinților că le trimit o femeie care m-a ajutat în cariera politică şi că are nevoie să stea departe de Gaborone o vreme, din cauza unor probleme. O vor primi.

Mma Ramotswe îi aruncă o privire lui Mma Makutsi. Nu era de competența ei să facă astfel de sugestii, mai ales că îi forța mâna să accepte un caz de care nu dorea să se ocupe. Va trebui să aibă o discuție cu Mma Makutsi pe tema asta, dar nu voia s-o umilească în fața acestui bărbat mândru, cu metodele lui autoritare. Va accepta cazul nu pentru că amenințarea lui voalată şi-ar fi făcut efectul - asta o rezolvase când îi spusese că nu-l aude -, ci pentru că i se oferise o modalitate de a afla ce trebuia aflat.

- Foarte bine, anunță ea. O să ne ocupăm de treaba asta, Rra. Nu din cauza unui anumit lucru pe care mi l-ați spus, mai ales că nici n-am auzit partea aceea.

Făcu o pauză lăsând vorbele să-şi facă efectul.

- Dar voi decide ce-i de făcut când voi ajunge acolo. Nu trebuie să vă amestecați.

Omul de la guvern dădu entuziast din cap a încuviințare.

- Perfect, Mma. Sunt mulțumit. Şi-mi pare rău că am spus lucruri pe care n-ar fi trebuit să le spun. Trebuie să ştiți că fratele meu înseamnă foarte mult pentru mine. N-aş fi spus nimic dacă nu m-aş fi temut pentru el. Asta-i tot.

Mma Ramotswe îl privi. Îşi iubea într-adevăr fratele. Probabil îi venea foarte greu să-l vadă însurat cu o femeie în care nu are încredere.

- Deja am uitat ce s-a spus aici, Rra, zise ea. Staţi liniştit.

Omul de la guvern se ridică în picioare.

- Începeţi mâine? întrebă el. Voi face toate aranjamentele necesare.

- Nu, îi răspunse Mma Ramotswe. O să încep peste câteva zile. Am multe de rezolvat aici, în Gaborone. Dar staţi liniştit, dacă se poate face ceva pentru fratele dumneavoastră, voi face asta. Dacă acceptăm un caz, nu-l tratăm cu indiferenţă. Vă promit.

Omul de la guvern se întinse peste birou şi o apucă de mână.

- Sunteţi o femeie cumsecade, Mma. Tot ce am auzit despre dumneavoastră este adevărat. Fiecare cuvinţel.

Se întoarse spre Mma Makutsi.

- Iar dumneavoastră, Mma, sunteţi o femeie inteligentă. Dacă o să vă plictisiţi vreodată să fiţi detectiv particular, veniţi să lucraţi pentru guvern. Guvernul are nevoie de femei ca dumneavoastră. Cele mai multe dintre femeile care lucrează la noi nu sunt bune de nimic. Stau toată ziua şi-şi fac manichiura. Le-am văzut eu. Dumneavoastră aţi munci pe brânci, îmi închipui.

Mma Ramotswe dădu să spună ceva, dar omul de la guvern se îndrepta deja spre uşă. Văzură de la fereastră cum şoferul îi deschide repede portiera, iar apoi o închide în urma lui.

- Dacă m-aş duce să lucrez la guvern, zise Mma Makutsi, apoi adăugă repede: Dar,

fireşte, n-am să fac aşa ceva. Dar mă întreb cât timp va trece până să primesc o maşină ca aceea şi un şofer?

Mma Ramotswe izbucni în râs.

- Să nu crezi tot ce spune, o sfătui ea. Oamenii de felul lui fac tot soiul de promisiuni. Şi e un bărbat tâmpit. Şi mândru, pe deasupra.

- Oare spunea adevărul despre soția fratelui? întrebă Mma Makutsi nelinişti tă.

- Tot ce se poate, răspunse Mma Ramotswe. Nu cred că a inventat povestea asta. Dar aminteşte-ți ce spunea Clovis Andersen. Fiecare poveste are două versiuni. Până una alta, am auzit doar una. Versiunea tâmpită.

Viața se complică, reflectă Mma Ramotswe. Tbc-mai a acceptat să se ocupe de un caz care s-ar putea dovedi foarte dificil şi care o s-o îndepărteze de Gaborone. Chiar lucrul acesta este îndeajuns de problematic, dar situația se complică şi mai tare dacă stă să se gândească şi la domnul J.L.B. Matekoni şi la Tlokweng Road Speedy Motors. Şi mai era şi problema copiilor; acum că se mutaseră în casa ei de pe Zebra Drive, ar fi vrut să stabilească o anumită rutină pentru ei. Rose, menajera ei, îi era de mare ajutor în privința asta, dar nu putea să lase toată povara pe umerii ei.

Lista pe care începuse s-o întocmească în dimineața aceea devreme avea ca sarcină prioritară pregătirile de mutare a biroului. Acum se gândea că ar trebui să treacă în fruntea listei

problema service-ului şi să lase pe locul doi biroul. Apoi ar putea veni la rând copiii: scrise ŞCOALA cu majuscule şi, dedesubt, un număr de telefon. Urmau: CONTACTEAZĂ MEŞTERUL SĂ REPARE FRIGIDERUL. DU-L PE FIUL LUI ROSE LA DOCTOR PENTRU ASTM. În final scrise: FĂ CEVA CU SOȚIA REA.

- Mma Makutsi, spuse ea. Cred că o să te duc la garaj. Nu pot să-l las pe domnul J.L.B. Matekoni de izbelişte, chiar dacă se comportă ciudat. Trebuie să-ți începi de-ndată activitatea de director interimar. Te duc cu dubita.

Mma Makutsi încuviință dând din cap.

- Sunt gata, Mma, spuse ea. Sunt gata să preiau frâiele.

Capitolul 6 - Noua conducere

Tlokweng Road Speedy Motors avea sediul la mică distanță de drumul principal, la o jumătate de milă în spatele celor două magazine mari care fuseseră construite la marginea cartierului cunoscut sub numele de Village. Făcea parte dintr-un grup de trei clădiri: un magazin universal care vindea orice, de la haine ieftine la parafină şi melasă, şi un depozit de materiale de construcție unde găseai cherestea şi tablă ondulată pentru acoperişuri. Service-ul era în colțul de est şi era înconjurat de câțiva arbuşti țepoşi, iar în față avea o pompă de benzină veche. Domnului J.L.B. Matekoni i se promisese o pompă modernă, dar compania de petrol nu dorea ca el să vândă benzină la concurență cu stațiile ei mai moderne şi, ca atare, uitase de promisiunea făcută. Continua să-i livreze benzină, aşa cum prevedea contractul, dar fără tragere de inimă, având tendința să nu respecte termenele de livrare, în consecință, rezervoarele de benzină erau adesea goale.

Dar asta nu conta foarte tare. Clienții veneau la Tlokweng Road Speedy Motors mai curând ca să-şi repare maşinile la domnul J.L.B. Matekoni decât să-şi facă plinul. Clienții lui erau persoane care înțelegeau diferența dintre un mecanic bun şi unul care doar repară maşini. Un mecanic bun înțelege maşinile ; poate să-şi dea seama unde-i buba doar

ascultând cum merge un motor, aşa cum şi un doctor experimentat îşi poate da seama ce-i în neregulă cu un pacient doar uitându-se la el.

- Motoarele vorbesc, le explica el ucenicilor. Ascultați-le. Vă povestesc ce-au pățit, nu trebuie decât să le ascultați.

Fireşte, ucenicii nu înțelegeau ce vrea să spună. Aveau o viziune total diferită despre maşini şi erau total incapabili să priceapă că motoarele ar putea avea toane şi sentimente, că un motor s-ar putea simți stresat sau împovărat sau uşurat şi în largul lui. Prezența ucenicilor era un act de caritate din partea domnului J.L.B. Matekoni, care credea că în Botswana ar trebui să fie destui mecanici bine instruiți, să-i înlocuiască pe cei din generația sa când, în cele din urmă, vor ieşi la pensie.

- Africa nu va ajunge nicăieri fără mecanici, îi spusese el odată lui Mma Ramotswe.

Mecanicii sunt piatra ei de temelie. Deasupra sunt alți oameni: doctori, asistente, profesori. Dar tot sistemul se bazează pe mecanici. De-aceea este important să-i învățăm pe tineri să fie mecanici.

Acum, în drum spre Tlokweng Road Speedy Motors, Mma Ramotswe şi Mma Makutsi văzură de departe cum unul din ucenici împingea o maşină încetişor în atelier, în timp ce celălalt stătea la volan. Când se apropiară, ucenicul care împingea maşina îşi lăsă baltă îndeletnicirea ca să se uite la ele, iar maşina începu s-o ia la vale. Mma Ramotswe parcă

dubita albă sub un copac şi se îndreptă împreună cu Mma Makutsi spre intrarea în birou.

- Bună dimineața, doamnelor, le salută ucenicul mai înalt de statură. Suspensia dubitei dumneavoastră este foarte slăbită. Sunteți prea grea pentru ea. Vedeți cum s-a lăsat într-o parte? V-am putea-o repara.

- Maşina n-are nimic, i-o întoarse Mma Ramotswe. Însuşi domnul J.L.B. Matekoni are grijă de ea. N-a spus niciodată nimic de suspensie.

- Dar în ultimul timp nu prea mai vorbeşte despre nimic, replică ucenicul. E foarte tăcut.

Mma Makutsi se opri şi se uită la băiat.

- Eu sunt Mma Makutsi, se prezentă ea, uitându-se stăruitor la el prin ochelarii ei mari. Sunt directorul interimar. Dacă vrei să stăm de vorbă despre suspensii, poți veni în birou să-mi spui mie. Între timp, vreau să ştiu ce faceți. A cui e maşina şi ce urmează să-i faceți? Ucenicul se uită peste umăr, căutând sprijin de la prietenul lui.

- Este maşina unei femei care stă în spatele secției de poliție. Cred că-i o femeie de moravuri uşoare. Râse.

Se foloseşte de maşină ca să agate bărbați, iar acum nu-i mai porneşte. Aşa că nu mai are parte de bărbați. Hahaha!

Mma Makutsi se zborşi plină de furie.

- Vasăzică nu porneşte?

- Da, confirmă ucenicul. Nu mai porneşte. Aşa că Charlie şi cu mine a trebuit să mergem acolo cu camioneta, ca s-o tractăm. Acum o împingem în atelier să ne uităm la motor. Cred că va fi o lucrare complicată. Poate că va trebui să schimbăm demarorul. Ştiți cum e. Costă o grămadă de bani şi e bine că bărbații îi dau femeii ăleia atâția bani, să poată să plătească. Hahaha!

Mma Makutsi îşi coborî ochelarii pe nas şi se uită fix în ochii băiatului pe deasupra lor.

- Dar bateria? întrebă ea. Poate-i bateria. Ați încercat s-o porniți forțat?

Ucenicului i se şterse zâmbetul de pe buze.

- Ei bine? interveni Mma Ramotswe. V-a dat prin cap să puneți mâna pe racorduri? Ați încercat?

Ucenicul clătină din cap.

- E o maşină veche. Precis e altceva în neregulă.

- Prostii, replică Mma Makutsi. Deschide capota. Ai o baterie bună în atelier? Racordeaz-o şi să vedem ce se-ntâmplă.

Ucenicul se uită la prietenul lui, care dădu din umeri.

- Hai, repejor, îl grăbi Mma Makutsi. Am multă treabă în birou. Dă-i bătaie.

Mma Ramotswe nu spuse nimic, dar urmări împreună cu Mma Makutsi cum ucenicii împinseră maşina pe ultimii metri în interiorul atelierului, apoi legară bateria de o alta nouă. Pe urmă, morocănos, unul din ei urcă pe locul

şoferului şi băgă cheia în contact. Motorul porni imediat.

- Încarc-o, îi spuse Mma Makutsi. Apoi schimbă-i uleiul şi du-i femeii maşina. Spune-i că-ți pare rău că ne-a luat mai mult timp decât era cazul, dar că i-am schimbat uleiul pe gratis ca să ne revanşăm pentru întârziere.

Se întoarse spre Mma Ramotswe, care stătea alături şi zâmbea.

- Fidelitatea clienților este foarte importantă. Dacă îi faci câte o favoare clientului, acesta va rămâne pentru totdeauna clientul tău. Asta-i foarte important pentru o afacere.

- Foarte, aprobă Mma Ramotswe. Avusese îndoieli asupra capacității lui Mma Makutsi de a conduce service-ul, dar acestea erau pe cale de a-i fi spulberate.

- Ştii multe despre maşini? o întrebă ea într-o doară pe asistenta ei când se apucară să facă ordine în mormanul de hârțoage de pe biroul domnului J.L.B. Matekoni.

- Nu prea multe, răspunse Mma Makutsi. Dar mă pricep la maşini de scris şi diferența între două maşinării nu-i prea mare, nu credeți?

Sarcina lor imediată fu aceea de a afla care maşini aşteptau să fie reparate imediat şi care urmau să intre în reparații la o dată ulterioară. Cel mai în vârstă din ucenici, Charlie, fu chemat în birou şi rugat să facă o listă cu reparațiile nerezolvate. Aşa aflară că în spatele service-ului erau parcate opt maşini care aş-

teptau să li se monteze piese de schimb. Unele dintre acestea fuseseră comandate, altele nu. De îndată ce lista fu întocmită, Mma Makutsi îi sună pe rând pe toți furnizorii şi întrebă de piesele de schimb.

- Domnul J.L.B. Matekoni e foarte supărat, spuse ea tăios. Şi nu vă vom putea plăti comenzile anterioare dacă nu ne putem apuca de reparațiile la zi. Înțelegeți?

Se făcură promisiuni care, în cea mai mare parte, fură respectate. Câteva ore mai târziu începură să sosească piesele de schimb, aduse chiar de furnizori. Piesele fură etichetate cu grijă - lucru care, spuneau ucenicii, nu mai fusese făcut vreodată - şi aşezate pe banc, în ordinea priorității. Intre timp, sub supravegherea lui Mma Makutsi, ucenicii schimbară piese, verificară motoare şi, în cele din urmă, îi pre-dară flecare vehicul lui Mma Makutsi pentru o ultimă testare. Ii întreba ce anume fusese făcut, câteodată cerea să supervizeze ea însăşi lucrul şi apoi, cum nu ştia să conducă, îi dădea maşina lui Mma Ramotswe pentru o plimbare de probă înainte de a telefona proprietarului să-i spună că maşina-i reparată. Pentru a compensa durata neobişnuită a reparației, va fi facturat numai jumătate din costul total. Acest lucru l-a îmbunat pe fiecare proprietar, cu excepția unuia care le-a anunțat că, pe viitor, se va adresa altui service.

- Atunci nu veți mai putea beneficia de verificarea anuală gratuită, spuse Mma Makutsi calmă. Ce păcat.

Aceasta atrase după sine bine-venita renunțare la intențiile precedente şi, la sfârşitul zilei, Tlokweng Road Speedy Motors returnase şase maşini proprietarilor lor, dintre care toți părură să şteargă cu buretele toate inconvenientele. - A fost o primă zi bună, remarcă Mma Makutsi în timp ce îi privea împreună cu Mma Ramotswe pe ucenicii epuizați pierzându-se în zare. Băieții ăştia au muncit pe brânci. Şi i-am răsplătit pe fiecare cu o primă de cincizeci de puia. Sunt foarte fericiți şi sunt sigură că vor deveni ucenici mai buni. Veți vedea. Mma Ramotswe era uluită.

- Cred că ai dreptate, Mma, spuse ea. Eşti un director excepțional.

- Mulțumesc, răspunse Mma Makutsi. Acum ar trebui să mergem la casele noastre. Mâine avem o grămadă de lucruri de rezolvat.

Mma Ramotswe o conduse pe adjuncta ei acasă cu dubita albă, pe drumul înțesat de oameni care se întorceau acasă de la muncă. Erau microbuze ticsite şi înclinate alarmant într-o parte, biciclete cu pasageri cocoțați pe portbagaj şi oameni care mergeau pe jos, balan-sându-şi brațele, fluierând, gândind, sperând. Cunoştea drumul spre casa lui Mma Makutsi foarte bine, fiindcă o mai condusese şi altă dată şi era familiarizată cu hardughiile de case, cu grupurile de copii curioşi care păreau

să populeze asemenea zone. O lăsă pe adjuncta ei în fața porții şi o urmări cum o ia spre spatele clădirii, spre cămăruța în care locuia. Avu impresia că zăreşte o siluetă în uşa de la intrare, o umbră, probabil, dar chiar atunci Mma Makutsi se întoarse şi Mma Ramotswe, care nu voia să-şi dea seama că o urmăreşte, se văzu nevoită să demareze.

Capitolul 7 - Fetita cu trei vieți

Nu toată lumea are menajeră, firește, dar dacă ai o slujbă bine plătită şi o casă mare cum e a lui Mma Ramotswe, lumea te-ar considera egoist dacă nu ți-ai angaja o menajeră sau chiar mai mulți servitori. Mma Ramotswe ştia că sunt țări în care oamenii nu au nici un servitor, chiar dacă câştigă destul de bine. I se părea de necrezut. Dacă oamenii care îşi pot permite să aibă servitori preferă să se lipsească de ei, ce se va întâmpla cu servitorii?

În Botswana se presupune că fiecare casă de pe Zebra Drive - sau orice casă cu mai mult de două dormitoare - are un servitor. Există legi care stipulează cu cât trebuie să fie plătit un servitor, dar acestea sunt adesea ignorate. Unii îşi tratează servitorii foarte rău, le plătesc un salariu de mizerie şi se aşteaptă de la ei să muncească toată ziua; iar aceşti oameni, din câte ştia Mma Ramotswe, sunt majoritari. Acesta este secretul întunecat al Botswanei - această exploatare - despre care nimeni nu dorea să discute. Fireşte, nimeni nu dorea să discute nici despre cât de rău fuseseră tratați în trecut cei din tribul masarwa, ca nişte sclavi, pur şi simplu, şi dacă cineva aducea în discuție acest subiect, oamenii îşi plecau privirile vinovați şi începeau să discute despre altceva. Dar se întâmplase şi încă se mai întâmpla pe ici-pe colo, după cum ştia mai toată

lumea. Bineînțeles, asta se petrecuse în toată Africa. Sclavia fusese un mare rău făcut Africii, dar fuseseră, de asemenea, şi neguțători de sclavi africani, care-şi vânduseră semenii, şi încă mai sunt o mulțime de africani care se spetesc pentru un salariu de nimic, în condiții de semisclavie. Aceşti oameni sunt liniştiți, neputincioşi, iar servitorii se numără printre ei.

Mma Ramotswe era uimită că oamenii se pot purta atât de nemilos cu servitorii lor. Ea însăşi fusese în casa unei prietene care adusese vorba, cât se poate de natural, despre faptul că menajera ei primea cinci zile de concediu pe an, pe deasupra şi neplătite. Prietena asta se lăuda că reuşise de curând să-i reducă salariul menajerei, fiindcă o socotea leneşă.

- Dar de ce nu pleacă, dacă te porți cu ea aşa? o întrebase Mma Ramotswe.

Prietena izbucnise în râs.

- Unde să se ducă? Sunt o mulțime de oameni care râvnesc la slujba ei şi ştie şi ea treaba asta. Ştie că aş putea aduce oricând pe cineva care să-i ia locul pentru jumătate din ce-i plătesc ei.

Mma Ramotswe nu mai spusese nimic, dar în sinea ei pusese capăt acelei prietenii chiar în clipa aceea. Asta îi oferise un subiect de meditație. Oare cineva poate fi prieten cu o persoană care se comportă oribil? Sau oamenii răi au numai prieteni răi, deoarece numai alți oameni răi au suficiente lucruri în comun cu ei

ca să poată fi prieteni? Mma Ramotswe trecu în revistă câțiva oameni recunoscuți drept răi. Idi Amin[4], de exemplu, sau Henrik Verwoerd[5]. Idi Amin, firește, nu era tocmai sănătos la cap; probabil că el nu era rău la modul domnului Verwoerd, care părea să fie în toate mințile, dar avea o inimă de gheață. Oare îl iubise cineva vreodată pe domnul Verwoerd? îl ținuse cineva de mână? Mma Ramotswe presupunea că da; că doar la înmormântarea sa fuseseră destui, nu-i aşa? Şi nu plânseseră ei aşa cum plânge lumea la înmormântările oamenilor buni? Domnul Verwoerd îşi avusese şi el susținătorii lui şi, probabil, nu toți erau răi. Acum, că lucrurile se schimbaseră dincolo de graniță, în Africa de Sud, si oamenii aceştia trebuiau să trăiască. Probabil că acum înțelegeau răul pe care-l făcuseră; şi, chiar dacă nu înțelegeau, fuseseră iertați în cea mai mare parte. Oamenii obişnuiți din Africa au tendința de a nu lăsa ura să le ia în stăpânire inimile. Sunt câteodată prostuți, ca oamenii de pretutindeni, dar nu sunt ranchiunoşi, aşa cum demonstrase domnul Mandela lumii întregi. La fel ca

[4] Celebrul dictator Idi Amin a fost preşedintele Ugandei între 1971 şi 1979. Acuzat de genocid, terorism internaţional şi alte crime împotriva umanităţii, s-a stins din viaţă în exil, în Arabia Saudită, în 2003. (n.t.)

[5] Henrik Verwoerd (1902-l966), prim-ministru sud-african între 1958 şi 1966 (când moare asasinat), este considerat arhitectul apartheidului modern prin care populaţiei majoritare de culoare i se refuza egalitatea în drepturi cu populaţia albă. (n.t.)

Seretse Khama, reflectă Mma Ramotswe, deşi nimeni din afara Botswanei nu părea să şi-l mai amintească. Totuşi, el a fost unul dintre oamenii cei mai mari ai Africii şi a dat mâna cu tatăl ei, Obed Ramotswe, când fusese în vizită la Mochudi, să stea de vorbă cu poporul. Iar ea, Precious Ramotswe, pe atunci o fetiță, îl văzuse cum coboară din maşină şi cum se strânge lumea în jurul lui, iar printre ei fusese şi tatăl ei, cu pălăria ponosită în mâinile lui bătătorite. Iar când Kliama a dat mâna cu tatăl ei, inima ei s-a umplut de mândrie. De fiecare dată când privea fotografia marelui om de stat de pe şemineul ei, îşi amintea acea fericită ocazie.

Prietena ei care îşi trata urât menajera nu era o femeie rea. Se purta frumos cu familia ei şi fusese întotdeauna amabilă cu Mma Ramotswe, dar când venea vorba de menajeră - Mma Ramotswe o întâlnise pe menajeră, era de fel din Molepolole şi părea o femeie agreabilă şi muncitoare -, nu prea îi păsa de sentimentele ei. Mma Ramotswe îşi dădu seama că un astfel de comportament izvora din ignoranță şi din incapacitatea de a înțelege speranțele şi năzuințele altora. Înțelegerea asta, cugetă Mma Ramotswe, stă la baza moralității. Dacă ai înțelege sentimentele altei persoane, dacă te-ai putea pune în locul ei, cu siguranță ți-ar fi greu s-o faci să sufere. Ar fi ca şi cum ți-ai face rău ție însuți.

Mma Ramotswe ştia că se bate destul moneda pe tema moralității, dar, din punctul ei de vedere, lucrurile nu erau chiar atât de complicate, în primul rând, exista vechea moralitate a Botswanei, care era pur şi simplu corectă. Dacă o persoană o respectă, se află pe drumul cel bun şi iiu are de ce să-şi facă griji. Mai erau şi alte moralități, fireşte: erau cele Zece Porunci, pe care ea le învățase pe de rost la scoală de duminică din Mochudi, cu mulți ani în urmă; acestea erau şi ele bune, fără nici o îndoială. Codurile acestea de morală erau precum Codul Penal Botswanez; trebuiau să fie respectate întocmai. Nu avea nici un sens să-ți închipui că eşti Curtea Supremă a Botswanei şi să decizi ce anume să respecți şi ce nu. Codurile morale nu erau selective şi nici nu puteai să le pui la îndoială. Nu puteai să spui că o să onorezi o anumită prevedere şi pe alta nu. Nu voi fura - bineînțeles că nu -, dar adulterul este cu totul altceva: păcat pentru alții, dar nu şi pentru mine.

Moralitatea, cugeta Mma Ramotswe, înseamnă să faci ceea ce trebuie să faci fiindcă acel lucru fusese identificat drept corect printr-un lung proces de acceptare şi respectare. Nu poți să-ți creezi nitam-nisam propriul cod de valori, fiindcă experiența personală nu va fi niciodată de-ajuns pentru asta. Ce drept ai să afirmi că tu ştii mai bine decât strămoşii tăi cum stau lucrurile? Moralitatea există pentru toată lumea şi asta înseamnă că este nevoie de

părerile mai multor oameni pentru ca ea să poată exista. De asta-i atât de slabă moralitatea modernă, cu accentul pe individ şi consolidarea poziţiei personale. Dacă le laşi indivizilor şansa să-şi elaboreze propria morală, vor opta pentru versiunea care le este cel mai la îndemână şi care le permitea să facă ce le place în cea mai mare parte a timpului. Asta, în opinia lui Mma Ramotswe, se numeşte egoism, indiferent de ce alte etichete grandioase i se aplică.

Intr-o zi, Mma Ramotswe ascultase la radio o emisiune transmisă pe BBC World Service, care pur şi simplu îi tăiase răsuflarea. Era vorba despre nişte filozofi care se autointitulau existenţialişti şi care, din câte îşi dăduse seama Mma Ramotswe, trăiau în Franţa. Aceşti francezi spuneau că ar trebui să trăieşti într-un fel care să te facă să te simţi adevărat şi că lucrurile adevărate pe care le făceai erau şi cele drepte. Mma Ramotswe rămăsese perplexă. Nu era neapărat nevoie să călătoreşti în Franţa ca să întâlneşti existenţialişti, reflectă ea: erau destui existenţialişti chiar şi aici, în Botswana. Note Mokoti, de exemplu. Ea însăşi fusese măritată cu un existenţialist fără măcar să ştie. Note, individul acela egoist, care nici măcar o dată n-a ridicat un deget pentru altcineva -nici măcar pentru soţia lui -, i-ar fi aplaudat pe existenţialişti, iar ei pe el. E foarte existenţialist, probabil, să baţi cârciumile în fiecare seară în timp ce soţia gravidă rămâne

acasă şi încă şi mai existențialist să ieşi cu alte femei -tinere femei existențialiste - pe care le întâlneşti prin cârciumi. Existențialiştii duceau o viață foarte bună, deşi, pentru cei din jurul lor, viata nu era chiar atât de bună.

Mma Ramotswe nu o trata pe menajera ei, Rose, la modul existențialist. Rose muncise pentru ea din prima zi când se mutase pe Zebra Drive. Exista o rețea a persoanelor fără loc de muncă, descoperi mai târziu Mma Ramotswe, şi de aici pornea vestea că se mută cineva într-o casă nouă şi că ar putea avea nevoie de un servitor.

Rose se prezentă la numai o oră după mutarea lui Mma Ramotswe.

- Veți avea nevoie de o menajeră, Mma, o aborda ea. Iar eu sunt o menajeră foarte bună. Voi munci din greu şi n-o să vă fac niciodată vreo problemă. Sunt gata să încep chiar acum.

Mma Ramotswe cântări lucrurile rapid. Vedea în fața ei o femeie respectabilă, curată, de aproximativ treizeci de ani. Dar mai vedea si o mamă al cărei copil aşteaptă la poartă fixând-o cu privirea. Şi se întrebă ce-i spusese mama copilului. O să mâncăm în seara asta dacă femeia asta o să mă angajeze ca menajeră. Să sperăm. Aşteaptă aici şi stai pe vârfuri. A sta pe vârfuri. Aşa se spune în setswana când cineva speră să se întâmple un anumit lucru. Era similară expresiei pe care o foloseau albii: ține-mi pumnii.

Mma Ramotswe aruncă o privire spre poartă şi văzu că micuța stătea într-adevăr pe vârfuri şi ştiu pe loc că nu-i poate da decât un singur răspuns. Se uită la femeie.

- Da, îi spuse ea. Am nevoie de o menajeră, postul este al dumneavoastră, Mma.

Femeia bătu din palme recunoscătoare şi îi făcu semn cu mâna copilei. Ce noroc pe mine, gândi Mma Ramotswe. Ce noroc pe mine că pot face pe cineva atât de fericit cu un singur cuvânt.

Rose s-a mutat imediat şi în curând a început să-şi demonstreze valoarea. Casa de pe Zebra Drive fusese lăsată într-un hal fără de hal de foştii proprietari, nişte oameni îngălați, şi era praf peste tot. Menajera mătură şi frecă mai bine de trei zile până când casa prinse miros de ceară de podele şi fiecare suprafață strălucea. Mai mult decât atât, era o bucătăreasă excepțională şi o călcătoreasă minunată. Mma Ramotswe se îmbrăca bine, dar îi venea întotdeauna greu să găsească energia necesară să-şi calce bluzele cât de bine dorea. Rose îndeplini sarcina aceasta cu o dăruire care, nu după mult timp, se reflectă în tivurile scrobite şi în rufele fără nici o cută.

Rose se mută în aripa servitorilor, în curtea din spate. Aceasta era formată dintr-o mică clădire cu două camere, duş, toaletă şi o verandă acoperită, sub care se putea face un foc pentru gătit. Ea dormea într-una din camere, iar cei doi copii mici în cealaltă. Mai avea şi alți

copii, mai mari, inclusiv unul care era tâmplar şi câştiga bani frumoşi. Dar chiar şi aşa, cheltuielile curente nu-i permiteau să economisească mare lucru, mai ales că mezinul suferea de astm şi avea nevoie de inhalatoare scumpe ca să respire.

Când se întoarse acasă după ce o condusese pe Mma Makutsi, Mma Ramotswe o găsi pe Rose în bucătărie, frecând o oală înnegrită. Se interesă politicoasă cum i-a mers în ziua aceea şi i se răspunse că totul a mers ca pe roate.

- Am ajutat-o pe Motholeli să facă baie, povesti ea. Iar acum îi citeşte frățiorului ei. El a alergat toată ziua pe aici şi este frânt de oboseală. Va adormi în curând. Îmi închipui că doar gândul la cină îl mai ține treaz.

Mma Ramotswe îi mulțumi şi zâmbi. Trecuse o lună de când copiii sosiseră de la orfelinat, prin grija domnului J.L.B. Matekoni, şi încă se adapta la prezența lor în casă. Fusese ideea lui - şi, într-adevăr, nu o consultase înainte de a-şi da acordul să-i adopte -, dar ea acceptase situația şi îi îndrăgise cât ai bate din palme. Motholeli, care era imobilizată într-un scaun cu rotile, făcea mici treburi prin casă şi, spre încântarea domnului J.L.B. Matekoni, îşi exprimase interesul pentru repararea maşinilor. Fratele ei, care era mult mai mic decât ea, era mai greu de înțeles. Era zvăpăiat şi răspundea politicos când i se punea o întrebare, dar părea să prefere propria companie sau compania surorii lui, decât a altor copii de vârsta lui.

Motholeli îşi făcuse deja câteva prietene, dar băieţelul părea prea timid pentru a lega vreo prietenie.

Ea începuse cursurile la gimnaziul din Gaborone, care nu era departe de casă, şi era fericită acolo. În fiecare dimineaţă una dintre colegele de clasă venea la uşă şi se oferea să-i împingă scaunul cu rotile spre şcoală.

Mma Ramotswe fusese impresionată.

- V-au pus profesorii să faceţi asta? o întrebă pe una dintre ele.

- Nu, Mma, răspunse ea. Suntem prietenele lui Motholeli, de-aia o ajutăm.

- Sunteţi nişte fete minunate, spuse Mma Ramotswe. Mai târziu veţi deveni nişte femei minunate. Bravo.

Băiatului i se găsise un loc la şcoala primară din localitate, dar Mma Ramotswe spera ca domnul J.L.B. Matekoni să fie de acord să-l trimită la Thornhill. Taxele erau foarte costisitoare, iar acum se întreba dacă îşi vor mai putea permite vreodată asta. Era numai una dintre multele probleme pe care trebuia să le rezolve. Trebuia să se ocupe de garaj, de ucenici, de casa de lângă Clubul Armatei şi de copii. Mai era şi nunta - oricând ar urma să aibă loc - deşi Mma Ramotswe nici nu îndrăznea să se gândească la aşa ceva în prezent.

Se duse în camera de zi şi-l văzu pe băiat aşezat lângă scaunul cu rotile al surorii lui, ascultând ce-i citea aceasta.

- Aşa deci, zise Mma Ramotswe, îi citeşti o poveste frățiorului tău. Îi place?

- Nu-i o poveste, Mma, răspunse ea. Sau mai curând nu-i o poveste dintr-o carte. Este o compunere pe care am scris-o la şcoală şi acum i-o citesc.

Mma Ramotswe li se alătură, cocoțându-se pe brațul sofalei.

- Citeşte-o de la început, te rog, spuse ea. Mi-ar face plăcere să-ți aud povestea.

Mă numesc Motholeli şi am treisprezece ani, aproape paisprezece. Am un frate care are şapte ani. Mama şi tatăl meu au murit. Sunt necăjită din cauza asta, dar mă bucur că nu sunt şi eu moartă şi că-l am pe frățiorul meu.

Sunt o fată care a avut până acum trei vieți. In prima viață, am locuit cu mama, unchii şi mătuşile mele mai sus de lacul Makgadikgadi, lângă Nata. Asta a fost demult, pe-atunci eram foarte mică. Ai mei sunt boşimani şi se mutau dintr-un loc în altul. Se pricepeau să facă rost de hrană în savană, săpau după rădăcini. Erau oameni foarte deştepți, dar nimănui nu-i plăcea de ei.

Mama mi-a dat o brățară făcută din piele de struț, de care erau prinse bucățele de ou de struț. Încă o mai am. Este singurul lucru care mi-a mai rămas de la mama.

După ce a murit mama, l-am salvat pe frățiorul meu, care fusese îngropat în nisip împreună cu ea. Nu-l îngropaseră adânc şi am îndepărtat nisipul de pe fața lui şi am observat

că încă mai respira. Îmi amintesc că l-am ridicat şi am fugit prin savană până am dat de un drum. Pe acolo s-a întâmplat să treacă un camion, iar şoferul a oprit când m-a văzut şi m-a dus până la Francistown. Nu-mi mai amintesc ce s-a întâmplat apoi, dar la un moment dat o femeie ne-a spus că putem locui în curtea ei. Aveau un şopron care se încălzea foarte tare când ardea soarele, dar noaptea era răcoros. Acolo am dormit împreună cu fratele meu.

II hrăneam cu mâncarea pe care o primeam din acea casă. Făceam diverse lucruri pentru oamenii aceia cumsecade. Le spălam rufele şi le întindeam la uscat pe frânghie. Spălam şi vasele, fiindcă n-aveau servitori. In curte mai era şi un câine care într-o zi m-a muşcat de picior rău de tot. Soțul femeii s-a supărat foarte tare pe cățel şi l-a bătut cu o prăjină. Câinele a murit după bătaia pe care a mâncat-o pentru că a fost rău.

M-am îmbolnăvit şi femeia m-a dus la spital. M-au înțepat cu nişte ace şi mi-au luat sânge. Cu toate astea, n-au putut să mă facă bine şi, după un timp, n-am mai putut să merg. Mi-au dat nişte cârje, dar nu puteam să merg cu ele. Apoi au găsit un scaun cu rotile, ceea ce însemna că mă puteam întoarce acasă. Dar femeia a zis că nu poate găzdui la ea în curte o fetiță într-un scaun cu rotile, n-ar da bine, iar oamenii ar spune: Cum de ai o fetiță în scaun cu rotile în curtea ta? Câtă cruzime.

După aceea a venit un bărbat care a anunțat că-i în căutare de orfani pe care să-i ducă la orfelinat. Venise împreună cu o doamnă de la guvern, care mi-a spus că sunt foarte norocoasă că am obținut un loc la un orfelinat atât de bun. Puteam să-l iau şi pe fratele meu şi aveam să fiu foarte fericită acolo. Dar va trebui să-l iubesc pe Iisus totdeauna, mi-a mai spus femeia aceea. I-am răspuns că sunt gata să-l iubesc pe Iisus şi că-l voi face şi pe frățiorul meu să-l iubească.

Acesta a fost sfârşitul primei mele vieți. A doua viață a început în ziua în care am ajuns la orfelinat. Am călătorit de la Francistown într-un camion şi în spate era foarte cald şi inconfortabil. N-am putut să cobor, fiindcă şoferul camionului nu ştia ce-i de făcut cu o fată într-un scaun cu rotile. Aşa că rochia îmi era udă când am ajuns la orfelinat şi mi-a fost foarte ruşine, mai ales că toți ceilalți orfani erau aliniați şi se uitau la nou-veniți. Una dintre doamnele de acolo le-a spus copiilor să meargă să se joace, să nu se holbeze la noi, dar s-au ascuns după nişte copaci din apropiere şi s-au uitat la mine de acolo.

Toți orfanii locuiau în case. În fiecare casă locuiau vreo zece orfani şi era o educatoare care avea grijă de ei. Educatoarea mea era o doamnă bună la suflet. Mi-a dat haine noi şi mi-a arătat un dulap în care îmi puteam ține lucrurile. Era prima oară când aveam un dulăpior al meu şi am fost tare mândră. Mi s-au

mai dat nişte agrafe speciale cu care să-mi strâng părul. În viața mea n-am avut atâtea lucruri frumoase şi le țineam sub pernă, unde erau în siguranță. Câteodată mă trezeam în toiul nopții şi mă gândeam la norocul care dăduse peste mine. Dar uneori mai şi plângeam la gândul primei mele vieți şi mă întrebam pe unde or fi unchii şi mătuşile mele. Mă uitam la stelele de pe cer printr-o gaură din draperie şi-mi spuneam: dacă ei ar privi în sus, ar vedea aceleaşi stele şi ne-am uita la ele în acelaşi timp. Şi mă întrebam dacă-şi mai aminteau de mine, deoarece eram doar o fetiță când am fugit de la ei.

Am fost foarte fericită la orfelinat. Munceam cât puteam de mult şi Mma Potokwane, directoarea, spunea că într-o bună zi, dacă voi avea noroc, o să găsească pe cineva care să vrea să ne adopte. Nu credeam că aşa ceva este cu putință, fiindcă nimeni n-ar dori o fetiță în scaun cu rotile când sunt o grămadă de fetițe orfane de toată frumusețea, care pot umbla şi care sunt în căutare de părinți adoptivi.

Dar a avut dreptate. Nu credeam că tocmai domnul J.L.B. Matekoni va veni să ne ia, dar am fost foarte fericită când ne-a spus că vom locui la el. Aşa a început cea de-a treia viață a mea.

Când am plecat de la orfelinat, au făcut o prăjitură special pentru noi, pe care am mâncat-o cu educatoarea. Ne-a spus că, de fiecare dată când pleacă un orfan, este foarte tristă, că

e ca şi cum i-ar pleca un membru al familiei. Dar îl cunoştea foarte bine pe domnul J.L.B. Matekoni şi mi-a spus că este unul dintre cei mai buni oameni din Botswana. Voi fi foarte fericită la el acasă, a mai adăugat ea.

Aşa că m-am dus la el acasă împreună cu frăţiorul meu şi, nu după mult timp, am întâlnit-o pe prietena lui, Mma Ramotswe, care în curând îl va lua de bărbat pe domnul J.L.B. Matekoni. Ea ne-a zis că va fi noua noastră mamă şi ne-a adus în casa ei, care este mai potrivită pentru copii decât casa domnului J.L.B. Matekoni. Am un dormitor foarte drăguţ în casa ei şi mi s-au dat multe haine. Sunt foarte fericită că există aşa oameni minunaţi în Botswana. Am avut o viaţă tare norocoasă şi le mulţumesc din suflet lui Mma Ramotswe şi domnului J.L.B. Matekoni.

Când voi fi mare, vreau să mă fac mecanic. O să-l ajut pe domnul J.L.B. Matekoni la service, iar serile o să-i cârpesc hainele lui Mma Ramotswe şi o să gătesc pentru ea. Apoi, când vor fi bătrâni, vor fi foarte mândri de mine şi vor spune că am fost o fiică bună şi o cetăţeancă de nădejde a Botswanei.

Aceasta este povestea vieţii mele. Nu sunt decât o fetiţă oarecare din Botswana, dar sunt foarte norocoasă că am trei vieţi. Cei mai mulţi oameni n-au decât o viaţă.

Această poveste este adevărată. N-am inventat nimic. Este purul adevăr.

După ce fetița termină, nimeni nu spuse nimic. Băiatul se uita la sora lui şi zâmbea. Cugetă:

Sunt un băiat norocos să am aşa o soră deşteaptă. Sper ca într-o bună zi Dumnezeu sa-i dea înapoi picioarele. Mma Ramotswe se uita la fetită si o atinse uşurel pe umăr. Reflecta: O să am grijă de copila asta. Acum sunt mama ei Rose, care ascultase de pe coridor, îşi privi pantofii şi-şi spuse: Ce exprimare ciudata: trei vieți.

Capitolul 8 - Nivel scăzut de serotonină

Primul lucru pe care îl făcu Mma Ramotswe în dimineața următoare fu să-l sune pe domnul J.L.B. Matekoni la casa lui de lângă vechiul Club al Armatei Botswaneze. Vorbeau adesea la telefon dis-de-dimineață - cel puțin de când se logodiseră -, dar, de obicei, domnul J.L.B. Matekoni era cel care suna. Aştepta până când Mma Ramotswe trebuia să-si fi terminat obis-nuita cană de ceai de rooibos, pe care îi plăcea s-o bea în grădină, după care forma numărul şi se prezenta pe un ton oficial, aşa cum îi plăcea lui: „La telefon domnul J.L.B. Matekoni, Mma. Ai dormit bine?".

Telefonul sună mai mult de un minut până ce fu ridicat receptorul.

- Domnul J.L.B. Matekoni? Eu sunt. Ce mai faci? Ai dormit bine?

Vocea de la celălalt capăt al firului era confuză, iar Mma Ramotswe îşi dădu seama că îl trezise din somn.

- Aha. Da. Aaaah. Acum sunt treaz. Eu sunt.

Mma Ramotswe se conforma stilului formal. Era important să-ți întrebi interlocutorul dacă a dormit bine; era un vechi obicei, dar unul care trebuia menținut.

- Dar ai dormit bine, Rra?

Domnul J.L.B. Matekoni răspunse apatic:

- Nu cred. M-am frământat toată noaptea şi n-am dormit deloc. Am ațipit când toți ceilalți se trezeau. Iar acum sunt foarte obosit.

- Ce păcat, Rra. Îmi pare rău că te-am trezit. Bagă-te la loc în pat şi încearcă să dormi. Nu se poate trăi fără somn.

- Ştiu asta, replică domnul J.L.B. Matekoni iritat. Tot încerc să dorm, dar nu reuşesc. Parcă aş avea un animal ciudat la mine în cameră, care nu vrea să mă lase să dorm şi mă tot înghionteşte.

- Animal? se minună Mma Ramotswe. Ce fel de animal?

- Nu-i nici un animal. Sau cel puțin nu-i nici un animal când aprind lumina. Doar că îmi închipui că-i unul care nu vrea să mă lase să dorm. Asta am vrut să zic. De fapt, nu-i nici un animal.

Mma Ramotswe amuți. Apoi întrebă:

- Te simți bine, Rra? Poate eşti bolnav. Domnul J.L.B. Matekoni fornăi.

- Nu sunt bolnav. Inima-mi bate tare în piept. Plămânii mi se umplu cu aer. Doar că m-am săturat de problemele pe care le am. Mi-e teamă că vor afla de mine. Atunci totul se va sfârşi.

Mma Ramotswe se încruntă.

- Să afle de tine? Cine ce să afle? Domnul J.L.B. Matekoni vorbi în şoaptă:

- Ştii despre ce vorbesc. Ştii foarte bine.

- Nu ştiu nimic, Rra. Tot ce ştiu este că-mi spui nişte chestii foarte ciudate.

- Ha! Zici chestia asta doar aşa, Mma, dar ştii foarte bine despre ce vorbesc. Am făcut nişte lucruri foarte rele la viața mea şi acum or să

afle şi-or să mă aresteze. Voi fi pedepsit, iar ție-ți va fi foarte ruşine de mine, Mma. Sunt sigur de asta.

Lui Mma Ramotswe îi pieri vocea, acum că se străduia să ia de bun tot ce auzise. Oare să fie adevărat că domnul J.L.B. Matekoni a comis nişte infracțiuni groaznice pe care le-a ascuns de ea? Iar acum a fost demascat? Părea imposibil ca aşa ceva să fie adevărat; este un bărbat cumsecade, incapabil să comită o faptă reprobabilă, totuşi până şi persoanele cumsecade pot să aibă un secret întunecat la viața lor. Toată lumea are cel puțin un lucru de care să-i fie ruşine, sau cel puțin aşa auzise. Însuşi episcopul Makhulu ținuse odată o cuvântare pe tema asta la Clubul Femeilor şi spusese că nu a întâlnit niciodată pe cineva, nici măcar un membru al bisericii, care să nu fi făcut ceva ce a regretat mai târziu. Până şi sfinții făcuseră ceva rău; Sfântul Francisc, probabil, rănise un porumbel - nu, cu siguranță nu -, dar poate făcuse altceva care i-a provocat remuşcări. In ceea ce o privea, erau multe lucruri pe care le regreta, începând cu faptul că pusese melasă pe cea mai bună rochie a unei alte fete când avea şase ani, pentru simplul motiv că nu avea şi ea o rochie asemănătoare. Încă o mai întâlnea pe colega aceea din când în când - locuia în Gaborone şi se măritase cu un bărbat care lucra în clădirea în care se sortau diamantele. Mma Ramotswe se întreba dacă e cazul să se confeseze, chiar şi după treizeci de

ani, şi să-i spună acestei femei ce făcuse, dar nu avea curajul necesar. Oricum, de fiecare dată când femeia o saluta prietenoasă, Mma Ramotswe îşi amintea cum luase cutia de melasă şi o turnase pe materialul roz odată când fetița lăsase rochia în clasă. Într-o zi va trebui să-i spună; sau poate ar putea să-l roage pe episcopul Makhulu să-i scrie o scrisoare în numele ei. O enoriaşă de-a mea vă roagă s-o iertați, Mma. Este împovărată nespus de un rău pe care vi l-a făcut în urmă cu mulți ani. Vă mai amintiți rochia dumneavoastră roz favorită... Dacă domnul J.L.B. Matekoni a făcut ceva asemănător - poate a turnat benzină pe cineva -, nu avea de ce să-şi facă atâtea probleme. Erau puține fapte reprobabile, cu excepția crimei, care nu puteau fi îndreptate. Cele mai multe, într-adevăr, erau mult mai insignifiante decât îşi imagina păcătosul şi puteau fi lăsate acolo unde erau, în trecut. Şi chiar şi cele mai grave pot fi iertate de îndată ce sunt mărturisite. Ar trebui să-l liniştească pe domnul J.L.B. Matekoni; e uşor să faci din țânțar armăsar dacă petreci toată noaptea frământându-te aiurea.

- Toți am făcut ceva rău la viața noastră, Rra, îl linişti ea. Eu, tu, Mma Makutsi, chiar şi papa. Nici unul dintre noi nu poate afirma că este perfect. Aşa sunt oamenii. Nu trebuie să-ți mai bați capul. Spune-mi despre ce-i vorba. Sunt sigură că voi putea să-ți spulber grijile.

- O, dar nu pot face asta, Mma. Nu-ndrăznesc să-ți povestesc. Ai fi şocată. Nu vei mai dori să mă mai vezi vreodată. Vezi tu, nu sunt vrednic de tine. Eşti mult prea bună pentru mine, Mma.

Mma Ramotswe simți că o apucă exasperarea.

- Vorbeşti prostii. Fireşte că eşti demn de mine. Nu sunt decât o persoană obişnuită. Eşti un om cât se poate e bun. Eşti bun în meseria ta şi oamenii se gândesc cu considerație la tine. Unde-şi repară înaltul comisar britanic maşina? La tine. La cine apelează orfelinatul când se strică ceva? La tine. Ai un service excepțional si sunt mândră că mă voi mărita cu tine. Ce vrei să-ți spun mai mult?

Cuvintele ei fură întâmpinate cu tăcere. Apoi îl auzi vorbind:

- Dar n-ai nici cea mai mică idee cât de rău sunt. Nu ți-am povestit niciodată despre faptele mele ticăloase.

- Atunci spune-mi. Spune-mi acum. O să rezist oricărei veşti.

- Ah, dar nu pot face asta, Mma. Ai rămâne şocată.

Mma Ramotswe îsi dădu seama că discuția asta nu ducea nicăieri, aşa că schimbă subiectul.

- Apropo de service, reluă ea. N-ai fost pe-acolo nici ieri, nici alaltăieri. Mma Makutsi îți ține locul, dar asta nu poate dura la nesfârşit.

- Mă bucur că-mi ține locul, zise domnul J.L.B. Matekoni fără vlagă. Nu mă simt deloc în puteri. Cred c-ar fi. mai bine să rămân acasă. O să aibă ea grijă de toate. Te rog, mulțu-meşte-i din partea mea.

Mma Ramotswe răsuflă adânc.

- Eşti bolnav, domnule J.L.B. Matekoni. Cred că pot aranja să te vadă un medic. Am vorbit cu doctorul Moffat. Mi-a promis că te primeşte la o consultație şi crede că-i o idee foarte bună.

- Nu-s bolnav, o contrazise domnul J.L.B. Matekoni. N-am nevoie de doctorul Moffat. Ce poate face el pentru mine? Nimic.

Nu fusese o conversație fructuoasă şi, după ce închise telefonul, Mma Ramotswe se învârti câteva minute neliniştită prin bucătărie. Era limpede că doctorul Moffat avusese dreptate;

domnul J.L.B. Matekoni era bolnav - de depresie, îi spusese el -, dar acum era mai îngrijorată în legătură cu lucrul oribil pe care spunea el că îl făcuse. Domnul J.L.B. Matekoni ar fi fost ultima persoană din lume pe care-ar fi bănuit-o că ar putea să fie un ucigaş, dar dacă se dovedea că exact asta era? Oare ar avea aceleaşi sentimente pentru el dacă ar descoperi că a ucis pe cineva sau şi-ar spune că n-a fost vina lui, că a fost în legitimă apărare când şi-a lovit victima în cap cu cheia franceză? Aşa procedează, în mod inevitabil, soțiile şi prietenele ucigaşilor. Nu acceptă niciodată ideea că bărbatul lor poate fi capabil de crimă. Şi mamele sunt la fel. Mamele ucigaşilor

stăruie de fiecare dată că fiii lor nu sunt nici pe departe atât de răi pe cât zice lumea. Firește, pentru o mamă, bărbatul rămâne un băiețel, indiferent de vârsta pe care o are, iar băieții nu pot fi vinovați de crimă.

Bineînțeles, Note Mokoti ar fi putut fi un criminal. Era de-a dreptul capabil să ucidă un om cu sânge rece, fiindcă nu avea sentimente, îi era uşor să şi-l imagineze pe Note înjunghiind pe cineva şi văzându-şi de drum nonşalant, de parcă nu făcuse nimic altceva decât să-i strângă mâna victimei. Când o bătuse, aşa cum făcuse de atâtea ori înainte să-şi ia tălpăşița, nu arătase nici urmă de emoție. Odată, când îi spărsese arcada cu o lovitură extrem de sălbatică,

se oprise să-şi admire opera, de parcă era un doctor care examina o rană.

- Va trebui să te duci la spital, comentase el pe un ton dezinvolt. E o tăietură adâncă. Fii si tu mai atentă.

Singurul lucru pentru care era recunoscătoare în toată istoria asta cu Note era că tatăl ei încă mai trăia când l-a părăsit. Cel puțin, se bucurase să ştie că fiica lui nu mai era cu bărbatul acela, chiar dacă suferise aproape doi ani cât fusese măritată cu el. Când s-a întors la el şi l-a anunțat că Note a plecat, tatăl ei nu i-a spus nimic despre prostia pe care o făcuse măritându-se cu el, chiar dacă asta i-a trecut prin gând. I-a spus pur şi simplu că trebuie să se întoarcă acasă, că va avea întotdeauna grijă

de ea şi că speră să fie fericită de-atunci încolo. S-a purtat, ca întotdeauna, cu demnitate. Iar ea a plâns şi l-a îmbrăţişat şi el i-a spus că-i în siguranţă la el şi că nu trebuie să-i mai fie vreodată teamă de bărbatul acela.

Dar Note Mokoti şi domnul J.L.B. Matekoni erau două persoane total diferite. Note era cel care comisese infracţiunile, nu domnul J.L.B. Matekoni. Şi totuşi de ce tot insistă el că a făcut ceva oribil dacă nu-i aşa? Mma Ramotswe era intrigată şi, ca de fiecare dată când avea o nelămurire, se îndreptă spre sursa cea mai bună de informare şi consolare când vine vorba de îndoială sau dispută: Casa Cărţii din Botswana.

Luă micul-dejun în grabă şi-i lăsă pe copii în grija lui Rose. I-ar fi plăcut să le acorde mai multă atenţie, dar în momentul acesta viaţa ei părea nejustificat de complicată. Problema cu domnul J.L.B. Matekoni se mutase în fruntea listei de priorităţi, urmată de service, de ancheta legată de fratele omului de la guvern şi, în final, de mutarea în noul birou. Era o listă covârşitoare: fiecare punct era urgent, şi totuşi ziua nu avea decât douăzeci şi patru de ore.

Parcurse cu dubita albă scurta distanţă ce-o separa de centrul oraşului şi găsi un loc de parcare bun, în spatele Băncii Standard. Apoi, după ce salută în scuar două-trei persoane cunoscute, se îndreptă spre intrarea Casei Cărţii din Botswana. Era magazinul ei preferat şi, de regulă, îşi îngăduia câte o oră bună

pentru cea mai mică cumpărătură, ceea ce-i oferea destul timp pentru a trece în revistă rafturile cu cărți; dar, în dimineața aceea, cu aşa o misiune clară şi îngrijorătoare, spuse un nu hotărât tentației rafturilor cu reviste pline de fotografii cu amenajări interioare şi toalete strălucitoare.

- Aş dori să stau de vorbă cu directorul, îi spuse ea unei vânzătoare.

- Poate vă pot ajuta eu, replică tânăra vânzătoare.

Mma Ramotswe rămase de neclintit. Vânzătoarea era politicoasă, dar foarte tânără, şi era mai bine să stea de vorbă cu un om care ştia multe despre cărți.

- Nu, insistă Mma Ramotswe. Doresc să vorbesc cu directorul, Mma. Este o chestiune importantă.

Fu chemat directorul, care o salută politicos pe Mma Ramotswe.

- Mă bucur să vă revăd, o întâmpină el. Sunteți aici în calitate de detectivă, Mma?

Mma Ramotswe zâmbi.

- Nu, Rra. Dar caut o carte care m-ar ajuta într-o problemă delicată. Pot să vă vorbesc între patru ochi?

- Bineînțeles, Mma, o asigură el. N-o să dați niciodată peste un librar care să comenteze gustul în materie de cărți al clienților lui, dacă ei doresc să păstreze secretul. Suntem discreți.

- Perfect, spuse Mma Ramotswe. Caut o carte despre o boală numită depresie. Ați auzit de-o astfel de carte?

Directorul aprobă din cap.

- Stați liniştită, Mma. Nu numai că am auzit despre aşa o carte, dar chiar am un exemplar în magazin. Vi-l pot vinde.

Făcu o mică pauză, apoi spuse:

- Îmi pare rău să aud asta, Mma. Depresia nu-i o boală veselă.

Mma Ramotswe aruncă o privire peste umăr.

- Nu-i vorba despre mine, zise ea. Este vorba despre domnul J.L.B. Matekoni. Cred că suferă de depresie.

Directorul o conduse cu o figură înțelegătoare la un raft din colț şi scoase o carte subțire, cu coperta roşie.

- E o carte care tratează foarte bine boala asta, spuse el înmânându-i cartea. Dacă o să citiți ce scrie pe coperta a patra, o să vedeți că mulți oameni au fost de acord că le-a fost de mare ajutor în lupta împotriva acestei boli. Apropo, îmi pare tare rău de domnul J.L.B. Matekoni. Sper că această carte o să-l facă să se simtă mai bine.

- Mi-ați fost de mare ajutor, Rra, spuse ea. Mulțumesc. Suntem norocoşi să avem o librărie atât de bună ca a dumneavoastră în țara asta. Mulțumesc.

Plăti cartea şi porni spre dubita albă frunzărind-o. Îi captă atenția o frază şi se opri s-o citească cu atenție.

Un simptom caracteristic al depresiei acute este sentimentul bolnavului că a comis fapte reprobabile, că s-a înglodat în datorii sau că a comis o crimă. Acesta este, de obicei, însoțit de lipsa de încredere în sine. Nu mai e cazul să adăugăm că, de regulă, fapta din imaginația bolnavului nu a avut loc, dar nici un argument rațional nu-l va convinge pe acesta să accepte această realitate.

Mma Ramotswe reciti pasajul şi inima îi mai veni la loc. In mod normal, nu te-ai aştepta ca o carte despre depresie să aibă un astfel de efect asupra cititorului, dar asta s-a întâmplat. Fireşte, domnul J.L.B. Matekoni n-a comis nici o faptă groaznică; era, aşa cum îl ştia ea, un bărbat de-o onoare imaculată. Acum tot ce trebuia să facă e să-l ducă la doctor, să fie tratat, închise cartea şi trecu în revistă rapid rezumatul de pe coperta a patra. Această boală foarte tratabilă... aşa scria. Acest lucru o înveseli şi mai tare. Ştia ce are de făcut, iar lista ei, chiar dacă de dimineață păruse lungă şi complicată, era acum mai puțin insurmontabilă, mai puțin descurajantă.

De la Casa Cărții din Botswana se duse direct la Tlokweng Road Speedy Motors. Spre marea ei uşurare, service-ul era deschis, iar Mma Makutsi stătea în fața biroului, bând o cană cu ceai. Cei doi ucenici erau aşezați pe rezervoarele lor de benzină, unul fuma o țigară, iar celălalt bea o băutură răcoritoare.

- E cam devreme pentru pauză, zise Mma Ramotswe aruncând o privire spre ucenici.

- Ah, Mma, dar meritǎm toți trei o pauză, replică Mma Makutsi. Suntem aici deja de două ore şi jumătate. Am venit de la ora şase şi de atunci am tras tare.

- Aşa-i, confirmă unul din ucenici. Foarte tare. Şi am făcut treabă bună, Mma. Povestiți-i, Mma. Povestiți-i ce-ați făcut.

- Directorul interimar este un mecanic de nota zece, intră în vorbă celălalt ucenic. Mai bun decât şefu', cred.

Mma Makutsi râse.

- Vouă, băieți, v-a intrat în sânge să spuneți lucruri drăguțe fetelor. Cu mine nu ține figura. Mă aflu aici ca director interimar, nu ca femeie.

- Dar e adevărat, Mma, sări ucenicul mai vârstnic. Dacă nu vă povesteşte dânsa, vă zic eu. Aveam o maşină, una care aştepta să fie reparată de vreo patru-cinci zile. E a unei asistente de la spitalul Princess Marina. E o femeie solidă şi n-aş vrea să fiu pus în situația de a dansa cu ea. Valeu!

- Femeia aia n-ar dansa niciodată cu tine, i-o întoarse Mma Makutsi. De ce-ar dansa cu un băiat plin de unsoare ca tine, când poate dansa cu chirurgi sau țipi de nivelul ăsta?

Ucenicul trecu râzând peste insultă.

- În fine, când a adus maşina la noi, zicea că i se opreşte uneori în mijlocul drumului şi că trebuie să aştepte puțin şi apoi s-o pornească

din nou. Apoi mai merge puțin, iar se opreşte şi iar o porneşte. Ne-am uitat la ea, am pornit-o şi mergea. Am mers cu ea până la vechiul aeroport şi chiar mai departe, pe Lobatse Road. Nimic. Nu s-a oprit deloc. Dar femeia asta zicea că-i moare motorul mereu. Aşa că am înlocuit bujiile şi am încercat din nou. De data asta s-a oprit chiar la giratoriul de lângă clubul de golf. Pur şi simplu s-a oprit. Apoi a pornit din nou. Şi s-a mai întâmplat ceva ciudat, despre care ne povestise şi femeia. Când a murit motorul, au început să pornească şter-gătoarele de parbriz. Fără să mă ating de ele. Aşa că, de dimineață, i-am spus lui Mma Makutsi, aici de față: „Asta-i o maşină tare ciudată, Mma. Se opreşte, apoi porneşte din nou". Mma Makutsi a venit şi s-a uitat la maşină. S-a uitat la motor şi a văzut că bujiile sunt noi, şi bateria la fel. Apoi a deschis portiera şi a intrat în maşină şi a făcut o mutră... cum să vă spun... a strâmbat din nas. Şi a zis: „Maşina asta miroase a şoarece. Duhneşte a şoarece de la o poştă". A început să se uite în jur. A aruncat o privire sub scaune şi n-a găsit nimic. Apoi s-a uitat sub tabloul de bord şi a început să țipe la mine şi la frate-miu. Striga: „E un cuib de şoareci în maşina asta. Şi au ronțăit izolația firelor de aici. Uitați-vă!". Aşa că ne-am uitat la firele alea, care sunt foarte importante pentru maşină - fac legătura cu contactul -, şi am observat că două dintre ele aproape se atingeau, în locul în care şoarecii roseseră

izolația. Asta înseamnă că, atunci când firele se ating, motorul crede că s-a întors cheia în contact, iar curentul se duce la ştergătoare. Aici era buba. Între timp, şoarecii au fugit din maşină, fiindcă fuseseră descoperiți. Mma Makutsi le-a scos afară cuibul şi l-a aruncat. Apoi a izolat firele cu nişte bandă pe care i-am dat-o noi, iar acum maşina e ca nouă. Nu mai are probleme cu şoarecii, pentru că femeia asta e un detectiv atât de bun.

- E detectiv-mecanic auto, confirmă celălalt ucenic. O să facă un bărbat foarte fericit, dar o să-l şi obosească, aşa cred. Valeu!

- Fugiți de-aici! le ordonă Mma Makutsi în glumă. Voi, băieți, trebuie să vă întoarceți la treabă. Eu sunt directorul interimar, nu una din fetele alea pe care le agățați prin cârciumi. Hai, la treabă!

Mma Ramotswe izbucni în râs.

- Ai un talent vădit de-a descoperi lucruri, Mma. Probabil, în definitiv, meseria de detectiv si cea de mecanic nu sunt atât de diferite.

Se întoarseră în birou. Mma Ramotswe observă imediat că Mma Makutsi reuşise să mai reducă haosul. Deşi biroul domnului J.L.B. Matekoni era încă plin de hârtii, păreau să fie sortate după o logică. Notele de plată care urmau să fie expediate fuseseră aşezate într-un teanc, iar facturile ce urmau să fie achitate, în alt teanc. Cataloagele de la furnizori fuseseră strânse într-un fişet, iar manualele de reparat maşini fuseseră repuse pe un raft deasupra

biroului. La un capăt al camerei, sprijinită de perete, era o tablă albă, strălucitoare, pe care Mma Makutsi trasase două coloane, intitulate MAŞINI INTRATE şi MAŞINI IEŞITE.

- Ne-au învățat asta la Colegiul de Secretariat din Botswana, zise Mma Makutsi. E foarte important să lucrezi sistematic. Dacă lucrezi metodic, dacă ai după ce să te orientezi, nu te rătăceşti niciodată.

- Asta aşa-i, fu de acord Mma Ramotswe. Oamenii ăia ştiau de bună seamă cum se conduce o afacere.

Mma Makutsi se lumină de plăcere.

- Şi mai e ceva, zise ea. Cred c-ar fi o idee bună să vă fac o listă.

- O listă?

- Da, răspunse Mma Makutsi, întinzându-i un dosar roşu mare. Special pentru dumneavoastră, în fiecare dimineață o să aduc lista la zi. Vedeți, sunt trei coloane: URGENȚE, NE-URGENȚE şi CÂNDVA ÎN VIITOR.

Mma Ramotswe oftă. Nu voia altă listă, dar nici nu voia s-o descurajeze pe Mma Makutsi, care cu siguranță că ştia cum se conduce un service.

- Mulțumesc, Mma, spuse ea deschizând dosarul. Văd că deja ai pus ceva pe listă.

- Da, zise Mma Makutsi. A sunat Mma Potokwane, de la orfelinat. Voia să stea de vorbă cu domnul J.L.B. Matekoni, dar i-am spus că nu-i aici. Apoi a zis că, de fapt, cu dumneavoastră voia să discute şi vă roagă s-o

sunați. Vedeți, am trecut-o la rubrica NEURGENTE.

- O s-o sun, promise Mma Ramotswe. Trebuie să fie vorba despre copii. Mai bine o sun chiar acum.

Mma Makutsi se întoarse în atelier, unde Mma Ramotswe o auzi dându-le ucenicilor nişte instrucțiuni. Ridică receptorul, mânjit, observă ea, de degete unsuroase, şi formă numărul notat de Mma Makutsi pe listă. În timp ce suna telefonul, bifa cu un creion roşu singura mențiune de pe listă.

Îi răspunse Mma Potokwane.

- Mă bucur că m-ați sunat, Mma Ramotswe. Sper că micuții sunt bine.

- S-au adaptat de minune, o linişti Mma Ramotswe.

- Perfect. Acum, Mma, aş putea să vă rog ceva?

Mma Ramotswe ştia că aşa se procedează la orfelinat. Aveau nevoie de ajutor şi, fireşte, toată lumea era gata să-i ajute. Nimeni nu era în stare s-o refuze pe Mma Potokwane.

- Sigur că da, Mma. Spuneți-mi despre ce-i vorba.

- Aş dori să veniți că bem un ceai împreună, o invită Mma Potokwane. În după-amiaza asta, pe cât posibil. Cred că ar fi bine să vedeți ceva.

- Nu-mi puteți spune la telefon?

- Nu, Mma, răspunse Mma Potokwane. E greu să descrii aşa ceva la telefon. Ar fi mai bine să vedeți cu ochii dumneavoastră.

Capitolul 9 - La orfelinat

Orfelinatul era în afara oraşului, la vreo douăzeci de minute de mers cu maşina. Mma Ramotswe fusese acolo de câteva ori, deşi nu atât de des ca domnul J.L.B. Matekoni, care mergea regulat în vizită acolo pentru a cârpi când una, când alta din maşinăriile ce păreau să se strice tot timpul. Mai ales pompa de acolo îi solicita prezența cu regularitate şi mai era şi microbuzul, ale cărui frâne trebuiau verificate constant.

Lui Mma Ramotswe îi plăcea de Mma Potokwane, care îi era rudă foarte îndepărtată din partea mamei. Nu era deloc neobişnuit să fii înrudit cu mai toată lumea din Botswana, o lecție pe care străinii o învață destul de repede când îşi dau seama că, în cazul în care fac o remarcă critică la adresa cuiva, interlocutorul este în mod inevitabil văr de al nu ştiu câtelea grad cu persoana criticată.

Când sosi Mma Ramotswe, Mma Potokwane ieşise din birou şi discuta cu o angajată. Îi făcu semn să parcheze pe locul rezervat vizitatorilor, sub un liliac umbros, apoi îşi invită musafira înăuntru.

- E groaznic de cald zilele astea, Mma Ramotswe, o întâmpină ea. Dar am un ventilator foarte puternic în birou. Dacă-i dau drumul la maximum, zboară oamenii din încăpere. E o armă foarte folositoare.

- Sper că n-o să-l folosiți împotriva mea, glumi Mma Ramotswe.

O clipă se văzu suflată din biroul lui Mma Potokwane, cu poalele-n cap, zburând spre cer, de unde se putea uita în jos, la copaci, la poteci şi la vacile de la marginea drumului care s-ar zgâi la ea cu ochi mari.

- Fireşte că nu, o linişti Mma Potokwane. Dumneavoastră sunteți genul de om pe care-mi face plăcere să-l primesc. Soiul care-mi displace e al oamenilor care se amestecă în treburile mele, oamenii care mă-nvată cum să fiu direc-toare de orfelinat. Câteodată mai vin şi astfel de oameni, oameni care-şi bagă nasul unde nu le fierbe oala. Îşi închipuie că ştiu cum stă treaba cu orfanii, dar nu ştiu. Persoanele care ştiu cele mai multe despre orfani sunt doamnele acelea de acolo.

Îi făcu semn spre fereastră, spre aleea unde două educatoare corpolente, îmbrăcate în halate de casă, îi plimbau pe doi dintre ținci.

ținându-i ferm de mânuțe şi încurajându-le cu blândețe fiecare pas ezitant, împleticit.

- Da, continuă Mma Potokwane, doamnele acelea ştiu. Ştiu cum să se comporte cu orice fel de copil. Cu un copil foarte trist, care plânge tot timpul după mama moartă. Cu un copil neastâmpărat, care a fost instruit cum să fure. Cu un copil neobrăzat, care n-a învățat să-i respecte pe cei în vârstă sau care înjură. Doamnele astea ştiu cum să procedeze în cazul oricărui copil.

- Sunt femei foarte pricepute, fu de acord Mma Ramotswe. Cei doi orfani pe care i-am luat eu şi domnul J.L.B. Matekoni spun că au fost foarte fericiți aici. Nu mai departe de ieri, Motholeli mi-a citit o compunere pe care a scris-o pentru şcoală. Povestea vieții ei. A scris şi despre dumneavoastră, Mma.

- Mă bucur c-a fost fericită aici, spuse Mma Potokwane. E o fetiță curajoasă.

Făcu o mică pauză.

- Dar nu v-am chemat aici să vorbim despre aceşti copii, Mma. Vroiam să vă povestesc despre un lucru ciudat care s-a întâmplat la noi. E-atât de ciudat, încât nici măcar educatoarele nu ştiu cum să-i dea de capăt. De-aceea m-am gândit să apelez la dumneavoastră. Îl sunasem pe domnul J.L.B. Matekoni să vă aflu numărul de telefon.

Se întinse peste birou şi-i turnă lui Mma Ramotswe o cană de ceai. Apoi îi tăie o felie mare de tort de fructe, care era pe un platou, alături de tava cu ceai.

- Tortul acesta a fost făcut de fetele noastre mai mari, îi zise ea. Le învățăm să gătească.

Mma Ramotswe acceptă felia uriaşă şi se uită la fructele dinăuntru. Sunt cel puțin şapte sute de calorii în felia asta, gândi ea, dar n-are importanță; sunt o femeie de dimensiuni tradiționale şi nu trebuie să-mi fac astfel de griji.

- Ştiți că primim tot felul de copii, continuă Mma Potokwane. De regulă, ajung la noi când le moare mama şi nu ştie nimeni cine-i tatăl.

Adesea, bunica nu poate avea grijă de ei, fiindcă-i prea bolnavă sau prea săracă, iar copiii n-au pe nimeni altcineva. Ajung la noi de la asistența socială sau, uneori, de la poliție. Alteori, sunt abandonați te miri pe unde şi un cetățean oarecare ia legătura cu noi.

- Au noroc dacă ajung aici, remarcă Mma Ramotswe.

- Aşa-i. Şi, de regulă, indiferent ce li s-a întâmplat în trecut, nu e ceva cu care să nu ne fi confruntat deja. Nimic nu ne şochează. Dar, din când în când, avem si câte un caz mai special şi nu ştim cum să procedăm.

- Aveți un astfel de copil acum?

- Da, răspunse Mma Potokwane. După ce terminați de mâncat felia aia mare de tort, am să vă duc să vedeți un băiat care a sosit fără nici un nume. Dacă n-au nume, le dăm noi unul. Dar, de regulă, este vorba despre un bebeluş. Ceilalți copii ne spun cum îi cheamă. Băiatul ăsta nu ne-a spus. De fapt, se pare că n-a învățat să vorbească deloc. Aşa că am hotărât să-i zicem Mataila.

Mma Ramotswe îşi termină felia de tort şi bău ceaiul până la ultimul strop. Apoi, împreună cu Mma Potokwane, se îndreptă spre o casă aflată la marginea cercului de clădiri în care locuiau orfanii. Erau plantate acolo straturi de fasole, iar micuța curte din fața uşii era măturată temeinic. Aici stă o educatoare care ştie cum să țină o casă, îşi zise Mma

Ramotswe. Şi dacă lucrurile stau aşa, cum de-a fost învinsă de un băiețel oarecare?

Educatoarea, Mma Kerileng, era în bucătărie, îşi şterse mâinile de şorţ, o salută călduros pe Mma Ramotswe şi le invită pe cele două femei în camera de zi. Aceasta era o încăpere vesel decorată, pe un panou erau prinse desene făcute de copii, iar într-un colț era o cutie plină cu jucării.

Mma Kerileng aşteptă până ce se aşezară musafirele ei, apoi luă loc într-unui din fotoliile masive din jurul măsuței joase din mijloc.

- Am auzit despre dumneavoastră, Mma, se adresă ea lui Mma Ramotswe. V-am văzut fotografia în ziar. Şi, evident, l-am întâlnit pe domnul J.L.B. Matekoni când a venit pe aici să ne repare maşinăriile care se strică mai tot timpul. Sunteți norocoasă să vă măritați cu un bărbat care repară lucruri. Cei mai mulți soți le strică.

Mma Ramotswe primi complimentul dând din cap a aprobare.

- E un bărbat bun, zise ea. Nu se simte bine acum, dar sper să-şi revină în curând.

- Să dea Dumnezeu, spuse Mma Kerileng, după care se uită întrebătoare la Mma Potokwane.

- Am adus-o pe Mma Ramotswe să i-l arăt pe Mataila, spuse ea. Poate ne dă o sugestie. Cum se simte azi?

- La fel ca ieri, răspunse Mma Kerileng. Şi ca alaltăieri. Nici o schimbare la băiatul ăsta.

Mma Potokwane oftă.

- Ce păcat. Doarme acum? Poți să deschizi uşa?

- Cred că-i treaz, răspunse educatoarea. Haideți să vedem.

Se ridică din fotoliu şi le conduse pe coridorul curat ca lacrima. Mma Ramotswe observă cu încântare cât de curată era casa. Ştia cât de mult muncea femeia aceasta; în toată țara erau femei care munceau pe brânci şi care arareori erau prețuite. Politicienii îşi arogau meritul de a fi construit Botswana. Ce tupeu! Cum îndrăznesc să se împăuneze cu munca persoanelor ca Mma Kerileng şi a celorlalte femei?

Se opriră în fața unei uşi din capătul coridorului şi Mma Kerileng scoase o cheie din buzunarul halatului.

- Nu-mi amintesc când am încuiat ultima oară un copil, zise ea. De fapt, cred că nu mi s-a mai întâmplat niciodată. N-a mai fost niciodată nevoie să facem asa ceva.

Remarca păru s-o stânjenească pe Mma Potokwane.

- N-avem altă soluție, zise ea. Ar fugi în savană.

- Firește, spuse Mma Kerileng. Doar că-i mare păcat.

Deschise uşa şi ceea ce li se înfățişă privirilor fu o cameră în care nu se afla decât o saltea. Fereastra nu avea geam, era acoperită cu zăbrele din fier forjat, de felul celor folosite la

închisoare. Pe saltea, cu picioarele desfăcute, zăcea un băiețel de vreo cinci-şase ani, complet dezbrăcat.

Băiețelul se uită la femei când acestea intrară, iar timp de o secundă Mma Ramotswe îi prinse expresia înfricoşată, ca aceea a unui animal încolțit. Dar asta dură foarte puțin, iar apoi băiețelul privi în gol, absent.

- Mataila, îi vorbi Mma Potokwane blând în setswana. Mataila, ce mai faci? Doamna aceasta se numeşte Mma Ramotsvsre. Ramotswe. O vezi?

Băiatul se uită la Mma Potokwane cât timp vorbi, apoi, când aceasta se opri, îşi plecă din nou privirea.

- Nu cred că înțelege, zise Mma Potokwane. Dar îi vorbim oricum.

- Ați încercat şi în alte limbi? se interesă , Mma Ramotswe.

Mma Potokwane încuviință din cap.

- Toate pe care le ştim. A venit şi cineva de la Catedra de Limbi Africane de la universitate. A încercat nişte dialecte foarte rare, în caz că ar fi din Zambia. Am încercat şi în herero. Şi în san, deşi, evident, nu-i un mosarwa. Nici un rezultat. Absolut nici unul.

Mma Ramotswe făcu un pas, să se uite mai bine la copil. El îşi ridică uşor capul, dar nu făcu nimic altceva. Ea mai făcu un pas.

- Fiți atentă, o preveni Mma Potokwane. Muşcă. Nu întotdeauna, dar destul de des.

Mma Ramotswe rămase nemişcată. Muşcatul nu era o metodă de luptă neobişnuită în Botswana şi n-ar fi deloc surprinzător să dai peste un copil care muşcă. Chiar fusese, nu demult, la Mmegi, un caz de atac prin muşcătură. Un chelner muşcase un client după o dispută legată de nota de plată şi se alesese cu o punere sub acuzare la tribunalul din Lobatse. Chelnerul fusese condamnat la o lună de închisoare şi sărise să-l muşte pe poliţistul care-l conducea la celulă; un nou exemplu, cugetă Mma Ramotswe, că oamenii violenţi nu se în-vată minte. Această a doua muşcătură îl costase încă trei luni în închisoare.

Mma Ramotswe se uită la copil.

- Mataila?

Băiatul nu se clinti.

- Mataila?

Se întinse spre băiat, gata să-şi retragă degrabă mâna la nevoie.

Băiatul mârâi. N-ai cum să-i zici altfel, gândi ea. Era un mârâit, un sunet jos, gutural, care părea să-i urce din cuşca toracică.

- Aţi auzit? întrebă Mma Potokwane. Nu că-i ciudat? Şi dacă vă-ntrebaţi de ce-i gol, aflaţi că rupe toate hainele pe care i le dăm. Le rupe cu dinţii şi le aruncă la pământ. I-am dat două perechi de pantaloni scurţi şi la fel a procedat cu amândouă.

Mma Potokwane se apropie de el. - Acum, Mataila, îi spuse ea, te scoli şi vii afară. Mma Kerileng te scoate la aer curat.

Se aplecă şi-l prinse pe băiat cu blândețe de braț. El îşi întoarse capul o fracțiune de secundă şi Mma Ramotswe crezu că acuşi o să o muşte, dar n-o făcu, ci se ridică în picioare supus şi se lăsă condus afară.

Când ieşiră din casă, Mma Kerileng îl luă pe băiat de mână şi porni spre un pâlc de copaci de la marginea complexului. Băiatul acesta se deplasează cu un mers ciudat, remarcă Mma Ramotswe, ceva între alergat şi mers, de parcă ar fi fost gata s-o zbughească.

- Deci ăsta-i Mataila al nostru, spuse Mma Potokwane, uitându-se lung după educatoarea care se îndepărta cu băiețelul pe care îl avea în grijă. Ce părere ai?

Mma Ramotswe făcu o grimasă.

- E foarte ciudat. Copilului ăstuia trebuie să i se fi întâmplat ceva groaznic.

- Fără nici o îndoială, fu de acord Mma Potokwane. I-am spus asta doctorului care l-a consultat. Mi-a răspuns că poate că da, poate că nu. Mi-a spus că există copii chiar aşa. Sunt foarte interiorizați şi nu învață niciodată să vorbească.

Mma Ramotswe văzu că Mma Kerileng îl lasă o clipă pe copil din mână.

- Trebuie să fim cu ochii pe el în permanență, îi povesti Mma Potokwane. Dacă-l lăsăm, fuge în savană şi se ascunde. Săptămâna trecută l-am căutat vreo patru ore. In cele din urmă, l-au găsit pe lângă bazinele colectoare. Nu pare să-şi dea seama că un copil care-i gol puşcă şi

aleargă mâncând pământul are toate şansele să atragă atenția.

Mma Potokwane şi Mma Ramotswe făcură cale întoarsă spre birouri. Mma Ramotswe simți cum o cuprinde deprimarea. Se întreba cine s-ar încumeta să adopte un astfel de copil. Era uşor să ai grijă de nişte orfani drăguți - de copii asemenea celor doi care veniseră la ea, pe Zebra Drive -, dar erau atât de mulți alți copii, copii care fuseseră mutilați într-un fel sau altul şi care ar avea nevoie de răbdare şi de multă înțelegere. Îşi trecu în revistă propria viață, cu listele şi greutățile ei, şi se întrebă cum ar putea găsi timp să-i fie mamă unui copil ca acela. Cu siguranță, Mma Potokwane nu îşi închipuie că ea şi domnul J.L.B. Matekoni ar putea să se ocupe şi de băiețelul ăsta!? Ştia că directoarea are reputația unei femei hotărâte, care nu acceptă să fie refuzată - ceea ce, evident, o făcea persoana cea mai potrivită să se ocupe de interesele orfanilor -, dar nu-şi putea imagina că ar încerca să-i impună aşa ceva, fiindcă, din orice punct de vedere ai privi situația, ar fi o cerere imensă s-o împovăreze cu băiețelul acela.

- Sunt o persoană foarte ocupată, începu ea să explice, în timp ce se apropiau de birou. Regret, dar nu pot să...

Un grup de orfani trecură pe lângă ele şi o salutară politicoşi pe directoare. Aveau cu ei un cățeluş subnutrit, pe care unul dintre ei îl

legăna în braţe. Un orfan îl ajută pe altul, reflectă Mma Ramotswe.

- Fiţi atenţi cu câinele acela, îi preveni Mma Potokwane. Vă tot spun să nu-i adunaţi pe câinii ăştia vagabonzi. Nu vreţi să ascultaţi...

Se întoarse spre Mma Ramotswe.

- Dar, Mma Ramotswe! Sper că n-aţi crezut... Bineînţeles că nu m-aştept să-l luaţi dumneavoastră pe băiatul acesta! De-abia reuşim să ne ocupăm de el aici, cu toate dotările noastre.

- Mă speriasem, mărturisi Mma Ramotswe. Sunt întotdeauna gata să ajut, dar am şi eu limitele mele.

Mma Potokwane izbucni în râs şi o atinse pe musafira ei pe braţ, s-o liniştească.

- Bineînţeles. Deja ne ajutaţi având grijă de cei doi orfani. Nu, voiam doar să vă cer sfatul. Vi s-a dus vestea că daţi de urma persoanelor dispărute. Ne-aţi putea spune - doar să ne spuneţi - cum am putea afla de unde vine băiatul ăsta? Dacă am putea cumva să descoperim ceva despre trecutul lui, despre locul de unde se trage, poate am reuşi să-l înţelegem.

Mma Ramotswe clătină din cap.

- Ar fi prea complicat. Ar trebui să staţi de vorbă cu oamenii din zona unde a fost găsit. Ar trebui să puneţi o grămadă de întrebări şi mi-e teamă că oamenii nu sunt dispuşi să vorbească. Dacă ar fi vrut, ar fi spus ceva.

- Aici aveţi dreptate, confirmă Mma Potokwane cu tristeţe. Politia s-a interesat în

stânga şi-n dreapta acolo, pe lângă Maun. Au întrebat în toate sătucurile din jur şi nimerii nu ştia nimic despre un astfel de copil. Le-au arătat o fotografie şi degeaba. Nimeni nu ştia nimic despre el.

Pe Mma Ramotswe n-o surprinse acest lucru. Dacă cineva ar fi dorit copilul, ar fi spus ceva. Zidul de tăcere din jurul lui nu însemna decât că băiatul fusese abandonat în mod intenționat. Şi mai exista şi posibilitatea să i se fi făcut farmece. Dacă unui vraci local i s-a năzărit că băiatul era posedat sau că era un tokolosi, nu mai avea scăpare: probabil avea noroc să fie încă în viață. Adesea, astfel de copii au o soartă cu totul diferită.

Stăteau acum lângă dubita albă. Din copac se scuturaseră nişte frunze pe maşină, iar Mma Ramotswe culese una. Erau atât de delicate frunzele acestui copac, cu sutele de frunzulițe prinse de tija centrală, ca pânza ingenioasă a unui păianjen. În spatele lor se auzeau vocile copiilor, care cântau un cântec pe care Mma Ramotswe şi-l amintea din copilărie şi care-i aduse un zâmbet pe buze.

Vitele se-ntorc acasă, un, doi, trei,

Vitele se-ntorc acasă, cea mare, cea mică şi cea cu un singur corn.

Locuiesc cu vitele, un, doi, trei.

Ah, mamă, păzeşte-mă de lei.

Se uită la chipul lui Mma Potokwane, un chip care spunea cu fiecare cută, cu fiecare rid de expresie: Sunt directoarea unui orfelinat.

- Încă se mai cântă cântecul ăsta, zise Mma Ramotswe.

Mma Potokwane zâmbi.

- Şi eu îl cânt. Nu uităm niciodată cântecele copilăriei, nu-i aşa?

- Spuneți-mi, întrebă Mma Ramotswe, ce-au zis despre copil? Au spus ceva cei care l-au găsit?

Mma Potokwane se gândi o clipă.

- Au spus poliției că l-au găsit în întuneric, că le-a fost foarte greu să-l stăpânească. Şi au mai spus că emana un miros ciudat.

- Ce fel de miros?

Mma Potokwane făcu un gest de indiferență.

- Unul dintre bărbați spunea că mirosea a leu. Polițistul şi-a amintit asta fiindcă i s-a părut ciudat. A notat treaba asta în raportul care, în cele din urmă, a ajuns la noi când administrația tribală de acolo l-a trimis pe băiat aici.

- A leu? întrebă Mma Ramotswe.

- Da, confirmă Mma Potokwane. Ridicol. Mma Ramotswe nu zise nimic câteva clipe.

Urcă în dubita albă şi-i mulțumi lui Mma Potokwane pentru ospitalitate.

- O să mă gândesc la băiatul ăsta, promise ea. Poate-mi vine vreo idee.

Isi făcură cu mâna si Mma Ramotswe demară şi porni pe drumul prăfuit şi ieşi pe porțile orfelinatului pe care scria: Aici locuiesc copii.

Conducea cu prudență, fiindcă la marginea drumului erau măgăruşi şi vite şi păstori care aveau grijă de animale. Unii dintre ei erau foarte tineri, nu aveau mai mult de şase sau şapte ani, exact ca bietul băiat tăcut din camera micuță.

Şi ce s-ar întâmpla dacă un văcar s-ar pierde? reflectă Mma Ramotswe. Dacă s-ar rătăci în savană, departe de grajduri? Oare ar muri? Sau i s-ar întâmpla altceva?

Capitolul 10 - Povestea funcționarului

Mma Ramotswe îşi dădu seama că trebuie făcut ceva cu Agenția de detective nr. 1. Nu le luă mult timp să mute lucrurile din vechiul birou la sediul nou din spatele service-ului Tlokweng Road Speedy Motors; nu aveau decât un fişet şi conținutul acestuia, câteva tăvițe din metal în care stăteau provizoriu hârtiile ce urmau să fie îndosariate, vechiul ceainic şi cele două căni ciobite şi, firește, vechea maşină de scris - care îi fusese dată de domnul J.L.B. Matekoni şi care acum se întorcea acasă. Acestea fură urcate de cei doi ucenici în spatele dubitei albe, dar asta numai după ce îi dădură de înțeles că aşa ceva nu face parte din îndatoririle lor. Se părea că erau în stare de orice la cererea lui Mma Makutsi, care nu trebuia decât să fluiere din birou pentru ca unul din ei să se prezinte într-un suflet, să afle de ce anume are nevoie.

Supunerea lor era o surpriză pentru Mma Ramotswe şi se întreba cum de reuşise Mma Makutsi să-i strunească pe cei doi tineri. Mma Makutsi nu era ceea ce se numeşte o femeie frumoasă. Pielea ei e prea închisă pentru gusturile la modă, gândi Mma Ramotswe, iar fondul de ten mai deschis şi-l întinde neuniform. Apoi mai e şi părul, pe care adesea şi-l prinde în codițe, însă în nişte codițe tare ciudate. Şi, firește, mai sunt şi ochelarii cu lentile mari, care, în opinia lui Mma Ramotswe, ar putea

rezolva problemele de vedere a cel puțin două persoane. Totuşi, iat-o pe fata asta care n-ar fi avut nici o şansă la un concurs de frumusețe, jucându-i pe degete pe doi tineri vestiți pentru îndărătnicia lor. Foarte ciudat!

Bineînțeles, la mijloc ar putea fi mai mult decât simplele ei însuşiri fizice. N-o fi Mma Makutsi o frumusețe, dar, fără doar şi poate, are o personalitate puternică şi, probabil, băieții au remarcat treaba asta. Reginele frumuseții sunt adesea lipsite de personalitate şi, cu siguranță, bărbații se plictisesc până la urmă de aşa ceva. Concursurile acelea îngrozitoare care se organizează - Miss Clipe Minunate în Doi sau Miss Industria Zootehnică - aduc în prim-plan cele mai nesărate fete. Iar fetele astea stupide încearcă să-şi dea cu părerea în diverse probleme şi, spre marea mirare a lui Mma Ramotswe, chiar sunt ascultate.

Ştia că cei doi tineri urmăresc concursurile de frumusețe, fiindcă îi auzise discutând despre asta. Dar acum singura lor preocupare părea să fie aceea de a o impresiona pe Mma Makutsi si de a o flata. Unul din ei chiar încercase s-o sărute şi fusese împins cu o indignare amuzată.

- De când îl pupă un mecanic pe director? îl întrebă Mma Makutsi. Treci la treabă înainte să-ți croiesc una la fundul ăla leneş cu un băț mare. .

Cu ajutorul ucenicilor, mutarea fu uşoară, toate lucrurile fură încărcate în maşină în mai

puțin de o jumătate de oră. Apoi, cu cei doi tineri urcați în partea din spate a dubitei ca să proptească fişetul. Agenția de detective nr. 1, cu firmă cu tot, se deplasă spre noul ei sediu. Era un moment trist şi puțin lipsi ca atât Mma Ramotswe, cât şi Mma Makutsi să izbucnească în plâns când încuiară uşa din față pentru ultima oară.

- Doar ne mutăm, Mma, zise Mma Makutsi încercând s-o consoleze pe angajatoarea ei. Nu e ca şi cum am da faliment.

- Ştiu, oftă Mma Ramotswe, uitându-se, probabil pentru ultima oară, la priveliştea ce se deschidea din fața clădirii, asupra acoperişurilor din oraş şi a arbuştilor țepoşi. Am fost foarte fericită aici.

Erau încă pe linia de plutire, da, dar cu greu se mențineau acolo. În ultimele zile, cu toată harababura şi listele acelea, Mma Ramotswe îşi alocase foarte puțin din timpul ei agenției. De fapt, dacă se gândea bine, nu se ocupase deloc de agenție. Avea doar un sigur caz pe rol şi nu se mai ivise nimic altceva, deşi, cu siguranță, norocul li se va schimba. Va putea să-l taxeze ca lumea pe omul de la guvern pentru timpul alocat cercetărilor, dar asta depindea de eventuala reuşită a investigațiilor. Ar putea să-i trimită o notă de plată chiar dacă nu găsea nimic, dar se simțea întotdeauna stânjenită să ceară bani dacă nu izbutea să-l ajute pe client. Probabil că, în cazul omului de la guvern, va trebui să-şi facă curaj şi să procedeze astfel,

fiindcă era un om avut şi-şi permitea să plătească. Trebuie să fie foarte uşor, cugetă ea, să ai o agenție de detectivi specializată pe nevoile oamenilor bogați. Agenția de detectivi nr. 1 pentru persoane bogate, deoarece încasarea notelor de plată ar fi întotdeauna fără dureri de cap. Dar afacerea ei nu era una de felul acesta şi nu era sigură că i-ar plăcea aşa ceva. Mma Ramotswe dorea să ajute pe toată lumea, indiferent de starea materială a clientului. Adesea cheltuise din banii firmei pentru un caz, pentru simplu motiv că nu fusese în stare să refuze o persoană aflată la ananghie. Asta-i menirea mea, îşi spunea ea. Trebuie să-i ajut pe toți cei care-mi cer ajutorul. Asta-i datoria mea: să-i ajut pe alți oameni să-şi rezolve problemele. Nu că ai putea să le faci pe toate. Africa e plină de oameni care au nevoie de ajutor şi trebuie să tragi linie undeva. E imposibil să-i ajuți pe toți; dar poți să-i ajuți măcar pe cei care intră în viața ta. Acest principiu îți permite să rezolvi suferințele la care eşti martor. Suferințele altora sunt şi suferințele tale. Alți oameni vor trebui să se ocupe de suferințele cu care, la rândul lor, se vor întâlni şi ei în viață.

Dar ce-i de făcut, acum şi aici, cu afacerea asta a ei? Mma Ramotswe hotărî că va trebui să-şi revizuiască lista şi să-l pună pe omul de la guvern pe primul loc. Asta însemna că trebuie să facă investigații imediat şi ce început ar fi mai bun decât tatăl soției suspecte? Şi

asta din mai multe motive, cel mai important fiind acela că, dacă într-adevăr exista un complot ce urmărea să-l lichideze pe fratele omului de la guvern, probabil că ideea nu-i aparținea soției, ci tatălui ei. Mma Ramotswe era convinsă că oamenii care se apucă de lucruri foarte rele rareori acționează din proprie inițiativă. De obicei, mai e cineva implicat, cineva care ar obține un avantaj de vreun fel sau cineva apropiat infractorului, intrat în scenă pentru sprijin moral. In cazul acesta, complicele cel mai evident ar fi tatăl miresei. Dacă, aşa cum sugerase omul de la guvern, bărbatul acesta era conştient de promovarea socială pe care o presupunea mariajul şi făcea mare caz de asta, probabil era el însuşi dornic să avanseze din punct de vedere social. Iar în cazul acesta, ar fi foarte convenabil să-l îndepărteze pe ginere, astfel încât, cu ajutorul fiicei, să pună mâna pe o parte însemnată din averea familiei lui. Într-adevăr, cu cât se gândea mai mult la întreaga afacere, cu atât i se părea că încercarea de otrăvire fusese ideea funcționarului.

Şi-l imagina stând la micuțul lui birou guvernamental şi cugetând la toată puterea şi autoritatea din jur, din care el nu are decât o parte infimă. Cât de enervant poate fi pentru un bărbat de teapa lui să-l vadă pe omul de la guvern trecând pe lângă el în maşina lui oficială; omul de la guvern care, de fapt, este chiar cumnatul fiicei lui. Cât de greu trebuie

să-i fie să nu se bucure de recunoaşterea pe care, fără nici o îndoială, simte că ar primi-o dacă mai multe persoane ar şti că este înrudit cu o astfel de familie. Dacă banii şi vitele or să-i revină lui - sau fiicei lui, tot aia ar fi -, îşi va putea permite să renunțe la postul lui insignifiant din administrație şi să ducă o viață lipsită de griji ca fermier bogat; el, care acum n-are nici o vită, va avea mii de capete. El, care acum trebuie să strângă cureaua ca să-şi permită o călătorie la Francistown în fiecare an, va putea să mănânce carne în fiecare zi şi, în serile de vineri, să bea Lion Lager împreună cu prietenii şi să le facă cinste cu generozitate. Tot ce-l mai desparte de un viitor aşa de luminos nu-i decât o inimioară însuflețită. Dacă bătăile acestei inimi ar putea fi oprite, întreaga lui viață ar fi alta.

Omul de la guvern îi dăduse lui Mma Ramotswe numele de familie al soției şi-i spusese că tatălui îi plăcea să-şi petreacă pauza de masă la umbra unui copac din fața ministerului. Dispunea de toate informațiile de care avea nevoie ca să-l găsească: numele de familie şi copacul preferat.

- Mă apuc de cazul ăsta nou, îi spuse ea lui Mma Makutsi în timp ce stăteau amândouă în noul lor birou. Tu eşti ocupată cu service-ul. Eu mă întorc la munca de detectiv.

- Perfect, replică Mma Makutsi. Munca de director de service e solicitantă. Voi fi foarte ocupată în continuare.

- Mă bucur să văd că ucenicii muncesc pe brânci, zise Mma Ramotswe. Îți mănâncă din palmă.

Mma Makutsi zâmbi complice.

- Sunt nişte tineri prostuți, mărturisi ea. Dar noi, doamnele, suntem obişnuite să facem față tinerilor prostuți.

- Înțeleg, replică Mma Ramotswe. Probabil ai avut o grămadă de iubiți, Mma. Băieții ăştia par leşinați după tine.

Mma Makutsi clătină din cap.

- Aproape că n-am avut nici un prieten. Nu pricep de ce se poartă aşa cu mine băieții ăştia când sunt atâtea fete drăguțe în Gaborone.

- Te subestimezi, Mma, zise Mma Ramotswe. Vădit lucru, eşti o doamnă pe placul bărbaților.

- Credeți? întrebă Mma Makutsi, luminându-se de plăcere.

- O, da, întări Mma Ramotswe. Unele femei devin mai seducătoare odată cu înaintarea în vârstă. Am mai întâlnit astfel de cazuri. În timp ce toate tinerele fâşnețe, reginele frumuseții, devin din ce în ce mai puțin atrăgătoare pe măsură ce îmbătrânesc, celelalte femei devin mai atrăgătoare. E de-a dreptul fascinant.

Mma Makutsi căzu pe gânduri. Îşi potrivi ochelarii pe nas şi Mma Ramotswe o surprinse uitându-se pe furiş la imaginea ei reflectată în fereastră. Nu era sigură că i-a spus chiar adevărul, însă, chiar dacă nu era adevărul golgoluț, se bucura că a pus astfel problema, dacă

asta îi sporea lui Mma Makutsi încrederea în sine. Nu i-ar strica deloc să fie admirată de băieții ăştia buni de nimic, atâta timp cât nu se încurcă cu ei, şi Mma Ramotswe era sigură că erau foarte puține şanse să se întâmple aşa ceva - cel puțin în viitorul apropiat.

O lăsă pe Mma Makutsi la birou şi porni cu dubita albă. Era trecut de douăsprezece, drumul o să-i ia zece minute, ceea ce-i va da timp să găsească un loc de parcare şi să ajungă la minister, să-l caute pe tatăl soției, domnul Kgosi Sipoleli, funcționar ministerial şi, dacă n-o înşela intuiția, viitor criminal.

Parcă dubita albă lângă biserica catolică, deoarece oraşul era aglomerat şi nu mai erau locuri de parcare mai aproape. Va trebui să facă o mică plimbare, dar asta nu are importanță, căci în mod sigur va întâlni cunoscuți şi are timp să se oprească şi să schimbe câteva cuvinte cu ei.

Nu fu dezamăgită. Numai ce dădu colțul din parcare, că dădu peste Mma Gloria Bopedi, mama lui Chemba Bopedi, care fusese colegă de şcoală cu Mma Ramotswe la Mochudi. Chemba se măritase cu Pilot Matanyani, care fusese recent numit directorul unei şcoli din Selibi-Pikwe. Avea şapte copii, dintre care cel mai vârstnic devenise de curând campionul de juniori al Botswanei la sprint.

- Ce-ți mai face nepotul acela rapid, Mma? se interesă Mma Ramotswe.

- Ah! Chiar că-i rapid băiatul ăsta, zise Mma Bopedi. Dar e şi năzdrăvan. A învățat s-alerge atât de repede numai ca să scape de pedepse. De-aia-i aşa de iute.

- Păi da, replică Mma Ramotswe, ceva bun tot a ieşit din asta. Poate o să ajungă la jocurile olimpice într-o bună zi şi o să alerge pentru Botswana. Va arăta întregii lumi că nu toți alergătorii rapizi sunt din Kenya.

Din nou se surprinse reflectând asupra faptului că nu spusese tocmai adevărul. Adevărul e că alergătorii cei mai buni sunt cu toții din Kenya unde oamenii cresc foarte înalți şi au picioare lungi, perfect construite pentru alergat. Problema botswanezilor e că nu sunt foarte înalți. Bărbații lor sunt mai curând bondoci, ceea ce ajută de minune când e vorba de păzi-tul vitelor, dar nu şi la atletism. Într-adevăr, cei mai mulți sud-africani nu erau buni alergători, deşi, din când în când, zuluşii şi swazii scoteau la iveală câte un atlet care dădea clasă, cum ar fi marele maratonist swazi Richard „Concorde" Mavuso.

Fireşte, şi burii sunt foarte buni la sport. Sunt bărbați solizi, cu coapse zdravene şi cefe groase, ca vitele din rasa Brahman. Joacă rugbi şi par foarte buni, deşi nu sunt cine ştie ce deştepți. Ea prefera un motswana, care poate nu-i atât de solid ca jucătorii ăia de rugbi, nici la fel de zvelt ca unul din alergătorii ăia kenyeni, dar cel puțin e de nădejde şi isteț.

- Nu-i aşa, Mma? se trezi c-o întreabă pe Mma Bopedi.

- Ce să fie aşa, Mma? vru să ştie Mma Bopedi.

Mma Ramotswe îşi dădu seama că o indusese pe femeie în visul ei cu ochii deschişi şi-şi ceru scuze.

- Mă gândeam la bărbaţii noştri, îi explică ea.

Mma Bopedi ridică din sprâncene.

- Aha, serios, Mma? Păi, sinceră să fiu, şi eu mă gândesc uneori la bărbaţii noştri. Nu foarte des, doar din când în când. Ştii cum este.

Mma Ramotswe îşi luă rămas-bun de la Mma Bopedi şi îşi continuă drumul. Acum, în faţa unui magazin de optică, dădu peste domnul Motheti Pilai, care stătea nemişcat şi se uita în sus, în tării.

- Dumela, Rra, îl salută ea politicoasă. Ce mai faci?

Domnul Pilai îşi plecă privirea.

- Mma Ramotswe, exclamă el. Te rog, la-să-mă să mă uit la tine. Tocmai mi-au dat perechea asta nouă de ochelari şi, pentru prima oară de ani de zile, văd şi eu clar. Vai, ce bine. Uitasem cum e să vezi clar. Şi iată-te, Mma. Eşti foarte frumoasă, foarte trupeşă.

- Mulţumesc, Rra.

Îşi trase ochelarii în jos, spre vârful nasului.

- Nevastă-mea îmi tot spunea că am nevoie să-mi schimb ochelarii, dar mie mi-era tare frică să vin aici. Nu-mi place maşinăria aia care-ţi bagă lumină strălucitoare în ochi. Şi

nici maşinăria aia care-ți suflă aer în globii oculari. Aşa că am tot amânat la nesfârşit momentul ăsta. Mare prostie am făcut.

- Nu-i bine să laşi pe mâine ce poți face azi, fu de acord Mma Ramotswe, gândindu-se cum ea însăşi tot amânase cazul omului de la guvern.

- Da, ştiu asta, replică domnul Pilai. Problema e că, deşi ştim că e cel mai bine aşa, tot nu procedăm cum trebuie.

- Foarte ciudat, zise Mma Ramotswe, dar atât de adevărat. Parcă ar fii doi oameni în-lăuntrul nostru. Unul zice: fă asta. Celălalt zice: fă ailaltă. Şi ambele voci sunt înlăuntrul aceleiaşi persoane.

Domnul Pilai se uită interzis la Mma Ramotswe.

- E căldură mare azi, murmură el.

Ea fu de acord cu el şi plecară amândoi la treburile lor. N-o să se mai oprească niciunde, îşi promise ea; acum era aproape ora unu şi voia să aibă destul timp să dea peste domnul Sipoleli şi să aibă cu el conversația care va marca începutul investigației.

Copacul fu uşor de găsit. Era aproape de intrarea principală în minister, un salcâm mare, cu o coroană impresionantă care proiecta un cerc larg de umbră pe pământul prăfuit de dedesubt. În imediata vecinătate a trunchiului erau câțiva bolovani plasați strategic - locuri confortabile de stat pentru oricine ar dori să poposească sub copac şi să urmărească cum

se desfăşoară dinaintea lui viața de zi cu zi din Gaborone. Acum, la ora unu şi cinci minute, bolovanii nu erau ocupați.

Mma Ramotswe îl alese pe cel mai mare şi BB aşează comod. Adusese cu ea o sticlă mare de ceai, două ceşti de aluminiu şi patru sandviciuri cu carne de vită, făcute cu nişte felii de pâine groase. Luă una din căni şi o umplu cu ceai de rooibos. Apoi se sprijini de trunchiul copacului şi aşteptă. Era plăcut să stai acolo, la umbră, cu o cană de ceai, şi să urmăreşti traficul. Nimeni nu-i acorda nici cea mai mică atenție, de parcă era o privelişte cât se poate de normală: o femeie trupeşă sub un copac.

La scurt timp după ora unu şi zece, când Mma Ramotswe îşi terminase cana de ceai şi era pe cale să ațipească în locul acela confortabil, o siluetă ieşi pe uşa principală a clădirii ministerului şi porni spre copac. Când se apropie, Mma Ramotswe tresări şi se trezi de-a bine-lea. Era în exercițiul funcțiunii şi trebuia să profite cât mai mult de conversația cu domnul Sipoleli dacă persoana care se apropia era, aşa cum bănuia ea, chiar el.

Bărbatul purta o pereche de pantaloni albaştri bine călcați, o cămaşă albă cu mâneci scurte şi o cravată maro-închis. Arăta exact aşa cum te-ai aştepta să arate un funcționar public care lucrează la arhive sau contabilitate. Şi, vrând parcă să-i confirme diagnosticul, în buzunarul de la cămaşă avea un rând de

pixuri aranjate frumos unul lângă altul. Asta era, evident, uniforma unui funcționar mărunt, chiar dacă era purtată de un bărbat aflat în pragul vârstei de cincizeci de ani. Deci acest funcționăraş se împotmolise acolo şi nu avea nici cea mai mică şansă să avanseze.

Bărbatul se apropie ezitând de copac. Se uita la Mma Ramtoswe de parcă ar fi vrut să-i zică ceva, dar nu-şi putea lua inima-n dinți.

Mma Ramotswe îi zâmbi.

- Bună ziua, Rra, îl salută ea. Căldură mare, nu-i aşa? De aceea mă aflu sub copacul ăsta. E, fără îndoială, un loc perfect să te adăposteşti de căldură.

Bărbatul încuviință din cap.

- Aşa-i, confirmă el. De regulă, aici stau. Mma Ramotswe mimă surpriza.

- Vai de mine! Sper că nu m-am aşezat pe bolovanul dumneavoastră, Rra. L-am găsit aici şi nu stătea nimeni pe el.

El dădu din mână iritat.

- Bolovanul meu? Da, de fapt este bolovanul meu. Dar ăsta-i un loc public, oricine se poate aşeza pe el, cred...

Mma Ramotswe se ridică în picioare.

- Dar, Rra, trebuie să vă aşezați pe bolovanul dumneavoastră. Eu am să mă aşez pe cel de acolo.

- Nu, Mma, spuse el repede pe un ton schimbat. Nu vreau să vă simțiți prost. Puteți sta pe bolovanul ăla.

- Nu. Luați dumneavoastră loc pe bolovanul ăsta. E bolovanul dumneavoastră. Nu m-aş fi aşezat pe el dacă ştiam că-i bolovanul altcuiva. Pot să stau la fel de bine şi pe celălalt, care-i la fel de bun. Iar dumneavoastră stați pe bolovanul dumneavoastră.

- Nu, repetă el ferm. Întoarceți-vă la locul dumneavoastră, Mma. Eu pot să stau pe bolovanul ăla în orice zi. Dumneavoastră, nu. Eu mă aşez pe bolovanul de alături.

Cu o lipsă de tragere de inimă studiată, Mma Ramotswe se reîntoarse la bolovanul pe care se aşezase inițial, în timp ce domnul Sipoleli se făcu confortabil pe altul.

- Beau ceai, Rra, zise ea. Dar am destul şi pentru dumneavoastră. Aş vrea să-l împărțim, de vreme ce m-am aşezat pe bolovanul dumneavoastră.

Domnul Sipoleli zâmbi.

- Sunteți foarte amabilă, Mma. Îmi place ceaiul. Beau mult la birou. Ştiți, sunt funcționar public.

- Ooo, făcu Mma Ramotswe. E o slujbă importantă. Sunteți o personalitate.

Domnul Sipoleli izbucni în râs.

- Nu, o contrazise el. Nu sunt aşa de important. Nu sunt decât un funcționar mărunt. Dar mă consider norocos. Pe un post cum e al meu se angajează persoane cu studii superioare. Eu nu am decât certificatul Cambridge. Consider că m-am descurcat destul de bine.

Mma Ramotswe îl asculta în timp ce-i turna ceai. Era surprinsă de cele auzite; se aşteptase la un alt soi de persoană, un funcționăraş mândru nevoie mare de statutul lui şi dornic de mărire. Acum, din contră, avea în fața ochilor un om care părea mulțumit de sine şi de poziția la care ajunsese.

- Şi nu puteți fi promovat, Rra? N-ar fi posibil să urcați pe scara ierarhică?

Domnul Sipoleli se gândi îndelung la întrebarea ei.

- Bănuiesc că s-ar putea, spuse el după câteva momente de cugetare. Problema e că ar trebui să petrec o grămadă de timp agățat de pulpana superiorilor mei. Apoi ar trebui să spun lucrurile potrivite la timpul potrivit şi să-i pârăsc pe subalternii mei. Nu-i genul de treabă care-mi face plăcere. Nu sunt o persoană ambițioasă. Sunt fericit acolo unde sunt, pe cuvânt.

Mma Ramotswe îi întinse ceaiul cu o mână tremurătoare. Nu se aşteptase deloc la aşa ceva şi, dintr-odată, îşi aminti sfaturile lui Clovis Andersen. Să nu porneşti la drum cu idei preconcepute, scria el. Nu hotărî dinainte ce vei găsi. Asta te poate pune pe o pistă cu totul greşită.

Hotărî să-i ofere un sandvici pe care-l scoase din punga de plastic. El fu plăcut surprins, dar îl alese pe cel mai mic; un alt indiciu, reflectă ea, de modestie. Domnul Sipoleli din

imaginația ei ar fi luat, fără ezitare, sandviciul cel mai mare.

- Aveți familie în Gaborone, Rra? se interesă ea inocentă.

Domnul Sipoleli înghiți bucata de carne de vită din gură înainte să răspundă.

- Am trei fete, spuse el. Două sunt surori medicale, una la Princess Marina şi cealaltă la Molepolole. Apoi mai este şi fata cea mai mare, care a învățat bine si a terminat universitatea. Suntem foarte mândri de ea.

- Locuieşte în Gaborone? întrebă Mma Ramotswe, întinzându-i un alt sandviş.

- Nu, răspunse el. Stă în altă parte. S-a măritat cu un tânăr pe care l-a întâlnit în studenție. Locuiesc la țară, în partea aia.

- Şi ginerele ăsta al dumneavoastră, continuă Mma Ramotswe, ce face? Se poartă bine cu ea?

- Da, spuse domnul Sipoleli. E un băiat de treabă. Sunt foarte fericiți şi sper să-mi facă mulți nepoți. De-abia aştept să fiu bunic.

Mma Ramotswe se gândi o clipă, apoi zise:

- Partea bună atunci când ți se căsătoresc copiii este gândul că într-o bună zi vor avea grijă de tine când vei îmbătrâni.

Domnul Sipoleli zâmbi.

- Ei da, asta probabil aşa-i, dar în cazul meu, soția mea şi cu mine avem alte planuri. Vrem să ne întoarcem în Mahalapye. Am câteva vite acolo - doar câteva - şi ceva pământ. Vom fi fericiți acolo. Asta-i tot ce ne dorim.

Mma Ramotswe rămase tăcută. Bărbatul ăsta bun până-n străfundul sufletului spunea, în mod clar, adevărul. Bănuiala că el ar putea fi în spatele unui complot ce viza uciderea ginerelui său era absurdă şi se simți ruşinată la culme. Pentru a-şi disimula încurcătura, îi oferi o altă cană de ceai, pe care el o acceptă recunoscător. Apoi, după cincisprezece minute de conversație pe marginea subiectelor zilei, se ridică în picioare, îşi scutură fusta de praf şi-i mulțumi că-şi petrecuse pauza de masă în compania ei. Aflase ce voia să ştie, cel puțin în ceea ce-l privea pe el. Dar întâlnirea cu tatăl arunca o umbră de îndoială şi asupra vinovăției fiicei. Dacă fiica îi semăna tatălui, atunci nu putea fi în nici un caz o criminală. Era puțin probabil ca acest om bun, fără pretenții de la viață, să fi crescut o fiică capabilă de crimă. Sau se putea şi invers? Se mai întâmplase ca din părinți buni să iasă progenituri rele; nu trebuie să ai cine ştie ce experiență de viață ca să ştii asta. Totuşi, acestea erau cazuri rare, iar asta înseamnă că următoarea etapă a investigației va necesita mult mai multă înțelepciune decât îi acordase pasului inițial.

Am învățat o lecție, îşi spuse Mma Ramotswe în timp ce se întorcea spre dubita albă. Era adâncită în gânduri şi de-abia îl observă pe domnul Pilai, care se afla tot în fața magazinului de optică medicală, cu privirea pironită asupra ramurilor copacului sub care se afla. -

M-am gândit la ce mi-ai spus, Mma, o aborda el când trecu prin fața lui. Remarca ta m-a pus serios pe gânduri.

- Da, spuse Mma Ramotswe uşor luată prin surprindere. Şi mi-e teamă că habar n-am care-i răspunsul. Pur şi simplu nu-l ştiu.

Domnul Pilai clătină din cap.

- Atunci va trebui să ne mai gândim la el,

replică el. .

- Da, zise Mma Ramotswe. Aşa va trebui să facem.

Capitolul 11 - Mma Potokwane se conformează

Omul de la guvern îi dăduse lui Mma Ramotswe un număr de telefon pe care îl putea folosi la orice oră fără să trebuiască să aibă de-a face cu secretarele şi asistenții lui. In după-amiaza aceea încercă numărul pentru prima dată şi dădu direct peste clientul ei. Părea mulțumit că-l sunase şi îşi exprimă bucuria auzind că investigația începuse.

- Aş vrea să merg la dumneavoastră acasă săptămâna viitoare, spuse Mma Ramotswe. L-ați contactat pe tatăl dumneavoastră?

- Sigur că da, răspunse omul de la guvern. I-am spus că veți veni câteva zile să vă odihniți. I-am spus că mi-ați adus multe voturi din partea femeilor şi că trebuie să vă răsplătesc. Vor avea mare grijă de dumneavoastră.

Stabiliră detaliile şi Mma Ramotswe primi indicații cum să ajungă la fermă, mergând pe Francistown Road, până la nord de Pilane.

- Sunt sigur că veți găsi dovada vinovăției ei, spuse omul de la guvern. Apoi îl vom putea salva pe bietul meu frate.

Mma Ramotswe nu-i făcu nici o promisiune.

- Vom vedea. Nu pot să vă garantez nimic. Om trăi şi-om vedea.

- Fireşte, Mma, se grăbi s-o aprobe omul de la guvern. Dar am deplină încredere în capacitatea dumneavoastră de a afla care-i situația. Sunt sigur că veți fi capabilă să găsiți dovezi

împotriva acelei femei fără suflet. Să sperăm că le veți găsi la timp.

După ce convorbirea se încheie, Mma Ramotswe rămase la birou şi se uită fix la peretele din fața ei. Tocmai aranjase să stea o săptămână departe de casă, ceea ce însemna că toate sarcinile de pe lista ei erau amânate pentru o dată incertă. Cel puțin deocamdată, n-avea de ce să-şi facă griji în privința ser-viceului şi nici în privința agenției. Mma Makutsi putea să se ocupe de toate şi, dacă tocmai se afla sub o maşină, aşa cum se întâmpla destul de des în ultimul timp, ucenicii fuseseră instruiți să răspundă la telefon în numele ei.

Dar cum rămânea cu domnul J.L.B. Matekoni? Acesta era singurul lucru dificil care rămăsese nerezolvat şi îşi dădu seama că trebuie să facă ceva repede. Terminase de citit cartea despre depresie şi acum era mai încrezătoare că va şti cum să se ocupe de simptomele complicate ale acestei boli. Problema este că există întotdeauna pericolul ca bolnavul să facă ceva nesăbuit -cartea fusese destul de explicită în privința asta - şi o înspăimânta gândul că sentimentul acut de autodesconsiderare, lipsa sentimentului propriei valori, l-ar putea împinge pe domnul J.L.B. Matekoni să facă ceva ireparabil. Va trebui să-l ducă la doctorul Moffat cumva, să înceapă tratamentul. Însă când îi spusese că trebuie să meargă la doctor, o refuzase cate-

goric. Dacă ar încerca din nou, probabil că ar primi acelaşi răspuns.

Se întrebă dacă n-ar putea să-i păcălească să ia pastilele. Nu-i plăcea ideea de a folosi metode neortodoxe cu domnul J.L.B. Matekoni, dar când cineva are mintea tulburată, orice metodă e scuzabilă dacă urmăreşte vindecarea persoanei respective. E ca şi cum cineva ar fi fost răpit de o ființă haină, care pretindea răscumpărare. Simțea că nimeni nu ar ezita să recurgă la un şiretlic ca să învingă acea făptură haină. În viziunea ei, asta se împăca foarte bine cu vechea morală botswaneză sau, de fapt, cu orice morală.

Se întrebase dacă n-ar putea să-i strecoare pastilele în mâncare. Figura asta ar putea să meargă dacă s-ar ocupa ea de toate mesele zilei, dar lucrurile nu stau aşa. El încetase să mai vină la ea acasă la cină şi ar fi de-a dreptul ciudat să se prezinte pe nepusă masă la el acasă, să-i ducă de mâncare. Si bănuia că el oricum nu mânca foarte mult în starea de depresie în care se afla - cartea sublinia acest lucru - şi se părea că pierde vizibil din greutate. In concluzie, ar fi imposibil să-i administreze medicamentele în felul acesta, chiar dacă ar hotărî că aceasta-i calea de urmat.

Oftă. Nu-i stătea în fire să se holbeze la pereți cu mâinile în sân, şi o clipă îi trecu prin minte că ar putea da şi ea în depresie. Insă gândul o părăsi rapid; nici nu se punea problema ca Mma Ramotswe să se îmbolnăvească. Totul

depindea de ea: service-ul, agenția, copiii, domnul J.L.B. Matekoni, Mma Makutsi - ca să nu mai vorbim de rudele lui Mma Makutsi din Bobonong. Pur şi simplu n-avea timp să se îmbolnăvească. Se ridică în picioare, îşi îndreptă rochia şi se deplasă spre telefonul din cealaltă parte a camerei. Scoase carnețelul în care îşi notase câteva numere de telefon. Potokwane, Silvia. Director. Orfelinat.

Doamna Potokvsrane discuta cu un posibil părinte adoptiv când sosi Mma Ramotswe. Cum stătea în camera de aşteptare, Mma Ramotswe văzu cum o şopârliță gecko pândeşte o muscă de pe tavan. Şi musca şi şopârliță erau cu capul în jos; şopârliță se ținea de tavan cu ajutorul ventuzelor minuscule de pe fiecare deget, iar musca cu ajutorul cărngilor. Brusc, şopârliță gecko se repezi înainte, dar se dovedi prea lentă pentru muscă; aceasta se lansă într-un zbor victorios în jurul camerei înainte de a se aşeza pe jaluzele.

Mma Ramotswe se întoarse spre măsuța înțesată de reviste. Era acolo şi o broşură de la guvern, cu fotografia unor demnitari de vază. Se uită la figurile lor - îi ştia pe cei mai mulți dintre aceştia, iar în cazul a vreo doi-trei ştia ceva mai multe despre ei decât se tipărea în broşura de la guvern. Şi iată şi chipul omului ei de la guvern, care zâmbea încrezător în fața aparatului de fotografiat, deşi, în tot acest timp, după cum ştia ea prea bine, era ros de

nelinişte pentru fratele mai mic şi îşi imagina tot felul de atentate îndreptate împotriva vieții lui.

- Mma Ramotswe?

Mma Potokwane îl condusese afară pe părintele adoptiv şi acum stătea în fața lui Mma Ramotswe.

- Îmi cer scuze că v-am lăsat să aşteptați, Mma, dar cred că tocmai am găsit o familie pentru un copil destul de dificil. A trebuit să mă asigur că persoana asta este cea mai bună alegere.

Intrară în biroul directoarei, pe masa căreia era o farfurie plină de firimituri, mărturie a ospitalității lui Mma Potokwane.

- Ați venit în legătură cu băiatul? se interesă Mma Potokwane. Probabil v-ați făcut o idee.

Mma Ramotswe clătină din cap.

- Îmi pare rău, Mma, n-am avut timp să mă gândesc la situația băiatului. Am avut altele pe cap.

Mma Potokwane zâmbi.

- Sunteți întotdeauna ocupată.

- Am venit să vă cer o favoare, zise Mma Ramotswe.

- Oo! exclamă Mma Potokwane luminân-du-se de plăcere. De regulă, eu cer favoruri. Acum e invers si mă bucur.

- Domnul J.L.B. Matekoni e bolnav, îi explică Mma Ramotswe. Cred că suferă de-o boală numită depresie.

- Vai! o întrerupse Mma Potokwane. Ştiu despre ce-i vorba. Amintiți-vă că am fost asistentă medicală. Am lucrat un an la spitalul de boli nervoase din Lobatse. Am văzut în ce hal te poate aduce boala asta. Dar măcar se poate trata în ziua de azi. Te poți vindeca de ea.

- Aşa am citit şi eu, confirmă Mma Ramotswe. Trebuie însă să iei medicamente. Iar domnul J.L.B. Matekoni nici măcar nu vrea să audă de doctor. Zice că nu-i bolnav.

- Prostii, replică Mma Potokwane. Ar trebui să se ducă imediat la doctor. Ar trebui să-i zici.

- Am încercat, zise Mma Ramotswe. Îmi tot spune că nu-i nimic în neregulă cu el. Am nevoie de cineva care să-l ducă la doctor. Cineva...

- Cineva ca mine? o întrerupse Mma Potokwane.

- Da, mărturisi Mma Ramotswe. Nu v-a ieşit niciodată din cuvânt. N-ar îndrăzni să vă refuze.

- Dar va trebui să-şi ia medicamentele, replică Mma Potokwane. Nu voi fi acolo să i le bag în gură.

- Ei bine, zise Mma Ramotswe gânditoare, dacă l-ați aduce aici, ați putea avea grijă de el. V-ați putea asigura că ia toate medicamentele şi că se va face bine.

- Îmi sugerați să-l aduc la orfelinat?

- Da, răspunse Mma Ramotswe. Să stea aici până se face bine.

Mma Potokwane bătea darabana în birou.

- Şi dacă refuză să vină?

- N-ar îndrăzni să vă contrazică, Mma, zise Mma Ramotswe. I-ar fi teamă.

- Aha, făcu Mma Potokwane, deci aşa sunt eu? Bag frica-n oameni?!

- Puțin, se pronunță Mma Ramotswe cu blândețe. Dar numai în bărbați. Bărbații respectă directoarele.

Mma Potokwane se gândi câteva clipe, apoi spuse:

- Domnul J.L.B. Matekoni este un prieten de nădejde al orfelinatului. Ne-a ajutat foarte mult. O să fac asta pentru dumneavoastră, Mma. Când să mă duc la el?

- Chiar azi, zise Mma Ramotswe. Duceți-l la doctorul Moffat, apoi direct aici.

- Foarte bine, fu de acord Mma Potokwane, încântată de sarcină. Las' că văd eu ce-i cu chestia asta. Să nu vrea el să meargă la doctor?!

Ce prostie! Stați liniştită, Mma, rezolv eu treaba asta. Aveți încredere în mine.

Mma Potokwane o conduse pe Mma Ramotswe la maşină.

- Să nu uitați de băiatul ăla, Mma, o rugă ea. O să-i acordați şi lui atenție, nu-i aşa?

- Fiți pe pace, Mma, răspunse Mma Ramotswe. Mi-ați luat o piatră de pe inimă, acum e rândul meu să-ncerc să vă ajut.

Doctorul Moffat îl consultă pe domnul J.L.B. Matekoni în cabinetul de la capătul verandei, în timp ce Mma Potokwane bău o cană de ceai

cu doamna Moffat în bucătărie. Soția doctorului, care era bibliotecară, ştia multe lucruri, iar Mma Potokwane apelase la ea, din când în când, pentru mici informații. Era seară, iar în biroul doctorului se învârteau amețite, în jurul lămpii de pe birou, musculițe care trecuseră de plasa de la fereastră şi care se ciocneau de abajur, apoi, cu aripioarele pârlite de căldură, se îndepărtau. Pe birou erau un stetoscop şi un tensiometru, cu para de cauciuc atârnând peste margine; pe perete era atârnată o veche gravură a Misiunii Kuruman de la mijlocul secolului al XlX-lea.

- Nu v-am mai văzut de ceva timp, Rra, zise doctorul Moffat. Maşina se comportă excelent.

Domnul J.L.B. Matekoni schiță un zâmbet, dar efortul păru să-l istovească.

- Nu mă... bâigui el, apoi se opri.

Doctorul Moffat aşteptă să-l audă continuând, dar el nu mai zise nimic.

- Nu vă simțiți bine?

Domul J.L.B. Matekoni dădu din cap a aprobare.

- Sunt foarte obosit şi nu pot să dorm.

- Asta nu-i bine. Dacă nu dormim, ne simțim tare rău.

Făcu o pauză.

- Vă neliniştește ceva în mod special? Aveți vreo grijă care nu vă dă pace?

Domul J.L.B. Matekoni căzu pe gânduri. Mandibula i se mişcă de parcă ar fi vrut să

articuleze cuvinte greu de pronunțat, apoi răspunse :

- Mi-e teamă că nişte fapte pe care le-am comis în urmă cu mult timp se vor întoarce împotriva mea. Şi-atunci voi cădea în dizgrație. Vor arunca cu pietre în mine. Va fi sfârşitul.

- Şi ce-i cu faptele acelea? Despre ce-i vorba? Ştiți că-mi puteți povesti totul şi nu voi spune nimănui.

- Am făcut nişte lucruri rele demult. Lucruri foarte rele. Nu pot să vorbesc despre asta cu nimeni, nici măcar cu dumneavoastră.

- Deci asta-i tot ce vreți să-mi spuneți despre ele?

- Da.

Doctorul Moffat îl privi atent pe domnul J.L.B. Matekoni. Observă gulerul încheiat la nasturele care nu trebuia; îi văzu pantofii cu şireturile desfăcute, remarcă ochii aproape înlăcrimați din cauza suferinței şi îşi dădu seama ce se-ntâmplă.

- O să vă prescriu nişte medicamente care vă vor ajuta să vă faceți bine, îi spuse. Mma Potokwane zicea că o să aibă grijă de dumneavoastră până vă însănătoşiți.

Domnul J.L.B. Matekoni încuviință posac din cap.

- Va trebui să-mi promiteți că veți lua medicamentul, continuă doctorul Moffat. Îmi dați cuvântul că veți face asta?

Domnul J.L.B. Matekoni îşi menținu privirea înfiptă în podea şi spuse cu glas stins:

- Cuvântul meu nu valorează nimic.

- Acum vorbeşte boala din dumneavoastră, replică doctorul Moffat cu blândețe. Cuvântul dumneavoastră valorează foarte mult.

Mma Potokwane îl conduse la maşina ei şi-i deschise portiera din față, apoi se uită la doctorul Moffat şi la soția lui, care stăteau în poartă, şi le făcu semn de rămas-bun. Aceştia îi răspunseră cu o fluturare a mâinii, apoi intrară în casă. După aceea porniră spre orfelinat, iar în drum trecură prin fața service-ului Tlokweng Road Speedy Motors. Garajul, părăsit şi pustiu în întuneric, nu fu învrednicit nici măcar cu o privire de proprietarul şi părintele său.

Capitolul 12 - Afaceri de familie

Plecă pe răcoarea dimineții, deşi călătoria nu-i lua mai mult de o oră. Rose pregătise micul-de-jun pe care-l luă împreună cu copiii pe veranda casei de pe Zebra Drive. Era un moment de acalmie, traficul de pe drumul lor nu se aglomera până în ora şapte, când oamenii începeau să pornească la serviciu. Nu erau decât câteva persoane pe trotuar - un bărbat înalt, cu pantaloni ponosiți, care mânca un porumb copt, o femeie care purta un copil agățat de spinare cu un şal, bălăngănindu-şi capul în somn; unul dintre câinii galbeni ai vecinului său, slăbănog, numai pielea şi osul, se furişa preocupat de nişte treburi câineşti misterioase, dar şi cu un scop bine determinat. Lui Mma Ramotswe îi plăceau câinii, dar avea o aversiune puternică față de creaturile gălbui, urât mirositoare, care locuiau alături. O deranjau urletele lor nocturne - lătrau la umbre, la lună, la rafalele de vânt - şi era sigură că descurajau păsările, pe care ea le îndrăgea, să vină în grădina ei. Fiecare casă, cu excepția casei ei, părea să-şi aibă liota de câini şi, din când în când, aceştia încălcau restricțiile de loialitate impuse, treceau peste animozitatea reciprocă şi băteau străzile în haită, alergând după maşini şi înspăimântând bicicliştii.

Mma Ramotswe turnă ceai de rooibos pentru ea şi Motholeli; Puso refuză să bea ceai şi primi

un pahar de lapte călduț, în care Mma Ramotswe pusese două linguriţe cu vârf de zahăr. Ii plăceau dulciurile, probabil o reminiscenţă a perioadei când locuiseră în curtea aceea din Francistown şi sora lui îi dăduse multe alimente dulci. Va încerca să-l atragă spre mâncăruri mai sănătoase, dar schimbarea asta va necesita multă răbdare. Rose le preparase porridge, pe care-l pusese în castronele şi peste care turnase melasă din belşug, iar pe o altă farfurie aveau felii de papaya. Iată un mic-de-jun sănătos pentru un copil, cugetă Mma Ramotswe. Oare ce-ar fi mâncat copiii ăştia dacă ar fi rămas cu oamenii din tribul lor, se întrebă ea. Oamenii ăia supravieţuiau cu te miri ce; rădăcini dezgropate din pământ, viermi, ouă de păsări; totuşi erau vânători neîntrecuţi şi ar fi avut carne de struţ şi antilopă, pe care orăşenii şi le permit arareori.

Îşi amintea cum odată, în timpul unei călătorii spre nord, se oprise la marginea drumului »ă savureze un pic de ceai. Locul de popas era un luminiş de la marginea drumului, unde un indicator ruginit anunţa călătorii că pe acolo trece Tropicul Capricornului. Crezuse că este singură şi fusese tare surprinsă când, de după un copac, apăruse un mosarwa sau un boşiman, cum li se mai zicea. Purta un şorţuleţ din piele şi avea un sac dintr-o piele de animal. Se apropiase de ea şuierând ceva în graiul acela al lor. O clipă fusese înspăimântată; deşi ea era

de două ori mai solidă decât el, boşimanii au săgeți otrăvite şi sunt foarte iuți din naştere.

Se ridicase nesigură în picioare, gata să-şi abandoneze plosca şi să-şi caute refugiul în dubita albă, dar el doar arătă rugător spre gură. Crezând că înțelege, Mma Ramotswe îi întinsese cana, dar el îi făcu semn că vrea mâncare, nu băutură. Tot ce avea Mma Ramotswe la ea erau câteva sandviciuri cu ou, pe care omul le înşfacă lacom când i le oferise şi muşcă din ele hămesit. Când termină, îşi linse degetele şi făcu cale întoarsă. II privi cum dispare în savană, contopindu-se în decor cu naturaleța unui animal sălbatic. Se întrebă ce crezuse el despre sandviciurile cu ou şi dacă îi plăcuseră mai mult decât ceea ce îi oferea Kalahariul: rozătoare şi tuberculi.

Copiii aparținuseră acelei lumi, dar nu mai putea fi vorba să se întoarcă. Aceea era o viață la care omul pur şi simplu nu se poate întoarce, fiindcă tot ce i s-a părut odinioară firesc i s-ar părea acum imposibil, şi între timp a dat uitării toate deprinderile de altădată. Acum locul lor era alături de Rose şi Mma Ramotswe, în casa de pe Zebra Drive.

- Voi lipsi patru-cinci zile, îi anunță ea în timp ce luau micul-dejun. O să aibă grijă de voi Rose. Totul o să fie bine.

- În regulă, Mma, promise Motholeli, o s-o ajut eu.

Mma Ramotswe îi zâmbi încurajator. II crescuse pe fratele ei şi îi stătea în fire să-i ajute pe

cei mai tineri. Într-o bună zi va fi o mamă pe cinste, reflectă ea, dar apoi îşi aduse aminte de situaţia ei. Oare va mai putea fi mamă dacă este imobilizată într-un scaun cu rotile? Probabil că-i imposibil să duci sarcina la capăt dacă nu poţi să mergi, cugetă Mma Ramotswe, şi chiar dacă ar fi posibil, nu era sigură că vreun bărbat ar vrea să ia de nevastă o femeie invalidă. E nedrept, dar n-are nici un sens să te ascunzi pe după deget. Fetei acesteia îi va fi întotdeauna mai greu, dar întotdeauna. Fireşte, mai sunt şi bărbaţi cu suflet, care ar considera că lucrul acesta n-are nici o importanţă şi care s-ar însura cu fata doar pentru că o consideră cumsecade şi curajoasă, dar astfel de bărbaţi sunt foarte rari, iar Mma Ramotswe nu cunoştea prea mulţi. Oare? Fireşte, unul dintre ei este domnul J.L.B. Matekoni, un bărbat să-l pui pe rană - chiar dacă, temporar, se comportă uşor ciudat - apoi mai este episcopul, şi mai fusese şi sir Seretse Khama, om de stat şi mare şef de trib. Doctorul Merriweather, care conduce Spitalul Scoţian din Molepolole; şi el este un bărbat bun. Dacă stă să se gândească bine, mai sunt şi alţii, mai puţin vestiţi. Domnul Potolani, care-i ajută pe nevoiaşi şi donează mare parte din profiturile magazinelor lui, şi bărbatul care-i reparase acoperişul şi care reparase din proprie iniţiativă si bicicleta lui Rose când observase că era stricată. De fapt, sunt mulţi bărbaţi cumsecade şi, probabil, la timpul

potrivit, se va ivi un bărbat cumsecade şi pentru Motholeli. Nu-i total exclus.

Asta, bineînțeles, dacă va dori şi ea să se mărite. Este cât se poate de posibil să fii fericită şi fără un soț sau, cel puțin, oarecum fericită. Ea era fericită singură, dar, pe de altă parte, considera că e de preferat să ai un soț. De-abia aştepta ziua în care va fi de datoria ei să se asigure că domnul J.L.B. Matekoni este hrănit cum se cuvine. De-abia aştepta ziua în care, dacă se vor auzi zgomote în beznă - aşa cum se întâmpla în ultimul timp - domnul J.L.B. Matekoni va fi cel care se va da jos din pat şi va cerceta sursa lor, şi nu ea. Nu-i bine să fii singur pe lume, cugetă Mma Ramotswe; avem nevoie de un mic dumnezeu al nostru aici pe pământ, aşa cum propovăduieşte o veche zicală kgatla. Indiferent dacă este vorba despre soț, copil, părinte sau oricine altcineva, trebuie să fie cineva care să dea sens vieților noastre. Ea îl avusese pe tăticul ei, Obed Ramotswe, miner, crescător de vite şi gentleman. Fusese fericită să facă tot felul de lucruri pentru el cât fusese în viață, iar acum era fericită să facă anumite lucruri în memoria lui. Dar amintirea unui tată nu mergea mai departe de-atâta.

Fireşte, mai sunt şi cei care afirmă că nu-i obligatoriu să te căsătoreşti ca să ai toate aceste lucruri. Au şi ei dreptate până la un punct. Nu trebuie neapărat să te măriți pentru a avea pe cineva în viața ta, dar nici n-ai

garanția permanenței. Nici măcar mariajul nu-ți oferă nici o garanție, dar cel puțin ambele părți afirmă că îşi doresc o uniune pe viață. Chiar dacă în final dau greş, măcar încearcă. Mma Ramotswe nu-şi bătea capul cu cei care condamnau căsătoria. Pe vremuri, căsătoria era o capcană pentru femei, deoarece le conferea bărbaților toate drepturile şi le lăsa pe femei cu îndatoririle. Căsătoriile tribale fuseseră aşa, chiar dacă femeile obțineau respect şi o poziție privilegiată când îmbătrâneau, mai ales dacă erau mame de fii. Mma Ramotswe nu era o susținătoare a acestor obiceiuri şi considera că noțiunea modernă de „căsătorie", care presupune uniunea a două persoane cu drepturi egale, e cu totul altceva pentru femei. Femeile făcuseră o greşeală uriaşă, opina ea, când se lăsaseră atrase în capcana de-a renunța să mai creadă în căsătorie. Unele femei crezuseră că, astfel, vor fi scutite de tirania bărbaților şi, într-un fel, aşa se şi întâmplase, dar, în acelaşi timp, asta le dăduse bărbaților posibilitatea de-a se comporta meschin. Dacă ai fi bărbat şi ți s-ar spune că poți sta cu o femeie până te saturi de ea, apoi poți să-ți găseşti alta mai tânără, iar în tot acest timp nimeni nu ți-ar spune că ai un comportament neadecvat - fiindcă nu comiți adulter, nu-i aşa? -, chestia asta ți-ar conveni de minune.

- Cine suferă cel mai mult în zilele noastre? o întrebase pe Mma Makutsi într-o zi, în timp ce

stăteau în birou în aşteptarea unui client. Oare nu femeile care au fost părăsite de bărbaţii lor pentru altele mai tinere? Nu aşa se petrec lucrurile? Un bărbat ajunge la patruzeci şi cinci de ani şi hotărăşte că i-a ajuns. Aşa că o şterge cu alta mai tânără.

- Aveţi dreptate, Mma, spuse Mma Makutsi. În Botswana, femeile suferă, nu bărbaţii. Bărbaţii sunt fericiţi. Am văzut asta cu ochii mei. Am văzut la Colegiul de Secretariat din Botswana.

Mma Ramotswe aşteptă lămuriri.

- La colegiu erau multe fete cu vino-ncoa', continuă Mma Makutsi. Astea nu aveau note foarte bune. De-abia reuşeau să scoată un cinci. Ieşeau în oraş trei-patru seri pe săptămână şi multe dintre ele întâlneau bărbaţi mai în vârstă, care aveau bani mulţi şi o maşină frumoasă. Fetelor ălora nu le păsa că bărbaţii ăia sunt căsătoriţi. Ieşeau cu ei în oraş şi dansau prin baruri. Apoi ce se întâmpla, Mma? Mma Ramotswe clătină din cap.

- Îmi imaginez.

Mma Makutsi îşi scoase ochelarii şi-i lustrui cu bluza.

- Le spuneau bărbaţilor să-şi părăsească nevestele. Iar ei răspundeau că e o idee foarte bună şi fugeau în lume cu fetele astea. De-asta sunt atâtea femei nefericite, care nu sunt în stare să-şi găsească un alt bărbat, fiindcă bărbaţii o întind numai cu fete şic şi nici nu se uită la o femeie mai în vârstă. Am fost martoră

la întâmplări de felul ăsta, Mma, şi aş putea să umplu o listă întreagă cu nume. O listă întreagă.

- Nu-i nevoie, replică Mma Ramotswe. Ştiu şi eu destule femei nefericite. Destule.

- Dar bărbați nefericiți, câți cunoaşteți? nu se lăsă Mma Makutsi. Câți bărbați cunoaşteți din aceia care stau acasă şi se gândesc ce-i de făcut, acum că i-a părăsit nevasta pentru un bărbat mai tânăr? Câți, Mma?

- Nici unul, recunoscu Mma Ramotswe. Nici măcar unul.

- Vedeți?! replică Mma Makutsi. Femeile au fost păcălite. Ne-au tras pe sfoară, Mma. Iar noi ne-am lăsat prinse-n laț ca vitele.

Odată copiii expediați la şcoală, Mma Ramotswe îşi împacheta hainele în valijoara maronie şi ieşi din oraş, lăsă în urmă berăriile si fabricile noi, suburbiile ieftine, cu şiruri de căsuțe din BCA aliniate de-a lungul căii ferate ce duce la Francistown şi Bulawayo, iar apoi intră pe şoseaua care urma s-o ducă spre locul acela cu probleme, destinația ei. Căzuseră primele ploi, iar uedul maroniu, pârjolit de secetă, se înverzea văzând cu ochii, oferind iarbă dulce vitelor şi turmelor de capre ieşite la păscut. Dubita albă nu avea radio - sau cel puțin nu un radio care să funcționeze -, dar Mma Ramotswe ştia destule cântece şi chiar începu să cânte cu fereastra deschisă, trăgând în plămâni aerul proaspăt al dimineții, tulburând păsările cu penele strălucitoare de

la marginea drumului; deasupra ei, mai pustiu decât pustiul, se întindea, milă după milă, cerul de un albastru cum nu se poate mai pal.

Nu avea nici o tragere de inimă pentru misiunea ei, în mare parte fiindcă simțea că ceea ce urmează să facă era o încălcare a principiilor fundamentale ale ospitalității. Nu intri în casa omului, ca musafir, sub false pretexte, iar ea exact asta urma să facă. Fireşte, era musafira tatălui şi a mamei, dar nici măcar ei nu ştiau adevăratul scop al vizitei. O primeau ca pe o persoană căreia fiul lor îi datora ceva, iar, în realitate, ea era o spioană. Era o spioană bine intenționată, normal, dar asta nu schimba cu nimic faptul că scopul ei era să se integreze în familie ca să afle un secret.

Dar acum, în timp ce conducea dubita albă, hotărî să lase la o parte principiile etice. Se afla într-una din situațiile acelea în care adevărul se află undeva la mijloc. Hotărâse să preia cazul fiindcă era mai bine să acționeze la adăpostul unei minciuni decât să-ngăduie să se piardă o viață omenească. Trebuia să renunțe la îndoieli şi să se apuce de treabă din toată inima. N-are nici un sens să te tot întrebi dacă decizia luată e cea mai bună. În plus, scrupulozitatea ar împiedica-o să îşi joace rolul cu convingere, iar asta s-ar vedea şi cu ochiul liber. Ar fi ca şi cum un actor ar pune la îndoială rolul pe care trebuie să-l joace în mijlocul piesei.

Depăşi un bărbat care mâna un car tras de catâri şi-i făcu cu mâna. Omul ridică mâna de pe frâie şi-i răspunse la salut, la fel făcură şi pasagerii din căruță, două femei în vârstă, una mai tânără şi un copil. Se duc la câmp, reflectă Mma Ramotswe; un pic cam târziu, poate, pentru că ar fi trebuit să are înainte de primele ploi, dar vor semăna la timp şi, probabil, vor avea porumb şi pepeni şi fasole la vremea recoltei. În car erau mai mulți saci plini cu semințe şi, de asemenea, provizii pentru perioada cât vor sta la câmp. Femeile vor face terci de ovăz şi, dacă băieții vor avea noroc, vor putea prinde ceva de aruncat în oală - dintr-o bibilică ar ieşi o tocană delicioasă pentru întreaga familie.

Mma Ramotswe văzu în oglinda retrovizoare cum carul şi familia din el se tot îndepărtează, devin din ce în ce mai mici, de parcă s-ar întoarce în trecut. Cândva, în viitor, oamenii nu se vor mai ocupa cu aşa ceva; nu vor mai merge la câmp să cultive diverse, ci îşi vor cumpăra hrana din supermarketuri, la fel ca populația de la oraşe. Ce pierdere va fi însă pentru toată țara; toate sentimentele de prietenie, solidaritate şi iubire de glie vor fi sacrificate dacă o să se ajungă aici. Când era mică, mersese la țară cu mătuşile ei şi rămăsese acolo, în timp ce băieții fuseseră trimişi la grajduri, unde urmau să stea luni de zile într-o izolare aproape completă, supravegheați de câțiva bătrâni. Îi plăcuse

mult de tot perioada aceea şi nu se plictisise. Măturaseră curtea şi tăiaseră iarba; pliviseră straturile de pepeni şi îşi spuseseră unii altora poveşti lungi despre evenimente care nu se întâmplaseră, dar care s-ar fi putut întâmpla altundeva, într-o altă Botswană.

Apoi, când ploua, se adăposteau în colibe şi ascultau tunetul bubuind deasupra pământului, şi miroseau fulgerele când scăpărau prea aproape, un miros acru, de aer ars. Iar când ploaia se potolea, ieşeau afară şi aşteptau să se arate furnicile zburătoare, care apăreau din găurile lor din pământul reavăn şi pe care le puteai prinde până să-şi ia zborul sau chiar le culegeai din zbor când tocmai îşi începeau călătoria şi le puteai mânca pe loc, pentru gustul lor ca de unt.

Trecu de Pilane şi privi în treacăt drumul spre Mochudi, care era la dreapta. Pentru ea era un loc şi bun, şi rău. Era un loc bun, fiindcă era orăşelul copilăriei sale; un loc rău, deoarece chiar acolo, nu departe de intersecție, o cărare traversa calea ferată şi acela era locul unde mama ei îşi pierduse viața în acea noapte oribilă când o călcase trenul. Şi, deşi Precious Ramotswe nu era decât un prunc pe atunci, întâmplarea aceea îi umbrise întreaga viață; mama despre care nu avea nici o amintire.

Acum se apropia de destinație. I se dăduseră indicații precise şi găsise poarta din gardul pentru vite exact acolo unde i se spusese. Ieşi de pe drumul principal şi coborî din maşină să

deschidă poarta. Apoi porni din nou la drum pe cărarea prăfuită ce ducea spre vest, spre grupul de case pe care le vedea la o depărtare de vreo milă, tupilate după un gard de tufişuri şi vegheate de turnul metalic al unei mori de vânt. Iată o fermă serioasă, îşi zise Mma Ramotswe şi, câteva clipe, o săgeta o durere adâncă. Lui Obed Ramotswe i-ar fi plăcut o fermă ca aceasta, dar, deşi se descurcase destul de bine cu vitele lui, nu ajunsese niciodată atât de bogat ca să-şi permită o fermă de felul acesta. Avea cel puțin şase sute de hectare, dacă nu şi mai mult.

Complexul de clădiri de la fermă era dominat de o casă imensă şi cu o arhitectură neregulată, cu acoperişul de tablă roşie şi înconjurată pe toate laturile de verande umbroase. Inițial, aceasta fusese singura clădire de-aici, dar de-a lungul anilor fusese înconjurată de altele, dintre care două erau pentru locuit. Ferma era străjuită de jur împrejur de un gard viu bogat de bougainvillea cu flori vineții, iar pe o latură a casei şi în spatele ei erau arbuşti de papaya. Îşi dăduseră toată osteneala să obțină cât mai multă umbră cu putință, deoarece nu departe, spre vest, probabil la o distanță ceva mai mare decât putea vedea ochiul, solul devenea diferit şi începea deşertul Kalahari. Aici însă era încă apă, iar savana era perfectă pentru vite. Într-adevăr, spre est, la o aruncătură de băț, erau izvoarele fluviului Limpopo, aici nişte biete

pârâiaşe, care însă chiar curgeau în anotimpul ploios.

Lângă una dintre clădirile-anexă era parcată o camionetă şi Mma Ramotswe îşi lăsă dubita albă acolo. Mai era disponibil şi un loc mai tentant, la umbra unui copac mare, însă ar fi fost nepoliticos din partea lui Mma Ramotswe să-l ocupe, deoarece ar fi putut fi locul de parcare al unui membru mai în vârstă al familiei.

Îşi lăsă valijoara pe locul de lângă volan şi se îndreptă spre poarta care permitea accesul în curtea interioară a clădirii principale. Strigă; ar fi dovedit lipsă de respect dând buzna înăuntru neinvitată. Nu primi nici un răspuns, aşa că strigă din nou. De data aceasta se deschise o uşă şi ieşi o femeie între două vârste, care-şi ştergea mâinile de şorț. O întâmpină politicoasă pe Mma Ramotswe şi o invită să intre. - Sunteți aşteptată, îi spuse. Eu sunt me-najera-şefă de aici. Am grijă de doamna în vârstă. Vă aşteaptă.

Sub verandă era răcoare şi era încă şi mai răcoare în interiorul întunecat al casei. Lui Mma Ramotswe îi luă câteva secunde să se obişnuiască cu schimbarea de lumină, la început distinse mai curând nişte umbre decât contururi; dar apoi zări scaunul cu spătar pe care şedea bătrâna şi măsuța de lângă ea, cu o carafă de apă şi un ceainic.

Făcură schimb de salutări, iar Mma Ramotsvsre făcu o reverență care o bucură pe gazda ei, deoarece asta însemna că are în față

o tânără care respectă vechile valori, spre deosebire de femeile alea moderne şi neobrăzate din Gaborone, care îşi închipuie că le ştiu pe toate şi nici nu se uită la cei mai în vârstă. Ha! îşi închipuie că sunt deştepte; se cred mari doamne, fiindcă fac muncă de bărbat şi se comportă cu bărbaţii ca nişte cătele. Ha! Dar nu aici, la ţară, unde vechile obiceiuri încă mai înseamnă ceva; şi, fireşte, nu în casa asta.

- Drăguţ din partea dumneavoastră că mă găzduiţi în casa dumneavoastră, Mma. Iar fiul dumneavoastră este şi el un om bun.

Bătrâna zâmbi.

- Nu, Mma, noi vă suntem îndatoraţi. Îmi pare rău că treceţi printr-o perioadă mai dificilă. Toate problemele acestea care par de netrecut la oraş se estompează aici, la ţară. Aici nu contează decât ploaia şi iarba pentru vite. Nici unul dintre lucrurile pentru care vă agitaţi voi la oraş nu are importanţă aici. Veţi vedea.

- E un loc plăcut, remarcă Mma Ramotswe. Foarte liniştitor.

Bătrâna replică gânditoare:

- Da, este liniştitor. Asa a fost dintotdea-una şi n-aş vrea ca asta să se schimbe.

Umplu un pahar cu apă şi i-l dădu lui Mma Ramotswe.

- Ar trebui să-l beţi, Mma. Trebuie să vă fie tare sete după aşa o călătorie.

Mma Ramotswe luă paharul, îi mulțumi şi-l duse la buze. Bătrâna o studia cu atenție.

- De unde sunteți, Mma? se interesă ea. Ați locuit dintotdeauna în Gaborone?

Mma Ramotswe nu fu surprinsă de întrebare. Era un mod politicos de a afla din ce trib face parte. În Botswana sunt opt triburi principale - şi câteva mai micuțe - şi, deşi tânăra generație nu e interesată de astfel de lucruri, vechea generație le consideră foarte importante.

Era normal ca femeia asta de la vârful societății tribale să pună astfel de întrebări.

- Mă trag din Mochudi, îi răspunse. Acolo m-am născut.

Bătrâna păru să se relaxeze vizibil.

- Aha! Deci eşti o kgatla, ca noi. In ce cartier locuiai?

Mma Ramotswe îi dădu toate informațiile necesare, iar bătrâna dădu din cap a aprobare, îl ştia pe şeful acela de trib, da, şi-l mai ştia şi pe vărul lui, care era însurat cu sora soției fratelui ei. Da, credea că-l întâlnise pe Obed Ramotswe în urmă cu mult timp, apoi, scormonindu-şi memoria, o întrebă:

- Mama dumneavoastră a murit, nu-i aşa? Ea este cea care a fost lovită de tren pe când dumneavoastră nu erați decât un prunc.

Mma Ramotswe fu uşor surprinsă, dar nu perplexă, văzând că bătrâna ştia povestea asta. Sunt oameni care consideră foarte important să țină minte treburile comunității, iar femeia din fața ei, neîndoios, face parte din categoria

asta. În ziua de azi, parcă, li se spune istorici orali; când, în realitate, nu sunt decât nişte femei bătrâne, cărora le place să-şi amintească lucrurile de care sunt pasionate: căsătorii, decese, copii. Bărbaţii vârstnici au amintiri legate de vite.

Conversaţia continuă şi bătrâna scoase de la Mma Ramotswe, pe îndelete şi subtil, întreaga poveste a vieţii ei. Îi povesti de Note Mokoti şi bătrâna clătină din cap cu simpatie, dar comentă că sunt mulţi bărbaţi asemenea lui şi că femeile ar trebui să se ferească de ei ca dracu' de tămâie.

- Mie familia mi-a ales soţul, îi povesti ea. Au început negocierile, deşi nu m-ar fi forţat să mă mărit cu el dacă ziceam că nu-mi place. Dar ei au făcut alegerea şi au ştiut ce fel de bărbat este cel mai potrivit pentru mine. Şi au avut dreptate. Soţul meu este un bărbat deosebit şi i-am dăruit trei fii. Primul este foarte interesat de numărătoarea vitelor, asta e pasiunea lui; e un băiat foarte inteligent, în felul lui. Apoi mai este cel pe care-l ştiţi, Mma, cel care a ajuns foarte important la guvern, şi al treilea, cel care locuieşte aici. El este un fermier foarte priceput, care a câştigat premii cu taurii lui. Toţi sunt nişte bărbaţi pe cinste şi sunt mândră de ei.

- Sunteţi fericită, Mma? o întrebă Mma Ramotswe. Aţi schimba ceva în viaţa dumneavoastră dacă ar veni cineva şi v-ar spune: iată

un medicament care dă timpul înapoi? L-ați lua?

- Sub nici o formă, răspunse femeia. Niciodată. Absolut niciodată. Dumnezeu mi-a dăruit tot ce şi-ar putea dori o persoană. Un soț bun, trei fii puternici. Picioare robuste cu care, chiar şi la vârsta asta, pot face plimbări de cinci-şase mile fără să mă plâng. Şi uitați-vă aici. Am toți dinții în gură. Am şaptezeci şi şase de ani fi n-am pierdut un dinte. La fel şi soțul meu.

Or să ne țină dinții până facem o sută de ani. Poate şi mai mult.

- Asta da noroc, comentă Mma Ramotswe. V-a mers din plin, toate sunt la superlativ în cazul dumneavoastră.

- Aproape toate, replică bătrâna.

Mma Ramotswe aşteptă. Oare urma să zică mai multe? Poate urma să-i dezvăluie ceva ce făcuse noră-sa. Poate o văzuse pregătind otrava sau auzise ceva despre asta, dar tot ceea ce-i spuse fu:

- Când dau ploile, mă dor încheieturile din cauza umezelii. Doar atât. Timp de două-trei luni, mă dor mâinile îngrozitor, de nici nu pot să țin acul în mână. Am încercat tot felul de leacuri, dar nimic nu mă ajută. Mă gândesc însă că, dacă asta-i tot ce mi-a dat Domnul să pătimesc în viața asta, tot sunt o femeie tare norocoasă.

Menajera care o invitase pe Mma Ramotswe înăuntru fu chemată s-o conducă în camera de

oaspeți, care era în partea din spate a casei. Era mobilată modest, pe pat era o cuvertură făcută din petice, iar pe perete o fotografie înrămată a dealului Mochudi. Mai erau o masă acoperită cu un macrameu alb şi un scrin mic pentru haine.

- Camera asta n-are perdele, zise menajera, dar pe sub ferestrele astea nu trece nimeni, aşa că veți avea intimitate aici, Mma.

O lăsă pe Mma Ramotswe să-şi despacheteze lucrurile. La ora douăsprezece vor lua prânzul, o informase menajera, iar până atunci va trebui să-şi omoare timpul cum putea.

- Nu prea ai ce face pe aici, îi explică mena-I jera, adăugând visătoare: Ştiți, aici nu-i ca la f Gaborone.

Menajera dădu să plece, dar Mma Ramotswe prelungi conversația. Ştia din proprie experiență că metoda cea mai bună de-a scoate ceva de la o persoană e aceea de a o lăsa să vorbească despre sine. Menajera asta are propriile ei păreri, simțea asta. In mod clar, nu era o femeie proastă şi se exprima într-o setswana clară.

- Cine mai locuieşte aici, Mma? întrebă ea. Mai sunt şi alți membri ai familiei?

- Da, răspunse menajera. Mai sunt şi alte persoane. In primul rând, este fiul lor şi soția lui. Au trei fii, ştiți. Unul care are capul foarte mic şi care numără vite cât e ziua de lungă. Stă în permanență la grajduri şi nu vine niciodată aici. Vedeți dumneavoastră, e ca un băie-

țel şi de-asta stă cu ceilalți văcari acolo. Îl tratează ca pe unul de-al lor, deşi e bărbat în toată firea. Asta-i unul. Apoi mai e altul, mare ştab la Gaborone, iar ultimul stă aici. Aceştia Bunt fiii.

- Şi ce părere aveți despre băieții ăştia, Mma?

Era o întrebare directă şi probabil o pusese prea devreme, ceea ce era un risc; femeia ar fi. putut deveni suspicioasă văzând că o descoase în halul ăsta. Dar, dimpotrivă, femeia luă loc pe pat.

- Haideți să vă povestesc, Mma, începu ea. Fiul care stă la grajduri e tare amărât. Ar trebui să auziți cum vorbeşte mama lui despre el. Zice că-i deştept! Deştept! El! E ca un copil mic, Mma. Nu-i vina lui, dar e ca un copil mic. Îi este mai bine la grajduri, dar n-ar trebui să susțină că-i deştept. E o minciună, Mma. E ca şi cum ai spune că plouă în anotimpul secetos.

Nu plouă.

- Nu, într-adevăr, confirmă Mma Ramotswe. Menajera nici nu băgă de seamă intervenția ei şi continuă:

- Şi cel din Gaborone, când vine aici, ne face necazuri tuturor. Ne pune tot soiul de întrebări. Îşi bagă nasul peste tot. Țipă până şi la tatăl lui, vă vine să credeți? Numai că pe urmă țipă maică-sa la el şi-l pune la respect. O fi el mare mahăr la Gaborone, dar aici nu este decât fiul lor şi n-ar trebui să strige la cei în vârstă.

Mma Ramotswe era încântată. Acesta era exact soiul de menajeră pe care-i plăcea să o descoasă.

- Aveți dreptate, Mma, o încuraja ea. În ziua de azi sunt prea mulți oameni care țipă la semenii lor. Țipete, țipete. Numai asta auzi. Dar de ce credeți că țipă? Doar ca să-şi dreagă vocea?

Menajera râse.

- Are voce puternică tipul ăla! Nu, el țipă pentru că zice că nu-i lucru curat cu locul ăsta. Zice că lucrurile nu se petrec aşa cum ar trebui. Apoi mai zice...

Coborî vocea.

- Apoi mai zice că soția fratelui e soi rău. Exact aşa i-a spus tatălui. L-am auzit. Oamenii cred că menajerele n-au urechi, dar auzim la fel de bine ca oricine altcineva. L-am auzit spunând asta. O vorbeşte numai de rău.

Mma Ramotswe ridică din sprânceană.

- Numai de rău?

- Zice că se culcă cu alți bărbați. Zice că primul născut nu va fi al soțului ei. Zice ca fiii lor vor avea alți tați şi că ferma asta va încăpea pe mâini străine. Asta zice.

Mma Ramotswe rămase tăcută. Se uită pe fereastră. Chiar în fața ferestrei creştea un arbust de bougainvillea şi umbra îi era sângerie. Dincolo de ea, vârfurile arbuştilor țepoşi se întindeau pe deluşoarele din zare cât vedeai cu ochii; un ținut singuratic, la începutul pustiului.

- Şi credeți că-i adevărat, Mma? Există vreo fărâmă de adevăr în ceea ce spune despre femeia asta?

Menajera se încruntă.

- Adevăr, Mma? Adevăr? Omul ăla habar n-are ce-i adevărul. Fireşte că nu-i adevărat. Femeia asta-i cumsecade. E vara verisoarei mamei mele. Toată familia, absolut toată familia e creştină. Sunt oameni care citesc Biblia. Urmează cuvântul sfânt. Nu se culcă cu alți bărbați. Asta-i adevărul!

Capitolul 13 - Judecătorul Suprem al Frumuseții

Mma Makutsi, director interimar la Tlokweng Road Speedy Motors şi detectiv-adjunct la Agenția de detective nr. 1, avu oarece emoții când se prezentă la lucru în ziua aceea. Deşi îi plăcea să-şi asume răspunderea şi era tare încântată de cele două promovări, totuşi, până atunci, o avusese alături de ea pe Mma Ramotswe, o persoană pe care se putea baza dacă se trezea într-o situație fără ieşire. Acum, că Mma Ramotswe era departe, îşi dădu seama că e singura care se află la cârma a două afaceri cu doi angajați în subordine. Chiar dacă Mma Ramotswe nu plănuise să rămână mai mult de patru-cinci zile la fermă, era timp destul ca lucrurile să ia o întorsătură neplăcută şi, de vreme ce Mma Ramotswe nu putea fi contactată telefonic, Mma Makutsi trebuia să se descurce singură. In ceea ce privea garajul, ştia că domnul J.L.B. Matekoni era îngrijit la orfelinat şi că nu avea voie să ia legătura cu el până nu se simțea mai bine. Doctorul îi prescrisese repaus complet şi detaşarea totală de problemele de serviciu, iar Mma Potokwane, care nu ieşea din cuvântul doctorilor, şi-ar fi protejat cu ferocitate pacientul.

Mma Makutsi spera în sinea ei că agenția nu va fi solicitată de nici un client până la întoarcerea lui Mma Ramotswe. Şi asta nu

pentru că nu şi-ar fi dorit să preia un caz, dimpotrivă, dar nu voia să-şi asume singură întreaga răspundere. Dar, fireşte, se ivi un client şi, ceea ce era şi mai rău, un client a cărui problemă cerea o rezolvare imediată.

Mma Makutsi şedea la biroul domnului J.L.B. Matekoni şi se ocupa de facturile service-ului când unul din ucenici băgă capul pe uşă,

- Vrea să vă vorbească un tip foarte elegant, Mma, anunță el ştergându-şi mâinile unsuroase de salopetă. Am deschis uşa agenției şi l-am rugat să aştepte.

Mma Makutsi se încruntă la ucenic.

- Elegant?

- Costum la patru ace, îl descrise ucenicul. Ştiți, un bărbat bine, cam ca mine, dar nu la fel de bine. Cu pantofi lustruiți. Un bărbat foarte elegant. Aveți grijă, Mma. Bărbații de felul ăsta încearcă să vrăjească doamnele ca dumneavoastră. O să vedeți.

- Nu-ți şterge mâinile de salopetă, i-o trânti Mma Makutsi în timp ce se ridica de pe scaun. Noi plătim spălătoria, nu tu. Îți dăm cârpe de bumbac să te ştergi pe mâini. Pentru asta ți le dăm. Nu ți-a spus asta domnul J.L.B. Matekoni?

- Poate că da, replică ucenicul, poate că nu. Şefu' ne zice multe. Nu putem să ținem minte totul.

Mma Makutsi se strecură pe lângă el spre ieşire. Băieții ăştia sunt imposibili, cugetă ea,

dar cel puțin se dovediseră a fi mai muncitori decât se aşteptase. Probabil că domnul J.L.B. Matekoni fusese prea blând cu ei în trecut; este un bărbat atât de blajin, nu-i stă în fire să critice lumea în mod nejustificat. Ei bine, ei îi stă în fire. Este absolventă a Colegiului de Secretariat din Botswana, iar profesorii de la colegiu îi spuseseră neîncetat: Să nu vă fie frică să criticați - constructiv, fireşte - propriile prestații şi, dacă este cazul, prestațiile altora. Ei bine, Mma Makutsi aplicase sfatul şi constatase că dă roade. Service-ul mergea ca pe roate şi părea că primesc din ce în ce mai multe comenzi pe zi ce trece.

Se opri la uşa agenției, din partea cealaltă a clădirii, şi se uită la maşina parcată sub copacul din spatele ei. Bărbatul ăsta - elegantul, cum îl descrisese ucenicul - conducea, de bună seamă, o maşină frumoasă. Îşi plimbă privirile câteva clipe pe formele line ale vehiculului care - înțeleg, zise domnul Pulani. Păi, atunci o să discut cu dumneavoastră.

- Vă ascult, Rra.

Domnul Pulani se lăsă pe spate în fotoliu.

- Am o problemă urgentă. Aveți timp să vă ocupați de ceva chiar azi, imediat?

Mma Makutsi răsuflă adânc înainte s-o învăluie următorul nor de fum.

- Suntem la dispoziția dumneavoastră, răspunse ea. Bine'nțeles, cazurile urgente sunt mai costisitoare. Înțelegeți asta, Rra.

El dădu din mână indiferent.

- Banii nu-s o problemă, o asigură el. Problema e viitorul concursului Miss Frumusețe şi Integritate.

Făcu o pauză, pentru ca vorbele lui să-şi facă efectul. Mma Makutsi se conformă.

- Ooo! Asta-i o problemă serioasă. Domnul Pulani aprobă dând din cap.

- Într-adevăr, Mma. Şi nu avem la dispoziție decât trei zile ca să rezolvăm chestiunea cu pricina. Doar trei zile.

- Puneți-mă în temă, Rra. Vă ascult.

- Am să vă spun o istorie foarte interesantă, Mma, începu domnul Pulani. Cred că începe în urmă cu mult, mult timp. De fapt, povestea noastră îşi are începuturile în Grădina Raiului, când Dumnezeu i-a creat pe Adam şi Eva. Vă amintiți că Eva l-a ispitit pe Adam cu frumusețea ei. De atunci, femeile au continuat să fie frumoase în ochii bărbaților şi, după cum ştiți, încă nu s-a schimbat nimic.

Bărbaților din Botswana le plac femeile drăguțe. Se uită întotdeauna după ele - chiar dacă îmbătrânesc - şi le trec prin minte tot felul de gânduri, cum ar fi „iată o femeie frumoasă" sau „femeia aia e mai frumoasă decât cealaltă" şi aşa mai departe.

- Aşa procedează şi cu vitele, interveni Mma Makutsi. Zic: „Vaca asta este o vacă bună, iar cealaltă nu-i la fel de bună". Vitele. Femeile. Pentru ei sunt totuna.

Domnul Pulani îi aruncă o privire piezişă.

- Tot ce se poate. Asta-i un fel de-a privi lucrurile. Presupun.

Făcu o scurtă pauză înainte de-a continua.

- Oricum, tocmai interesul bărbaților pentru femeile frumoase face concursurile de frumusețe atât de populare aici, în Botswana. Ne place să le găsim pe cele mai frumoase domnişoare din Botswana şi să le oferim titluri şi premii. Pentru bărbați, asta este o formă de distracție foarte importantă. Şi eu sunt unul dintre aceştia, Mma. Mă ocup de concursul ăsta de cincisprezece ani, non-stop. Probabil, sunt cea mai importantă persoană din industria frumuseții.

- V-am văzut fotografia în ziare, Rra, spuse Mma Makutsi. V-am văzut oferind premii.

Domnul Pulani dădu din cap a încuviințare.

avea antene duble, montate şi în față, şi în spate. La ce-i trebuie cuiva atâtea antene? Ar fi imposibil să asculți mai mult de un post de radio o dată sau să dai mai mult de un telefon în timp ce conduci. Oricare ar fi explicația, fără îndoială că adaugă maşinii un aer de strălucire şi prestanță.

Deschise uşa. Înăuntru, aşezat pe un scaun cu fața la biroul lui Mma Ramotswe, cu picioarele încrucişate într-o relaxare grațioasă, stătea domnul Momedi „Blitz" Pulani, uşor de recunoscut dacă citeai ziarul Botswana Daily News, în paginile căruia apăruse de atâtea ori chipul lui frumos, încrezător. Primul gând al lui Mma Makutsi fu că ucenicul ar fi trebuit

să-l recunoască şi, o clipă, fu supărată că nu se întâmplase asta, dar apoi îşi aminti că băiatul e ucenic-mecanic şi nu ucenic-detectiv şi, mai mult, oricum nu-i văzuse niciodată citind vreun ziar. Răsfoiau o revistă sud-africană despre motociclete asupra căreia zăboveau fascinați şi o publicație numită Fancy Girls, pe care încercau să o ascundă de Mma Makutsi ori de câte ori îi prindea zgâindu-se în ea în timpul pauzei de prânz. În concluzie, îşi dădu ea seama, nu aveau de unde să-l cunoască pe domnul Pulani ori să fi auzit despre imperiul lui din lumea modei sau despre bine-cunoscutele lui opere de binefacere.

Când intră ea, domnul Pulani se ridică în picioare şi o salută manierat. Îşi strânseră mâinile, apoi Mma Makutsi se aşeză pe locul lui Mma Ramotswe - Mă bucur că m-ați primit Mma Ramotswe, zise domnul Pulani, scoțând un portțigaret din buzunarul de la piept.

- Eu nu sunt Mma Ramotswe, Rra, roplica ea, refuzând să primească țigara pe care i-o oferise. Sunt directorul-adjunct al agenției.

Făcu o pauză. Nu era chiar adevărat că-i directorul-adjunct al agenției, de fapt, era cât se poate de neadevărat. Dar, nu încape îndoială, ea e cea care conduce agenția în absența lui Mma Ramotswe, aşa că, probabil, funcția pe care şi-o aroga nu era tocmai trasă de păr.

- Aha, făcu domnul Pulani, aprinzându-şi țigara cu o brichetă masivă, placată cu aur. Aş

vrea să discut cu Mma Ramotswe în persoană, vă rog.

Mma Makutsi se feri de norul de fum care ajunse peste masă, la ea.

- Regret, îl informă ea, asta nu va fi posibil decât peste câteva zile. Mma Ramotswe anchetează un caz peste hotare.

Făcu din nou o pauză. Exagerarea îi scăpase atât de uşor şi fără să se gândească în prealabil. Faptul că Mma Ramotswe e peste hotare sună foarte impresionant - şi îi conferă agenției un statut internațional -, dar n-ar fi trebuit să spună una ca asta.

- Înțeleg, zise domnul Pulani. Păi, atunci o să discut cu dumneavoastră.

-Vă ascult, Rra.

Domnul Pulani se lăsă pe spate în fotoliu.

- Am o problemă urgentă. Aveți timp să vă ocupați de ceva chiar azi, imediat?

Mma Makutsi răsuflă adânc înainte s-o învăluie următorul nor de fum.

- Suntem la dispoziția dumneavoastră, răspunse ea. Bine'nțeles, cazurile urgente sunt mai costisitoare. Înțelegeți asta, Rra.

El dădu din mână indiferent.

- Banii nu-s o problemă, o asigură el. Problema e viitorul concursului Miss Frumusețe şi Integritate.

Făcu o pauză, pentru ca vorbele lui să-şi facă efectul. Mma Makutsi se conformă.

- Ooo! Asta-i o problemă serioasă. Domnul Pulani aprobă dând din cap.

- Într-adevăr, Mma. Şi nu avem la dispoziție decât trei zile ca să rezolvăm chestiunea cu pricina. Doar trei zile.

- Puneți-mă în temă, Rra. Vă ascult.

- Am să vă spun o istorie foarte interesantă, Mma, începu domnul Pulani. Cred că începe în urmă cu mult, mult timp. De fapt, povestea noastră îşi are începuturile în Grădina Raiului, când Dumnezeu i-a creat pe Adam şi Eva. Vă amintiți că Eva l-a ispitit pe Adam cu frumusețea ei. De atunci, femeile au continuat să fie frumoase în ochii bărbaților şi, după cum ştiți, încă nu s-a schimbat nimic.

Bărbaților din Botswana le plac femeile drăguțe. Se uită întotdeauna după ele - chiar dacă îmbătrânesc - şi le trec prin minte tot felul de gânduri, cum ar fi „iată o femeie frumoasă" sau „femeia aia e mai frumoasă decât cealaltă" şi aşa mai departe.

- Aşa procedează şi cu vitele, interveni Mma Makutsi. Zic: „Vaca asta este o vacă bună, iar cealaltă nu-i la fel de bună". Vitele. Femeile. Pentru ei sunt totuna.

Domnul Pulani îi aruncă o privire piezişă.

- Tot ce se poate. Asta-i un fel de-a privi lucrurile. Presupun.

Făcu o scurtă pauză înainte de-a continua.

- Oricum, tocmai interesul bărbaților pentru femeile frumoase face concursurile de frumusețe atât de populare aici, în Botswana. Ne place să le găsim pe cele mai frumoase domnişoare din Botswana şi să le oferim titluri şi

premii. Pentru bărbați, asta este o formă de distracție foarte importantă. Şi eu sunt unul dintre aceştia, Mma. Mă ocup de concursul ăsta de cincisprezece ani, non-stop. Probabil, sunt cea mai importantă persoană din industria frumuseții.

- V-am văzut fotografia în ziare, Rra, spuse Mma Makutsi. V-am văzut oferind premii.

Domnul Pulani dădu din cap a încuviințare.

- Am inițiat concursul de Miss Frumusețe Botswana cu cinci ani în urmă. Domnişoara care câştigă concursul nostru intră automat în concursul pentru titlul de Miss Botswana şi uneori în concursul pentru Miss Univers. Am trimis domnişoare la New York şi Palm Springs; li s-au dat note mari la capitolul frumusețe. Unii zic că, după diamante, sunt produsul nostru cel mai căutat la export.

- Şi după vite, adăugă Mma Makutsi.

- Da, şi după vite, fu de acord domnul Pulani. Dar sunt unii oameni care ne tot critică. Scriu la ziare şi ne transmit că este greşit să încurajăm domnişoarele să se îmbrace şi să defileze prin fața atâtor bărbați în felul acela. Aceşti oameni susțin că se încurajează falsele valori. Pfui! Auzi, false valori! Indivizii ăştia care scriu scrisori nu sunt decât invidioşi. Invidiază frumu-setea acestor fete. Ştiu că ei nu sunt în stare să intre într-o astfel de competiție. Aşa că se plâng şi se tot plâng, şi sunt foarte fericiți când ceva merge prost la un concurs de frumusețe. Uită, că veni vorba, că

la astfel de competiții se strâng o grămadă de bani pentru opere de binefacere. Numai anul trecut, Mma, am strâns cinci mii de puia pentru spital, douăzeci de mii de puia pentru combaterea secetei - douăzeci de mii, Mma - şi aproape opt mii pentru un fond de burse pentru asistente medicale. Sunt sume importante, Mma. Şi câți bani au strâns defăimătorii noştri? La întrebarea asta pot să vă răspund eu. Nici unul!

Dar trebuie să fim foarte atenți. Primim mulți bani de la sponsori şi, dacă sponsorii se retrag, am încurcat-o. Deci, dacă ceva nu merge cum trebuie cu concursul nostru, sponsorii spun că nu vor să mai aibă de-a face cu noi. Spun că nu vor să se simtă stânjeniți de publicitatea proastă. Spun că plătesc pentru publicitate bună, nu proastă.

- Şi ceva n-a mers cum trebuie? Domnul Pulani bătu darabana în birou.

- Da, n-a mers. Anul trecut, două dintre reginele frumuseții alese de noi s-au dovedit a fi fete rele. Una a fost arestată pentru prostituție într-unui dintre hotelurile de lux. Nu ne-a picat deloc bine. Despre cealaltă s-a dovedit că obținea bunuri prin înşelăciune şi a folosit o carte de credit fără autorizație. Ziarele au primit scrisori gârlă. S-a făcut mare tam-tam. Scriau lucruri de felul: Oare sunt aceste fete cele mai potrivite să fie ambasadoarele Botswanei? De ce n-am merge direct la închisoare, să alegem câteva dintre puşcăriaşe

şi să le facem reginele frumuseţii? Au crezut că sunt nostimi, dar eu n-am râs. Unele dintre companii au văzut articolele din ziare şi m-au avertizat că vor retrage sponsorizările dacă se mai întâmplă aşa ceva. Am primit patru scrisori, toate cu acelaşi conţinut.

Aşa că am hotărât ca anul acesta tema concursului nostru să fie „Frumuseţe şi integritate". Mi-am anunţat personalul că trebuie să alegem fete frumoase care să fie şi cetăţene de nădejde, care să nu ne facă de ruşine în halul ăla. Numai aşa îi putem mulţumi pe sponsorii noştri.

În concluzie, pentru prima rundă, toate domnişoarele au trebuit să completeze un formular pe care l-am conceput personal. Li s-a cerut părerea despre diverse lucruri. Am pus întrebări de genul: V-ar plăcea să faceţi muncă de caritate? Apoi am întrebat: Care sunt valorile după care ar trebui să se ghideze un bun cetăţean al Botswanei? Şi: Este mai bine să dai decât să primeşti?

Toate fetele au răspuns la întrebările acestea, dar numai celor care au demonstrat că înţeleg ce înseamnă să fii un bun cetăţean li s-a permis să ajungă în finală. Dintre acestea am selectat cinci. M-am prezentat la ziare şi le-am spus că am găsit cinci bune cetăţene, care cred în valorile cele mai alese. In Botswana Daily News a apărut un articol intitulat: Fetele cuminţi aspiră la titlul de regină a frumuseţii. Am fost în culmea fericirii şi le-am închis gura

defăimătorilor noştri, care au trebuit să stea în banca lor, fiindcă nu puteau să se apuce să critice nişte domnişoare care doresc să fie bune cetățene. Sponsorii m-au sunat şi mi-au spus că sunt foarte mulțumiți să fie identificați drept susținători ai valorilor cetățeneşti şi că, dacă totul va decurge bine, vor sponsoriza şi concursul de anul viitor. Până şi instituțiile de binefacere mi-au zis că ăsta-i viitorul.

Domnul Pulani făcu o pauză. Se uită în ochii lui Mma Makutsi şi, o fracțiune de secundă, stăpânirea de sine îl părăsi şi păru cuprins de descurajare.

- Apoi ieri am primit vestea cea proastă. Una dintre fetele din finală a fost arestată si acuzată de furt dintr-un magazin. Vestea mi-a dat-o unul dintre angajații mei, iar un prieten de-al meu, inspector de poliție, mi-a confirmat că aşa stau lucrurile. Fata asta a fost prinsă furând din magazinul Game. A încercat să fure o oală mare pe care o pitise sub bluză. Nu a observat că-i ieşea mânerul într-o parte, iar un angajat de la paza magazinului a oprit-o. Din fericire, povestea n-a apărut în ziare şi, cu puțin noroc, nici n-o să apară, cel puțin până ce cazul nu va fi judecat la tribunal.

Mma Makutsi se simți brusc înțelegătoare cu domnul Pulani. În ciuda aerelor lui, contribuise fără îndoială în chip substanțial la tot felul de acțiuni filantropice. Lumea modei este în mod inevitabil strălucitoare, de o strălucire trecătoare, dar el nu era mai rău decât alții din

industria asta; în plus, îi ajuta pe oamenii necăjiți. Iar concursurile de frumusețe fac parte din viața de zi cu zi, nu are nici un sens să le desființezi. Dacă el încearcă să transforme concursul lui într-unui respectabil, atunci merită tot ajutorul ei.

- Îmi pare rău să aud aşa ceva, Rra, zise ea. Trebuie să fi fost o lovitură dureroasă pentru dumneavoastră.

- Asa-i, confirmă el cu tristețe. Si ce-i mai rău, finala are loc peste trei zile. Acum nu sunt decât patru fete pe listă, dar cum pot fi sigur că n-or să mă facă de ruşine? Hoața trebuie să fi mințit când a completat chestionarul şi a reieşit că-i o cetățeană de nădejde. Cum pot eu să ştiu cu siguranță că celelalte n-au mințit când au răspuns că le place să participe la acțiuni caritabile? Cum să aflu asta? Şi dacă alegem o fată care-i mincinoasă, la fel de bine ar putea fi şi hoață sau altceva. Asta înseamnă c-o să ne crape obrazul de ruşine de-ndată ce-o să treacă la fapte.

Mma Makutsi dădu din cap a aprobare.

- E complicat. Ar trebui să puteți vedea în sufletul celorlalte patru. Dacă una dintre ele este bună...

- Atunci ea va fi câştigătoarea, interveni domnul Pulani în forță. Pot să aranjez ca ea să câştige.

- Păi cum rămâne cu ceilalți arbitri? se interesă Mma Makutsi.

- Eu sunt şeful arbitrilor, răspunse el. Mi-ați putea spune Judecătorul Suprem al Frumuseții. Votul meu este cel care contează până la urmă.

- Înțeleg.

- Da, aşa stau lucrurile.

Domnul Pulani îşi stinse țigara cu talpa pantofului.

- Ca să nu mai lungim vorba, Mma, iată ce doresc de la dumneavoastră. Vă dau numele şi adresele celor patru domnişoare. Aş vrea să aflați dacă măcar una dintre ele este de treabă. Dacă nu puteți afla asta, cel puțin spuneți-mi care dintre ele este cea mai onestă. Măcar atât.

Mma Makutsi râse.

- Cum să privesc în sufletul fetelor ăstora într-un răstimp atât de scurt? întrebă ea. Va trebui să discut cu foarte, foarte multă lume ca să-mi fac o idee despre ele. Mi-ar putea lua săptămâni.

Domnul Pulani ridică din umeri. . - N-aveți la dispoziție săptămâni, Mma, ci doar trei zile. Doar ați spus că mă puteți ajuta.

- Da, dar…

Domnul Pulani băgă mâna într-un buzunar şi scoase o coală de hârtie.

- Aceasta este lista cu cele patru nume. Am notat adresa fiecărei domnişoare sub nume. Toate locuiesc în Gaborone Puse coala pe birou, apoi scoase dintr-un alt buzunar o mapă subțire din piele. Când o deschise, Mma

Makutsi văzu că înăuntru are un carnet de cecuri. Îl deschise şi începu să scrie.

- Iar aici, Mma, aveți un cec pentru suma de două mii de puia, plătibil Agenției de detective nr. 1. Iată. Este postdatat. Dacă-mi oferiți poimâine informația de care am nevoie, în ziua următoare vă puteți prezenta la bancă să încasați cecul.

Mma Makutsi se holbă la cec. Îşi imagină cum ar fi s-o anunțe pe Mma Ramotswe când se va întoarce: ‚J'sxiy câştigat un onorariu de două mii de puia, Mma, l-am încasat deja". Ştia că Mma Ramotswe nu-i o persoană lacomă, dar mai ştia că o îngrijorează solvabilitatea agenției. Un onorariu atât de mare ar ajuta mult şi ar fi o răsplată, medita Mma Makutsi, pentru încrederea pe care i-o arătase Mma Ramotswe. Strecură cecul într-un sertar. Observă că gestul ei îl făcuse pe domnul Pulani să se relaxeze.

- Mă bazez pe dumneavoastră, Mma, zise el. N-am auzit decât lucruri bune despre Agenția de detective nr. 1. Sper să ajung şi eu la aceeaşi concluzie.

- Şi eu sper asta, Rra, replică Mma Makutsi. Însă deja era măcinată de îndoieli; se întreba cum va fi posibil să afle care dintre fetele nominalizate sunt cinstite. Părea o sarcină imposibilă, îl conduse pe domnul Pulani spre uşă şi observă că purta pantofi albi. Mai remarcă şi cei doi butoni din aur masiv şi cravata cu strălucire mătăsoasă. Nu i-ar plăcea

să aibă un astfel de bărbat, gândi ea. Ar trebui să-ți petreci mai tot timpul într-un salon de frumusețe ca să păstrezi înfățișarea la care se aşteaptă toată lumea. Fireşte, mai cugetă Mma Makutsi, asta ar fi pe gustul anumitor doamne.

Capitolul 14 - Dumnezeu a hotărât ca Botswana să fie un ținut secetos

Menajera o anunțase că prânzul va fi servit la ora unu, ceea ce însemna că mai avea de omorât câteva ore bune. Mma Ramotswe hotărî că metoda cea mai bună de a petrece acest interval ar fi să se familiarizeze cu împrejurimile. Ca mai tuturor celor din tribul Batswana, îi plăceau fermele, fiindcă îi aminteau de copilărie şi de adevăratele valori ale neamului ei. Împărțeau pământul cu vitele şi cu păsările şi Cu alte creaturi pe care, dacă te uitai atent, le puteai zări în jur. Probabil e uşor să nu te gândeşti la lucrurile acestea la oraş, unde poți cumpăra zarzavaturi de la aprozar şi unde apa menajeră îți vine pe țevi şi de la robinet, dar, pentru mulți oameni, viața nu e atât de simplă. După conversația revelatoare cu menajera, ieşi din cameră şi se îndreptă spre intrarea din față. Soarele puternic strălucea chiar deasupra capului, iar umbrele erau scurte. La răsărit, deasupra dealurilor scunde, îndepărtate, albăstrii în pâcla dogoritoare, se strângeau nori grei de ploaie. Ar putea să plouă mai târziu dacă norii continuă să se adune sau, cel puțin, o să plouă pentru cineva aflat acolo departe, pe la frontieră. Se părea că ploile vor fi. abundente în acest an, lucru pentru care se ruga toată lumea. Ploile bogate însemnau stomacuri pline; seceta însemna vite slabe şi recoltă veştejită. Cu câțiva ani în urmă,

trecuseră printr-o secetă cumplită, iar guvernul, cu inima grea, dăduse dispoziție ca vitele să fie sacrificate. Era cel mai îngrozitor lucru care se putea întâmpla, iar suferința lăsase urme adânci.

Mma Ramotswe se uită în jur. La oarecare distanță era un padoc unde se strânseseră vitele să se adape. De la moara scârțâitoare şi de la bazinul de beton pornea o țeava spre vitele însetate. Mma Ramotswe hotărî să meargă să se uite şi ea la animale. La urma urmei, era fiica lui Obed Ramotswe, al cărui fler în ceea ce priveşte vitele fusese considerat de mulți cel mai bun din Botswana. Ea însăşi putea să aprecieze un exemplar reuşit când îl vedea şi, adesea, când trecea cu maşina pe lângă un animal arătos de la marginea drumului, se gândea ce ar fi spus tăticul ei despre el. Umeri puternici, probabil; sau iată o vacă bună; ui-tă-te la felul cum păşeşte; sau taurul ăla-i mult zgomot pentru nimic, nu cred că o să prăsească mulți viței.

Ferma asta trebuie să fi avut un număr mare de vite, ca la vreo cinci-şase mii. Pentru muți oameni asta însemna bogăție dincolo de puterea de cuprindere a imaginației; zece sau douăzeci de vite erau suficiente pentru a-l face pe cineva să simtă că are cât de cât cheag, iar ea s-ar mulțumi doar cu atât. Obed Ramotswe îşi înmulțise turma prin vânzări şi cumpărări bine gândite şi ajunsese să aibă două mii de capete la sfârşitul vieții. Asta fusese moşteni-

rea ei, care-i oferise posibilitatea să cumpere casa de pe Zebra Drive şi să-şi deschidă agenția. Mai rămăseseră câteva vite pe care hotărâse să nu le vândă şi care erau păzite de văcari, undeva departe, la un grajd pe care îl vizita un văr în locul ei. Erau cam şaizeci de vite; toate descendente ale taurilor Brahman pe care îi selectase tatăl său cu atâta sârguință pentru împerechere. Într-o bună zi o să se ducă acolo cu carul cu boi şi o să le vadă; va fi un eveniment emoționant, fiindcă ele constituiau legătura cu tăticul ei şi-i va fi tare dor de el, era sigură de asta şi, probabil, o să lăcrimeze, iar văcarii or să se întrebe de ce îl mai plânge femeia asta pe tatăl ei, mort cu atât de mult timp în urmă.

Încă avem lacrimi de vărsat, cugetă ea. Încă mai plângem după acele dimineți când ieşeam devreme şi priveam cum merg vacile în buiestru pe poteca vitelor şi cum zboară păsările purtate în sus de curenții de aer cald.

- La ce vă gândiți, Mma?

Îşi ridică privirea şi văzu că se apropiase de ea un bărbat cu un bici în mână şi o pălărie ponosită pe cap. Mma Ramotswe îl salută.

- Mă gândesc la tatăl meu decedat, mărturisi ea. I-ar fi plăcut să vadă vitele astea. Dumneavoastră aveți grijă de ele, Rra? Sunt nişte exemplare minunate.

El zâmbi plăcut impresionat.

- Am avut grijă de vitele astea de când s-au născut. Sunt ca şi copiii mei. Am două sute de copii, Mma. Toți vite.

Mma Ramotswe izbucni în râs.

- Probabil sunteți un om ocupat, Rra.

El încuviință din cap şi scoase o pungă de hârtie din buzunar. Ii oferi lui Mma Ramotswe o bucată de pastrama de vită, pe care ea o acceptă.

- Locuiți în casă? se interesă el. Primesc destul de des musafiri. Câteodată, fiul de la Gaborone îşi aduce prietenii din guvern. I-am văzut cu ochii mei pe oamenii ăia,

- Acela-i foarte ocupat, confirmă Mma Ramotswe. II cunoaşteți bine?

- Da, răspunse bărbatul molfăind o bucată de pastrama. Vine pe aici şi ne zice nouă ce să facem. E mai tot timpul îngrijorat în legătură cu vitele. Zice: aia-i bolnavă, cealaltă şchiopătează. Dar cealaltă unde-i? Nu ne slăbeşte o clipă. Apoi pleacă şi lucrurile revin la normal. Mma Ramotswe se încruntă compătimitoare.

- Pesemne că asta nu-i pică bine nici celuilalt frate.

Văcarul făcu ochii mari.

- Stă ca un câine şi-l lasă pe fra-su să strige la el. E un fermier bun, cel tânăr, dar primul născut îşi închipuie că el conduce ferma asta. Dar noi ştim că tatăl lor a discutat cu şeful de trib şi s-a stabilit că tânărul va primi cea mai

mare parte din vite, iar cel mai mare dintre fraţi va primi bani. Aşa s-a hotărât.

- Dar celui mai în vârstă nu-i convine, nu-i aşa?

- Nu, răspunse văcarul. Şi cred că-mi dau seama cum trebuie să se simtă. Dar el are o carieră de succes în Gaborone şi duce un alt fel de viaţă. Cel tânăr este fermier. Se pricepe la vite.

- Şi cel de-al treilea? întrebă Mma Ramotswe. Cel care este acolo?

Arătă spre Kalahari. Văcarul râse.

- Nu-i decât un băieţel. Foarte trist. Se zice că are numai aer în cap. Şi asta din cauza unui lucru făcut de mama lui când se afla în pântecele ei. De la asta i s-a tras.

- Aha! exclamă Mma Ramotswe. Şi ce-a făcut?

Auzise de superstiţia oamenilor de la ţară, potrivit căreia un copil handicapat este rodul unor fapte reprobabile ale părinţilor. De exemplu, dacă o femeie are o aventură cu un alt bărbat, asta ar putea duce la naşterea unui înapoiat mintal. Dacă un bărbat îşi respinge soţia şi umblă după altă femeie în timp ce soţia aşteaptă un copil, duce şi asta la anomalii ale bebeluşului.

Văcarul îşi coborî vocea. Dar cine-ar putea să-i audă acolo, reflectă Mma Ramotswe, în afară de vite şi de păsări?

- De ea trebuie să vă feriţi, o sfătui omul. Ea este periculoasă, bătrâna. Este o femeie rea.

- Rea?

Bărbatul încuviință din cap.

- Fiți atentă la ea, repetă el. Urmăriți-i ochii.

Cu puțin înainte de ora două, menajera bătu la uşa ei şi o anunță că masa e servită.

- S-au aşezat la masă pe veranda din partea aia, îi spuse ea, arătând spre partea cealaltă a casei.

Mma Ramotswe îi mulțumi şi ieşi din cameră. Veranda era în partea mai răcoroasă a casei, umbrită de un acoperiş din plasă şi o bogăție de plante agățătoare, care fuseseră ghidate să se cațere pe un spalier din lemn neprelucrat. Fuseseră aşezate două mese, una în prelungirea celeilalte, acoperite cu o față de masă albă, bine scrobită. La un colț al mesei mari fuseseră aşezate în cerc mai multe platouri cu mâncare: dovlecei aburinzi, un castron cu porumb fiert, o farfurie cu fasole şi alte zarzavaturi, şi o Supieră uriaşă plină cu tocană de carne. Apoi mai era o pâine tăiată felii şi un castronel cu unt. Era o masă bogată, cum numai o familie înstărită şi-o poate permite în fiecare zi.

Mma Ramotswe o recunoscu pe bătrână, care stătea ceva mai retrasă față de masă şi avea în poală un şervet pepit, dar la masă erau şi ilți membri ai familiei: un băiețel de vreo doi-sprezece ani, o tânără îmbrăcată într-o fustă verde, elegantă, şi o bluză albă - soția, presu-Duse Mma Ramotswe - şi, alături de ea, un Şbărbat cu pantaloni lungi kaki şi o cămaşă

tot kaki, cu mâneci scurte. Bărbatul se ridică în I picioare când apăru Mma Ramotswe şi ocoli masa s-o întâmpine.

- Sunteți musafira noastră, zise el zâmbitor. Fiți bine-venită în această casă, Mma.

Bătrâna dădu din cap a încuviințare.

- El este fiul meu, zise ea. Era cu vitele când ați sosit.

Bărbatul o prezentă soției lui, care-i zâmbi prietenoasă.

- E foarte cald azi, Mma, zise tânăra. Dar cred că va ploua. Dumneavoastră ne-ați adus ploaia, cred.

Era un compliment, iar Mma Ramotswe îl primi cu plăcere,

- Sper, replică ea, pământul este încă însetat.

- Nu se satură niciodată, zise soțul. Dumnezeu a hotărât ca Botswana să fie un ținut secetos, cu animale pipernicite. Aşa a hotărât.

Mma Ramotswe se aşează la masă între soție şi bătrână. Soția începu să servească mâncarea, iar bărbatul ei turnă apă în pahare.

- V-am văzut uitându-vă la vite, zise bătrâna. Vă plac vitele, Mma?

- Cărui motswana nu-i plac? replică Mma Ramotswe.

- Poate or fi câțiva, răspunse bătrâna doamnă. Poate sunt unii care nu înțeleg vitele.

Ştiu şi eu?

După ce dădu acest răspuns, se întoarse spre ferestrele înalte, fără geamuri, ale verandei şi

se uită spre întinderea savanei, care ținea cât vedeai cu ochii.

- Am auzit că sunteți din Mochudi, zise tânăra, întinzându-i lui Mma Ramotswe farfuria. Şi eu sunt de acolo.

- Asta a fost demult, răspunse Mma Ramotswe, acum locuiesc la Gaborone, ca mulți alții.

- Ca fratele meu, de exemplu, intră în vorbă soțul. Pesemne că-l cunoaşteți bine, de vreme ce v-a trimis aici.

Urmă un moment de tăcere. Bătrâna se întoarse spre fiul ei, care-şi feri privirea.

- Nu-l cunosc bine, răspunse Mma Ramotswe. M-a invitat aici în semn de recunoştință. L-am ajutat cândva.

- Sunteți bine-venită, zise bătrâna doamnă repede. Sunteți musafira noastră.

Ultima remarcă fusese adresată fiului, dar el era prea tulburat şi ocupat cu farfuria din fața lui şi se făcu că-i scapă mesajul mamei. Soția însă prinsese privirea lui Mma Ramotswe în timpul schimbului de replici, iar apoi se uitase repede în altă parte.

Mâncară în tăcere. Bătrâna îşi ținea farfuria în poală şi era ocupată să sape în movilita de porumb fiert peste care se turnase sos din belşug. Băgă în gură amestecul şi mestecă fără grabă, cu ochii ei urduroşi ațintiți spre savană şi cer. Soția se servise doar cu fasole şi dovlecei, din care ciugulea cam fără chef. Mma Ramotswe se uită în farfurie şi observă că ea şi

bărbatul sunt singurii care mănâncă tocană. Copilul, care fusese prezentat drept un văr de-al soției, mânca o felie groasă de pâine peste care fuseseră turnate din belşug melasă şi sos.

Mma Ramotswe se uită la mâncarea din farfuria ei. Îşi cufundă furculița în grămăjoara de tocană care trona lângă porția generoasă de dovlecei şi o mică movilită de porumb fiert. Tocana era densă şi lipicioasă şi, când ridică furculița, lăsă în urmă, de-a curmezişul farfuriei, o dâră subțire, de consistența glicerinei.

Dar, când băgă furculița în gură, carnea i se păru că are gustul obişnuit sau aproape obişnuit. Mai avea încă un gust vag, remarcă ea, un gust pe care l-ar fi putut descrie ca metalic, ca acela al pastilelor de fler pe care i le prescrisese odată un doctor sau poate mai amar, ca gustul sâmburelui de lămâie strivit între dinți. Se uită la soție, care-i zâmbi.

- Nu eu sunt bucătăreasa, zise tânăra soție, dacă mâncarea e delicioasă, nu-i meritul meu, ci al lui Samuel. Este un bucătar foarte bun, suntem tare mândri de el. E şcolit, e chef.

- Asta-i treabă de femeie, interveni bărbatul. Pe mine n-o să mă prinzi în bucătărie. Bărbatul ar trebui să se ocupe de alte treburi.

În timp ce vorbea, se uita la Mma Kamotswe, care-i prinse din zbor provocarea.

Aşteptă câteva clipe până să răspundă, apoi spuse:

- Aşa zic mulţi oameni, Rra. Sau mai bine zis aşa spun mulţi bărbaţi. Nu ştiu însă cât de multe femei zic asta.

Soţul lăsă jos furculiţa.

- Întrebaţi-o pe soţia mea, spuse el încetişor, întrebati-o dacă ea zice asta. Haideţi, întrebati-o!

Soţia nu avu nici o ezitare.

- Soţul meu are dreptate, răspunse ea. Bătrâna se întoarse spre Mma Ramotswe.

- Vedeţi? îl susţine pe soţul ei. Aşa-i la noi la ţară. La oraş o fi altfel, dar la ţară aşa stau lucrurile.

După prânz se întoarse în camera ei şi se întinse pe pat. Căldura nu se mai domolise, deşi la est norii continuau să se adune. Acum era sigur că urmează să plouă, chiar dacă asta se va întâmpla numai la lăsarea serii. În curând va începe să bată vântul, care va aduce cu el acel minunat miros inconfundabil de ploaie, acel miros de praf umed care îţi zăboveşte câteva secunde în nări, apoi dispare şi-i duci dorul I uneori luni întregi înainte să-l simţi din nou şi să te facă să te opreşti şi să te adresezi persoanei de lângă tine sau nu contează cui: Miroase a ploaie, iată, chiar acum.

Se întinse pe pat şi se uită fix la scândurile albe din tavan. Fuseseră bine şterse de praf, semn că avea de-a face cu gospodari buni. În multe case, tavanele sunt pline de rahat de muscă sau sunt pătate pe la colţuri cu dâre lăsate de termite. Uneori vezi păianjeni uriaşi

făcând lupinguri pe ceea ce probabil li se pare lor o tundră albă răsturnată. Aici însă nu-i nimic, iar spoiala e nepătată. I Mma Ramotswe era uimită. Tbt ceea ce aflase azi era că personalul are tot felul de păreri, dar că, în unanimitate, nu-i place omul de la guvern, îi dăscălește pe toți, în stânga și în dreapta, se pare, dar oare e ceva neobișnuit în asta? E firesc ca fratele mai mare să aibă păreri despre cum ar trebui îngrijite vitele și e cât se poate de normal să-i ofere fratelui mai mic sfaturile lui. Firește că bătrâna crede că fiul ei handicapat este deștept; și, bineînțeles, e liberă să creadă că oamenii de la oraș și-au pierdut interesul pentru vite. Mma Ramotswe își dădu seama că știe foarte puține despre ea. Văcarul o credea rea, dar nu-și susținuse afirmația cu argumente. Îi spusese să-i urmărească ochii, lucru pe care-l făcuse, fără nici un rezultat. Tot ce remarcase era faptul că privise departe, în gol, în timp ce luaseră masa împreună. Oare ce să însemne asta?

Mma Ramotswe se ridică în capul oaselor. Se poate trage totuși o concluzie din comportamentul ei, cugetă ea. Dacă un om se uită într-o parte, în depărtare, asta înseamnă că persoana respectivă nu-și dorește să se afle acolo de față. Iar motivul cel mai des întâlnit într-o astfel de situație este acela că nu-i place compania în care se află. Asta-i întotdeauna adevărat. S-o luăm metodic, dacă se uită aiurea, înseamnă că nu-i place cineva de la masă.

Nu îi displace persoana mea, reflectă Mma Ramotswe, fiindcă n-a dat nici un semn că nu m-ar plăcea la întâlnirea de mai devreme şi, de atunci, n-o fi avut timp să găsească un motiv de râcă. Cu greu şi-ar putea închipui că băieţelul ar putea să stârnească o astfel de reacţie şi, într-adevăr, îl tratase drăgăstos, mângâindu-l pe cap de două-trei ori în timpul mesei. Mai rămâneau fiul şi soţia lui.

Ce mamă îşi urăşte fiul? Mma Ramotswe înţelegea că sunt unele femei cărora le este ruşine de progeniturile lor şi că altele sunt supărate pe fiii lor. Dar nici o mamă nu-şi urăşte fiul din inimă. Un fiu poate să facă orice şi va fi iertat de mama lui. În concluzie, bătrâna aceasta o ura pe noră şi o ura îndeajuns de mult ca să-şi dorească să se afle altundeva decât în prezenţa ei.

De îndată ce entuziasmul iniţial al revelaţiei i se mai risipi, Mma Ramotswe se întinse înapoi în pat. Acum mai trebuie să afle de ce o ura bătrâna doamnă pe noră şi dacă avea vreo legătură cu faptul că celălalt fiu, omul de la guvern, îi mărturisise suspiciunile lui. Poate mai important decât asta ar fi să afle dacă tânăra ştia că soacra o urăşte. Dacă ştia, ar avea un motiv să rezolve situaţia, dar dacă era o ucigaşă- deşi varianta asta nu-i plăcea şi mai trebuia să ţină cont şi de părerea contrară a menajerei -, cu siguranţă ar fi încercat s-o otrăvească pe bătrână mai curând decât pe soţul ei.

Mma Ramotswe se simți toropită de somn. Nu dormise bine noaptea trecută, iar şofatul pe căldură şi masa îmbelşugată îşi spuneau acum cuvântul. Tocana fusese grea; grea şi vâscoasă, lăsase dâra aceea cleioasă. Închise ochii, dar nu dădu de întuneric. Vedea cu ochii minții o aură albă, o linie pâlpâitoare. Patul se mişcă uşor, de parcă l-ar fi împins vântul care începuse acum să bată de departe, de dincolo de graniță. Simți mirosul de ploaie, apoi începură să cadă stropi fierbinți, apăsați, care parcă pedepseau pământul înjunghiindu-l, după care săreau înapoi ca nişte viermişori plumburii.

Mma Ramotswe adormi, dar cu respirația întretăiată, şi avu vise înfrigurate. Se făcuse aproape ora cinci când se trezi şi simți durerea de stomac. Furtuna trecuse, dar încă ploua cu stropi grei, care băteau în acoperişul de tablă al casei, ca o trupă de toboşari demenți. Se ridică în capul oaselor, apoi căzu din nou în pat din cauza senzației de greață. Se rostogoli şi îşi lăsă picioarele să-i cadă din pat. Apoi se ridică, legănându-se, şi porni clătinându-se spre uşă şi spre baia de la capătul coridorului. Acolo vomă şi, imediat, începu să se simtă mai bine. Până să ajungă din nou în cameră, greața aproape îi trecuse şi fu capabilă să cugete asupra situației în care se afla. Venise în casa unui criminal care îşi otrăvea victimele şi fusese otrăvită şi ea. N-ar trebui să se mire.

Într-adevăr, era un lucru cât se poate de previzibil.

Capitolul 15 - Ce vrei să faci în viată?

Mma Makutsi nu avea la dispoziție decât trei zile. Timpul era scurt şi se întreba dacă este omeneşte posibil să afle destul de mult despre cele patru finaliste pentru a-l putea sfătui cum trebuie pe domnul Pulani. Se uită la lista îngri-I jit bătută la maşină pe care i-o dăduse, dar nici numele, nici adresele de sub ele nu-i spu-neau nimic. Ştia că există oameni care susțin că pot spune ce fel de persoană eşti numai după nume, că fetele numite Mary sunt inevitabil cinstite şi iubitoare de cămin, că nu trebuie să ai niciodată încredere într-un Sipho şi aşa mai departe. Dar asta era o idee aiurită, chiar şi mai nefolositoare decât teoria potrivit căreia poți să-ți dai seama dacă un om este criminal după forma craniului său. Mma Ramotswe îi arătase un articol despre această teorie şi se Btricaseră de râs amândouă. Conceptul însă -chiar dacă, în mod clar, nu se potrivea cu o persoană modernă ca ea însăşi - o intrigase şi se apucase, în mod discret, să facă cercetări pe cont propriu. Bibliotecarul superamabil de la Biblioteca Britanică îi făcuse rost, cât ai clipi din ochi, de o carte pe care i-o dăduse s-o citească. Teorii ale infracțiunii era, evident, o lucrare mult mai ştiințifică decât Biblia profesională a lui Mma Ramotswe, Principiile detectivului particular de Clovis

Andersen. Aceea era cât se poate de potrivită pentru sfaturi legate de cum să procedezi cu clienții, dar în materie de teorie nu făcea doi bani. Lui Mma Makutsi îi era clar că Clovis Andersen nu se număra printre cititorii Revistei de criminologie ; în timp ce autorul tratatului Teorii ale infracțiunii era extrem de familiarizat cu dezbaterile legate de stabilirea cauzelor care au dus la comiterea unei infracțiuni. Societatea e principalul vinovat, citise Mma Makutsi; condițiile improprii de locuit şi viitorul sumbru transformă tinerii în infractori şi trebuie să ținem minte, avertiza cartea, că aceia cărora li s-a făcut rău răspund cu aceeaşi monedă.

Mma Makutsi fu extrem de uimită să citească asta. Este cât se poate de adevărat, cugetă ea, dar nu se gândise niciodată la aşa ceva în termenii aceştia. Fireşte, cei care fac rău au fost maltratați ei înşişi - asta se potrivea cu propria ei experiență de viață. Îşi amintea cum, cu mult timp în urmă, în Bobonong, pe când era în clasa a treia, un băiat îi teroriza pe băieții mai mici şi îi plăcea să bage frica în ei. Nu înțelesese niciodată de ce făcea asta - probabil era răul întruchipat -, dar apoi, într-o seară, trecuse prin fața casei lui şi văzuse cum era bătut crunt de tatăl lui beat. Băiatul se zvârcolea şi urla, dar nu reuşea să se ferească de lovituri. A doua zi, în drum spre şcoală, îl văzuse lovind un băiat mai mic şi împingându-l într-un tufiş cu spini. Fireşte, nu legase cauza

de efect la vârsta aceea, dar acum îşi aminti întâmplarea şi se minună de înțelepciunea care izvora din textul Teorii ale infracțiunii.

Singură în biroul Agenției de detective nr. 1, îi luă câteva ore de lectură până ajunse la partea care o interesa. Capitolul despre explicația biologică a infracțiunilor era mai scurt decât celelalte, în mare parte fiindcă, în mod clar, era un subiect incomod pentru autor.

„Criminologul italian din secolul al XlX-lea Gesare Lombroso", citi ea, „deşi liberal în vederile sale privind reforma închisorilor, era convins că dispoziția pentru infracțiuni poate fi dezvăluită de forma capului. Astfel, a cheltuit multă energie alcătuind diagrame ale fiziognomiei criminalilor, într-o încercare nechibzuită de a identifica acele trăsături cranio-faciale care indică predispoziția la crimă. Aceste ilustrații neobişnuite (reproduse în josul paginii) sunt mărturia unui entuziasm irosit, care ar fi putut fi direcționat spre nişte domenii de cercetare mai fructuoase".

Mma Makutsi privi ilustrațiile reproduse din cartea lui Lombroso. O brută cu frunte îngustă şi ochi floroşi părea să-l privească pe cititor. Sub fotografie era legenda: Ucigaş tipic (tipul sicilian). Apoi mai era fotografia unui alt bărbat, cu mustăți frumos răsucite, dar cu ochi înguşti, trădând o suferință. Acesta, citi ea, e un Hoț clasic (tipul napolitan). Alte „tipuri" de infractori se zgâiau la cititor, toți, fără nici un fel de îndoială, periculoşi. Mma Makutsi se

cutremură. Fără doar şi poate, toți erau nişte indivizi extrem de neplăcuți, în care nimeni nu ar fi avut încredere. Atunci de ce au fost etichetate teoriile lui Lombroso drept „nechibzuite"? In opinia ei, nu numai că-i foarte nepoliticos să afirmi aşa ceva, dar este şi negreşit eronat. Lombroso avea dreptate; poți într-adevăr să-ți dai seama (lucru pe care femeile l-au ştiut dintotdeauna - îşi pot da seama ce-i poate pielea unui bărbat numai uitându-se la el, în plus nu trebuie să fie neapărat italience, pot foarte bine să facă asta aici, în Botswana). Era uimită; dacă teoria e atât de vădit corectă, de ce o desființează autorul acestui tratat de criminologie? Cugetă câteva clipe, apoi, dintr-o-dată, îşi dădu seama: e invidios! Acesta trebuia să fie motivul. Era invidios fiindcă lui Lombroso îi venise ideea înaintea lui şi dorea Să-şi expună propriile teorii despre infracționalitate. Păi, dacă aşa stau lucrurile, atunci ea n-o să-şi mai piardă timpul cu Teoriile infracțiunii. Aflase deja câte ceva despre criminologie, iar acum tot ce mai trebuia să facă era să aplice cunoştințele nou dobândite. Va folosi teoriile criminologiei lombrosiene ca să-şi dea seama care dintre cele patru fete de pe listă este demnă de încredere si care nu. Ilustrațiile lui Lombroso nu făcuseră decât să-i întărească părerea că trebuia să aibă încredere în propria intuiție. Ceva timp petrecut în compania acestor fete şi, probabil, o cercetare discretă a structurii lor craniene - nu dorea să se holbeze

la ele - îi vor fî de ajuns ca să găsească răspunsul dorit. Vor trebui să-i fie de ajuns, nu va putea face altceva în scurtul răstimp pe care-l avea la dispoziție şi era ferm hotărâtă să-i dea de capăt problemei, în mod satisfăcător, până la întoarcerea lui Mma Ramotswe.

Patru nume, nici unul cunoscut lui Mma Makutsi: Motlamedi Matluli, Gladys Tlhapi, Makita Phenyonini şi Patricia Quatleneni; iar sub ele, vârsta şi adresele lor. Motlamedi era cea mai tânără, avea nouăsprezece ani şi era cea mai accesibilă - era studentă la universitate. Patricia era cea mai în vârstă, douăzeci şi patru de ani, şi probabil cea mai greu de contactat la adresa vagă din Tlokweng (lotul 2456). Mma Makutsi hotărî s-o viziteze mai întâi pe Motlamedi, de vreme ce nu trebuia decât să dea de ea în căminul din campusul bine organizat al universității. Fireşte, asta nu însemna si că-i va fi uşor să stea de vorbă cu ea; Mma Makutsi ştia că fetele ca ea, cu locul asigurat la universitate şi cu o slujbă bună la orizont, au tendința să se uite de sus la persoanele care nu beneficiază de avantajele lor, în special la cele care au absolvit Colegiul de Secretariat din Botswana. Media ei de 9,97 obținută la examenul final, rezultatul unei munci susținute, ar fî luată în derâdere de cineva ca Motlamedi. Dar era hotărâtă să discute cu ea şi să-i întâmpine cu demnitate aerele de superioritate. Nu avea de ce să se simtă

ruşinată; doar era, nu-i aşa, directorul interimar al service-ului şi, de asemenea, detectiv-adjunct. Ce titluri oficiale o fi având fata aia frumoasă? Nu-i nici măcar Miss Frumusețe şi Integritate, chiar dacă-i în cursa pentru acest titlu.

Deci se va întâlni cu ea. Dar oare ce-o să-i spună? Nu se vedea pornind în căutarea fetei şi spunându-i: Mă scuzați, am venit să mă uit la capul dumneavoastră. O astfel de abordare ar provoca o reacție ostilă, chiar dacă ar avea meritul să fie în totalitate adevărată. Apoi îi veni ideea. Ar putea să pretindă că face un sondaj de opinie oarecare, apoi, în timp ce fetele i-ar răspunde, ea ar putea să le examineze capul şi trăsăturile feței, să vadă dacă găseşte dovezi evidente ale necinstei. După aceea îi veni o idee şi mai bună. Chestionarul nu trebuia neapărat să fie un sondaj de opinie irelevant, de marketing, la care oamenii sunt obişnuiți să răspundă; putea fi un sondaj de opinie pe tema moralității. Ar putea să pună anumite întrebări care, într-un mod subtil, ar dezvălui atitudinea fetelor. Întrebările vor trebui să fie formulate cu atenție, astfel încât fetele să nu miroasă capcana, dar, în acelaşi timp, să fie la fel de edificatoare ca lumina zilei. De exemplu: Ce vreți să deveniți în viață? Sau: E mai bine să te îmbogățeşti decât să fii de ajutor altora? Ideile îi veneau una după alta, iar Mma Makutsi zâmbi încântată de posibilitățile care i se

dezvăluiau. Va susține că este o ziaristă trimisă de Botswana Daily News să scrie un articol despre concursul de frumusețe - minciunile nevinovate sunt permise, scrisese Clovis Andersen, cu condiția ca scopul să scuze mijloacele. Ei bine, în acest caz, scopul era cât se poate de important, de vreme ce însăşi reputația Botswanei este în joc. Fata care câştiga concursul Miss Frumusețe şi Integritate ar putea ajunge să candideze la titlul de Miss Botswana, iar poziția aceea e la fel de importantă ca una de ambasador. Într-adevăr, regina frumuseții este un fel de ambasadoare a țării ei, iar omenirea ar putea judeca țara după felul cum se comportă ea. Dacă ar fi nevoie să spună o mică minciună ca să împiedice o fată netrebnică să pună mâna pe titlu şi apoi să facă de ruşine țara, acea minciună ar fi nimica toată. Fără îndoială, Clovis Andersen ar fi fost de acord cu ea, chiar dacă autorul cărții Teorii ale infracțiunii, care părea să trateze toate problemele trecându-le prin filtrul moralității, ar fi putut manifesta nişte rezerve nelalocul lor.

Mma Makutsi se apucă să bată la maşină chestionarul. Întrebările erau simple, dar relevante :

1. Care sunt principalele valori pe care le transmite Africa întregii lumi? întrebarea asta urma să stabilească dacă fetele ştiu cu ce se mănâncă normele morale. O fată conştientă din punct de vedere moral ar răspunde ceva de

genul: Africa poate arăta lumii întregi ce înseamnă să fii uman. Africa recunoaşte umanitatea tuturor oamenilor.

De îndată ce răspundeau sau, mai bine zis, dacă reuşeau să răspundă cu brio la întrebarea aceasta, urma o întrebare ceva mai personală:

2. Ce doreşti să devii în viață? Aici, considera Mma Makutsi, s-ar împotmoli orice fată necinstită. Răspunsul standard pe care-l dă orice concurentă în timpul unui concurs de frumusețe la o astfel de întrebare ar fi: Mi-ar plăcea să efectuez activități caritabile, pe cât posibil cu copiii. Aş dori să las în urma mea o lume mai bună decât cea în care m-am născut.

Toate bune şi frumoase, dar ele învățaseră răspunsul dintr-o carte, de undeva, probabil o carte scrisă de cineva precum Clovis Andersen: Manualul reginelor frumuseții sau, poate. Cum să învingi în lumea concursurilor de frumusețe.

O fată onestă, considera Mma Makutsi, ar răspunde cam aşa: Mi-ar plăcea să efectuez activități caritabile, pe cât posibil cu copiii. Dacă nu este nici un copil care să aibă nevoie de mine, aş fi fericită să lucrez pentru oamenii în vârstă; nu contează. Dar, de asemenea, n-aş spune nu nici unei slujbe bine plătite.

3. Este mai bine să fii frumoasă decât onestă? Din nou, nu încape nici cea mai mică umbră de îndoială că răspunsul previzibil din partea unei concurente la titlul de Miss ar fi

acela că onestitatea este mai importantă. Probabil toate fetele ar simți că trebuie să răspundă în felul acesta, dar există o şansă destul de improbabilă ca onestitatea s-o împingă pe una dintre fete să recunoască faptul că frumusețea îşi are avantajele ei. Asta remarcase Mma Makutsi în ceea ce priveşte posturile de secretară. Fetele frumoase pun mâna pe toate slujbele şi pentru celelalte rămân foarte puține posturi disponibile, chiar şi pentru cineva care ar fi obținut media 9,97 la examenul final. Inechitatea acestui lucru încă o mai râcâia, deşi, în cazul ei, munca pe brânci dăduse roade în cele din urmă. Câte dintre colegele ei, care or fi avut un ten mai luminos decât al ei, sunt acum directori interimari? Fără nici o îndoială, răspunsul este nici una. Fetele astea frumoase se mărită cu bogătani şi duc o viață confortabilă după aceea, dar cu greu ar putea susține că şi-au construit o carieră - doar dacă nu cumva purtatul hainelor scumpe şi mersul la petreceri ar putea fi considerate carieră.

Mma Makutsi bătu la maşină chestionarul. Nu avea copiator la birou, dar folosise indigo, iar acum avea patru copii ale chestionarului, cu antetul de față dă al departamentului de ştiri al ziarului Botswana Daily News. Se uită la ceas, era după-amiază şi căldura devenise insuportabilă. Plouase cu câteva zile înainte, dar ploaia fusese rapid absorbită de solul însetat, iar pământul continua să tânjească

după ploaie. Dacă va ploua şi, probabil, aşa o să fie, temperatura va scădea, iar oamenii se vor simți confortabil din nou. Spiritele se încing în anotimpul călduros, iar certurile izbucnesc din te miri ce. Ploaia aduce pacea între oameni.

Ieşi din birou şi închise uşa după ea. Ucenicii îşi făceau de lucru cu o dubită veche, ce aparținea unei femei care transporta legume de la Lobatse, pentru a fi vândute în super-marketuri. Auzise de service de la o prietenă; aceasta îi spusese că e un loc foarte potrivit pentru maşinile femeilor....

- Cred că e un fel de garaj al doamnelor, îi spusese prietena. Sunt înțelegători cu femeile şi au grijă de ele cum se cuvine. Pentru o femeie, e cel mai bun loc unde să-ți duci maşina. Dobândirea reputației de mecanici atenți specializați pe maşinile doamnelor îi ținea pe ucenici în priză. Sub conducerea lui Mma Makutsi, făcuseră față situației foarte bine, munciseră peste program şi fuseseră mai atenți cu munca lor. Îi verifica din când în când şi insista să-i explice exact operațiunea pe care o executau. Lor le plăcea treaba asta şi, în plus, îi ajuta să-şi canalizeze gândurile asupra problemei din fața ochilor. Puterea de diagnosticare a problemei -o armă atât de importantă în panoplia oricărui mecanic bun - se îmbunătățise semnificativ şi petreceau din ce în ce mai puțin timp palavrăgind aiurea despre fete.

- Ne place să lucrăm pentru o femeie, îi mărturisise într-o dimineață ucenicul mai vârstnic. Nu-i rău să te supravegheze tot timpul o femeie.

- Mă bucur să aud asta, replicase Mma Makutsi. Calitatea muncii tale se îmbunătățește pe zi ce trece. Într-o bună zi ai putea deveni un mecanic vestit, ca domnul J.L.B. Matekoni. Nu-i total exclus.

Acum se îndreptă spre ucenici şi-i urmări cum manipulează un filtru de ulei.

- Când terminați cu filtrul ăla, zise ea, aş vrea ca unul din voi să mă ducă cu maşina la universitate.

- Suntem foarte ocupați, Mma, se plânse cel mai tânăr. Trebuie să ne ocupăm de încă două maşini pe ziua de azi. Nu putem să ne deplasăm tot timpul de colo-colo. Nu suntem taximetrişti.

Mma Makutsi oftă.

- În cazul ăsta, o să iau un taxi. Am ceva de rezolvat în legătură cu concursul de frumusețe. Trebuie să discut cu câteva dintre fete.

- Vă duc eu, se oferi bucuros ucenicul mai în vârstă. Sunt aproape gata. Fratele meu aici de față poate să termine treaba asta.

- Perfect, zise Mma Makutsi. Ştiam eu că pot să contez pe inima ta largă.

Parcară sub un copac din campusul universitar, nu departe de o clădire albă către care fusese îndrumată Mma Makutsi când îi arătase adresa unui bărbat de la poartă. Mai

multe studente stăteau de vorbă sub o copertină ce umbrea intrarea principală în clădirea cu trei etaje. Mma Makutsi îl lăsă pe ucenic în dubită, se îndreptă spre acest grup şi se prezentă.

- O caut pe Motlamedi Matluli, zise ea. Mi s-a spus că locuieşte aici.

Una dintre studente chicoti.

- Da, locuieşte aici într-adevăr, răspunse ea. Deşi cred că i-ar plăcea să stea într-un loc ceva mai cu ştaif.

- Cum ar fi hotelul Sun, completă alta, făcându-le pe toate să izbucnească în râs.

Mma Makutsi zâmbi.

- Aaa, deci este o persoană importantă. Replica ei înteți hohotele de râs.

- Aşa-şi închipuie ea, zise una dintre ele. Doar pentru că toți băieții umblă cu limba de-un cot după ea îşi imaginează că e regina Gaborone-ului. Staţi s-o vedeți!

- Chiar vreau s-o văd, zise simplu Mma Makutsi. De-asta am venit.

- O s-o găsiți în fața oglinzii, zise alta, în camera 114, la primul etaj.

Mma Makutsi le mulțumi fetelor şi urcă pe scara de beton până la primul etaj. Observă că cineva mâzgălise pe peretele scării interioare o mitocănie la adresa unei fete. Unul dintre studenți, fără îndoială, fusese respins şi se uşurase de povara lui sufletească prin graffiti. Se simți atinsă; oamenii aceştia sunt privilegiați - oamenii obişnuiți din Botswana nu vor avea

niciodată şansa să primească o astfel de educaţie, plătită în totalitate, până la ultima puia şi thebe, de guvern, iar ei, în semn de mulţumire, scriu pe pereţi. Iar Motlamedi ce face? Pierde timpul gătindu-se şi participând la concursuri de frumuseţe când ar trebui să stea cu burta pe carte. Dacă ar fi rectorul universităţii, le-ar spune studenţilor de-acest soi să se hotărască. Ori una, ori alta. Sau îţi aranjezi o carieră strălucitoare, sau îţi aranjezi părul. Nu poţi să le faci pe amândouă.

Găsi camera 114 şi bătu la uşă cu putere. Se auzea un radio mergând înăuntru, aşa că bătu din nou, mai tare de data aceasta.

- Biiiine! strigă o voce dinăuntru. Hai că vin!

Uşa se deschise şi dinainte îi apăru Motlamedi Matluli. Din prima, pe Mma Makutsi o izbiră ochii ei, neobişnuit de mari. Ochii dominau celelalte trăsături ale feţei, conferindu-i un aer inocent, blând, cam ca faţa acelor micuţe creaturi nocturne cărora li se spune copiii savanei.

Motlamedi o măsură din cap până-n picioare pe musafira ei.

- Da, Mma? întrebă ea indiferentă. S-a-ntâmplat ceva?

Acesta era un comportament foarte nepolitcos, iar Mma Makutsi se simţi insultată. Dacă fata asta avea cât de cât maniere, mă invita înăuntru, gândi ea. E prea ocupată cu oglinda aia, care, aşa cum presupuseseră studentele din faţa clădirii, era la loc de cinste în mijlocul

mesei de scris şi era înconjurată de creme şi loţiuni.

- Sunt ziaristă, zise Mma Makutsi. Scriu un articol despre finalistele de la Miss Frumuseţe şi Integritate. Am câteva întrebări pentru dumneavoastră.

Schimbarea din atitudinea lui Motlamedi fu vizibilă. Exuberantă, o invită repede pe Mma I Makutsi să intre, eliberă un scaun plin de ! haine şi o rugă să ia loc.

- Camera mea nu este întotdeauna atât de i dezordonată, râse ea arătând spre mormanele de haine care zăceau peste tot. Dar tocmai le irearanjam. Ştiţi cum este.

Mma Makutsi încuviinţă din cap. Scoase chestionarul din servietă şi i-l dădu tinerei, dare se uită la el si zâmbi.

- Chestionarele astea sunt foarte uşoare, comentă ea. Mi s-au mai pus astfel de întrebări.

- Vă rog să-l completaţi, o invită Mma Makutsi. Apoi aş dori să avem o scurtă discuţie înainte de-a vă lăsa să vă vedeţi de învăţătură.

Făcu ultima remarcă în timp ce mătura camera cu privirea; în aceasta nu era, pe cât putea să-şi dea seama, nici măcar o carte.

- Da, confirmă Motlamedi, apucându-se de chestionar, noi, studenţii, suntem foarte ocupaţi cu învăţătura.

In timp ce Motlamedi scria răspunsurile, Mma Makutsi se uită discret la capul ei. Din

nefericire, finalista îşi aranjase părul în aşa fel încât îi era imposibil să-i distingă forma craniului. Până şi lui însuşi Lombroso, cugetă Mma Makutsi, i-ar fi fost greu să-şi facă o idee despre persoana din faţa ei. Totuşi, acest lucru nu prea conta; tot ce remarcase la această persoană, de la mârlănia ei de la uşă până la privirea aproape sfidătoare (disimulată în momentul în care Mma Makutsi se prezentase drept ziaristă), îi spunea că această femeie ar fi o alegerea proastă pentru titlul de Miss Frumuseţe şi Integritate. E puţin probabil să ajungă să fie acuzată de furt, fireşte, dar sunt şi alte feluri în care ar putea să facă de râs competiţia şi pe domnul Pulani. Cel mai probabil ar putea fi protagonista unui scandal declanşat de combinarea cu un bărbat căsătorit; fetele de soiul acesta n-au nici un pic de respect pentru instituţia căsătoriei şi te poţi aştepta să le vezi vânând un bărbat care să le ajute să avanseze în carieră, indiferent dacă omul are deja o soţie. Ce fel de exemplu ar da ea tinerelor din Botswana? se întrebă Mma Makutsi. Simplul gând o enervă şi se trezi că dă din cap a dezaprobare.

Motlamedi îşi ridică privirea din foaia de hârtie.

- De ce clătinaţi din cap, Mma? o întrebă ea. Nu scriu ce trebuie?

- Nu-i vorba de asta, răspunse ea repede. Trebuie să scrieţi adevărul. Asta-i tot ce vreau.

Motlamedi zâmbi.

- Eu spun întotdeauna adevărul, replică ea. Spun doar adevărul şi numai adevărul de când eram copil. Nu pot să sufăr persoanele care mint.

- Aşa deci.

Termină de scris şi-i înmâna chestionarul lui Mma Makutsi.

- Sper că n-am scris prea mult, zise ea. Ştiu că dumneavoastră, ziarişti, sunteți ocupați până peste cap.

Mma Makutsi luă formularul şi citi în diagonală răspunsurile.

Întrebarea 1: Africa are o istorie măreață, deşi nu mulți oameni țin cont de acest lucru. Africa poate da lecții întregii lumi despre ce înseamnă să ai grijă de semenul tău. Mai sunt şi alte lucruri pe care restul lumii le poate învăța de la Africa.

Întrebarea 2: E cea mai mare dorință a mea să lucrez pentru binele altor oameni. De-abia aştept ziua în care voi putea ajuta mai mulți oameni. Acesta-i unul dintre motivele pentru care merit să câştig acest concurs: sunt o fată căreia îi place să ajute. Nu sunt ca fetele alea egoiste.

Întrebarea 3: Este mai bine să fii onestă. O fată cinstită este bogată, iar bogăția sălăşluieşte în sufletul ei. Acesta-i adevărul. Fetele care îşi fac tot timpul griji pentru felul cum arată sunt mai puțin fericite decât cele care-i pun în prim-plan pe semenii lor. Eu fac parte

din a doua categorie, aşa că ştiu despre ce vorbesc.

Motlamedi aşteptă până ce Mma Makutsi termină de citit.

- Ei bine, Mma? întrebă ea. Vreți să-mi puneți vreo întrebare despre ce am scris?

Mma Makutsi împături foaia de hârtie şi o strecură în servietă.

- Nu, mulțumesc, Mma, răspunse ea. Mi-ați spus tot ce doream să aflu. Nu-i nevoie să vă mai pun şi alte întrebări.

Motlamedi o privi neliniştită.

- Ce ziceți de o fotografie? se interesă ea. Dacă ziarul va trimite un fotograf, cred că v-aş permite să mă fotografiați. Voi fi acasă toată după-amiaza.

Mma Makutsi se îndreptă spre uşă.

- Poate, răspunse ea. Nu ştiu ce să zic. Mi-ați dat toate răspunsurile de care aveam nevoie. Voi putea scrie articolul. Am impresia că vă cunosc foarte bine.

Motlamedi simți că era momentul să fie amabilă.

- Mă bucur că v-am întâlnit, zise ea. De-abia aştept să vă revăd. Poate veți veni la concurs... Împreună cu un fotograf.

- Poate, răspunse Mma Makutsi evaziv în timp ce ieşea pe uşă.

Când apăru Mma Makutsi, ucenicul stătea de vorbă cu două tinere. Le explica ceva despre maşină, iar ele îl ascultau cu sufletul la gură. Mma Makutsi nu auzi toată conversația, dar

prinse din zbor ultimele cuvinte: „...cel puțin optzeci de mile la oră. Iar motorul este foarte silențios. Dacă un băiat si o fată vor să se sărute pe bancheta din spate, vor trebui sa fie atenți, fiindcă cei din față i-ar putea vedea" Studentele chicotiră.

- Nu-l ascultați, domnişoarelor, le sfătui Minii Makutsi. Tânărul ăsta n-are voie să se întulnească cu fete. E însurat şi are trei copii, iar nevastă-sa se înfurie dacă aude că a stat de vorbă cu vreo fată. Se înfurie rău de tot.

Studentele făcură un pas înapoi. Una din ele se uită la ucenic cu reproş.

- Dar nu-i adevărat, protestă el. Nu sunt însurat.

- Aşa zic toți, i-o tăie mânioasă una din studente. Veniți aici şi stați de vorbă cu fete ca noi în timp ce gândul vă stă la nevastă. Ce fel de comportament e ăsta?

- Foarte urât, interveni Mma Makutsi, în timp ce deschidea portiera din față. Oricum, trebuie să plecăm. Tânărul ăsta trebuie să mă ducă în altă parte.

- Aveți grijă, Mma, o sfătui una din studente. Ştim noi ce le poate pielea băieților ca el.

Ucenicul înghiți găluşca, băgă cheia în contact şi porni maşina.

- N-ar fi trebuit să spuneți aşa ceva, Mma. M-ați făcut să pic de caraghios.

Mma Makutsi pufni.

- Tu te-ai comportat ca un caraghios. De ce alergi tot timpul după fete? De ce încerci întotdeauna să le impresionezi?

- Fiindcă aşa mă distrez, se apără ucenicul, îmi place să stau de vorbă cu fetele. Avem atâtea fete frumoase în țara asta şi nimeni nu vorbeşte cu ele. Fac un serviciu țării.

Mma Makutsi îi aruncă o privire disprețuitoare. Deşi tinerii munciseră din greu pentru ea şi fuseseră receptivi la sugestiile ei, se pare că sufereau de-o boală cronică - alergau după fuste tot timpul. Oare era ceva de făcut cu ei? Se îndoia. Probabil însă, spera ea, cu timpul o să le treacă şi or să devină mai serioşi. Sau poate n-or să se schimbe. Oamenii nu se schimbă prea mult de-a lungul vieții. Aşa-i spusese odată Mma Ramotswe, iar ea reținuse chestia asta. Oamenii nu se schimbă, dar asta nu înseamnă că rămân pentru totdeauna la fel. Tot ce trebuie să faci este să descoperi latura lor bună şi să o scoți la lumină. Aşa, s-ar putea spune că s-au schimbat, când de fapt au rămas aceiaşi. Dar după aceea sunt diferiți, sunt mai buni. Aşa îi explicase Mma Ramotswe sau ceva de genul acesta. Şi, dacă există o persoană în toată Botswana - una singură - pe care s-o asculți cu atenție, aceea este Mma Ramotswe.

Capitolul 16 - Povestea bucătarului

Mma Ramotswe stătea întinsă pe pat şi fixa cu privirea scândurile albe din tavan. Stomacul nu o mai durea atât de tare şi se simțea mai puțin amețită. Dar când închidea ochii, apoi, la scurt timp, îi deschidea din nou, toate lucrurile păreau înconjurate de un inel alb, o aureolă de lumină care licărea un moment, după care pălea. În alte împrejurări ar fi fost o senzație plăcută, dar aici, la doi paşi de un criminal, era alarmant. Oare ce substanță ar putea provoca astfel de simptome? Otrăvurile atacă vederea, Mma Ramotswe ştia bine asta. În copilărie învățase despre plantele care pot fi strânse din savană, arbuştii care provoacă somn, coaja de copac folosită la întreruperea unei sarcini nedorite, rădăcinile care vindecă tot felul de mâncă-rimi. Dar mai erau şi altele, plante pe care le foloseau vracii pentru a face muți, plante cu aspect nevinovat, dar care puteau ucide la simpla atingere sau cel puțin aşa li se spusese. Fără îndoială, una dintre plantele acestea fusese strecurată în farfuria ei de către soția gazdei sau, cel mai probabil, pusă, fără discriminare, în oala cu mâncare, evitată ulterior de criminal. Dacă o persoană ar fi atât de câinoasă încât să-şi otrăvească soțul, nu ar avea mustrări de conştiință dacă ar muri şi alții pe lângă el.

Mma Ramotswe se uită la ceas. Era trecut de ora şapte şi ferestrele erau întunecate. Dormise toată după-amiaza, iar acum se făcuse ora cinei, nu că ar fi avut poftă de mâncare. Totuşi gazdele s-ar putea întreba unde este şi atunci va trebui să-i anunțe că nu se simte bine şi că nu poate coborî la cină.

Se ridică în capul oaselor şi clipi din ochi. Lumina albă continua să-i apară dinaintea ochilor, dar părea mai stinsă acum. Îşi coborî picioarele din pat şi îşi vârî degetele în pantofi, sperând că nici un scorpion nu se târâse în ei cât timp dormise. Îşi verifica întotdeauna încălțările de scorpioni de când, copilă fiind, îşi băgase într-o dimineață piciorul într-unui din pantofii de şcoală şi fusese înțepată rău de tot de un scorpion maro, mare, care se adăpostise noaptea acolo. I se umflase tot piciorul, astfel încât fusese nevoie să fie dusă pe brațe la Spitalul Olandez Reformat de la poalele dealului. O soră medicală o unsese cu o alifie pe picior şi îi dăduse ceva pentru durere. Apoi o sfătuise să îşi verifice întotdeauna pantofii înainte să îi încalțe, iar sfatul i se întipărise adânc în minte.

- Noi locuim sus aici, îi spusese sora, ridicând mâna la înălțimea pieptului. Iar ei locuiesc acolo jos. Ține minte asta.

Cu trecerea timpului, îşi dăduse seama că avertismentul se aplică în mai multe situații. Nu era valabil numai pentru scorpioni şi şerpi -în legătură cu care era cum nu se poate mai

adevărat -, ci şi pentru oameni. Există şi o lume subterană pe lângă lumea populată de oamenii obişnuiți, care respectă legea; o lume a egoismului şi neîncrederii, plină de maşinațiuni şi de manipulatori. Trebuie într-adevăr să fii tot timpul pe fază.

Îşi retrase degetele din pantofi înainte de-a ajunge la vârf. Se aplecă şi ridică pantoful drept şi-l scutură. Nimic. Îl ridică şi pe cel stâng şi repetă operațiunea. Din pantof căzu o creatură minusculă, strălucitoare, care se zvârcoli pe podea câteva clipe, parcă a sfidare, apoi se retrase într-un colț întunecos.

Mma Ramotswe străbătu coridorul. Când ajunse la capătul lui, unde dădea în camera de zi, menajera apăru pe o altă uşă şi o salută.

- Tocmai veneam după dumneavoastră, Mma, zise ea. Masa e aproape gata.

- Mulțumesc, Mma. Am dormit. Nu m-am simțit deloc bine, dar acum mi-am mai revenit. Nu cred că voi putea mânca ceva în seara asta, dar aş vrea nişte ceai. Mi-e tare sete.

Menajera îşi duse mâna la gură.

- Vai de mine! Nu-i a bună, Mma! Toți ai casei s-au simțit rău. Bătrânei doamne i-a fost rău, rău de tot. Bărbatul şi nevasta lui se tot văitau şi se țineau cu mâinile de burtă. Până şi băiețelului i-a fost rău, deşi nu chiar atât de rău. Carnea trebuie să fi fost stricată.

Mma Ramotswe făcu ochi mari de uimire.

- Toată lumea?

- Da, toată lumea. Bărbatul striga că o să fie vai şi-amar de pielea măcelarului care le-a vândut carnea. Era foarte supărat.

- Şi soția? Ea ce făcea?

Menajera se uită în pământ. Acestea erau probleme intime ale stomacului uman şi se ruşina să discute în mod deschis despre aşa ceva.

- Nu putea să țină nimic într-însa. A încercat să bea apă - eu i-am adus-o -, dar a vărsat-o imediat. Acum n-are nimic în stomac şi cred că se simte mai bine. Am făcut pe infirmiera toată după-amiaza. Ba aici, ba dincolo. Am băgat capul şi pe uşa dumneavoastră, să văd dacă vă simțiți bine şi am văzut că dor-meați buştean. N-am ştiut că v-a fost şi dumneavoastră rău.

Mma Eamotswe rămase tăcută o clipă. Informația pe care o primise de la menajeră schimba cu totul datele problemei. Suspectul principal, soția, fusese otrăvit la rându-i, la fel şi bătrâna doamnă, care era de asemenea suspectă. Asta însemna că fie s-a produs o greşeală în distribuirea otrăvii, fie boala lor nu avea nici o legătură cu asta. Dintre cele două posibilități, Mma Ramotswe înclina spre a doua. Când se simțise rău, crezuse că fusese otrăvită în mod intenționat. Dar era oare posibil aşa ceva? Judecând la rece, după ce-i trecuse valul de grețuri care o cuprinsese, i se părea ridicolă ideea că ucigaşul ar lovi din nou atât de repede şi atât de evident, la sosirea unui musafir. Ar fi ceva bătător la ochi şi lipsit

de subtilitate, iar ucigaşii cu otravă, citise ea, sunt extrem de subtili.

Menajera se uită la Mma Ramotswe întrebător, de parcă se aştepta ca musafira să preia frâiele gospodăriei.

- Nimeni nu are nevoie de doctor, nu-i aşa? se interesă Mma Ramotswe.

- Nu. Se simt cu toţii mai bine... cred. Dar nu ştiu ce să fac. Strigă cu toţii la mine şi nu-s în stare să fac nimic când ţipă toată lumea la mine.

- Aşa-i, o compătimi Mma Ramotswe. Trebuie să-ţi fie tare greu.

Se uită la menajeră. Strigă cu toţii la mine. Iată pe încă cineva cu un mobil al crimei, cugetă ea, dar ideea era absurdă. Avea în faţa ei o femeie onestă. Faţa îi era o carte deschisă şi zâmbea în timp ce vorbea. Secretele lasă urme pe chipul cuiva, dar chipul ei era curat.

- Ei bine, reluă Mma Ramotswe, ai putea să-mi pregăteşti un ceai, poate. După asta, cred că ar fi bine să mergi în camera ta şi să-i laşi să se facă bine. Poate mâine dimineaţă vor ţipa mai puţin.

Menajera zâmbi mulţumită.

- Aşa voi face, Mma. Vă aduc ceaiul în cameră, apoi mă duc să mă culc.

Dormi şi ea, dar avu un somn agitat. Se trezea în răstimpuri şi auzea voci ce veneau din casă sau zgomot produs de-o mişcare, o uşă trântită, o fereastră deschisă, pârâiturile unei case vechi în noapte. Cu puţin timp

înainte de crăpatul zilei, când îşi dădu seama că nu mai poate să adoarmă la loc, se sculă, îşi puse halatul şi ieşi din casă. La uşa din spate, un câine se săltă de jos, încă ameţit de somn, şi-i mirosi suspicios picioarele; o pasăre mare, ce poposise pe acoperiş, se lansă greoi în zbor.

Mma Ramotswe se uită în jur. Soarele nu avea să răsară decât peste vreo jumătate de oră, dar era destulă lumină ca să distingă lucrurile şi se lumina de ziuă văzând cu ochii. Copacii nu se desluşeau clar, păreau nişte forme întunecate, dar în curând ramurile şi frunzele vor fi vizibile în detaliu, ca într-o pictură scoasă la vedere. Îi plăcea această parte a zilei, iar aici, în acest loc singuratic, departe de drumuri şi oameni şi de zgomotele pe care le fac aceştia, frumuseţea ţării ei îi apărea distilată. In curând.

soarele va răsări şi va dezvălui latura aspră a ţinutului. Pentru moment, însă, savana, cerul şi pământul însuşi păreau modeste şi atenuate.

Mma Ramotswe trase adânc aer în piept. Mirosul savanei, mirosul de praf şi iarbă, o impresiona ca întotdeauna până în străfundul sufletului; iar acum i se adăuga o boare de fum de lemn ars, acel miros minunat, înţepător, care împânzeşte aerul liniştit al dimineţii în timp ce oamenii îşi pregătesc micul-dejun şi îşi încălzesc mâinile la căldura flăcărilor. Se întoarse. Undeva ardea un foc; focul de dimineaţă aprins pentru încălzirea apei din

cazan sau, poate, focul unui paznic care îşi petrecuse ceasurile nopții în jurul câtorva tăciuni.

Se îndreptă spre spatele casei, păşind pe o cărăruie marcată cu pietre văruite, un obicei preluat de la administrația colonială, care văruise pietrele din jurul taberelor militare şi al cartierelor generale. Procedaseră în felul acesta pe tot teritoriul Africii, văruiseră până şi partea inferioară a trunchiului copacilor plantați de ei de-a lungul bulevardelor. De ce? Din cauza Africii.

Dădu colțul casei şi zări un om ghemuit în fața unui vechi cazan înconjurat de cărămizi. Asemenea cazane erau obişnuite în casele vechi, care nu au electricitate şi, fireşte, sunt încă necesare aici, departe, unde nu există altă energie electrică în afară de cea furnizată de generator. E mult mai ieftin să încălzeşti apa necesară gospodăriei într-un astfel de cazan decât să foloseşti curentul electric generat de un motor diesel. Iată deci cazanul care era umplut cu lemn ca să furnizeze apa caldă pentru baia de dimineață.

Omul o văzu că se apropie şi se ridică în picioare, scuturându-şi pantalonii kaki. Mma Ramotswe îl salută după tipicul tradițional, iar el îi răspunse curtenitor. Era un bărbat înalt, în jur de patruzeci de ani, bine făcut, cu trăsături bine definite, atrăgătoare.

- E un foc pe cinste acolo, Rra, remarcă ea, arătând spre vâlvătaia ce se ițea de sub cazan.

- Copacii de pe-aici sunt buni de combustibil, răspunse el simplu. Şi avem mulţi. Nu ducem niciodată lipsă de lemn de foc.

Mma Ramotswe dădu din cap a încuviinţare.

- Deci asta-i sarcina dumneavoastră? El se încruntă.

- Asta şi altele.

- Aha!

Tonul replicii lui o intrigă. Aceste „altele", în mod clar, nu-i erau deloc pe plac.

- Ce altceva mai faceţi, Rra?

- Sunt şi bucătar, răspunse el. Eu sunt şeful la bucătărie şi cel care găteşte.

Se uită la ea suspicios, de parcă ar fi aşteptat un răspuns.

- Asta-i un lucru bun, comentă Mma Ramotswe. E minunat să ştii să găteşti. În Gaborone sunt câţiva bărbaţi foarte buni bucătari. Li se spune maeştri-bucătari şi poartă nişte tichii albe caraghioase. Bărbatul aprobă din cap.

- Cândva am lucrat într-un hotel din Gaborone, zise el. Am fost bucătar. Nu bucătar-şef, ci unul obişnuit. Asta se întâmpla în urmă cu câţiva ani.

- Şi de ce aţi venit aici? îl descusu Mma Ramotswe.

Alegerea lui părea de-a dreptul extraordinară, în Gaborone un bucătar bun este cu mult mai bine plătit, credea ea, decât un bucătar dintr-o fermă oarecare.

Bucătarul întinse un picior şi împinse la loc în foc nişte bucăți de lemn.

- Nu mi-a plăcut niciodată, mărturisi el. Nici atunci nu mi-a plăcut să fiu bucătar, tot aşa cum nici acum nu-mi place.

- Atunci de ce faceți meseria asta, Rra? El oftă.

- E o poveste complicată rău, Mma. Mi-ar lua mult timp să v-o povestesc şi trebuie să mă întorc la lucru când răsare soarele. Dar aş putea să vă spun o parte din ea acum, dacă doriți. Luați loc acolo, Mma, pe buşteanul ăla. Aşa. Aşa-i bine. O să vă povestesc, de vreme ce m-ați rugat.

Mă trag din locul ăla, de dincolo de deal, dintr-acolo, dar de mai departe, cam de la zece mile dincolo de deal. Undeva, acolo, este un sătuc neştiut de nimeni, pentru că nu-i nimic de capul lui şi nu se întâmplă nimic important acolo. Nu-l bagă nimeni în seamă, pentru că oamenii de acolo sunt foarte liniştiți. Nu strigă niciodată şi nu fac mare tam-tam. Ce mai încolo şi încoace, e un loc unde nu se întâmplă nimic, în sătuc exista o şcoală cu un profesor foarte înțelept. Mai avea alți doi profesori care-l ajutau, dar el era profesorul principal şi pe el îl asculta toată lumea. Într-o zi mi-a zis: Simon, tu eşti un băiat foarte inteligent. Ții minte numele tuturor vitelor şi-ți aminteşti din ce părinți se trag toți viței. Nimeni nu te întrece la asta. Un băiat ca tine ar putea merge la Gaborone să-şi găsească o slujbă.

Nu mi se părea ciudat să-mi amintesc numele tuturor vacilor, fiindcă iubeam vitele mai mult decât orice altceva. Îmi doream să lucrez cu vitele într-o bună zi, dar, acolo unde locuiam noi, nu existau astfel de slujbe, aşa că a trebuit să-mi caut altceva de lucru. Nu credeam că sunt destul de isteț să mă descurc în Gaborone, dar, când am împlinit şaisprezece ani, profesorul mi-a dat nişte bani pe care-i primise de la guvern special pentru mine şi cu aceştia mi-am cumpărat un bilet până la Gaborone. Tata n-avea bani, dar mi-a dat un ceas găsit de el într-o zi la marginea unui drum gudronat. Era bunul lui cel mai de preț, dar mi l-a dat mie şi mi-a zis să-l vând când o să ajung la Gaborone, să am de mâncare.

Nu voiam să vând ceasul, dar, în cele din urmă, când burta a ajuns să mi se lipească de spinare, a trebuit să fac şi asta. Mi s-au oferit o sută de puia pentru el, deoarece era un ceas bun, şi i-am cheltuit pe mâncare să prind puteri.

Mi-a luat mult timp până să găsesc o slujbă, iar banii de mâncare se împuținau pe zi ce trecea, în cele din urmă, am găsit de lucru într-un hotel. Mă puneau să car bagaje şi să le deschid uşa oaspeților. Unii dintre oaspeții aceştia veneau de foarte departe şi erau foarte bogați. Aveau buzunarele doldora de bani. Uneori primeam bacşişuri pe care le depuneam într-un cont la poştă. Ce n-aş da să mai am banii ăia.

După un timp, m-au transferat la bucătărie, ea ajutor de bucătar. Şi-au dat seama că mă pricep la gătit şi mi-au dat o uniformă. Am gătit acolo zece ani, deşi uram treaba asta din tot sufletul. Nu-mi plăceau bucătăriile alea încinse şi toate mirosurile de mâncăruri, dar ăsta era serviciul meu şi trebuia să mă țin de treabă. Şi, în timp ce lucram la hotelul acela, l-am întâlnit pe fratele bărbatului care locuieşte aici. Ştiți la cine mă refer, el e cel important, cel care locuieşte la Gaborone. Mi-a spus că-mi oferă o slujbă aici, ca director-adjunct al fermei, şi am fost tare fericit. I-am spus că ştiu totul despre vite şi că o să am grijă de fermă ca şi cum ar fi a mea.

Am venit aici cu soția mea. Ea e de prin părțile astea şi s-a bucurat când ne-am întors.

Ne-au dat o casă frumoasă, iar soția mea este foarte mulțumită. Ştiți, Mma, cât de important este să-ți fie soața mulțumită. Dacă nu-i mulțumită, n-ai pace în casă. Niciodată. In plus, eu mai am şi o soacră mulțumită. S-a mutat la noi, locuieşte într-o cameră din spate. Cântă cât e ziulica de lungă. E fericită că-i are aproape pe fiica şi pe nepoții ei.

De-abia aşteptam să lucrez cu vitele, dar, de îndată ce l-am întâlnit pe fratele care stă aici, m-a întrebat ce făcusem înainte şi i-am răspuns că fusesem bucătar. A fost foarte bucuros să audă asta şi mi-a zis că ar trebui să fiu eu bucătarul casei. Primesc mai totdeauna musafiri importanți de la Gaborone

şi i-ar impresiona dacă ar avea un bucătar adevărat. I-am spus că nu vreau să fac asta, dar el m-a forțat. A vorbit cu nevastă-mea şi ea i-a luat partea. Mi-a zis că ăsta-i un loc aşa de minunat, încât numai un fraier n-ar face orice-mi cer oamenii ăştia să fac. Soacra mea a început să bocească. Zicea că este femeie bătrână şi că o să moară dacă ne vom muta. Nevastă-mea m-a întrebat: Vrei s-o omori pe mama? Asta vrei să faci?

Aşa că a trebuit să devin bucătarul casei şi încă sunt înconjurat de mirosuri de mâncare, pe când eu îmi doresc să fiu la câmp cu vacile. De-asta nu sunt fericit, Mma, deşi toată familia mea este foarte mulțumită. E o poveste ciudată, nu credeți?

Termină de povestit şi se uită nefericit la Mma Ramotswe. Ea îi întâlni privirea stăruitoare şi se uită în altă parte. Căzu pe gânduri. Ideile i se prindeau cu repeziciune prin minte, posibilitățile se băteau cap în cap, până ce se ivi o ipoteză, pe care o întoarse pe toate fețele şi ajunse la o concluzie.

Se uită din nou la el. Se ridicase în picioare şi închidea uşița cazanului. Din interiorul rezervorului de apă, un container vechi de benzină modificat pentru noua întrebuințare, se auzea bolboroseala apei în clocot. Oare să vorbească sau să nu zică nimic? Dacă ar vorbi, ar risca să greşească, iar el ar putea reacționa violent la spusele ei. Dar dacă ar renunța, ar putea să piardă o ocazie excelentă. Aşa că se hotărî.

- Aş dori să vă întreb ceva, Rra, începu ea.

- Da?

Îşi ridică o clipă privirea spre ea, apoi îşi văzu din nou de aranjatul stivei de lemne.

- V-am văzut ieri punând ceva în mâncare. Dumneavoastră nu m-aţi observat, dar eu v-am văzut. De ce aţi făcut asta?

El încremeni. Era pe cale să ridice un buştean greu, cu mâinile întinse de jur-împrejurul lui, spatele i se cabra, gata să salte povara. Apoi, încetişor, mâinile i se descleştară şi se îndreptă de şale.

- M-aţi văzut?

Vocea îi era răguşită, aproape că nu se mai auzea deloc.

Mma Ramotswe înghiţi în sec.

- Da, v-am văzut. Aţi pus ceva în mâncare.

Ceva rău.

Se uită la ea, iar Mma Ramotswe observă că privirea îi era tot mai ştearsă. Faţa lui, animată ceva mai înainte, era acum lipsită de expresie.

- Nu încercaţi să-i omorâţi, nu-i aşa?

El deschise gura să-i răspundă, dar nu-i ieşi nici un sunet.

Mma Ramotswe prinse curaj. Luase o decizie corectă, iar acum trebuia să termine ce începuse.

- N-aţi dorit decât să nu vă mai vrea de bucătar, nu-i aşa? Dacă simţeau că mâncarea gătită de dumneavoastră are un gust neplăcut, ar fi renunţat la serviciile dumneavoastră de bucătar şi aţi fi putut să vă întoarceţi la munca

pe care vreți s-o faceți de fapt. Am dreptate, nu-i aşa?

El dădu din cap a încuviințare.

- Mare prostie ați făcut, Rra, îl certă Mma Ramotswe. Ați fi putut nenoroci pe cineva.

- Nu cu ce am pus în mâncare, o contrazise el. E complet inofensiv.

Mma Ramotswe clătină din cap.

- Nu poți fi niciodată sigur. Bucătarul îşi plecă privirea.

- Nu sunt ucigaş, zise el. Nu sunt în stare de aşa ceva.

Mma Ramotswe pufni pe nas.

- Ați avut noroc că am înțeles ce puneți la cale, spuse ea. Nu v-am văzut, fireşte, dar ce mi-ați povestit v-a dat de gol.

- Şi acum ce urmează? întrebă bucătarul. O să le spuneți, iar ei vor chema poliția. Vă rog, Mma, țineți cont că am familie. Dacă oamenii ăştia mă dau afară, îmi va fi foarte greu să-mi găsesc o altă slujbă. Îmbătrânesc, nu pot...

Mma Ramotswe îl întrerupse cu un gest.

- Nu intenționez să fac aşa ceva, îl linişti ea. O să le zic că mâncarea pe care ați folosit-o era stricată, dar că nu v-ați dat seama. O să-i spun fratelui că ar trebui să vă ofere un alt post.

- N-o să facă asta, zise bucătarul. L-am rugat.

- Dar eu simt femeie, replică Mma Ramotswe. Ştiu cum să-i iau pe bărbați.

Bucătarul zâmbi. . - Sunteți o femeie cumsecade, Mma.

- Prea cumsecade, zise Mma Ramotswe, făcând cale întoarsă spre casă.

Soarele răsărea, iar copacii, dealurile şi până şi pământul erau aurii. Se afla într-un loc minunat şi ar fi vrut să mai rămână. Dar acum nu mai avea ce face. Ştia ce trebuie să-i spună omului de la guvern, aşa că era mai bine să se întoarcă la Gaborone şi să treacă la fapte.

Capitolul 17 - Fata ideală

Nu-i fusese deloc greu s-o catalogheze pe Motlamedi drept total nepotrivită pentru importantul titlu de Miss Frumusețe şi Integritate. Totuşi, pe listă mai erau trei nume şi fiecare dintre fete trebuia să fie intervievată pentru a putea trage o concluzie finală pertinentă. Iar celelalte fete ar putea să nu fie chiar atât de transparente; rareori i se mai întâmplase lui Mma Makutsi să se simtă sigură în legătură cu cineva la prima vedere, dar, în cazul de față, nu avea nici o îndoială că Motlamedi este pur şi simplu soi rău. Eticheta asta e foarte specifică; nu are nimic de-a face cu femeile rele de muscă sau cu femeile rele de gură -acestea fac parte dintr-o cu totul altă categorie. Femeile rele de muscă sunt prostituate; femeile rele de gură sunt bătrânele care trag sfori, de regulă măritate cu bărbați în vârstă, care-şi bagă nasul în treburile altor oameni pentru propriul folos. Prin contrast, expresia fată de soi rău se referă la persoane de regulă tinere (în orice caz, sub treizeci de ani) al căror singur scop este să se distreze. Acesta este cuvântul de ordine - distracția. Şi, într-adevăr, există o subcategorie de fete de soi rău, aceea a fetelor petrecărețe. Fetele astea pot fi găsite în special în baruri, alături de bărbați eleganți, lângă care par să se simtă grozav. Unii dintre aceşti bărbați eleganți, firește, le tratează ca şi cum ar fi unul dintre

băieți, ceea ce, îşi închipuie ei, le oferă scuza perfectă pentru tot felul de libertăți pe care şi le permit. Scuză perfectă pentru ei, nu şi pentru Mma Makutsi.

În partea diametral opusă se află fetele de treabă. Acestea sunt fetele care muncesc din greu şi sunt prețuite de familiile lor. Ele sunt cele care-i vizitează pe bătrâni, care au grijă de copiii mici, stau ore în şir sub un copac şi supraveghează jocul prichindeilor; şi care la timpul potrivit se fac surori medicale sau, asemenea lui Mma Makutsi, urmează cursurile Colegiului de Secretariat din Botswana. Din nefericire, aceste fete de treabă, care susțin pe umerii lor jumătate din lume, nu au prea mult timp de distracție.

Nu avea nici o îndoială că Motlamedi nu-i o fată de treabă, dar există, oare, şansa, se întreba acum posomorâtă Mma Makutsi, ca vreuna dintre celelalte fete să fie mai de soi? Problema e că fetele de treabă, de regulă, nu participă la concursurile de frumusețe. Nu este, în general, genul de activitate care să le treacă prin minte fetelor cumsecade. Şi, dacă pesimismul ei se dovedeşte a fi justificat, ce îi va spune ea domnului Pulani când va veni să-i ceară raportul? Doar n-o să-i spună că toate fetele sunt o apă şi-un pământ, că nici una nu este potrivită pentru titlul de Miss. Ar fi total aiurea şi presupunea că nici măcar nu poate să-i ceară onorariu pentru un astfel de răspuns.

Stătea în maşină cu ucenicul şi se uita disperată la lista de nume.

- Şi-acum unde mergem? se interesă ucenicul.

Tonul lui era încă morocănos, dar nu ca mai înainte; îşi dădu seama că, la urma urmei, ea este încă director interimar şi atât el, cât şi colegul lui aveau un înalt respect pentru femeia aceasta remarcabilă, care venise la service şi le dăduse peste cap stilul de muncă. Mma Makutsi oftă.

- Trebuie să mă mai întâlnesc cu trei fete, zise ea. Şi nu pot să mă hotărăsc care să fie următoarea.

Ucenicul spuse râzând.

- Ştiu o grămadă de chestii despre fete. Poate vă ajut.

Mma Makutsi îi aruncă o privire disprețuitoare.

- Tu şi fetele tale! exclamă ea. Numai la asta ți-e gândul, nu-i aşa? Tu şi leneşul ăla care ți-e prieten. Fete, fete şi iar fete...

Se întrerupse singură. Da, este expert în fete - e lucru ştiut -, iar Gaborone nu este chiar atât de mare. Există o şansă - o mare şansă - ca el să ştie ceva despre fetele astea. Dacă sunt fete de soi rău, cum era aproape sigură că sunt, sau, mai bine zis, fete petrecă-rețe, probabil că le-a întâlnit în plimbările lui prin baruri. Ii făcu semn să tragă pe dreapta.

- Opreşte. Opreşte aici. Vreau să-ți arăt lista. Ucenicul trase pe dreapta şi luă lista de la

Mma Makutsi. Pe când o citea, un zâmbet îi înflori pe buze.

- Asta-i o listă minunată! se entuziasma el. Fetele astea sunt unele dintre cele mai tari din oraş. Sau cel puțin trei dintre ele sunt cele mai tari din oraş. Fete beton, dacă înțelegeți ce vreau să zic, foarte tari, excelente. Noi, bărbații, apreciem fetele ca ele. O, da, şi încă cum!

Inima lui Mma Makutsi tresaltă. Intuiția n-o înşelase; băiatul acesta ştie tot ce doreşte să afle, iar acum nu are decât să scoată totul de la el.

- Deci pe care dintre ele le cunoşti? întrebă ea. Care sunt cele trei pe care le ştii?

Ucenicul izbucni în râs.

- Asta de aici, răspunse el. Asta care se numeşte Makita. O ştiu. Te distrezi de minune cu ea, râde mult, mai ales când o gâdili. Apoi o mai ştiu pe asta, pe Gladys. Măiculițăăăă!!!! Aşa. Una, două, trei! Şi o mai ştiu pe asta de aici, fata asta, Motlamedi. Sau, mai bine zis.

fratele meu o cunoaşte. Zice că e o fată deşteaptă, studentă la universitate, dar că nu pierde prea mult timp cu învățătura. Are minte cu ghiotura şi un fund pe măsură. Mai mult se preocupă de înfățişarea ei.

Mma Makutsi dădu din cap a aprobare.

- Tocmai am discutat cu fata asta, zise ea. Fratele tău are dreptate în legătură cu ea. Dar fata aia, Patricia, cea care locuieşte la Tlokweng? Pe ea o cunoşti?

Ucenicul clătină din cap.

- Pe asta n-o cunosc, mărturisi el, apoi adăugă repede: Dar sunt sigur că-i şi ea încântătoare. Nu poți să ştii.

Mma Makutsi îi luă foaia de hârtie şi o băgă în buzunarul de la rochie.

- Mergem la Tlokweng, anunță ea. Trebuie s-o întâlnesc pe Patricia asta.

Se îndreptară spre Tlokweng în tăcere. Ucenicul părea cufundat în gânduri - probabil se gândea la fetele de pe listă - în timp ce Mma Makutsi se gândea la ucenic. Era nedrept - dar tipic pentru revoltătoarea discriminare dintre sexe - că nu există o expresie de genul fetelor petrecărețe cu care să poată fi etichetați şi băieții de teapa ucenicului ăstuia caraghios. Doar sunt la fel de răi - dacă nu şi mai răi - decât fetele petrecărețe, dar nimeni nu pare să-i condamne pentru asta. Nimeni nu suflă un cuvânt despre băieții de bar, de exemplu, şi nimeni nu ar descrie o persoană de sex masculin.

sărită de doisprezece ani, drept băiat rău. Ca de obicei, toată lumea se aşteaptă ca femeile să se comporte mai bine decât bărbații şi, inevitabil, îşi atrag critici pentru fapte pe care bărbații au voie să le facă fără teamă de urmări. Nu-i cinstit; n-a fost niciodată cinstit şi, probabil, lucrurile nu se vor îndrepta nici pe viitor. Bărbații s-ar eschiva cumva de la litera legii, chiar dacă i-ai obliga prin constituție să se comporte ca lumea. Judecătorii bărbați ar zice că în constituție scrie altceva şi ar interpreta-o

în favoarea bărbaților. Toți oamenii, atât bărbații, cât şi femeile, au dreptul să fie tratați în mod egal la locul de muncă ar deveni Femeile pot primi anumite slujbe, dar nu pot să presteze anumite munci (pentru propria lor siguranță) şi, oricum, bărbații ar efectua sarcinile respective mult mai bine.

Oare de ce se comportă bărbații aşa? Răspunsul la această întrebare era un mister pentru Mma Makutsi, deşi în ultimul timp parcă începuse să-şi facă o idee. Se gândise că ar putea avea de-a face cu felul în care îşi tratează mamele fiii. Dacă mamele le permit băieților să se creadă speciali - şi, din câte îşi dă seama Mma Makutsi, toate mamele procedează aşa -, asta îi încurajează pe băieți să capete deprinderi de care nu se mai pot debarasa. Dacă tinerilor li se bagă în cap că femeile s-au născut numai pentru a avea grijă de ei, vor continua să creadă asta şi când vor fi mari - şi chiar asta şi cred. Mma Makutsi întâlnise atât de multe cazuri de felul acesta, încât nu-şi putea imagina că i-ar putea contesta cineva teoria. Iar ucenicul de lângă ea era un exemplu foarte bun. Odată o văzuse pe mama lui venind la service cu un pepene verde special pentru fiul ei şi o urmărise cum tăia pepenele felii şi i le oferea de parcă ar fi hrănit un copil mic. Mama aceea n-ar fi trebuit să procedeze aşa; ar trebui să-şi încurajeze fiul să-şi cumpere singur pepeni şi să-i taie cu mâna lui. Exact această cocoloşire îl face atât

de imatur în relațiile cu sexul opus. Pentru el, femeile erau simple jucării; tăietoare de pepeni, veşnice înlocuitoare de mamă.

Ajunseră la lotul 2456, la poarta unei căsuțe maronii, îngrijite, cu un coteț pentru găini şi, în spate, lucru neobişnuit în ziua de azi, două coşuri tradiționale pentru grâne. Acolo or păstra grăunțele păsărilor, cugetă ea; sorgul împrăştiat în flecare dimineață în curtea bine măturată, pentru a fi ciugulit de orătăniile flămânde când li se dă drumul din poiată. Lui Mma Makutsi îi fu clar că aici locuieşte o femeie în vârstă, fiindcă numai o femeie în vârstă şi-ar da osteneala să păstreze curtea atât de îngrijită precum cere tradiția. Bunica Patriciei, de bună seamă, una dintre acele remarcabile femei africane care muncesc neîntrerupt până trec bine de optzeci de ani şi care sunt însuşi sufletul familiei.

Ucenicul parcă maşina în timp ce Mma Makutsi porni pe cărăruia ce ducea spre casă. Îşi anunță prezența, aşa cum era politicos, şi se gândi că n-or s-o audă, dar în uşă apăru o femeie care-şi ştergea mâinile de o cârpă şi care o salută cu căldură.

Mma Makutsi îi explică de ce venise. Nu-i spuse că este ziaristă cum procedase în cazul lui Motlamedi; ar fi fost nepotrivit să facă asta aici, în căminul acesta tradițional, în fața femeii care se prezentase drept mama Patriciei.

- Vreau să le cunosc mai bine pe participantele la concurs, spuse ea. Mi s-a cerut să stau de vorbă cu ele.

Femeia dădu din cap a aprobare.

- Putem sta pe verandă, îi propuse ea. Este umbră. Mă duc s-o chem pe fiica mea. Camera ei este acolo.

Arătă spre o uşă aflată într-o parte a casei. Vopseaua verde cu care fusese dată odată, demult, se cojea, iar balamalele păreau ruginite. Deşi curtea era bine întreținută, casa părea să aibă nevoie de reparații. Nu-i o familie înstărită, reflectă Mma Makutsi, şi cântări o clipă ce posibilități le-ar oferi premiul în bani obținut de cea care avea să fie aleasă Miss Frumusețe şi Integritate. Premiul era de patru mii de puia şi un tichet-cadou de cumpărături voucher valabil într-un magazin de îmbrăcăminte. Banii nu vor fi irosiți, reflectă Mma Makutsi, observând tivul destrămat de la fusta femeii.

Se aşeză şi acceptă cana cu apă pe care i-o oferi femeia.

- E zăpuşeală mare azi, spuse femeia. Dar va ploua în curând, sunt sigură de asta.

- Într-adevăr, va ploua, fu de acord Mma Makutsi. Avem nevoie de ploaie.

- Să ştiți că da, confirmă femeia. Țara asta are în permanență nevoie de ploaie.

- Că bine ziceți, Mma. Ploaie.

Tăcură un moment şi se gândiră la ploaie. Când nu era ploaie, te gândeai intens la ea, îndrăznind să speri că se va întâmpla o mi-

nune. Iar când începea să plouă, nu puteai să faci altceva decât să te întrebi cât o să țină. Dumnezeu plânge. Dumnezeu plânge pentru țărişoara asta. Vedeți, copii, iată lacrimile Lui. Stropii de ploaie sunt lacrimile Lui. Aşa o învățase profesoara din Bobonong, iar ea a ținut minte cuvintele ei. - Iat-o pe fiica mea.

Mma Makutsi ridică privirea. Patricia apăruse pe nesimțite şi stătea în fața ei. Ii zâmbi tinerei, care îşi plecă privirea şi făcu o mică reverență. Nu sunt chiar atât de bătrână! gândi Mma Makutsi, dar fu plăcut impresionată de gestul ei.

- Ia loc, îi spuse mama ei. Doamna asta doreşte să vorbiți despre concursul de frumusețe.

Patricia dădu din cap a încuviințare.

- Sunt atât de emoționată, Mma. Ştiu că n-o să câştig, dar tot am emoții.

Nu fi chiar atât de sigură de asta, reflectă Mma Makutsi, dar nu-i spuse nimic.

- Mătuşa ei i-a făcut o rochie foarte frumoasă pentru concurs, interveni mama. A dat o grămadă de bani pe ea, materialul este de cea mai bună calitate. Este o rochie minunată.

- Dar celelalte fete vor fi mai frumoase, zise Patricia. Sunt fete inteligente. Locuiesc la Gaborone. Una dintre ele este studentă la universitate. Aceea-i o fată foarte deşteaptă.

Şi de soi rău, gândi Mma Makutsi.

- Nu trebuie să porneşti de la premisa că pierzi, interveni mama. Nu aşa trebuie să te

prezinți la un concurs. Dacă îți închipui că o să pierzi, n-o să câştigi niciodată. Ce s-ar fi întâmplat dacă Seretse Khama ar fi spus: N-o să ajungem nicăieri. Unde ar fi azi Botswana? Unde?

Mma Makutsi dădu din cap aprobator.

- Nu aşa trebuie să porneşti la drum, întări ea. Trebuie să-ți zici: Pot să câştig. Atunci s-ar putea să câştigi. Nu se ştie niciodată.

Patricia zâmbi.

- Aveți dreptate. Voi încerca să fiu mai hotărâtă. Voi face tot posibilul.

- Bravo, replică Mma Makutsi. Acum spune-mi, ce vrei să devii în viață?

Se aşternu tăcerea. Şi Mma Makutsi, şi mama o priviră întrebător pe Patricia.

- Aş dori să merg la Colegiul de Secretariat din Botswana, răspunse Patricia.

Mma Makutsi o privi în ochi. Nu mințea. Fără nici o îndoială, aceasta era o fată minunată, sinceră, una dintre cele mai de soi fete din Botswana.

- E un colegiu foarte bun, zise ea. L-am absolvit şi eu.

Făcu o scurtă pauză, apoi decise să adauge:

- De fapt, chiar cu media generală 9,97.

Patricia trase aer în piept.

- Oho! Asta-i o notă foarte mare, Mma. Probabil sunteți foarte deşteaptă.

Mma Makutsi o contrazise râzând.

- A, nu, doar am muncit pe brânci. Asta a fost tot.

- Dar este o notă remarcabilă, replică Patricia. Sunteți foarte norocoasă, Mma. Sunteți şi frumoasă, şi deşteaptă.

Mma Makutsi rămase fără grai. Nu i se mai spusese niciodată că ar fi frumoasă, sau cel puțin nu-i spusese un străin. Mătuşile ei îi spuseseră că ar trebui să profite de felul în care arăta, iar mama ei făcuse o remarcă similară, dar nimeni n-o mai văzuse vreodată ca pe-o ființă frumoasă, cu excepția acestei tinere,

care încă nu împlinise douăzeci de ani şi care era, ea însăşi, atât de frumoasă.

- Eşti foarte amabilă, zise ea.

- E o fată de treabă, întări mama. A fost întotdeauna o fată tare cumsecade.

Mma Makutsi zâmbi.

- Foarte bine, zise ea. Şi mai ştiți ceva? Eu cred că are şanse foarte mari să câştige concursul acela. De fapt, sunt sigură că o să câştige. Foarte sigură.

Capitolul 18 - Primul pas

Mma Ramotswe se întoarse la Gaborone în dimineața în care avu conversația cu bucătarul. Mai avusese discuții - prelungite într-unui dintre cazuri - şi cu ceilalți membri ai gospodăriei. Vorbise cu tânăra soție, care o ascultase reverențioasă şi îşi plecase capul sfioasă. Apoi discutase cu bătrâna, care fusese la început trufaşă şi neînduplecată, dar care, în final, recunoscu adevărul spuselor lui Mma Ramotswe şi fu de acord cu ea. Apoi se confruntase cu fratele, care o ascultase cu gura căscată, dar care se supusese indicațiilor mamei sale, care intervenise în conversație şi-i spusese, fără drept de apel, care era datoria lui. La sfârşit, Mma Ramotswe simțise că fusese cam brutală; riscase enorm, dar intuiția ei se dovedise a fi corectă, iar strategia dăduse roade. Mai avea de discutat cu o singură persoană, iar acea persoană era la Gaborone, iar el, se temea ea, nu se va lăsa aşa uşor înduplecat.

Călătoria spre casă fu plăcută. Ploile din ziua anterioară îşi făcuseră efectul, şi pământul căpătase deja o uşoară nuanță verzuie. Ici-colo erau băltoace de apă în care cerul se oglindea în petice de un albastru-argintiu. Mai mult decât atât, praful se aşezase, ceea ce era lucrul cel mai înviorător; nisipul fin, omniprezent de la sfârşitul anotimpului secetos, pătrundea

pretutindeni, înfunda totul şi făcea ca hainele să stea pe oameni bățoase şi incomode.

Se duse direct pe Zebra Drive, unde copiii o întâmpinară entuziasmați, băiețelul alergă țopăind şi chiuind de încântare în jurul dubitei albe, iar fetița îşi împinse scaunul cu rotile pe alee, nerăbdătoare s-o întâlnească. Iar la fereastra bucătăriei, uitându-se la ea, se iți chipul lui Rose, menajera, care avusese grijă de copii în timpul scurtei sale absențe.

Rose prepară ceaiul în timp ce copiii îi povestiră lui Mma Ramotswe ce se întâmplase la şcoală. Avusese loc un concurs şi un coleg câştigase un premiu, cărți în valoare de cincizeci de puia. Unul dintre profesori îşi rupsese brațul şi venise la şcoală cu el bandajat. Una dintre fetițele dintr-o clasă mai mică mâncase un tub de pastă de dinți şi i se făcuse rău, ceea ce era de aşteptat, nu-i aşa?

Dar mai erau si alte ştiri. Mma Makutsi dăduse telefon de la birou şi o rugase ca Mma Ramotswe s-o sune de îndată ce-o să ajungă acasă, după socoteala ei, a doua zi.

- Era foarte încântată, îi povesti Rose. Mi-a zis că are de discutat cu dumneavoastră ceva foarte important.

Câteva minute mai târziu, cu o ceaşcă aburindă de ceai de rooibos în față, Mma Ramotswe formă numărul de la Tlokweng Road Speedy Motors, care era unul şi acelaşi pentru ambele birouri. Telefonul sună de câteva ori

până să audă la celălalt capăt al firului vocea familiară a lui Mma Makutsi.

- Service-ul nr. 1 Tlokweng Road... Începu ea. Nu, Agenția nr. 1 de detective rapide...

- Eu sunt, Mma, spuse Mma Ramotswe. Înțeleg ce vrei să spui.

- Le tot încurc, zise Mma Makutsi râzând. Asta pățeşti când încerci să te ocupi de două afaceri în acelaşi timp.

- Sunt convinsă că ai făcut treabă bună, replică Mma Ramotswe.

- Păi, da, confirmă Mma Makutsi. De fapt, v-am sunat să vă spun că tocmai am încasat un onorariu impresionant. Două mii de puia pentru un singur caz. Clientul a fost foarte mulțumit.

- Bravo, o lăudă Mma Ramotswe. O să trec mai târziu pe la birou şi o să-mi povesteşti totul. Dar mai întâi aş vrea să-mi stabileşti o întâlnire. Sună-l pe omul de la guvern şi spune-i că trebuie să vină la ora patru, să stăm de vorbă.

- Şi dacă-i ocupat?

- Spune-i să-şi facă timp. Spune-i că problema asta nu suferă amânare.

Îşi termină ceaiul şi mancă un sandvici mare, cu carne, pe care i-l preparase Rose. Mma Ramotswe se dezobişnuise să mănânce mâncare gătită, cu excepția weekendurilor, şi se mulțumea cu o gustărică şi un pahar de lapte. Totuşi avea o slăbiciune pentru dulciuri, iar asta însemna că, de obicei, sandviciul era

urmat de o gogoaşă sau o prăjitură. La urma urmei, e o doamnă de statură tradiţională si nu trebuie să-şi facă griji legate de măsura rochiilor, spre deosebire de acele sărmane nevropate care se tot uită în oglindă şi se văd prea grase. Şi oricum, ce înseamnă „gras"? Cine hotărăşte ce dimensiuni trebuie să aibă cineva? Există un soi de dictatură a slăbănogilor, iar ea nu va permite aşa ceva. Dacă persoanele astea sfrijite devin prea insistente, oamenii cu o statură mai generoasă vor trebui să se aşeze pur şi simplu pe ele. O, da, asta o să le pună cu botul pe labe! Ha! Ha!

La scurt timp după ora trei, ajunse la birou. Ucenicii îşi făceau de lucru cu o maşină, dar o salutară călduros, fără resentimentele posace care o enervaseră atât de mult în trecut.

- Văd că sunteţi ocupaţi, zise ea. Maşina aia pe care o reparaţi e foarte arătoasă.

Ucenicul mai în vârstă se şterse la gură cu mâneca.

- E o maşină formidabilă. Este a unei doamne. Ştiţi că, mai nou, toate doamnele îşi aduc maşina la noi? Suntem atât de ocupaţi, încât în curând va trebui să ne luăm noi înşine ucenici! Asta ar fi grozav! Am sta în birou, iar ucenicii ar alerga de colo-colo, făcând ce le spunem noi să facă.

- Ai umor, tinere! zise Mma Ramotswe zâmbind. Dar să nu te întinzi mai mult decât ţi-e plapuma. Ţine minte, nu eşti decât ucenic, iar doamna aceea cu ochelari este acum şefa.

Ucenicul râse.

- Şi e o şefă bună. Ne place de ea. Făcu o pauză şi se uită atent la Mma Ramotswe.

- Ce mai face domnul J.L.B. Matekoni? Se simte mai bine?

- E prea devreme ca să ne dăm seama, răspunse Mma Ramotswe. Doctorul Moffat zicea că e nevoie de cel puțin două săptămâni până ce pastilele îşi vor face efectul. Mai avem de aşteptat ceva timp să vedem rezultatul.

- E îngrijit bine?

Mma Ramotswe încuviință din cap. Faptul că ucenicul întrebase de domnul J.L.B. Matekoni era semn bun. Se pare că începea să se intereseze de binele altora. Poate se maturiza. Poate aici era mâna lui Mma Makutsi, care-i învățase câte ceva şi despre etică, pe lângă faptul că-i pusese la treabă.

Intră în birou şi o găsi pe Mma Makutsi vorbind la telefon. Aceasta puse rapid capăt conversației şi se ridică să o întâmpine pe şefa ei.

- Iată, zise Mma Makutsi, înmânându-i o bucată de hârtie lui Mma Ramotswe.

Mma Ramotswe se uită la cec. Se părea că două mii de puia aşteptau cumințI la Banca Standard să vină să-i ridice cineva de la Agenția de detective nr. 1. Iar în partea de jos a ceculuI era un nume bine-cunoscut, care-i tăie răsuflarea lui Mma Ramotswe.

- Omul cu concursurile de frumusețe...?

- Chiar el, confirmă Mma Makutsi. El e clientul cu pricina.

Mma Ramotswe împături cecul şi îl adăposti în corsaj. Metodele moderne de făcut afaceri sunt foarte bune, îşi zise ea, dar când vine vorba de păstrarea în siguranță a banilor, anumite locuri tradiționale sunt de neîntrecut.

- Ai rezolvat treaba în timp record, o lăudă Mma Ramotswe. Despre ce a fost vorba? Probleme cu vreo nevastă geloasă?

- Nu, răspunse Mma Makutsi. Am avut de-a face cu nişte fete frumoase şi a trebuit să găsesc o fată frumoasă demnă de încredere.

- Interesant, comentă Mma Ramotswe. Şi, evident, ai găsit una.

- Da, confirmă Mma Makutsi. Am găsit-o pe cea potrivită să câştige concursul.

Mma Ramotswe fu uluită, dar nu avea timp să intre în amănunte, fiindcă trebuia să se pregătească pentru întâlnirea de la ora patru. In ora următoare se ocupă de corespondență, o ajută pe Mma Makutsi să îndosarieze hârtiile legate de service şi bău rapid o cană de ceai de rooibos. Când maşina neagră mare trase la scară şi omul de la guvern coborî în fața biroului, totul era aranjat şi pus la locul lui, iar Mma Makutsi, plină de importanță, şedea la biroul ei şi se prefăcea că bate la maşină o scrisoare.

- Deci! începu omul de la guvern, tolănin-duse în fotoliu, cu mâinile încrucişate pe burtă. N-ați stat foarte mult timp acolo. Sper că ați reuşit s-o demascați pe criminala aia. Sper din toată inima!

Mma Ramotswe îi aruncă o privire rapidă lui Mma Makutsi. Erau obişnuite cu aroganța masculină, dar bărbatul din fața lor întrecea orice închipuire.

- Am petrecut acolo exact atâta timp cât a fost nevoie, Rra, spuse ea calmă. Apoi m-am întors să discut cazul cu dumneavoastră.

Omul de la guvern îşi ţuguie buzele a nemulțumire.

- Vreau un rezultat, Mma. N-am venit până aici doar ca să stăm la taclale.

Maşina de scris țăcănea violent pe fundal.

- În cazul acesta, replică Mma Ramotswe, puteți să vă întoarceți la biroul dumneavoastră. Ori vreți să ascultați ce am de spus, ori nu.

Omul de la guvern amuți. Apoi vorbi pe un ton scăzut.

- Sunteți o femeie foarte insolentă. Probabil că nu aveți un sot care să vă învețe că trebuie să vă adresați bărbaților cu respect.

Țăcănitul maşinii de scris crescu în intensitate.

- Iar dumneavoastră, probabil, aveți nevoie de-o nevastă care să vă învețe să vă adresați doamnelor respectuos, i-o întoarse Mma Ramotswe. Dar nu vreau să vă reţin. Uşa-i acolo, Rra. E deschisă. Puteți pleca acum. Omul de la guvern nu se clinti din loc.

- M-ați auzit, Rra? O să fiu nevoită să vă dau afară? Am acolo, în garaj, doi tineri foarte musculoşi de la lucrul cu motoarele. Apoi mai

este şi Mma Makutsi, pe care, apropo, nici măcar n-aţi salutat-o, şi mai sunt şi eu. Asta înseamnă patru persoane. Şoferul dumneavoastră este un bărbat în vârstă. Sunteţi depăşit numeric, Rra.

Omul de la guvern tot nu se clinti din loc. Privirea lui fixa acum podeaua.

- Ei bine, Rra?

Mma Ramotswe bătea darabana cu degetele în birou. Omul de la guvern îşi ridică privirea.

- Îmi cer scuze, Mma. Am fost nepoliticos.

- Mulţumesc, zise Mma Ramotswe. Acum, după ce o salutaţi şi pe Mma Makutsi aşa cum se cuvine, în stilul tradiţional, vă rog, ne putem întoarce la oile noastre.

- O să vă spun o poveste, Rra, începu Mma Ramotswe. A fost odată ca niciodată o familie cu trei fii. Tatăl a fost foarte fericit că primul născut este băiat şi i-a oferit tot ce şi-a dorit. Mama acestui băieţel a fost şi ea extrem de fericită că a adus pe lume un băiat pentru soţul ei şi, de asemenea, a făcut mare caz de persoana lui. Apoi s-a născut un alt băiat, dar au fost foarte trişti să constate că ceva nu era în regulă cu mintea acestui copil. Mama a auzit ce şuşotea lumea pe la spate, şi anume că motivul pentru care băiatul ar fi handicapat e acela că se culcase cu un alt bărbat când era gravidă. Asta nu era adevărat, fireşte, dar toate acele vorbe răutăcioase au săpat adânc în inima ei, până când a ajuns să-i fie ruşine să mai iasă în lume. Acel băiat însă era fericit; îi

plăcea să stea pe lângă vaci şi să le numere, deşi nu putea să numere foarte bine.

Primul născut era foarte deştept şi a ajuns departe. S-a dus la Gaborone şi s-a remarcat în politică. Dar pe măsură ce devenea tot mai puternic şi bine-cunoscut, se făcea şi din ce în ce mai arogant.

Apoi s-a mai născut un fiu. Primul născut s-a bucurat şi l-a îndrăgit pe micuț. Dar sub dragostea lui se ascundea teama că acest nou băiat îi va răpi dragostea părinților şi că tatăl îl va prefera pe prâslea în locul lui. Tot ceea ce întreprindea tatăl era interpretat drept un semn că îl preferă pe acest fiu mai tânăr, ceea ce, evident, nu era adevărat, fiindcă bătrânul îşi iubea toți fiii.

Când prâslea s-a însurat, primul născut a fost foarte furios. N-a mărturisit nimănui supărarea lui, dar furia aceea îl făcea să fiarbă pe dinăuntru. Era prea mândru ca să pomenească cuiva ceva, deoarece devenise atât de important şi atât de puternic. S-a gândit că această nouă nevastă o să-l îndepărteze pe fratele său de el şi că atunci va rămâne fără nimic. Şi-a închipuit că ea va încerca să pună mâna pe ferma lor şi pe vitele lor. N-a stat să se întrebe dacă era adevărat sau nu.

Mai mult decât atât, a început să creadă că ea plănuia să-l omoare pe fratele lui, pe fratele pe care-l iubea atât de mult. Nici nu mai putea să doarmă din cauza acestor gânduri şi a urii care creştea în el. Aşa că, la un moment dat, s-

a dus să se consulte cu o anumită doamnă -eu sunt acea doamnă - şi s-o roage să meargă şi să găsească dovada că aşa stau lucrurile. Şi-a închipuit că ea îl va ajuta să scape de soția fratelui său.

Doamna habar n-avea ce se ascunde în spatele istoriei ăsteia, aşa că s-a dus să petreacă o perioadă de timp la această familie nefericită, la fermă. A stat de vorbă cu fiecare dintre membrii familiei şi a aflat că nimeni nu încerca să omoare pe nimeni şi că toată istoria asta cu otrava s-a iscat doar pentru că un bucătar nefericit a încurcat mirodeniile. Bărbatul ăsta a ajuns nefericit din cauza fratelui, fiindcă a fost obligat să facă lucruri pe care el nu le dorea. Aşa că doamna din Gaborone a stat de vorbă cu toți membrii familiei, unul câte unul. Apoi s-a întors la Gaborone şi a vorbit cu fratele cel mare. El a fost foarte nepoliticos cu ea, deoarece deprinsese nişte obiceiuri proaste şi pentru că se obişnuise ca întotdeauna să i se facă voia. Dar doamna şi-a dat seama că sub pielea acestui om dur se ascunde, de fapt, un om speriat şi nefericit. Iar doamna asta şi-a propus să stea de vorbă cu acest om speriat şi nefericit. Ştia, fireşte, că el nu ar fi capabil să discute cu propria lui familie, aşa că a vorbit ea în locul lui. Le-a spus membrilor familiei ce-i în sufletul lui şi cum iubirea pentru fratele lui îl făcuse să se comporte ca un om gelos. Soția tânărului frate a înțeles şi a promis că va face tot ce-i va sta în putință să-i demonstreze că

nu vrea să-l îndepărteze de fratele lui. Apoi, mama a înțeles şi ea; şi-a dat seama că, fără să vrea, ea şi soțul ei îl făcuseră să creadă că-şi va pierde partea din fermă şi a promis că vor remedia situația. A promis că totul va fi împărțit în mod egal şi că n-are de ce să-şi facă griji pentru viitor.

Apoi această doamnă a spus familiei că o să stea de vorbă cu fratele din Gaborone şi că e sigură că-l va face să înțeleagă. Le-a spus că îi va transmite orice mesaj ar avea ei pentru el. Le-a mai spus că adevărata otravă din sânul unei familii nu este cea care se pune în mâncare, ci aceea care se înfiripă în inimă când membrii ei sunt invidioşi unul pe celălalt şi nu sunt în stare să comunice şi, astfel, să îndepărteze otrava.

Aşa că s-a întors la Gaborone cu câteva mesaje din partea familiei. Mesajul mezinului fu acesta: îmi iubesc fratele foarte mult. Nu-l voi uita niciodată. Nu i-aş lua niciodată nimic din ceea ce i se cuvine. Voi împărți pământul şi vitele cu el. Iar soția omului ăstuia a spus: îl admir pe fratele soțului meu şi nu-l voi împiedica niciodată să-i poarte fratelui său toată dragostea pe care o merită. Iar mama mi-a spus: Sunt foarte mândră de fiul meu. E loc aici pentru toți. M-am temut că relația dintre fiii mei se va răci sau că nevestele lor vor interveni şi vor despărți familia noastră unită. Nu mă mai tem de acest lucru. Te rog, spune-i fiului meu să vină să mă vadă cât de curând.

Simt că nu mi-a mai rămas mult timp de trăit. Iar bătrânul tată nu a avut multe de spus, ci doar atât: Am cei mai buni fii de pe pământ.

Maşina de scris se opri. Mma Ramotswe încheie ce avea de spus şi îl privi pe omul de la guvern, care stătea nemişcat, doar pieptul i se mişca uşor, în ritmul respirației. Îşi ridică o mână spre față şi se aplecă înainte. Apoi îşi duse şi cealaltă mână la față.

- Să nu vă fie ruşine să plângeți, Rra, îi spuse Mma Ramotswe. E semn că lucrurile se vor îndrepta. Este primul pas.

Capitolul 19 - Cuvinte ce desemnează Africa

În următoarele patru zile plouă. În fiecare după-amiază se strângeau norii şi apoi, printre fulgere şi tunete asurzitoare, ploaia se revărsa asupra pământului. Drumurile, în mod normal atât de uscate şi colburoase, erau acum potopite, iar câmpiile licăreau de-atâtea ochiuri de apă. Totuşi, nu după mult timp, solul însetat absorbi apa şi pământul apăru din nou; dar cel puțin oamenii ştiau că apa se află acolo, acumulată la loc sigur, în stăvilar, şi se infiltrează în solul în care sunt săpate fântânile lor. Toată lumea părea uşurată; o altă secetă ar fi fost de neîndurat, deşi oamenii ar fi rezistat, ca întotdeauna. Vremea, ziceau ei, e schimbătoare şi fiecare se simte vulnerabil, într-o țară ca Botswana, unde pământul şi animalele trăiesc pe muchie de cuțit, o schimbare, fie ea cât de mică, ar fi dezastruoasă. Dar ploile veniseră, acesta era lucrul cel mai important.

Tlokweng Road Speedy Motors avea din ce în ce mai mare căutare, iar Mma Makutsi hotărî că singurul lucru pe care îl poate face în calitatea ei de director interimar este să angajeze un alt mecanic pentru câteva luni, să vadă cum or să evolueze lucrurile. Dădu un mic anunț la ziar şi se prezentă un bărbat care lucrase ca mecanic diesel la minele de diamante, dar care acum era la pensie şi care se oferi să lucreze trei zile pe săptămână.

Începu lucrul imediat şi se înțelegea bine cu ucenicii.

- Domnului J.L.B. Matekoni o să-i placă de el, zise Mma Ramotswe, când se va întoarce la lucru.

- Şi când va fi asta? se interesă Mma Makutsi. Au trecut mai mult de două săptămâni.

- O să se întoarcă într-o bună zi, răspunse Mma Ramotswe. Hai să nu-l grăbim.

În după-amiaza aceea făcu o vizită la orfelinat. Parcă dubita albă chiar sub fereastra lui Mma Potokwane. Mma Potokwane, care o zărise de departe înaintând pe alee, pusese deja ceainicul pe foc până să bată Mma Ramotswe la uşă.

- Ei bine, Mma Ramotswe, o întâmpină ea, nu ne-am mai văzut de ceva timp.

- Am fost plecată din oraş, se scuză Mma Ramotswe. Apoi a început să plouă, iar drumul a devenit mocirlos. N-am vrut să rămân blocată în noroi.

- Foarte înțelept din partea dumneavoastră, zise Mma Potokwane. A trebuit să scoatem câțiva orfani mai mari să împingă două-trei camionete care s-au înnămolit chiar în fața orfelinatului. Cu greu le-am scos de acolo. Toți orfanii s-au umplut din cap până în picioare de noroi roşu şi a trebuit să punem furtunul pe ei.

- Se pare că va ploua abundent anul acesta, zise Mma Ramotswe. Ar fi o treabă minunată pentru țara noastră.

Ceainicul din colțul camerei începu să şuiere şi Mma Potokwane se ridică să prepare ceaiul.

- Azi nu pot să vă servesc cu prăjitură, se scuză ea. Am făcut o prăjitură ieri, dar s-a mâncat până la ultima firimitură. Parcă au dat iama lăcustele.

- Oamenii sunt foarte lacomi, comentă Mma Ramotswe. O prăjiturică la ceai ar fi fost bine-ve-nită. Dar n-o să stau aici să-mi plâng de milă.

Îşi băură ceaiul într-o tăcere plăcută. Apoi Mma Ramotswe zise:

- M-am gândit să-l iau pe domnul J.L.B. Matekoni la o plimbare cu maşina, se-ncumetă ea. Credeți că i-ar plăcea una ca asta?

Mma Potokwane zâmbi.

- Oho, şi încă cum. E foarte tăcut de când stă aici, dar am aflat că, totuşi, n-a stat degeaba, a făcut câte ceva. Cred că ăsta-i semn bun.

- Ce anume?

- Ne-a ajutat cu băiețelul acela, spuse Mma Potokwane. Ştiți, cel despre care te-am rugat să afli de unde vine. Vi-l amintiți, nu-i aşa?

- Da, răspunse Mma Ramotswe ezitant. Îmi amintesc de micuțul ăla.

- Ați aflat ceva despre el? se interesă Mma Potokwane.

- Nu, răspunse Mma Ramotswe, nu cred că-i mare lucru de aflat. Dar am o idee despre băiatul ăla. Doar o idee.

Mma Potokwane îşi mai puse o linguriță de zahăr în ceai şi amestecă încetişor.

- Chiar aşa? Ce idee? Mma Ramotswe se încruntă.

- Nu cred că ideea mea o să vă fie de ajutor, zise ea. De fapt cred că mai curând o să vă încurce.

Mma Potokwane duse ceaşca la buze. Bău o înghițitură zdravănă de ceai, apoi puse cu grijă ceaşca pe masă.

- Cred că ştiu ce vreți să ziceți, Mma, spuse ea. Cred că şi eu m-am gândit la posibilitatea asta. Doar că nu-mi vine să cred. De bună seamă că nu poate fi adevărat.

Mma Ramotswe clătină din cap.

- Asta mi-am spus şi eu. Oamenii vorbesc despre lucrurile acestea, dar n-au dovedit niciodată nimic, nu-i aşa? Se zice că ar exista aceşti copii sălbatici şi că, din când în când, cineva dă peste câte unul. Dar au fost în stare să dovedească vreodată că au fost crescuți de animale? Au vreo dovadă?

- Eu n-am auzit să fi dovedit cineva aşa ceva.

- Şi dacă spunem cuiva ce credem despre băiețelul ăsta, ce-o să se-ntâmple? Ziarele vor vui. Vor veni oameni din toate colturile lumii. Vor dori să ia băiatul cu ei să-l studieze. L-ar duce departe de Botswana.

- Nu, o contrazise Mma Potokwane. Guvernul n-ar permite niciodată aşa ceva.

- N-aş fi atât de sigură, replică Mma Ramotswe. S-ar putea să le permită. Nu se ştie niciodată.

Urmară câteva clipe de tăcere. Apoi Mma Ramotswe vorbi:

- Cred că unele lucruri ar trebui să rămână aşa cum sunt. Nu cred că-i bine să le ştim pe toate.

- De acord, zise Mma Potokwane. Fericiți cei săraci cu duhul.

Mma Ramotswe căzu pe gânduri. Era o idee interesantă, dar nu era sigură că-i întotdeauna adevărată; va trebui să se mai gândească, dar nu în clipa asta. Avea treburi mai importante de făcut, şi anume să-l ducă pe domnul J.L.B. Matekoni la Mochudi, unde vor urca pe un kopje şi vor admira câmpiile din jur. Era sigură că se va bucura să vadă un peisaj cu atâta apă; asta o să-l înveselească.

- Domnul J.L.B. Matekoni ne-a fost un pic de ajutor cu băiatul acela, povesti Mma Potokwane. I-a prins bine să aibă ceva de făcut. I-a arătat cum să folosească o catapultă.

Şi am auzit că l-ar fi învățat câteva cuvinte -îl învață să vorbească. Se poartă foarte frumos cu el şi asta cred că-i un semn bun.

Mma Ramotswe zâmbi. Şi-l imagină pe domnul J.L.B. Matekoni învățându-l pe băiețelul sălbatic cum se spune la lucrurile din jur; cum

îl învață cuvinte ce desemnează lumea lui, cuvinte ce desemnează Africa.

Domnul J.L.B. Matekoni nu se arătă foarte comunicativ pe drumul spre Mochudi. Şezu pe scaunul de lângă Mma Ramotswe în dubita albă şi se uită pe fereastră la câmpiile nesfârşite şi la celelalte maşini. Făcu totuşi câteva observații şi chiar se interesă de garaj, lucru de care nu pomenise deloc în timpul vizitei în cămăruța lui liniştită de la orfelinat.

- Sper că Mma Makutsi îi ține-n frâu pe ucenicii ăia ai mei, zise el. Sunt nişte băieți asa de leneşi. Nu le stă mintea decât la femei.

- Încă le stă mintea la femei, zise ea, dar Mma Makutsi i-a făcut să pună osul la treabă şi se descurcă bine.

Ajunseră la intersecția cu drumul spre Mochudi şi în curând ajunseră pe drumul care ducea direct spre spital, kgotla[6] şi la kopje-u plin de bolovani din spatele ei.

- Cred că ar trebui să urcăm pe kopje, îi propuse Mma Ramotswe. De-acolo se deschide O panoramă minunată. Putem admira schimbarea pe care au adus-o ploile.

- Sunt prea obosit ca să urc, refuză domnul J.L.B. Matekoni. Urcă-te tu, iar eu o să rămân aici.

- Nu, spuse ferm Mma Ramotswe. Urcăm amândoi. Hai, ia-mă de braț.

---

[6] Clădirea consiliului local, (n.t.)

Urcuşul nu dură mult şi în curând stăteau pe marginea unei grămezi de bolovani, de unde se uitară în jos spre Mochudi; la biserică şi la acoperişul ei de tablă roşie, la micuțul spital unde se duceau zilnic bătălii eroice, cu resurse minime, împotriva unor duşmani de temut şi mai departe, peste câmpii, spre miazăzi. Râul curgea acum lat şi leneş, şerpuind printre pâlcurile de copaci, prin savană, pe lângă grupurile de clădiri răzlețe ce compuneau sătucul. O turmă mică de vite era mânată pe cărarea de lângă râu, iar de unde stăteau ei, vitele păreau micuțe ca nişte jucării. Vântul bătea dinspre animale şi se auzea până la ei dangătul tălăngilor, un sunet îndepărtat, molcom, care sugera atât de bine atmosfera savanei din Botswana şi sunetul acesta atât de familiar de acasă. Mma Ramotswe stătea nemişcată; o femeie pe un deal bolovănos din Africa. Nu-şi dorea să fie nimic altceva şi nici să se afle altundeva.

- Uite, exclamă Mma Ramotswe. Uită-te acolo, jos. Acolo-i casa în care am locuit cu tata. Acolo m-am născut eu.

Domnul J.L.B. Matekoni se uită în jos şi zâmbi. Ea îi observă zâmbetul.

- Cred că te simți ceva mai bine, nu-i aşa? zise ea.

Domnul J.L.B. Matekoni încuviință din cap.